

Riigikohtu 1932. a. otsused

TARTUS, 1934

„ÕIGUSE“ VÄLJANNE

1935. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS”

kuueteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**,
T. Grünthal, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**,
E. Maddison, **A. Palvadre**, **K. Parts**,
J. Uluots, **A. Mägi** (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadus-
andluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus;
eriti rõhutatakse Riigikohtu tegevuse käsitlemist.

**Lisana annab „Õigus” Riigikohtu
1933. a. ja 1934. a. otsuseid.**

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigus-
teaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad
kohtutegelased jne.

**Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
N-bri suurus ühes lisaga 48—64 lk.**

Tellimishind: **7 krooni** aastas, üksiknumber **75 s.**

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a.
— 1934. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 80.50. Üksikaastakäike
ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50;
1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a.
à kr. 4; 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. à kr. 4.50; 1929.,
1930., 1931., 1932., 1933. ja 1934. a. à kr. 7.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. 35.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Riigikohtu 1932. a. otsused

TARTUS, 1934
„ÕIGUSE“ VÄLJAANNE

Riigi trükikoda Tallinn, Niine t. 11

1-1306

EESTI

RAHVUSRAAMATUKOGU

2-97-8148

Riigikohtu üldkogu 1932. a. otsustes käsitletud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.
<p>Alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise konventsioon ja lõpuprotokoll. (RT 38 — 1926)</p> <p style="text-align: center;">— 3</p>		<p>Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise ja täiendamise seadus. (RT 57/58 — 1925)</p> <p style="text-align: center;">— 1</p>		<p>Tsiviilkohtup. seadus.</p> <p style="text-align: right;">1 5 190 200⁴ 200⁴ p. 2 200⁷ 800 839—866 848 848¹ 879 880 880¹ 888</p> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">} 1</p>	
<p>Eesti, Soome ning NSVL vahelise kontrollvööde kokkuleppe kinnitamise seadus. (RT 38 — 1926)</p> <p style="text-align: center;">— 3</p>		<p>Krim. kohtup. sead.</p> <p style="text-align: center;">177 910 p. 2 } 1 984</p>		<p>Veksliseadus. (RT 17 — 1932)</p> <p style="text-align: right;">7 41 42 43 46 63 p. 3 66 67 p. 1 67 p. 2 68 84 p. 8 85 p. 4 100</p> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">} 2</p>	
<p>Haagis 1930 a. peetud rahvusvahelise õiguse kodifitseerimise konverentsi kokkuvõte.</p> <p style="text-align: center;">— 3</p>		<p>Notariaalseadus.</p> <p style="text-align: center;">2 3 21 22 } 2 37 38 131</p>			
<p>Kohtumaksude ja -kulude seadus. (RT 81/82 — 1924)</p> <p style="text-align: center;">— 1</p>		<p>Piirivalve korpuse seadus.</p> <p style="text-align: center;">— 3</p>			

Riigikohtu administratiivosakonna 1932. a. otsustes käsitletud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.
A. Eesti Vabariigi seadused ja määrused		Linnade ja alevite maaga varustamise seadus. (RT 112/113 — 1927)		Piimatalituste võrgu korraldamise seadus. (RT 44 — 1931)	
Aktsiisimaksu määrade seadus. (RT 104 — 1928)		4 } 5 } 40 6 } 9 }		1 } 2 } 14	
2 25		Maanteed. — Määrused teede ja sildade ehitamise ja parandamise kohta riigi kulul. (RT 83/84 — 1925)		Piimatalitsuste võrgu korraldamise määrus. (RT 55 — 1931)	
Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õpejõudude tasu seadus. (RT 22 — 1928)		2 } 4 } 10 6 } 8 }		1 p. 4 14	
1 23		Maanteed ja sisemiste veeteede valitsuse likvideerimise seadus. (RT 130 — 1924)		Puulaevade ehitamise toetamise seadus. (RT 43 — 1923)	
Eesti Panga põhikiri (RT 48 — 1927)		10		1 } 4 } 19 9 } 10 }	
68 38		Maanteed ja sisemiste veeteede valitsuse likvideerimise seadus. (RT 130 — 1924)		Pärandusmaksu seadus (RT 67/68 — 1920)	
Hoolekandeseadus. (RT 120/121 — 1925)		10		20 30	
19 7		Maanteed seadus. (RT 48 — 1928)		Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seadus. (RT 123/124 — 1924)	
Kaitseväelaste korteriga varustamise seadlus. (RT 29 — 1929)		29 24 65 } 66 } 33 67 }		48 } 50 } 20 51 } 64 }	
1 p. 1 } 1 } 39		Maksustamise korralduse seadus. (RT 1 — 1932)		Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid. (RT 46 — 1927)	
Kaitseväge kraamiga varustamise seadlus. (RT 44 — 1931)		77 36 80 26 81 27 84 } } 26 } 27 85 } 86 } 26 104 36		38 28	
5 } 57 } 39 62 } 92 }		Perekonnaabiraha seadus. (RT 1/2 — 1923, 53 — 1927)		Riigiteenijate ametisõitude tasu seadus. (RT 113 — 1921, 54 — 1927)	
Kaubanduslepingud. — Eesti-Prantsuse kaubandusleping. (RT 44 — 1929)		1 15		1 p. 5 10 (RT 54 — 1927)	
art. 10 18					

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.
Riigiteenijatele tasude maksmise korra määrus. (RT 70 — 1930, 33 — 1932)	15	Tempelmaksuseadus. (RT 45 — 1928)	1 p. 2 3 p. 2 6 6 p. 1 15 p. 8	35	B. Vene seaduste kogu.
Riiklikkude maaparandustööde täitmise ja krediidi tarvitamise kohta antud juhtnõõrid. (RT 35 — 1930)	9 13	Tempelmaksutariif. (RT 45 — 1928)	16 16 p. C	35	II köide.
Sadamamaksude tariif. (RT 30 — 1931)	14 15 17 19 34 36	Tulumaksuseadus. (RT 63/64 — 1920)	4 p. 1	39	Linnamaksu seadus. (VSKK 1917 a. nr. 274 art. 2010)
Tartu Tammelinna ehitusmäärused. (RT 60 — 1927)	21	Valla- ja maakonnaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutine seadus. (RT 18/19 — 1920, 105 — 1928)	23 53 88 89 91	31 11 16	12 17
Teede. — Määrused teede ja sildade ehitamise ja parandamise kohta riigi kuulul. (RT 83/84 — 1925)	2 4 6 8	Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus. (RT 97 — 1926)	84	11	V köide
Teede kapital. — Juhtnõõrid maakonna teedekapitali arvel ülalpeetava tehnilise organisatsiooni kujundamiseks. (RT 10 — 1929)	3 10	Veeühisuste seadus. (RT 195/196 — 1925)	32 35 40 41	12 13 12	Otsemaksude seadus.
					614 p. 3 620
					38
					Aktiisimaksu seadus.
					322 436
					25
					VIII köide II jagu
					Üldarvepidamise seadus.
					40 5
					XI köide II jagu
					Tööstusliku töö seadus.
					260 279
					6
					XII köide I jagu
					Ehituseseadus.
					3 187
					29
					XII köide II jagu
					Trahteriäriseadus.
					25 31
					XVI käide II jagu.
					Vaieldamatute sissenõuete seadus.
					40 41
					8

Riigikohtu tsiviilosakonna 1932. a. otsustes käsitletud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.
Balti Eraseadus.		3565	} 53	Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus.	
27	43, 44	3566		(RT 95/96 — 1925)	
28	43	3890 p. 5	} 50	4	46
36	43	3957	} 45	Maareformi teostamise määrused.	
33—40	44	3968	} 47	111	} 50
41	} 43	4239	} 41	140	
70		43	4449	} 42	Seisuste kaotamise seadus.
79	43, 44	Tsiviil-kohtupidamiseseadus.		(RT 129/130 — 1920)	
80	44	571 p.p. 1 ja 3	} 51	3 III j.	} 54
81	43, 44	584 p. 1		7 III j.	
97	} 44	792 p. 1	} 49	Vene Seisuste seadus.	
109		44		802 ¹ p. 1	830 märkus } 46
110	} 43	954	} 45	Vene Seaduste kogu.	
111		43		959	X köide
112	} 54	1176	} 47	683	} 48
115		44		1156 ¹	
116	} 49	1385	} 45	675	
123		43		1434	
126	43	1801	} 49	Ev. Lutheriusu kiriku seadus.	
127	44	1847		732 } 54	
655	} 54	1855	} 45	734 märkus } 54	
673		49		1858	Ev. Lutheriusu koguduste omavalitsuse ajutine korraldus.
679	} 49	1869	} 44	(RT 28/29 — 1919)	
711		46		1871	3
713 märk. 2	49	1882	5		
722 märkus	45	1886	7		
927	} 54	Notariaalseadus.		12	
1091		45	316	16	
1199	} 41	317	} 45	Ev. Lutheriusu koguduste omavalitsuse ajutine korraldus.	
1251		41		280 p. 2	(RT 28/29 — 1919)
1262	} 42	Raudteeseadus.		3	} 54
1480		42	92	7	
1742	} 53	Pärandusmaksuseadus.		12	
1743		53	8	16	
1744	} 41	Usuhingute ja nende liitude seadus.		(RT 183/184 — 1925)	
1750		41	8	25	54
1835	} 44				
1838		44			
1845	} 46				
2735		46			
2922	} 43				
2993		43			
3209	} 43				
3214		43			
3321	} 46				
3321		46			
3321	} 50				
3438		50			
3438	} 41				
3439		41			
3480	52				

Riigikohtu kriminaalosakonna 1932. a. otsustes käsitletud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr.nr.
Aktiisi seadus.		36	60, 66	Rahukohtu Nuhtlusseadus.	
1127 64		521—4	58	16 ¹ 66	
		94	55	21 67	
Aurukatalde ja aurumahutite ehituse, korraspitamise ja järelvalve määrus.		119	55, 68	118 ² 61	
(RT 44 — 1932)		159	55, 63	176 ¹ 59	
131 61		182	} 66	177 57	
		205			
Balti Eraseadus.		205 ¹			
529 } 57		213			
534 }		705	55		
535 }		766	60	Suur-, Kesk- ja Väike- tööstuse seadus.	
536 }		797	65	29 61	
		797 p. 3	66		
		892	65, 67		
		910 p. 2	56		
		957	} 66		
		959			
		959 p. 5		Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarv. seadus.	
		968		10 68	
		1216 ⁵	62		
		1252	} 66		
		1253			
Kaub. seadus.				Tingimisi süüdlaseks mõistmise seadus.	
616 p. 1, } 62				4 66	
3, 7 }					
619 }					
624 }					
		Nuhtlusseadus.			
		30	66	Tolliseadus.	
		132	} 69	422 60	
		132 p. 4			
		134			
		135			
		136			
		137	} 66		
		150			
		152			
		152 ¹			
		153			
		158	67		
		989 ²	61		
		1655 j. 1	} 69		
		1655 j. 2			
		1700 ¹	65, 67		
Krim. kohtup. seadus.				Uus Nuhtlusseadus.	
6 } 65				53 66	
7 }				54 66	
16 }					
17 }					
21 }					
29 }					
30 }					

Nr. 1.

ÜLDKOGU.

28. mail 1932. a.

Riigikohtu esimehe poolt üldkogule lahendamiseks esitatud küsimus, kas tsiviilhagejad kass. kaebuste andmisel kriminaalasjus tehtud lõplikkude kohtuotsuste peale on vabastatud kautsjoni maksmise kohustisest.

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, prokurör R. Rägo.

Riigikohtu esimehe poolt on üldkogule lahendamiseks esitatud küsimus: kas tsiviilhagejad kass. kaebuste andmisel kriminaalasjus tehtud lõplikkude kohtuotsuste peale on vabastatud kautsjoni maksmise kohustisest?

Asja ettekande ja prokuröri arvamuse ära kuulanud ning esitatud küsimuse arutusele asudes leiab Riigikohtu üldkogu järgmist:

TKS ja samuti KKS määruste (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2) põhjal lisatakse kohtute lõplikkude otsuste peale antavatele kass. kaebustele juurde kautsjon ja selle esitamiseks on kohustatud kõik kaebajad peale nende, kes kautsjoni maksmisest seadusega eriti vabastatud on. Viimaste hulka kuuluvad muu seas „isikud, kellele antud vaesusõigus“.

Vaesusõigus antakse kas vastava kohtumäärusega (TKS §§ 200⁷ ja 880) või seaduse enese käsul (TKS § 880¹) ning isik, kellele see õigus antud, on vabastatud kõigist „kohtukuludest“ (судебные издержки), mille esitamiseks ta oleks kohustatud olnud, kui temal ei oleks vaesusõigust, sest osalise vaesusõiguse andmise võimalust kehtiv seadus ei tunne. Mida tuleb mõista § 880 mainitud „kohtukulude“ all, selgub §§ 839—866 väljendatud reeglitest. Nende järgi loetakse kohtukuludeks: 1) tempelmaks; 2) kohtulõiv; 3) kantseleilõiv ja 4) asjatoimetusmaksud: asjatundjate, tunnistajate ja kohtutäiturite kasuks määratav tasu ja kuulutuste avaldamise, kohtunikude komandeerimise ning tunnistajate ja teiste isikute väljakutsumisega seotud kulude kattteks võetavad summad. Nende „kohtukulude“ hulgas, mille esitamisest vaesusõigus vabastab, kassatsioonikautsjoni küll ette nähtud pole, kuid juba 15. juunil 1912 antud seadus (vt. Vene Seaduste Kogu 1912, art. 1003) laiendas vaesusõiguse nii tsiviil- kui ka kriminaalasjus võetavate kautsjonite peale. Samale seisukohale, et kohtukulude suhtes antud vaesusõigus vabastab ka kassatsioonikautsjoni esitamisest, on asunud ka Eestiaeigne seadusandlus, määrates Kohtu-

maksude ja -kulude seaduses (RT 81/82 — 1924), et „kautsjoni maksmisest on vabastatud isikud, kellele antud vaesuse õigus“ (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2), sealjuures vahet tegemata jättes, kas see õigus on antud seaduse erilisel käsul või tunnustatud vastava kohtumäärusega.

Seega on vastus arutatavale küsimusele õieti tingitud teisest küsimusest ja nimelt sellest, kas tsiviilhagejatel kriminaalasjus tõstetud nõudmistes on igal juhul vaesusõigus. Sellele küsimusele — leiab Riigikohtu üldkogu — tuleb vastata jaatavalt. TKS § 1 põhjal tsiviilkohtus alustatavates hagides on kohtukäijad — välja arvatud § 879 mainitud asutised — kohustatud esitama kõiki §§ 839—866 ette nähtud kohtukuluseid ja sellest kohustisest vabanevad nad üksnes sel korral, kui nendele on antud vaesusõigus (§§ 200⁷ ja 880). Kuid erandina TKS § 1 väljendatud üldreeglist, mille järgi vaidlused tsiviilõiguste üle kuuluvad tsiviilkohtu lahendamisele, määrab sama seaduse § 5, et tsiviilhagiga süüteo läbi tekitatud kahju või kulude tasumise pärast võib kahjukannataja esineda kas kriminaalkohtus kriminaalasja toimetamisel või lahus sellest tsiviilkohtus. Kriminaalasjade toimetamisel (välja arvatud mõningad riigiasutiste seaduste rikkumise tagajärjel tekkinud asjad, mis eeloleva küsimuse lahendamisel kõne alla ei tule, kuna riigiasutised nii tsiviil- kui ka süüteoasjus igal juhul vabastatud on kass. kautsjoni maksmisest) (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2) olid asjaosalised ja seega ka tsiviilhagejad üldse vabastatud igasuguste kohtukulude hulka kuuluvate maksude esitamise (TKS § 200⁴; KKS § 984). Alles 7. aprillil 1925 „Riigi Teatajas“ kuulutatud Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 57/58 — 1925): 1) tunnistati maksvusetuks TKS § 200⁴ p. 2, mille põhjal seni vabastatud olid kohtumaksudest kriminaalasjus alustatud tsiviilhagid ja 2) täiendati TKS järgmise määrusega: „§ 848¹. Kohtulõivu võetakse ka tsiviilnõudmistes, mis süüteo asjus esitatud, TKS §§ 848, 200⁷, 880 ja 888 alustel, kusjuures tsiviilnõudjal on igal tingimusel vaesuse õigus“. Seega tekkis kohtute kohustis kohtulõivu võtmiseks „ka“ kriminaalasjus alustatud tsiviilhagide juhul esmakordselt tähendatud seaduse maksmahakkamisega, kuid samal ajal ei ole tsiviilhageja kohustatud seda lõivu esitama nõudepalve avaldamisel ega edasikaebuse andmisel kohtu esimese astme otsuse peale, sest temale anti vaesusõigus igal tingimusel ja, järelikult, selle õiguse tekkimine ei ole siin tingitud tsiviilhageja maksuvõimetusest ega tähendatud õiguse tunnustamisest vastava kohtumäärusega. Ta kuulub tsiviilhagejale seaduse enese jõul igal tingimusel ja seega ka igal juhul. Oli aga tsiviilhageja kriminaalasjas enne mainitud seaduse maksmahakkamist vabastatud kõikide teiste maksude esitamisest KKS § 984 põhjal, ja anti tsiviilhagejale praegumaksva § 848¹ määrusega juba kohtute esimeses ja teises astmes vaesusõigus selle ainsa maksu (kohtulõivu) suhtes, mille esitamiseks ta nüüd kohustatud oleks, kui temal ei oleks vaesusõigust, siis on väljaspool igasugust kahtlust, et tsiviilhageja kuulub isikute hulka, kellele vaesusõigus on antud selles ulatuses, milles mai-

nitud õiguse kasutamine kriminaalasjas alustatud tsiviilhagiga seotud kohtukulude suhtes üldse võimalik on. Kuulub aga tsiviilhageja kriminaalasjas tõstetud hagi isikute hulka, kellele vaesusõigus antud seaduse enese käsul, siis on ta KKS §§ 177 ja 910 p. 2 põhjal igal tingimusel ja igal juhul vabastatud kass. kautsjoni esitamise kohustisest.

Kõike seda arvesse võttes leiab Riigikohtu üldkogu, et esitatud küsimusele tuleb vastata jaatavalt, ja sellepärast **otsustas**: seletada, et küsimusele tuleb vastata jaatavalt.

Nr. 2.

ÜLDKOGU.

11. juunil 1932. a.

Kohtu- ja siseministri poolt 3. juunil 1932 nr. 1154 all KS § 259¹ põhjal esitatud seletuspärimine küsimuses, kas väljaspool vekslit maksukohta asuvatel notaritel on õigus protestida vekslit, mille maksukohas asub notar.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigik. V. Ditmar, prokurör R. Rägo.

3. juunil 1932 pöördus kohtu- ja siseminister Riigikohtu poole järgmise ettepanekuga:

„Vekslit protestimise koha suhtes on praktikas tekkinud lahkavusi, mispärast palun, tuginedes Kohtute seaduse § 259¹, Riigikohtu üldkogu seletust küsimuse kohta, kas väljaspool vekslit maksukohta asuvatel notaritel on õigus protestida vekslit, mille maksukohas asub notar.

Seletuspärimise peale 17. aprillist 1926 nr. 2325 küsimuse kohta, kas maksivate seaduste järgi on notarid kohustatud võtma vastu protestimiseks ka neid vekslit, mille maksukohaks ei ole sama notari asukohta linn, alev või vald, vaid mõni teine linn, alev või vald sama rahukogu ringkonnas, — andis Riigikohtu üldkogu jaatava vastuse otsuses 1. nov. 1926 nr. 9. Ülal tähendatud küsimuse kerkimise aluseks oli aga tol korral asjaolu, et väljaspool notari asukohta olevas linnas, alevis või vallas ei ole oma notarit, ja ainult neis piirides leidis seatud küsimus jaatava lahenduse, kuid Riigikohtu üldkogu otsuses ei ole see asjaolu täpsalt ära tähendatud ja otsuse motiividest on mõned notarid nii aru saanud, et ka siis, kui vekslit maksukohas (Veksliseaduse §§ 7 ja 84 p. 8) on notar olemas, on lubatud vekslit võtta vastu protestimiseks väljaspool vekslit maksukohta. Nii protestivad Tartu notarid vekslit, mille maksukoht on Otepäas, olenemata sellest, et Otepäas on oma notar olemas, Tallinna notarid protestivad vekslit, millel maksukoht Haapsalus j.n.e.

Omalt poolt arvan, et niisugune teoviis ei ole kokkukõlas Veksliseadusega ning nimelt järgmistel põhjustel:

Veksliseadus ei ole vekslil järgi võla tasumise koha küsimuse lahendamist jätnud vekslipidaja äranägemisele, võimaldades temale valida maksukohta, vaid ümberpöörduvalt, maksukoha valimine on jäetud veksliaandja hooleks, kusjuures lihtvekslil loetakse maksukohaks vekslil märgitud vekslil kirjutamise koht, kui veksliaandja pole teist või sedasama maksukohta ise määranud enne vekslile allakirjutamist allkirja ees (Vekslis. § 7), kuna käskvekslil on maksukoha määramine või maksja elukoha märkimine veksliaandjale sunduslik (Vekslisead. § 84 p. 8) ja sama seaduse § 85 p. 4 järgi loetakse maksja märgitud elukoht maksukohaks, kui veksliaandja ei ole märkinud vekslis oma allkirja ees teist maksukohta. Nii täpsalt korraldatud maksukoha määramise kord ei anna alust arvata, et vekslipidaja võiks tähtpäeva saabumisel kuidagi muuta seadusega korraldatud maksukohta, s. o. esitada vekslil maksmiseks ka väljaspool maksukohta, olgu viimane *verbis expressis* vekslil märgitud või seaduses presumeeritud (§§ 7 ja 85 p. 4), mispärast teises kohas esitamine ei ole seaduspärane ja seal teostatud protest tuleb lugeda maksvusetuks. Veksliprotестil on suur tähtsus eriti veksliaandja suhtes lihtvekslil — ta kaotab krediidi —, mispärast on seadusandja just temale andnud võimaluse selles suhtes korraldusi teha, pidades silmas oma mõnususi, et mitte sattuda protesti alla, ja korralduste tegemata jätmisel määranud, et maksukohaks on vekslil kirjutamise koht. Kuigi käskvekslite suhtes on olukord teissugune — veksliaandja määrab maksja ja ühtlasi ka maksukoha, oleneb maksjast, kas aktseptida vekslit määratud maksukohaga või jätta aktseptimata, kuid ei saa arvata, et määratud või seadusega presumeeritud maksukoht ei ole kohuslik vekslipidajale, seda vähem, et § 43 käsib maksukohas esitada maksunõudmise, tehes viite § 7-le. § 43 on maksev ka käskvekslite kohta (Vekslis. § 1007). Kuigi § 43 räägib vekslil maksunõudmise esitamisest eraviisil, mitte ametlikult — notari kaudu ja kuigi protestimise peatükk 9-s ei ole korratud sama eeskirja, saaks vaevalt oletada, et seadusandja sidus nõudmise mitte ametliku esitamise maksukohaga, jättes vabaks ametliku esitamise notari kaudu, mis kord ei oleks loogiline, ja kui pidada silmas, et maksev Veksliseadus on omal ajal konstrueeritud Saksa Wechselordnungi eeskujul; et Saksa Wechselordnungi järgi (§ 91) notar esitab maksjale mitte maksunõudmise, vaid vekslil maksmiseks, milleks on eriti vaja, et maksukoht oleks notari asukohas; et esialgu notar käis ikka isiklikult maksu nõudmas veksliaandjalt või -maksjalt, ei saa kahelda, et kõik see pidi toimuma maksukohas, kus maksukohuslasel tihtipeale on ainuvõimalus maksu teostada õigeaks ajaks.

Eeltoodust järgneb, et ei ole seaduspärane, kui notar võtab vastu vekslil protestimiseks väljaspool vekslil maksukohta, sellele vaatamata, et maksukohas on teise notari asukoht.

Kaudselt tõendab selle seisukoha õigsust ka asjaolu, et notar on kohustatud samal päeval, mil talle esitatakse veksel maksunõudmiseks ja tarbe korral protestimiseks, „esitama“ — mitte saatma — maksunõudmise veksliaandjale

või -maksjale (§ 67 p. 2), mis nõude täitmine notari poolt oleks võimatu, kui ta ei asu maksukohas. Samuti ei saa veksliaandja või -maksja täita oma kohust — maksta veksel järgmise päeva kella 3-ks, kui notari asukoht on kaugel maksukohast, milleks harilikult on veksliaandja või -maksja elukoht. Ometigi on seadusandja need tähtajad määranud tegeliku võimaluse piirides, kuid mitte ümberpöörduvalt.

Selgitamisele kuulub veel küsimus, missugune notar peab protestima vekslit, kui vekslit maksukohas — linnas, alevis või vallas — ei ole notarit olemas. Lähtudes eeltoodud seisukohast, peaks arvama, et neil kordadel peaks protesti teostama maksukohale lähem notar, mitte aga iga notar maksukoha rahukogu ringkonnas.

Kui lubada protestida vekslid notaritel väljaspool vekslit maksukohta sellele vaatamata, et maksukohas on oma notar olemas, siis võiks isegi käsitamisele võtta Notariaalseaduse § 22 ja igat vekslit protestida kustahes, näiteks Viljandis makstavat vekslit protestida Narvas ja ümberpöörduvalt, mis korral muutuksid täitsa illusoorseks kõik Veksliseaduse eeskirjad vekslit maksukoha kohta ja maksjad saaksid endid vaevalt kaitseda protestide eest.“

Asja ettekande ja prokuröri arvamuse ära kuulunud ja ettepanud küsimuse arutusele asudes leiab Riigikohtu üldkogu järgmist: KS § 420 põhjal toimivad notarid notariaalasju Notariaalseaduse alusel. Eesti Vabariigi Ajutise Valitsuse poolt 1. apr. 1919 vastu võetud ja 14. aprillil 1919 Riigi Teatajas kuulutatud Ajutise notariaalseadusega (RT 24 — 1919) pandi Eesti Vabariigi piirides maksma Vene Notariaalseadus 1914. aasta väljaande redaktsioonis mõningate — mainitud ajutises seaduses eriti ette nähtud — muudatustega. Veneaegne Notariaalseadus ilmus esmakordselt 14. aprillil 1866 (vt. Vene Seaduste Täiskogu 1866, nr. 43186) ja terve rida temas sisalduvatest määrustest ja seal hulgas §§ 3, 21, 22, 37, 38 ja 131 eeskirjad ei ole muudetud ei vene- ega eestiaegse seadusandlusega ning nad on seega praegu veel jõus oma esialgses (1866. a.) redaktsioonis. Nende paragrafide järgi: 1) notarid määratakse pealinnades, kubermangu- ja kreisilinnades (в столицах, губернских и уездных городах) ning tarbekorral ka kreisides (§ 3) ja seega praeguse olukorra kohaselt — linnades, alevites ja tarbe korral ka valdades; 2) notar täidab oma kohuseid ainult selle rahukogu ringkonnas, kelle piirkonnas ta asub, ja väljaspool seda ringkonda tema poolt korda seatud aktidel ei ole notariaalakti jõudu (§ 21); 3) notar täidab ametikohuseid oma ringkonna piirides kõikide isikute suhtes, kes tema poole pöörduvad, kuigi nende elukoht on väljaspool seda ringkonda (§ 22); — 4) notar peab oma kontoris olema igal äripäeval vähemalt kuus tundi (§ 37); — 5) ilma vastava loata notar ei tohi isegi ajutiselt lahkuda (отлучаться) oma asukohast (§ 38) ja 6) vekslite protestimisel notarid käsivad Veksliseadustiku määrusi (§ 131).

Nagu juba eespool öeldud, pandi Notariaalseadus maksma 1866. aastal. Tol ajal oli Veksliseadustik maksev tema 1857. aasta väljaande redaktsioonis. Selle järgi pidi notar temale protestimiseks esitatud algveksliga minema võlatasumiseks kohustatud isiku juurde — viimaselt vekslile maksmist nõudma — selle nõudmise mittetäitmise korral vekslile protestima ja vekslile ühes protestiga vekslipidajale kätte andma. Juhtumil, kus isik, kelle vastu protestimine sihitud, notarit oma korterisse ei lasknud või notaril korda ei läinud teda ülesantud maksukohas üles leida, pidi notar kirjalikult koostama vastava teadaande oma ilmumise põhjuse kohta ja selle jätkama vekslile maksmiseks kohustatud isiku elukohta või majaperemehe juurde ning vekslile protestima. Pidi aga maksunõudmise esitamine ja vekslile protestimine toimuma maksukohas, kus notarit olemas ei olnud, siis võis vekslile protestimist toimetada kohalik maakler või — viimase puudumisel — kohaliku magistraadi või raatuse sekretär (1857. a. Vekslis. §§ 597 ja 540 märkus ning viimase lisa).

Sama kord jäi püsima ka 1887. ja 1893. a. väljaantud Veksliseadustikkude maksvuse ajal ainult selle muudatusega, et linnades, alevites, eeslinnades ja külates (в тѣх городах, мѣстечках, посадах и селеніях), kus notarit ei ole, tehti igasuguste avaldusaktide tõestamine (засвидѣтельствованіе явочныхъ актов) rahukohtunikkude ülesandeks (Not. sead. § 2).

Eeltoodud reeglite koostusest järgneb, et Veksliseadustiku maksvuse ajal tema 1857., 1887. ja 1893. a. väljaandes vastuvõetud redaktsioonis ei olnud väljaspool vekslile maksukohta asuval notaril võimalust ega õigust vekslile protestimiseks. Minna algveksliga väljaspool oma asukohta asuva võlgniku juurde notar, iseenesest mõista, ei võinud sest et ta isegi ajutiselt ei tohtinud eemal olla oma asukohast ja seega temal puudus igasugune võimalus maksunõudmise esitamiseks ja vekslile protestimiseks vastavalt tol ajal maksvale korrale. Peale selle oli seaduses eneses ette nähtud, kes neil juhtumitel, kus notarit maksukohas olemas ei olnud, võis tema seadusliku asetäitjana toimida vekslile protestimisel, ning seega kõrvaldatud iga väljaspool maksukohta asuva notari õigus vekslile protestimiseks, ja ühtlasi üles seatud kord, mille järgi igal juhtumil, kus vekslile maksukoht kokku langes notari asukohaga, pidi vekslile protestimine toimuma, nimelt kohaliku, mitte aga mõne teise, väljaspool maksukohta asuva notari kaudu.

Alles 27. mail 1902 Vene keisri poolt kinnitatud ja 1. jaanuaril 1903 maksma pandud Veksliseadustikuga loodi uus, endisest oluliselt erinev kord maksunõudmise esitamise ja vekslile protestimise kohta. Sama kord on ka ette nähtud Riigikogu poolt 19. jaanuaril 1932 vastu võetud ja 23. veebruaril 1932 Riigi Teatajas välja kuulutatud Veksliseaduses (RT 17 — 1932).

Selle korra järgi esitab vekslipidaja vekslile notarile protestimiseks päeval, mis ette nähtud VS § 41 ja 42 (VS § 67 p. 1). Samal päeval esitab notar isiklikult või kirjalikult maksunõudmise vekslile (§ 67 p. 2) ja seda ta peab tegema VS § 7 põhjal just maksukohas (§ 43). Kui maksu-

nõudmisele järgneva päeva kella kolmeks ei maksta vekslit, protestib notar sel päeval vekslit, tehes sellekohase sissekande registrisse ja märkme vekslile, kusjuures märkme tegemise ajast loetakse veksel protestituks, kuid protest hakkab maksma pärast sellekohase erilise akti koostamist (§ 63 p. 3), mis peab toimuma hiljemalt protestimisele järgneval päeval (§ 68). Vekslit protestimiseks on õigustatud ainult „notar või ta seaduslik asetäitja“ (§ 66). Seega ei ole maksunõudmise esitamise võimalus notari poolt veksliaandjale praegu enam tingitud notari ilmumisest viimase juurde. Ta võib seda teha kas isiklikult või kirjalikult, kuid viimasel korral ta ei tohi piirduda kirjaliku maksunõudmise saatmisega, vaid peab ka hoolt kandma selle eest, et saadetud kiri veksliaandjale kätte toimetataks just selle saatmise päeval, sest ainult kirja kätte jõudmise silmapilgul veksliaandja kätte võib maksunõudmist lugeda temale esitatuks. Ka ei ole notar praegu enam kohustatud maksunõudmise esitamisel ette näitama veksliaandjale algvekslit. Viimane hoitakse alal notari kontoris ja siin on veksliaandjal õigus vekslit välja lunastada maksunõudmise esitamisele järgneval päeval kella kolmeni. Selleks peab veksliaandja kas isiklikult või voliniku kaudu ilmuma notari kontoris, sest vekslit tasumiseks on veksliaandja kohustatud ainult väljalunastatava algveksli vastu (§ 46). Peab aga maksunõudmise esitamine, samuti ka vekslijärgse võla tasumine ja järelikult ka vekslit protestimine selle mittemaksmise korral toimuma just seaduses ette nähtud maksukohas, siis on ka praegu maksva korra järgi vekslit protestimiseks õigustatud ainult see notar või tema seaduslik asetäitja, kelle asukoht kokku langeb vekslit maksukohaga, ning vähimgi kõrvalekaldumine sellest korraldusest võib põhjustada igasuguste kaebuste ja vaidluste avaldamiseks vekslit protestimise seaduspärasuse üle. Ei ole aga maksukohas üldse olemas notarit ega tema seaduslikku asetäitjat, siis võib vekslit protestimist toimetada mõni teine, väljaspool maksukohta asuv notar, nagu seda Riigikohtu üldkogu juba on seletanud oma otsuses 1926. a. nr. 9. Kuid seda võib teha, iseenesest mõista, ainult üks maksukohale lähematest, vastava rahukogu ringkonnas asuvatest notaritest, kellel kohalikkude liiklemisteede ja postiolude soodsuse kohaselt võimalus on kirjalikku maksunõudmist kätte toimetada veksliaandjale samal päeval, mil veksel temale protestimiseks anti, ning kelle kontorisse jõuda maksunõudmisele järgneva päeva kella kolmeks veksliaandjal ka tegelikult võimalus on.

Kõike seda arvesse võttes ja ühinedes muude kohtu- ja siseministri arvamuse aluseks võetud põhistega, milles need käesolevas otsuses ette toodud kaalutlustega vastuolus ei ole, leiab Riigikohtu üldkogu, et esitatud küsimusele tuleb vastata eitavalt ja ühtlasi seletada, et sel korral, kui vekslit maksukohas notarit ega tema seaduslikku asetäitjat olemas ei ole, võib vekslit protesti toimetada üks maksukohale lähematest, vastava rahukogu ringkonnas asuvatest notaritest, ja seepärast Riigikohus **otsustas**: 1) esitatud küsimusele vastata eitavalt; 2) seletada, et sel korral, kui vekslit maksukohas — linnas, alevis või

vallas — ei ole notarit olemas, võib protesti toimetada üks maksukoha lähematest, vastava rahukogu ringkonnas asuvatest notaritest

Nr. 3.

ÜLDKOGU.

1. oktoobril 1932. a.

Riigikohtu esimehe poolt esitatud küsimus, kas on Eesti riiklikkudel võimudel veel pärast 1925. a. 19. augustil sõlmitud ja 1926. a. 25. märtsil vastu võetud alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokolli ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu (NSVL) vahelise kontrollvööde kokkuleppe kinnitamise seaduse jõustumist õigus laeva konventsiooniga ühinenud riikide lipu all, mis iseäralise piirikaitse korpuse seaduse § 5 ette nähtud 12-verstases tollivööpiirkonnas tabatakse ja salaalkoholi toimetamises Eestisse kahtlased on, kinni võtta ja niisuguse laeva abil alkoholiga salakaubitsejaid Eesti seaduste järgi vastutusele võtta siis, kui need laevad seisavad Balti mere või Soome lahe selles osas, mis eelmainitud 1925. a. kokkuleppe p. 2 järgi on määratud meresõiduteede alla Vene sadamaist Balti merele ja vastassihis.

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, prokurör R. Rägo.

Küsimuse tõstmiseks andsid põhjust lahkarvamused, mis meie piirivalve ja majandusministeeriumi asutiste vahel ühelt poolt ning Tallinna-Haapsalu rahukogu ja Kohtupalati vahel teiselt poolt on tõusnud. Kuna esimesed loevad, et riik on õigustatud jälgima alkoholiga salakaubitsejaid ka eespooltähendatud tollivöö piirkonnas, arvavad viimased, et eelmainitud Alkoholi vastu võitluse konventsiooni ja selle juurde käiva Eesti, Soome ja NSVL vahelise kokkuleppe ja ekspertide konverentsi protokolli põhjal selles seaduses ette nähtud meresõiduteede piirkonnas leiduvad laevad rahvusvahelises õiguses tunnustatud merede vabaduse põhimõtte alusel mingisuguse tollivalve ja liikumiskitsenduse alla ei käi ja seega ka Eesti võimude poolt ei tohi jälgitud saada.

Peatudes esmalt rahvusvahelisel õigusel käesolevat küsimust puudutavas osas, tuleb tähendada, et selles on, nagu selle õiguse eriteadlased seda üldiselt kinnitavad, tunnustatud rannariikide ülemvõim oma n.n. territoriaalvetes ehk täpsamalt välisrannaäärses meres: nendele kuulub õigus seal valvet teostada oma riikliku ja tervisliku julgeoleku, majanduslike, nagu kalapüügi, jahi, oma sadamate vahelise laevasõidu, kaubanduse ning riigikassa (fiskuse) huvide kaitseks ja teataval määral võõrastele laevadele oma kohtuvõimu ulatada, eriti nende süütegude suhtes, mis on toime pandud rannavetes ning mille tagajärjed riivavad rannariigi või tema kodanikkude õigushuve; kitsendused

sellest põhimõttest kehtivad võõraste riikide laevadele ainult läbisõidu võimaldamiseks (*jus passagii vel transitus*) ning hädakordadel nendes peatumiseks (vt. A. Piip, Rahvusvaheline õigus 1927. a. §§ 6 ja 7 lk. 84—89, F. v. Liszt, Völkerrecht, 11. väljaanne 1920. a. § 9 IV 2, lk. 80—82, Hatschek, Völkerrecht, lk. 191—192, Vanselov, Völkerrecht, 1931. a. lk. 98 ja järgm., Strupp, Grundprinzipien des positiven Völkerrechts 1932, lk. 124—128). Muu hulgas leiab üldtunnustamist rannariigi õigus tollivalvet teostada oma välisranna vetes ning nendes leiduvaid salakaubaveos kahtlasi sõidukeid kinni pidada ning läbi otsida ja süüdlasi vastutusele võtta ning karistada. Iseäranis valjusid abinõusid tarvitatakse ja tunnistatakse lubatavateks salaalkoholi vedavate ning sellega kaubitsevate laevade vastu, nii meil Balti mere riikides kui ka teisel, nagu see laialt tuntud on, näit. P. A. Ühendriikide ametivõimude võitlusest piirituslaevade vastu (vt. Hudson, Cases and other materials on International Law, 1929. a. lk. 664—675). Ühtlus puudub aga välisranna vete piirkonna ulatuse määrades. Neid määravad eeskätt iga riigi sisemine seadlusandlus, teatavatel aladel aga ka riikidevahelised lepingud. Suures osas riikides tunnistatakse väliste territoriaalvete piirkonda ulatuvat kolme meremiili kauguseni, arvates riigile kuuluva mannermaa või saare äärest, tavaliselt vee ja kuivamaa vahejoonelt vee madalaima seisu ajal, teistes aga ka nelja, viie ja kuue meremiili kauguseni. Üksikute huvide kaitseks kehtivad erinormid, näit. tollivöö kohta Itaalias 12 meremiili, Norras 10 miili, Belgias 10 km, Venes ja Leedus 12 miili (vt. Vanselov, *o. c.*, lk. 99), Põhja-Ameerika Ühendriikides on piirituse salakaubaveo võitluse tsooni piir võrdne tagaetava laeva ühetunnilise sõidukiirusega, s. o. umbes 30 miili (vt. Piip, seals. lk. 86). Merekitsused, mis kaht ulgumerd või üht ulgumerd ja üht kinnismerd ühendavad, loetakse vabadeks kõiksugusele korrapärasele ehk hädaohuta läbisõidule, kuid nad alluvad muidu samadele määrustele riikliku ülemvõimu suhtes, mis kehtivad välisrannavete kohta (vt. Hatschek, *o. c.*, lk. 194, Liszt, *o. c.*, § 26 II 3, lk. 185—186). Kehtiva rahvusvahelise õiguse kompetentsemaks väljenduseks territoriaalvete õigusliku käsitamise kohta võib lugeda Haagis 1930. a. peetud Rahvusvahelise õiguse kodifitseerimise konverentsi sellekohast kokkuvõtet Regime juridique de la mer territoriale. Arvanud art. 1 välisrandu ümbritseva veevöö territoriaalmeri nimetuse all (la mer territoriale, the territorial sea) riigi territooriumi hulka, määrab art. 3 kindlaks läbisõidu (le passage) mõiste seletades, et see tähendab laevasõitu territoriaalmeres kas selle läbimiseks sise- mistesse vetesse minemata või aga sisevetesse sõitmiseks või nendest tulles ulgumerele sõitmiseks, ning edasi, et läbisõitu ei loeta hädaohuruks (inoffensif innocent), kui laev kasustab kellegi rannariigi territoriaalmerd, et selle riigi julgeoleku, avaliku korra või fiskaalhuvide vastu mingit toimingut ette võtta ning lõpuks, et läbisõiduõigus sisaldab eneses seismajätmise ja ankrusse heitmise õigust niivõrra, kui võrra see juhtub korrapärase laevasõidus või kui see on laevale tarvilik pealesunnitult seisakust või merehädast (s'imposent au

navire en état de relâche forcée ou de détresse). Art. 4 määrab, et rannariik ei või takistada võõrastele laevadele hädaohuta laevasõitu territoriaalmeres ja et allveesõidukid peavad neist vee peal läbi sõitma. Art. 5 järgi läbisõiduõigus ei takista rannariiki tarvitusele võtmast kõiksuguseid abinõusid oma julgeoleku, avaliku korra ja fiskaalsuse vastu sihitud toimingute vastu. Art. 6 sisaldab määrusi rannariigi õiguste kohta kalapüügi, jahi ja teiste loodusvarade alalhoiule. Art. 7 keelab rannariigile võõrastelt laevadelt lihtsa läbisõidu eest makse võtta, ning viimaks art. 11 määrab, et võõra laeva tagaajamist rannariigi seaduste ja sundmääruste rikkumise pärast, mis alanud siis, kui võõras laev veel sisevetes või territoriaalmeres oli, on lubatud jätkata ka väljapoole territoriaalmeret piiri tingimusel, et tagaajamist ei katkestatud, nii kaua kui tagaetav laev kas oma või kolmanda riigi territoriaalmerede piiridesse jõudnud. Kui need määrused ka ei ole formaalselt vastu võetud ega lõpliku eel nõuna riikidele kinnitamiseks soovitatud, sest et territoriaalmeret laiuse kohta jäid püsima lahkuminevad seisukohad, mida arvati soovitavaks enne veel katsuda kõrvaldada, — siis ikkagi eeltoodud kavand, olles ligi 40 mereriigi, sealhulgas kõige suuremate riikide (Briti, Prantsusmaa, Itaalia, Saksamaa, Hispaania, Poolamaa, NSVL, Portugali, Jaapani, Hiina, Türgimaa, P. A. Ühendriikide, Kanada, Brasiilia ja teiste) delegaatide osavõtul koostatud ja kinnitades eespooltoodud õiguspõhimõtteid, tõendab veel autoriteetsemalt nende kehtivust rahvusvahelises õiguses.

Asudes 1925. a. 19. augusti alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni ja selle juurde kuuluva lõpuprotokoll ja Kontrollvööde kokkuleppe määruste (RT 38 — 1926) juurde, tuleb kõige pealt märkida, et see konventsioon Saksamaa, Taani, Eesti, Soome, Läti, Leedu, Norra, Poola, Danzigi, Rootsi ja NSVL vahel on sõlmitud, nagu see tema sissejuhatuses öeldud, „soovides alkoholikaupade salavedu maha suruda ja arvesse võttes, et see salavedu on hädaohuks avalikule kõlblusele ning et tema vastu peab võitlema kõigi võimalikkude abinõudega ja et seda sihti võib saavutada kõige otstarbekohasemalt rahvusvaheliste kokkulepetega.“ Lepinguosalised kohustuvad konventsiooni art. 2 laevadele alla 100 nettoregistertonna ära keelama alkoholikaupade vedu väljamaale ning art. 3 laevadele alla 500 reg. tonni lubama seda ainult siis, kui selleks on antud ametlik luba oma maa asjaomaste ametivõimude poolt. Art. 4 järgi võib niisugust luba anda ainult tingimusel, kui laeva peremehe meelsus ja ausus on kompetentselt kindlaks tehtud, seejuures peab laevajuht tõendusi muretsema, et laeval varemini veetud alkoholikaubad on üle antud sihtkohal. Art. 5 järgi tõestavad ametivõimud sihtsadamast, et kaubad on korrapäraselt maha laetud. Artikli 8 järgi kohustuvad lepinguosalised võimaluse piirides tarvitusele võtma abinõusid võitluseks alkoholi salaveo vastu lepinguosalistesse riikidesse, laevade laadile ja suurusele vaatamata. Art. 9 kohustuvad lepinguosalised mitte takistusi tegema sellele, et igaüks neist võtab tarvitusele

omad seadused laevade kohta, mis ilmesti salaveoga tegemist teevad vöö piirides, mis ulatub 12 meremiilini mandri või saarte rannast edasi; kui laeva, mida kahtlustatakse salaveos, kohatakse ülalnimetatud laiendatud vöös ja kui ta pääseb väljapoole seda vööd, võivad selle maa võimud, kellele see vöö kuulub, teda taga ajada ka vabal merel väljaspool seda vööd ja temaga talitada, nagu oleksid nad talitanud vöö enese piirides; sama artikli lõpus öeldakse, et need eeskirjad on vastuvõetud, ilma et nad puudutaksid seisukohta, millele iga lepinguosaline omaette asunud juriidiliste põhimõtete alal, mis käivad territoriaal- ja tollivööde kohta. Lõpuprotokollis on art. 9 kohta tähendatud, et kui vete laius on alla 24 meremiili, siis selles artiklis ette nähtud laiendatud vöö piir loetakse kokkulangevaks kaht lepinguosalist riiki lahutavate vete mediaaniga. Edasi on NSVL delegaat deklareerinud, et tema valitsus kiidab konventsiooni eeskirjad heaks tingimusel, et ühel ajal astuks jõusse ka Kokkulepe Eesti, Soome ja Vene tolliterritooriumide kohta Soome lahes, ja et Soome lahe osa ida pool Greenwichi meridiaani 28°54', välja arvatud Soome territoriaalveed, kuulub kontrollvöösse, mispeale protokollis lõpus mainitud kolme riigi delegaadid deklareerivad, et nad on vastu võtnud kokkuleppe Soome lahe tolliterritooriumide jaotuse kohta, missugustel tolliõigused võitluse alal alkoholi salaveo vastu tuleb maksuma panna art. 9 mõtte kohaselt — nende kolme rannariigi poolt. Kokkuleppe p. 2 määratakse, et selles ette nähtud kontrollvööd ei laiene rahvusvaheliste meresõiduteede peale, mis lähevad NSVL sadamaist Balti merele ja vastassihis, väljaspool Soome praeguste territoriaalvete piirkonda, ning missuguste täppis seis määratakse kindlaks kolme huviosalise riigi ekspertide poolt ning et eelnimetatud mereteede kohta võetakse tarvitusele rahvusvahelises õiguses tunnustatud põhimõtted merede vabaduse kohta. Ligemalt määrati selle vaba veevöö kui rahvusvahelise mereteede piirid kindlaks 1926. a. 22. aprilli ekspertide protokolliga, mis Eesti Vab. Valitsuse poolt 22. dets. 1926. a. heaks kiideti.

Kõigepealt olgu tähendatud, et mõõtuandev on ülesseatud küsimuse lahendamisel 1923. a. 19. augustil sõlmitud konventsioon, selle lõpuprotokoll ja kokkuvõte, mitte aga ekspertide 1926. a. 22. augusti protokoll. Viimane ainult määrab geograafilistes mõõtudes kindlaks selle Soome lahe basseini keskosa täpsa seisu, mis kuulub mainitud kokkuleppe järgi rahvusvaheliste mereteede alla selles lahes NSVL sadamatest Balti merre ja vastusihis, sellepärast ei ole ekspertide protokollis väljendusel muus osas, nagu ei laieneks üldkonventsioonis ette nähtud järelevalve nendele teedele (§ 1), ühtki tähendust, sest ekspertide hooleks võis olla ja oli kokkuleppe p. 2 järgi jäetud ainult fikseerida rahvusvaheliste vabade mereteede piirkonna seis, aga mitte selles piirkonnas valitseva režiimi normimine; viimane ülesanne kuulub ja võib kuuluda ainult Riigikogule, või, kui seda tehakse rahvusvaheliste lepingute

varal, Vabariigi Valitsusele Riigikogu kinnitamisel (Põhis. § 35 ja § 60 p. 3).

Pöördudes konventsiooni ja kokkuleppe tähenduse arutamisele, tuleb kõigepealt tähendada, et neid tuleb mõlemaid koos tervelt kehtivateks lugeda, nagu seda kokkuleppe p. 3 iseäranis ka veel kinnitatakse. Konventsiooni sihiks oli *expressis verbis* määratud võitlemine alkoholikaupade salaveo vastu konventsioonist osavõtjatesse riikidesse, ja kõik tema määrused on selle võitluse edu kindlustamisele sihitud. Tähtsamaks abinõuks selles võitluses pidi olema art. 9 eeskiri, et lepinguosalisel mitte takistusi ei tohi teha sellele, et igauks neist võtab tarvitusele oma seadusi laevade kinnipüüdmiseks, mis ilmselt salaveoga tegemist teevad, kuni 12 meremiili ulatuses oma mannermaa või saarte rannast, õigusega, kui laeva on kohatud niisuguses vöös, teda taga ajada ka väljaspool seda vööd ulgumerel ja temaga talitada, nagu oleks ta tabatud vöö enese piirides. See õigus on konventsioonis kokku lepitud kõigi temast osavõtnud 11 riigi heaks salaveo vastu võitlemiseks nende rannavetes ilma ühegi erandita. Et selge on, et mitmepoolset lepingut ei saa muuta üks grupp lepingu osavõtjaist, siis tekib küsimus, kas kolm Soome lahe rannariiki ei tahtnud kokkuleppega (Accord) loobuda art. 9 ette nähtud õigustest kõnesolevatel mereteedel Soome lahes kas teiste suhtes või vähemalt üksteise laevade suhtes. Et nad teiste suhtes mingist õigusest oleksid loobunud, ei leidu kõnesolevates aktides mingit alust, ja absurdne oleks neil niisugust tahet eeldada. Sama absurdne oleks ka mõte, et Soome ja NSVL oleksid tahtnud oma laevadele oma külje all Soome lahes vastastikku hõlbustada salaalkoholi vedu. Ei võinud Eesti, Soome ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu (NSVL) vahel sõlmitud kokkuleppe (Accord) siht olla paralüüsida konventsiooni või vähendada Soome lahes oma õigusi võitluses alkoholiga salakaubitsemise vastu mainitud 12-miilises ulatuses nende riikide mannermaa või saarte piirilt ühes selles piirkonnas tabatud salaveos kahtlaste laevade tagaajamisega ja väljaspool seda piiri — oli ju Eestis 12-meremiilne tollivöö varemini kehtiv ja oli just Soome otse selle konventsiooni algataja. Kokkuleppe siht oli ainult korraldada meresõidutee küsimus Soome lahes NSVL sadamatest Balti merre ja vastassihis, kuna need teed suures osas konventsioonis tunnustatud laiendatud kontrollvööde piirkonda langesid, ning NSV-Liidule arusaadavalt vajalik pidi paistma selle lahe äärsete riikide Eesti ja Soome poolt kõnesoleva mereteede vabaduse kohta selget tunnustust saada. Kokkuleppe pidi NSVL-le kindlustama mereteede vabaduse Soome lahes: tema korraldas p. 1 kontrollvööde ja legaalse meresõidu küsimusi Soome ja NSVL-u vahel Soome lahe osas ida pool Greenwichi 27° meridiaani; ning järgmises, p. 2 meresõidu tee küsimust lääne pool Greenwichi 27° meridiaani. — Siinjuures peab ütleva, et kokkuleppe § 2 on redaktsiooniliselt silmanähtavalt ebaõnnestunud, kui ta räägib, et käesolevas kokkuleppes ette nähtud kontrollvööd (les zones de contrôle prévuse par cet Accord) ei laiene rahvusvaheliste meresõidu-

teede peale Soome lahes lääne pool Greenw. 27° meridiaani väljaspool Soome praeguste territoriaalvete piirkondi, sest et kokkuleppes kontrollvööd lääne pool Greenw. 27° ei Soome, NSVL ega Eesti rannavetes sugugi ei määritleta. Kuid vaatamata kokkuleppe redaktsioonilisele puudusele on p. 2 tuum siiski selge: kõneldes kontrollvöö mittelaienemisest rahvusvahelistele meresõiduteedele väljaspool Soome praeguste territoriaalvete piirkonda, mis teadupärast (Piip, Rahvusvah. õ., lk. 86) 4 meremiilini ulatub, ja NSVL sadamaist Balti merele ja vastassihis minevate meresõiduteede vabaks tunnustamisest rahvusvahelises õiguses tunnustatud põhimõtetele merede vabaduse kohta, taheti siin kindlustada vabadus korrapärasele, loiaalsele meresõidule NSVL sadamatest Balti merele ja vastassihis veevöös, mille täppis geograafiline seis pidi kindlaks määratama Soome, NSVL ja Eesti vahel; Soome territoriaalvete (les eaux territoriales finlandaises actuelles) üldise piirkonna suhtes, mille arutamine siin ligemalt üles ei kerki, paistab ka veel seda, et ta ei pidanud laienema alkoholi vastu võitlemiseks kokku lepitud 12 miili kauguseni. Eestil ulatus tollivöö piirkond Iseäralise piirivalve korpuse seaduse § 5 alusel juba 12 miili kauguseni rannast, langes seega Alkoholi vastu võitlemise konventsioonis ette nähtud vete piirkonnaga kokku, ning sellepärast ja et kokkuleppe sihiks ei olnud tollivööd ümber korraldada, ei olnud lepingu tegijatel tarvidust kontrolli kohta Eesti territoriaalvetes midagi lausuda.

Peale selle sisaldab arutatav kokkulepe veel teisi tunnuseid, et Soome lahe keskmist osa pikuti läänest itta, mille seis hiljemini täpsalt ekspertide protokollis fikseeriti, ei olnud mitte mõeldud välja jätta alkoholi salaveo vastasest võitluse areenist. Kokkuleppe p. 2 iseloomustab seda osa merd mitte ulgumerena, mis rahvusvahelise õiguse järgi igatühe vaba kasutada on oma näengu järgi, vaid iseloomustab seda piirkonda rahvusvaheliste meresõiduteede alana, kus rahvusvahelises õiguses tunnustatud põhimõtted merede vabaduse kohta tarvitusele tulevad. Rahvusvahelises õiguses tunnustatud õigustest rahvusvaheliste mereteede kasutamisel on ülal räägitud. Teiselt poolt tuleb silmas pidada, et konventsiooni lõpuprotokoll lõpus Eesti, Soome ja NSVL deklareerivad, et nad on vastu võtnud kokkuleppe Soome lahe tolliterritooriumide jaotuse kohta, missugustel tolliõigused võitluse alal alkoholi salaveo vastu tuleb maksta panna art. 9 mõtte kohaselt nende kolme rannariigi poolt. Selle deklaratsiooni tekst on selle poolest puudulik, et Soome lahe rannariikidel oleks mõttetü eriti deklareerida, et neil oma tolliterritooriumides õigus on tolliõigusi alkoholi salaveo vastu maksta panna, sest oma tolliterritooriumidel on igal riigil need õigused enne kui ka pärast ja nad teostasid ka neid; teiseks selle poolest, et mingit tolliterritooriumi jaotust kokkuleppe iseenesest ei sisalda. Peale teadaande kokkuleppe sõlmimisest omavahel Soome lahe „tolliterritooriumide“, sisuliselt mereteede piirkonna üle, toonitab avaldis kolme kokkuleppinud riigi tolliõiguste maksvast alkoholi salaveo vastu art. 9 kohaselt. Deklarandid tahtsid sellega ilmsesti eriti kinnitada, et kuigi

kokkuleppega on eriline vetevöö mereteede jaoks loodud, siis neil ikkagi kehtib õigus alkoholi salakaubaveo vastu võidelda konventsiooni art. 9 kohaselt, s. o. arusaadavalt niisuguses ulatuses, nagu art. 9 seda lubab ja määrab, nimelt, et rannariigil on õigus 12-meremiilises vöös võitlust pidada salaalkoholi vedajate vastu põgõnejate tagaajamise õigusega ka väljaspool seda vööd, ainult lõpuprotokollis eneses tehtud kitsendusega, et kui vete laius on alla 24 meremiili, siis vööpind ulatub kaht lepinguosalist riiki lahutavate vete mediaanini. Kui, vastupidi, oleks tahetud Eesti, Soome ja NSVL vahel mereteede piirkonda langevat Soome lahe osa konventsiooni art. 9 ja mediaani käsitleva määruse alt välja jätta, siis oleks pidanud seda kui erandit loomulikult otse väljendatama. Seda ei ole tehtud. Kõik see näitab, et konventsiooni art. 9 ühes lõpuprotokollil määrusega sama artikli kohta on kokkuleppes ette nähtud mereteede piirkonnas Soome lahes kehtiv ning vastavalt sellele ei tule Soome lahte, kus ta laius ühe rannariigi mandri äärest teise rannariigi mandrini ei ulatu üle 24 meremiili, vaatamata sellele, et seda läbib vaba mereteel NSVL sadamate ja Balti mere vahel, käsitada mitte kui piiramata vaba ulgumerd, vaid kui kitsast merd. Kitsastes meredes, merekitsustes, aga kehtib, nagu eespool seletatud, vaba läbisõiduõigus, ilma et rannariigid oleksid takistatud seal muidu oma õigushüve kaitsemast. Kui 1925. a. 19. aug. kokkulepet teisiti seletada, s. o. nagu oleks rahvusvaheliste mereteede piirkonnale täielik ulgumere vabadus kõigis asjus reserveeritud, siis peale eeltoodud vasturääkivuste konventsioonile ja lõpuprotokollile tähendaks kogu konventsiooni Eestile alkoholi salakaubitsemise vastu võitluse võimaluste olulist kitsendamist ja nõrgendamist, võrreldes ennekehtinud seisukorraga, mis konventsiooni deklareeritud sihiga kuidagi ei sobiks. Eestis oli Ajutise Vab. Val. 1918. a. 19. nov. otsuse põhjal muu seas kehtiv Piirivalve korpuse seaduses ette nähtud 12-miiline tollivöö ja 1921. a. 6. augustist saadik Rahaministeeriumi sunduslik eeskiri (RT 69), millega oli keelatud alkoholist jookide läbivedu ja ümberlaadimine Eesti territoriaalvetes, välja arvatud avariid juhtudel, ähvardusega, et selle määruse rikkujad võetakse vastutusele salakauba sisseveo kohta käivate määruste järgi ning Tolliseaduse § 419 ja järgm. Korralduste kõrval alkoholi veolubade andmise asjus, mis salaveo piiramisele olid sihitud, kinnitati konventsiooniga kõigile lepinguosalistele õigus alkoholi salavedajaid ka väljaspool kokkulepitud 12-miilist piirkonda vabal merel taga ajada.

Kui nüüd kõike eelmist silmas pidada ja arvesse võtta, et Eestis ei ole Iseäralise piirivalve korpuse seaduses ette nähtud 12-meremiilist tollivööd ka mitte hiljem ei üldiselt ega erandiliselt Soome lahe kohta muudetud — tema seega edasi kehtib —, siis tuleb järeldada, et Eesti riiklikudel võimudel on õigus valvata ja jälitada Soome lahes ja selle suus Balti merel Eesti tollivöö piiridesse, s. o. Eesti rannavettesse 12 meremiili kauguseni alkoholi salajasel viisil vedavaid laevu ka selles tollivöö osas, mis Eesti, Soome ja NSVL vahelise kokkuleppe järgi rahvusvaheliste mereteede piirkonda ulatub, välja arva-

tud alkoholi salakaubitsemise vastu võitluses neil kohtadel, kus vete laius ligemate mandri või saarte randade vahel on alla 24 meremiili, mis juhtudel valve ja jälitamise piir ulatub lepinguosalisi riike lahutavate vete mediaanini.

Tähtsuseta on, kas alkoholi salavedaja laev sõidab 1925. a. konventsioonis liitunud riikide lipu all või mitte, sest, nagu öeldud, peale konventsiooni meil kehtib varemast ajast 12-meremiiline tollivöö üldreeglina kõigi suhtes.

Kõigil eeltoodud kaalutlustel Riigikohtu üldkogu **otsustas**: vastata küsimusele jaatavalt.

Nr. 4.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. jaanuaril 1932. a.

Ropka vallavolikogu revisjonkaebus Tartu 4. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 26. septembrist 1930. a. Tartu Maavalitsuse protesti asjas Ropka Vallavolikogu 1930. a. 15. juuli otsuse vastu teosade kättejagamise eest vallavalitsuse liikmetele määratud päevarahade naturaalkohustiste arvelt tasumise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Ropka Vallavolikogu arutas koosolekul 15. juulil 1930. a. vallavalitsuse liikmetele päevaraha määramise küsimust valla teosade mõõtmisel ja otsustas määrata vallavalitsusele teosade teekohuslaste vahel jagamise eest päevaraha 3 kr. päevas, mis kulud katta valla naturaalkohustiste arvelt. Tartu 4. jsk. rahukohtunikule antud kaebuses Tartu Maavalitsus palus tühistada Ropka Vallavolikogu eeltoodud otsuse selles osas, mis käib teosade kättejagamise eest määratud päevarahade naturaalkohustiste arvelt tasumise kohta, ja Ropka Vallavalitsusele ette kirjutada need kulud tasuda valla üldise eelarve korras. Otsusega 26. septembrist 1930. a. Tartu 4. jsk. rahukohtunik rahuldab Tartu Maavalitsuse kaebuse.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses Ropka Vallavolikogu volinik Johannes Lukas palub tühistada Tartu 4. jsk. rahukohtuniku otsuse 26. septembrist 1930. a.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et Ropka Vallavolikogu voliniku revisjonkaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest rahukohtunik on õieti seletanud, et teosade jagamine teedekohuslaste vahel ei kuulu naturaalkohustiste hulka, vaid vallavalitsuse harilikkude administratiivülesannete hulka, mispärast sellest tekkinud kulud, käesoleval korral päevarahad vallavalitsuse liikmetele, tuleb katta valla üldise eelarve summadest, mitte aga naturaalkohustiste arvelt.

Eeltoodud põhjendustel AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Ropka Vallavolikogu voliniku Johannes Lukase revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 5.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

2. veebruaril 1932. a.

Harju Maavalitsuse revisjonprotest Raasiku jsk. rahukohtuniku otsuse peale 28. septembrist 1931. a. protesti asjas Jõeleftme Vallavolikogu otsuse vastu 26. juunist 1931. a. riigimetsaaluseil maadel lasuvate teede korrashoiu kohustuseks antud summade arvestamise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi A. Luiga.

Raasiku jsk. rahukohtunikule antud protestis palus Harju Maavalitsus tühistada Jõeleftme Vallavolikogu otsuse 26. juunist 1931. a., millega volikogu keeldus vallavalitsuse raamatutesse sisse kandmast kr. 1.626,51 summat, mis maavalitsus 1928. ja 1929. a. maksnud Jõeleftme Vallavalitsuse arvele Põllupidajate Ühispanka ja mis summa vallavalitsuse sekretäri poolt pangast välja võetud ja tema poolt omandatud, kuni vastutusele võetud vallaametnikkude kohta kohtuotsus järgneb. Selle otsusega olevat vallavolikogu rikkunud Üid-arvepid. sead. §§ 1, 16, 39 ja 43 ja nende summade raamatutesse sissekandmine ei olevat seotud vastutusele võetud vallaametnikkude kohtuprotsessiga, sest need summad on antud vallavalitsuse korraldusse ja neid tuleb temal määratud korras arvestada, vaatamata sellele, kes need peab tasuma.

28. sept. 1931. a. Raasiku jsk. rahukohtunik, asja arutanud, leidis, et Harju Maavalitsuse protest tuleb tagajärjeta jätta, sest kuigi seaduse järgi kõik vastuvõetud summad tuleb arvestada ja kanda vastavatesse raamatutesse, ei olevat aga andmeid, mis tõendaksid, et raamatusse kandmata summa 1.626 kr. 51 senti oleks praegu ametis olevate vallavalitsuse liikmete poolt saadud, sest rahade raamatusse kandmisel peab see ka laekahoidja käsutuses olema. Et on olemas andmed, et tähendatud summa on omandatud eelmise vallavalitsuse koosseisu kuuluvate isikute poolt, siis viimaste süü kindlakstegemisel ja nende maksujõuetusel peaks vallavalitsus tsiviilkorras vastutav olema.

Riigikohtule antud revisjonprotestis palub Harju Maavalitsus tühistada eeltoodud rahukohtuniku otsuse, sest olevat ekslik rahukohtuniku arvamus, et rahade raamatusse kandmisel see peab olema kassahoidja käsutuses. Maavalitsus ei olevat nõudnud raha kui niisuguse kandmist raamatusse, vaid kohustist, mis tekkinud raha vallavalitsuse korraldusse andmisega. Valla omavalitsuste arvepidamise korra § 38 ja kohtu- ja siseministri 1930. a. 20. mai ringkirja nr. 180 põhjal praegune vallavalitsus endiste vallaametnikkude poolt kõrvaldatud summa arvele võtmiseks oleks pidanud krediteerima naturaalkohustiste arvet ja debiteerima ülekulutatud ja kõrvaldatud summade arvet, sellega oleks kohustis võetud valla varanduse seisu, kassat ja kassarvet üldse puudutamata.

Maavalitsus ei olevat tõendanud ega püüdnudki seda teha, et kõrvaldatud summa oleks saadud vallavalitsuse praeguste ametnikkude poolt, maavalitsus tõendanud ainult seda, et see summa Jõeleftme Vallavalitsusele on makstud. Vallavalitsuse valitud ametnikud ei valitse ega arvesta ainult neid varasid, mis on muretsetud nende ametis olemise ajal, vaid tema valitsemisele kuuluvad kõik vallavalitsuse varemuretsetud varad. Vastupidiselt varade valitsemisele iga ametisolev vallavalitsus on kohustatud täitma ja arvestama ka eelmise valitsuse ajal tekkinud kohustisi. Seepärast rahukohtuniku tuginemine viimasele asjaolule olevat aluseta.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et kaevatud rahukohtuniku otsus tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Kui maavalitsuse poolt Jõeleftme Vallavalitsuse arvele Põllupidajate Ühispanka makstud summad olid Jõeleftme Vallavalitsuse käsutuses sedavõrt, et vallavalitsus võis neid nimetatud pangast kätte saada, siis oleks tulnud vallavalitsusel viibimata need summad sisse kanda vastavasse raamatusse, vastavalt Arveseaduse (VSK VIII j. II) § 40 ja järgm. põhjal. Et vaidluse all olevad summad olid Jõeleftme Vallavalitsuse käsutuses, nähtub juba sellest, et vallavalitsus võimaldas oma sekretäril need summad pangast välja võtta. Ekslik on rahukohtuniku arvamus, nagu seda ka revisjonkaebuses õieti tähendatakse, et see asjaolu, et praegune Jõeleftme Vallavalitsuse koosseis vaidluse all olevat summat oma käsutusse ei ole saanud, annaks põhjust seda summat vallaraamatutest läbi kandmata jätta, olgugi et seda oleks pidanud juba eelmine vallavalitsus tegema. Selle sissekandmisega ei võta praegune vallavalitsuse koosseis mingit isiklikku vastutust selle summa raiskamise suhtes enda peale, vaid arvepidamise kord nõuab, et sissetulnud summad vastavatest raamatutest läbi kantaks ja seda tuleb täita ka hiljemini, kui seda omal ajal ei ole tehtud.

Neil põhjustel ja AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Raasiku jaoskonna rahukohtuniku otsus 28. septembrist 1931. a. tühistada ja asi saata uueks otsustamiseks Tallinna 5. jaoskonna rahukohtunikule.

Nr. 6.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

5. veebruaril 1932. a.

Riigi Sadamatehaste kaebus Kinnitusnõukogu 1. osakonna otsuse peale 21. novembrist 1931. a. Riigi sadamatehaste haigustunud tööliste ravimise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Kinnitusnõukogu 1. osakond, arutanud 21. nov. 1931. a. Riigi sadamatehaste edasikaebust 2. jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale

23. apr. 1931. a. Riigi sadamatehaste enne 1. nov. 1930. a. haigustunud tööliste ravimise asjas, leidis, et need töölised, kes haigustunud enne Riigi sadamatehase arvamist haigekassa alla ning saanud arstiabi ja rahalist toetust Ajutiste kodukorra määruste põhjal valitsusasutistes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta, on õigustatud saama arstiabi ja rahalist toetust nendes määrustes ette nähtud aja, s.t. 6 kuu jooksul (Vabariigi Valitsuse seletus 1. aprillist 1927 a.). Nad ei kaotanud seda õigust sadamatehase arvamisega haigekassa alla, seda enam, et arstiabi ja rahalise toetuse andmise tingimused tähendatud Ajutiste kodukorra määruste ja Tööstusliku töö seaduse põhjal ei ole võrdsed; ajutised kodukorra määrused annavad rohkem soodustusi kui Tööstusliku töö seadus. Et aga seadus näeb ette, nagu seda rõhutab ka Riigi sadamatehase direktor oma kaebuses, ainult ühest kohast ravimise ja arstiabi andmise võimalust, siis puudubki alus nõuda kindlustuste võimaldamist haigekassa poolt.

Ülaltoodu põhjal, käsitades Kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda, Kinnitusnõukogu 1. osakond otsustas sadamatehaste direktori kaebuse tagajärjeta jätta.

Riigikohtule antud kaebuses palub Riigi sadamatehaste volinik vann. adv. R. Eliaser tühistada kinnitusnõukogu eeltähendatud otsuse ning tunnustada, et haigekassa on kohustatud kandma kõigi nende Riigi sadamatehaste tööliste haiguse korral väljamaksmisele kuuluvad abirahad, kes olid tehase tööliste nimekirjas Riigi sadamatehaste haigekassa alla arvamise momendil, või kui see võimatu, siis asi uueks otsustamiseks. saata Kinnitusnõukogule.

Sadamatehaste volinik põhistab oma kaebust järgmiselt:

„Tööstusliku töö seaduse § 279 põhjal loetakse haigekassa liikmeiks kõiki sama seaduse § 260 loendatud isikuid ettevõtte haigekassa alla arvamise momendist ettevõttest lahkumiseni. § 260 aga ütleb, et käesoleva kolmanda peatüki määruste alla kuuluvad „kõik isikud sugu ja vanaduse peale vaatamata, kes palgalepingu põhjal ettevõttes töötavad või tema teenistuses seisavad“. Et töölised, kes haigustumise puhul ettevõtetelt või viimase haigekassa all olekul haigekassalt abiraha saavad, ikka veel ettevõttega lepinguvahekorras seisavad, ei tohiks mingit kahtlust äratada. Töökaitse seaduse § 326 ütleb, et nii haige tööline kui ka ettevõtte omanik on vabastatud haiguse ajaks haigekassale kuuluva maksu maksmisest. Igatahes senikaua kui tööline ei ole tööliste nimekirjast kustutatud, tuleb teda lugeda ettevõtte tööliseks. Kinnitusnõukogu seletus, nagu vabaneks haigekassa maksmisest neile Riigi sadamatehase töölistele, kes sadamatehase haigekassa alla võtmise momendil haiged olid, sel põhjusel, et need töölised õigustatud olid saama tasu või abiraha Vabariigi Valitsuse määruste põhjal ja et selle kohustise täitmine haigekassa poolt olevat töölistele nagu kahjulik, ei tohiks kaaluv olla: töölised on õigustatud ju haiguse korral abiraha

saama, vaatamata sellele, kas ettevõtte on haigekassa alla arvatud või mitte. Samuti ei tohiks vabastada haigekassat tema kohustise täitmisest asjaolu, et töölistel ehk õigus oleks sellele summale, mis haigekassa maksab, veel Riigi sadamatehaselt teatud juurdemaksu saada. Igatahes ei näi olevat kõige vähematki loogilist põhjendust selle kohustise kandmisest haigekassat vabastada, kes suure ettevõtte tööliste oma liikmeks saamisega omandab ka võimaluse suuremat sissetulekut saavutada. On ju täitsa loomulik, et suure hulga tööliste puhul teatav protsent töölisi igal ajal haige võib olla ja tegelikult ka on. See haigestujate % on ju teoreetiliselt kindlaksmääratav ning tema alusel on ka kõik haigekassade maksud harilikult arvatud. Selle tõttu ei tohiks ka lubatav olla seisukoht, et ettevõtte haigekassa alla võtmisel ettevõttes ühtegi haiget töölist ei tohi ega või olla, või et neid haigeid töölisi ei arvata mingipärast ettevõtte haigekassa alla minemisel haigekassa liikmeteks.“

Asja arutanud ja poolt seletused ning prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Kinnitusrõukogu 1. osakonna otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel: TTS § 260 järgi kuuluvad TTS p. III määruste alla kõik isikud, kes pligalepingu põhjal ettevõtetes töötavad või teenistuses seisavad, ja neist isikuist ei kuulu eeltähendatud määruste alla ainult need, kes palgatud juhuslike tööde täitmiseks, mis kestavad mitte üle ühe nädala. TTS § 279 järgi arvatakse haigekassa liikmeteks kõik § 260 tähendatud isikud, kes töökohustisi täidavad pligalepingute alusel ettevõtetes, mille juures haigekassa avatud, ja osavõtt kassast algab töölise tööde täitmise juurde või teenija teenistuskohuste täitmise juurde laskmise päevast. Ettevõtetes aga, milles haigekassa alles asutamisel või ettevõtte alles arvatakse haigekassa alla, loetakse töölised ja teenijad haigekassa liikmeteks kassa asutamise päevast või ettevõtte haigekassa alla arvamise päevast. Et viimasel juhul, s. o. siis, kui ettevõtte alles arvatakse haigekassa alla või see alles asutatakse, mõned ettevõtte töölised ja teenijad peaksid haigekassa alla arvamata jääma seda ei näe ette TTS § 279 ega mõni teine selle seaduse paragraaf, ega ole TTS § 279 ega mujal üles seatud nõuet, et ainult neid ettevõtte töölisi ja teenijaid võib eeltähendatud juhtumitel arvata haigekassa alla, kes ettevõttes töökohustisi või teenistuskohustisi suudavad täita ja täidavad ajal, millal see ettevõtte arvatakse haigekassa alla, või millal ettevõttes asutatakse haigekassa. Sadamatehastes haigekassat varemini ei olnud, samuti ei olnud tehased arvatud mõne haigekassa alla, ja seepärast TTS § 279 nõuetele vastavalt tuli tehaste haigekassa alla arvamisel võtta haigekassa liikmeteks kõik tehaste töölised ja teenijad, kes vastasid TTS § 260 nõuetele tehaste haigekassa arvamise ajal, vaatamata sellele, kas nad on haiged või terved ja kas nad haiguste korral kuidagi teisiti kindlustatud on.

Neil põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 2 alusel Riigikohus otsustas: Kinnitusrõukogu 1. osakonna otsus 21. novembrist 1931. a. tühistada ja asi Kinnitusrõukogule uueks otsustamiseks saata.

Nr. 7.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. veebruaril 1932. a.

Pärnu Linnavalitsuse revisjonkaebus Pärnu 2. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 31. oktoobrist 1930. a. kaebuse asjas Orajõe Vallavalitsuse 1929. a. 11. oktoobri otsuse vastu Martin Kõpmani hooldamise küsimuses.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre, prokuröri abi K. Luud.

Pärnu 2. jsk. rahukohtuniku otsusega 31. okt. 1930. a. on tagajärjeta jätud Pärnu Linnavalitsuse kaebus Orajõe Vallavalitsuse otsuse vastu 11. okt. 1929. a. mitte tasuda Pärnu linnale hoolekandekulusid Martin Kõpmann'i eest põhjendusel, et Pärnu linna hoolekandeosakonna kontrolli-lehest nähtub, et Kõpmann viimati hoolekannet tarvitamata ühe aasta jooksul kõige kauem elanud Pärnu linnas ja peab seepärast ka hoolekandelist abi saama Pärnu linnalt.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Pärnu Linnavalitsuse volinik vann. adv. H. Reimann tühistada rahukohtuniku otsuse, seletades: 1) et Hoolekande seaduse § 19 põhjal peab hoolekannet teostama omavalitsus, kelle piirkonnas abitarvitaja kõige kauem elanud viimase kolme aasta kestel, kui ta kuski ei elanud vähemalt aastat; 2) et BES §§ 3068 ja 3082 järgi tulevat Kõpmanni vangis viibimist lugeda alalisest elukohast äraolemiseks ja tema alaliseks elukohaks kohta, kust tema vangimajasse toodi, s.o. Orajõe valda; 3) et kui ta vangisolemise aega mitte arvestada, siis olevat Kõpmann ikkagi ülejäänud ajal üle aasta kestvalt elanud ainult Orajõe vallas, nimelt 15. IV. 1924 — 1. VII. 1925 ja 17. VII. 1926 — 17. IX. 1926.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohtus:

Nagu asjatoimetuses olevast Pärnu linna hoolekandeosakonna kontroll-lehest näha, on Pärnu linnaomavalitsus otsustanud Martin Kõpmannile hoolekandelist abi anda 16. septembril 1929. a., alates septembrikuust. Sama otsusega on linna kanda võetud Kõpmanni ravimiskulud. Kontroll-lehe andmete järgi on Kõpmann elanud Viljandis 1923. a. septembrini, siis asunud Häädemeeste valda, kus elanud 3—4 kuud; pärast seda elanud uuesti Viljandis aprillini 1924. a., 15. aprillist 1924. a., kuni vangistamiseni juulikuul 1925. a. elanud Orajõe vallas ajutiste äraolemistega Viljandis 6. II. 25 — 29. II. 25 ja 23. III. 25 — 15. IV. 25. Pärnus vangis olnud juulist 1925. a. märtsini 1926 a. ja 26. III. 1926 — 17. VII. 1926 a. elanud Pärnus; peale seda elanud uuesti Orajõel, kus septembril vangistatud ja Pärnu vangimajas olnud 15. nov. 1926. a.—15. nov. 1928. a., pärast seda elanud Pärnus 26. detsembrini 1928. a., siis Valgas ja

Tartus, ning Pärnusse uuesti asunud 17. aprillil 1929. a. Hoolekande seaduse § 19 järgi saab iga hoolekannet tarvitav isik, välja arvatud erijuhtumid, abi sellelt valla, alevi või linna omavalitsuse asutiselt, kelle piirides ta alalist hoolekannet tarvitamata viimase kolme aasta jooksul viimati vähemalt üks aasta vahetpidamatult alaliselt elanud, või kui niisugust kohta ei ole, siis sellelt omavalitsuselt, kus ta kõige kauem elanud sama aja jooksul ja samadel tingimustel. Hoolekande sead. § 19 mõtte järgi, ei saa vangimajas viibimist lugeda niisuguses alalises elukohas viibimiseks, mis tuleb viimase kolme aasta hulka arvata, sest tingimus alalise hoolekande mittetarvitamise kohta ei ole kohaldatav vangimajas oleku kohta. Hoolekande seaduse § 19 järgi ei tule vangimajas viibimist üldse arvestada ja viimased kolm aastat tuleb arvata vangistusaega hoopis arvestamata jättes. Martin Kõpmanile on hoolekandelist abi määratud alates 1. septembrist 1929. a. ja kontroll-lehes esitatud andmete järgi Kõpmanni elukohtade ja vangistamiste üle, mille üle asjaarutusel kohtus ei ole vaidlust olnud, ei ole Kõpmann Pärnus viimase kolme aasta jooksul, mis tuleb Hoolek. sead. § 19 põhjal arvesse võtta, ühte aastat vahetpidamatult alaliselt elanud. Samade andmete järgi on aga Kõpmann selle kolme aasta jooksul kauem elanud Orajõel kui Pärnus, nagu revisjonkaebuses öieti esitatud. Selle järgi lasub ka hoolekandekohustis Kõpmanni suhtes Hoolek. sead. § 19 põhjal Orajõe vallal, aga mitte Pärnu linnal.

Ettetoodud põhjustel AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Pärnu 2. jsk. rahukohtuniku otsus 31. oktoobrist 1930. a. tühistada ja samuti tühistada Orajõe Vallavalitsuse otsus 11. oktoobrist 1929. aastast ning asi saata Orajõe Vallavalitsusele uueks otsustamiseks.

Nr. 8.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. veebruaril 1932. a.

Pärnu linna politseikomissari revisjonkaebus Pärnu 1. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 6. nov. 1931. a. Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiuühisuse kaebuseasjas Pärnu linna politseikomissari tegevuse pärast varanduse arestimisel.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre, Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Pärnu 1. jsk. rahukohtuniku otsusega 6. nov. 1931. a. on Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiuühisuse kaebusel tühistatud Pärnu linna jsk. politseikomissari tegevus Põllutööministeeriumi kantselei vahekirja 18. IX. 1931. a. nr. 2239 täitmiseks ja politseikomissarile ette kirjutatud selle vahekirja täitmisest loobuda ja selle vahekirja täitmiseks üleskirjutatud Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiu-

ühisuse varandus üleskirjutusest ning arestist vabastada põhjendusel, et käesoleval juhul ei ole täidetud Riigi vastuvaidlemata nõuete seaduse §§ 40 ja 41, sest Põllutööministeeriumi kantselei vahekirjast 18. sept. 1931. a. nr. 2239 ei olevat näha, et Põllutööministeerium oleks teinud mõnesuguse määruse temale antud garantiide sissenõudmiseks sama seaduse § 90² kohaselt.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Pärnu linna jaoskonna politseikomissar Johannes Penjam tühistada rahukohtuniku otsuse, seletades, et RT 61/62 — 1925. a. avaldatud juhatuskirja p.p. II, V ja VII kohaselt on politsei riigi- ja omavalitsuseametnikkude nõudel kohustatud aegaviimatult asuma maksuvõla sissenõudmisele, mille juures ametnikkude nõudekirjas ei olevat vajalik ära näidata otsuseid või määrusi, mille põhjal tuleb maks sisse nõuda, ja samuti ei olevat vajalik nõudekirjale juurde lisada neid otsuseid ja määrusi, või garantiikirja ja hankelepinguid. Politseile saadetavas nõudmises võla sissenõudmise kohta tulevat üksnes ära tähendada maksuvõlgniku võlamäär ja politsei ei olevat õigustatud otsustama nõude sisulise seaduspärasuse üle. Käesoleval juhul olevat kaebaja Põllutööministeeriumi vahekirja alusel vastuvaidlematus korras asunud Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiuühisuselt garantiide vahesumma sissenõudmisele Hangete ja töövõtete sead. § 90²—90⁵ ja Riigi vastuvaidlemata sissenõudmiste sead. §§ 11, 40, 41 j.t. põhjal. Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiuühisusel olevat õigus olnud üksnes nõude korras oma õigusi jalule seada. Hangete ja töövõtete sead. § 90⁵ kohaselt.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

On õige, et vastuvaidlematus korras riigi summade sissenõudmisel ei kuulu politsei võimkonda otsustada selle üle, kas võlasumma, mille sissenõudmist politsei kaudu on nõutud, on vastava asutise poolt õieti ja seaduspäraselt määratud. Kuid politseiametnik võib vastuvaidlematus korras riigisummade sissenõudmisele asuda, kui need summad üldse kuuluvad sissenõudmisele vastuvaidlematus korras ja korraldus nende sissenõudmiseks on tehtud ametniku või asutise poolt, kelle võimkonda kuulub niisuguste korralduste tegemine. Käesoleval juhul on vastuvaidlematus korras sissenõudmise aluseks olnud Põllutööministeeriumi kantselei vahekiri 18. IX. 1931. a., mis alla kirjutatud majandusjuhataja ja asjaajaja-raamatupidaja poolt. Rahukohtunik on oma otsuses õieti seletanud, et Riigi vastuvaidlemata sissenõudmiste sead. §§ 40 ja 41 järgi ei saa Põllutööministeeriumi kantseleid, samuti ka selle ministeeriumi majandusjuhatajat, pidada asutiseks, kelle võimkonda kuulub korralduse tegemine garantiide vahesummade sissenõudmise kohta. Kompetentse asutise või ametniku korralduse puudumisel garantiide vahesummade sissenõudmiseks ei võinud ka politsei nende summade sissenõudmisele asuda.

Ettetoodud põhjustel AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Pärnu linna politseikomissari revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 9.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

26. jaanuaril/26. veebruaril 1932. a.

Viljandi Linnavalitsuse revisjonkaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 17. juunist 1930. a. Jüri Kõlli kaebuse asjas eriarvamuse tagasisaamise pärast.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Viljandi Linnavalikogu liige Jüri Kõll esitas volikogu otsuse juurde 14. maist 1930. a. eriarvamuse, mis Viljandi Linnavalitsuses saadud 17. mail 1930. a., nagu nähtub palvel tehtud märkusest. 19. mail 1930. a. saadeti see eriarvamus Kõll'ile tagasi vahekirjaga, millel linnapea ja sekretäri allkirjad, põhjusel, et eriarvamusel ei selgu, kellele see adresseeritud. Jüri Kõlli kaebusel arutas asja Viljandi-Pärnu Rahukogu ja otsustas linnavalitsuse otsuse tühistada ja kirjutas linnavalitsusele ette eriarvamuse linnavalikogu juhatajale edasi anda. Rahukogu põhistas otsust järgmiselt:

„1) Linnavalitsuse voliniku väide, nagu ei kuuluks kaevatud määrus kaebamisele kui mitte linnavalitsuse poolt tehtud, ei ole lugupeetav, sest see määrus on linnapea ja sekretäri poolt alla kirjutatud, seega linnavalitsuse määrus kuulub kaebamisele rahukogule; 2) linnavalitsuse seletus, et linnavalitsus ei olnud kohustatud antud eriarvamust edasi andma Linnavalikogu juhatusele ega teadnud, mille kohta see käib, ei ole ka lugupeetav, sest eriarvamusel nähtub, et see käib linnavalikogu koosoleku kohta 14. maist 1930. a. tapamaja sisemise korra asjas ja linnavalitsus kui volikogu täidesaatev organ on kohustatud ka volinikkude eriarvamusi vastu võtma ja volikogule edasi andma, pealegi on linnasekretär (R. Schmidt) ka linnavalikogu sekretär olnud, nagu antud linnavalitsuse seletusest selgub.“

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Viljandi linnavalitsus Rahukogu otsuse tühistada järgmistel põhjustel: asi olevat otsustatud linnapea poolt ja linnavalitsuse otsust asjas üldse ei olevat olnud; linnapea tegevust ei saavat aga lugeda linnavalitsuse tegevuseks, sest Linnaseadus tegevat selge vahe linnapea ja linnavalitsuse tegevuse vahel. Linnapea tegevuse vastu Kõll kaebust tõstnud ei olevat. Ka saadud eriarvamus linnavalitsuse kantseleis ja selles ei olevat tähendatud asutist, kellele see määratud, ega nähtuvat eriarvamuse sisust, samuti ei nähtuvat, et Kõll oleks seda seletanud suuliselt. Linnavalitsuse sekretär Schmidt ei olevat tühtlasi ka linna (volikogu) sekretär, vaid selleks olevat hr. Muinaste ja linnavalitsus ja tema sekretär ei täitvat volikogu protokollide pidamise kohustust.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Viljandi Linnavalitsuse revisjonkaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põh-

justel: Rahukogu on õieti ette kirjutanud Viljandi Linnavalitsusele linnavolinik Jüri Kõlli eriarvamus vastu võtta ja linnavolikogu juhatajale edasi anda, sest selle eriarvamuse tekstist oli selgesti näha, missuguse volikogu otsuse kohta ja mis kuupäevast see on antud ja kelle poolt ja ei linnapea ega linnavalitsuse ülesannete hulka ei kuulunud küsimuse otsustamine, kas see eriarvamus on antud kodukorra kohaselt, vaid seda võis teha volikogu juhataja ja volikogu ise. Eriarvamus oli saadud Viljandi linnavalitsuses, nagu nähtub eriarvamusel leiduvast linnavalitsuse templi jäljendist, ja seega on rahukogu õieti ette kirjutanud just linnavalitsusele selle edasiandmise, nagu seda ka palunud on Kõll omas rahukogule antud kaebuses, ja neil põhjustel on tähtsusetu, kas kaebus oli tagasi saadetud linnavalitsuse otsusel või linnapea otsusel, ja kas need otsused on olemas või mitte.

Kõigil neil põhjustel AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Viljandi Linnavalitsuse voliniku Eduard Augusti revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 10.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

4./22. märtsil 1932. a.

Viljandi Maavalitsuse kaebus teedeministri otsuse peale 2. dets. 1931. a. maavalitsuse poolt riiklikkude toetussummade ja maavalitsuse teedekapitali arvel tehtud kulutuste mittekinntamise pärast.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Vahekirjaga 16. dets. 1931. a. teatas teedeministeerium Viljandi Maavalitsusele, et Teedeminister on 2. dets. 1931. a. kinnitanud revideerimisakti nr. 11, jättes kinnitamata märkuste lehtedes nimetatud summad, mis Viljandi Maavalitsusele tulevat Üldarveseaduse §§ 380—383 põhjal teedekapitalide tulude arvele juurde kanda, kogusummas 11057 kr. 92 senti. Ministri poolt oli kinnitamata jäetud: 1) Võhma-Soomevere-Põltsamaa maantee kivi-teeks ümberehitamisel ühes kahe raudbetoonsilla ja ühe toru ehitamisega 1924. a. krediidist 4190 kr. 68 s., põhjendusel, et tööde väljapakumisel oli odavam hind pakutud Edenberg ja Rebase poolt 43710 kr., maavalitsus oli aga tööd andnud insener Vambolale 48000 krooni eest. Tööde eelarvepäranee hind, arvesse võttes lisatöid, olnud 54298 kr. 42 s., sellest maha arvates kõige väiksema hinna alusel vähempakkumise 11,83% — 6423 kr. 50 senti, oleks ettevõtjal saada olnud 47874 kr. 92 s., makstud on aga ettevõtjale 52065 kr. 60 senti, seega rohkem 4190 kr. 68 senti; 2) Oiu raudbetoon-silla ehitusel üle Tännasilma jõe 1925. a. krediidist 4170 kr. 82 senti põhjendusel, et kogu tööde väärtus, maha arvates kulud, mis ei olnud kinni-

tatud eelarves ettenähtud, vähempakkumise 4,419% ja ettevõtja tehniliste tööjoudude palgad, kujuneb 48754 kroonile 65 sendile, kuna aga ettevõtjale on makstud 52753 kr. 14 senti, seega rohkem 3998 kr. 49 senti ja Teedeministeeriumi krediidist ostetud metsamaterjali, mille ettevõtja pidi ostma omal arvel; 3) Viljandi Maavalitsuse 1929./1930. a. teedekapitali kulude arvel tehnilise personaali teenistusvanusetasu arvel 410 kr. 60 senti, põhjendusel, et seda ei ole eelarves ette nähtud; 4) koosseisus mitte ette nähtud asjaajaja Kõpmanni arstiabi 6 kr. 75 senti; 5) tehnilises koosseisus mitte ette nähtud asjaajaja ja masinakirjutaja pensioni maksud — 51 kr. 80 senti; 6) tehnilisse koosseisu mitte kuuluva asjaajaja Kõpmanni ja maavalitsuse liikme Reineri päevarahad 31 kr. 50 senti; 7) ülenormi tasutud sõidukulud 37 kr. 90 s., mis sisuliselt küll õiged, kuid on ülekuulu krediidist.

Riigikohtule antud kaebuses palub Viljandi Maavalitsuse volinik Nikolai Vatter tühistada teedeministri otsuse 2. dets. 1931. a. ja Teedeministeeriumi ettekirjutise 16. dets. 1931. a. nr. 2992 ja Oiu silla osas saata asi tagasi uueks otsustamiseks. Kaebaja seletab: 1) et Võhma-Soomevere-Põltsamaa maantee ehitustööd olevat teostatud Viljandi Maavalitsuse poolt riigisummade arvel ja vähempakkumisel välja antud 2. apr. 1925. a. Väljapakkumisele olevat ilmunud ka Riigikontrolli esindaja, kes kirjutanud alla protokollile tööde väljaandmise kohta ega avaldanud protesti tööde väljaandmise kohta mitte kõige odavama hinna nõudjale. Maavalitsus olevat siin talitanud Maanteede ja sisemiste veeteede valitsuse likvideerimise seaduse alusel. Riigikohtu tsiviilosakond olevat ka omas otsuses toim. nr. 220 — 1931. a. seletanud, et 2. aprillil 1925. a. ei olnud kohuslik omavalitsustele välja anda töid ja sõlmida lepinguid Riigi töövõtete ja hangete seaduse reeglite kohaselt, sest need reeglid olevat tehtud omavalitsustele kohuslikuks alles teedeministri määrusega RT 83/84 — 1925. a. 16. mail 1925. a. maavalitsusel olevat seega õigus olnud töid välja anda oma näengu järgi ja käesoleval juhul olevat maavalitsusel andmeid olnud, et kõige väiksema hinna nõudja ei olnud korralik ettevõtja ega ka vastava eriharidusega; 2) et Oiu silla ehitustööde teostamisel, mis maavalitsuse poolt ettevõtjale välja antud lepingu põhjal 20. aug. 1925. a., ei olevat Viljandi Maavalitsus olnud ettevõtjana Teedeministeeriumiga lepingulises vahekorras, lubades tööd lõpule viia kindla summa eest. Oiu silla tööd antud välja riigisummade arvel, tööde teostamisel tulnud lisatöid juurde ja sellega suurenenud töötasu summad lepingulise vahekorra alusel. Need tööd olevat kõik tehtud ühenduses Oiu silla ehitamisega, sild asetsevat 1. klassi maanteel ja kõik säärased tööd olevat teostatud riigisummadest, mitte Viljandi Maavalitsuse eelarve kaudu. Maavalitsus ei olevat ka ehitustööde eest rohkem maksnud kui oli Teedeministeeriumi kinnitatud eelarve summa. Silla ehitustööd olevat lõpuks ettevõtjalt ins. J. Simpmann-Vambolalt Hangete sead. § 196 põhjal ära võetud ja kohus mõistnud ettevõtjalt maavalitsuse kasuks 2347 kr. 09 senti, mis

summa minevat Oiu silla ehituskulude krediidi kasuks. Lisatööde eest, mida aga Teedeministeerium ei tahtnud tunnustada, olevat kohus samale ettevõtjale välja mõistnud 2618 kr. 59 senti. Viljandi Maavalitsus olevat palunud Teedeministeeriumi seda summat maavalitsusele tasuda, kuid asi olevat ministeeriumis alles veel lahendamata; 3) et teenistusvanusetasu olevat tehnilisele personaalile makstud RT 20 — 1929. a. avaldatud seaduses ette nähtud määral. Jättes aktseptimata 410 krooni, olevat aga Teedeminister aktseptinud teedeosakonna asjaajajale makstud vanusetasu 125 kr.; 4) et kui Teedeministeerium on aktseptinud teedekapitali arvel palgad asjaajajale ja masinakirjutajale, siis peaks aktseptima ka nendele ametnikkudele makstud arstiabi ja pensioni maksud; 5) et kui Ed. Kõpmani palk ja vanusetasu on aktseptitud, siis oleks tulnud ka tema päevarahad aktseptida. Maavalitsuse liige Reiner olevat täitnud teedeosakonna juhataja kohuseid, ja et teedeosakonna juhataja päevarahad, kes ka ei kuulu tehnilise personaali koosseisu, on aktseptitud, siis oleks tulnud aktseptida ka Reineri päevarahad; 6) et Teedeministri poolt olevat jäetud aktseptimata autosõitute puhul, kus makstud üle 18 senti km, kokku 37 kr. 90 s., kuid maavalitsusel kui keskasutusel olevat õigus RT 54 — 1927. a. avaldatud Ametisõitute tasuseaduse § 1 p. 5 põhjal tasuda autosõitute kulusid arvete järgi tegelikkude kulude piirides.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Maanteede ja sisemiste veeteede valitsuse likvideerimise seaduse⁵ (RT 130 — 1924) alusel võisid vastavad maavalitsused teede ja sildade ehitamist ja parandamist teostada riigi kulul üksnes riigi poolt antavate summade ulatuses Teedeministeeriumi poolt kinnitatud projektide ja eelarvete alusel ning vastavast krediidist ei võinud maavalitsused tööde teostamisel riigi arvel üle minna ilma ministeeriumi nõusolekuta, nagu see on ette nähtud §§ 2, 6, 8 ja 11 määrustes teede ja sildade ehitamise ja parandamise kohta riigi kulul (RT 83/84 — 1925). Võhma-Soomevere tee ümberehitamiseks oli Teedeministeeriumi poolt 1925. aastaks määratud krediit ja selle ülekandmise tingimuseks oli seatud RT 27/28 — 1924 avaldatud Teedeministeeriumi määruste täitmine krediidi saamisel ja käsutamisel. Vahekirjaga 24. apr. 1925. a. nr. 302 on teedeminister teatanud Viljandi Maavalitsusele, et Teedeministeeriumi poolt antavate summade põhjal teostatavate tööde väljaandmisel, vähempakkumisel peab talitama Hangete seaduse alusel ja vahekirjaga 18. V. 1925. a. nr. 302 on Teedeministeerium teatanud Viljandi Maavalitsusele, et teedeministri resolutsiooni põhjal 16. maist Teedeministeerium ei pea võimalikuks riigi kanda võtta kulusid, mis Hangete seadusest tööde väljaandmisel mittekinnipidamise tagajärjel on suurendatud 429.000 marga võrra. Teedeministri resolutsiooni vastu 16. maist 1925. a. ei ole Viljandi Maavalitsus seaduslikus korras ja tähtajal vaidlust tõstnud ja see on Võhma-Soomevere tee ümberehitamise kulude kandmise küsimuse otsustamisel riigi

poolt püsima jäänud. Riigikohtu tsiviilosakonna otsuse motiividel asjas Viljandi Maavalitsuse ja ettevõtja Julius Simpmann-Vambola vahel ei ole käesoleva asja kohta olulist tähtsust. Teedeministeeriumi kaevatud otsus Võhma-Soomevere tee ehitamise kulude kandmise osas riigi poolt põhineb Teedeministri resolutsioonil 16. maist 1925. a., mis jõus püsib. Asudes Oiu raudbetoonsilla ehitamiskulude küsimuse arutusele ülaltähendatud lähtekohast, nimelt, et Viljandi Maavalitsus võis teostada riigi arvel selle silla ehitamist üksnes riigi poolt Teedeministeeriumi kaudu määratud summade ulatuses ja Teedeministeeriumi poolt kinnitatud projektide ja eelarvete alusel, mille juures maavalitsus võis leppida üksnes teatamisega Teedeministeeriumile niisuguseist möödapääsematuist tööde muudatusist, mis ei tõstnud tööhinda üle 5% ega olnud üldse seotud lubatud krediidi suurendamisega, peab kõigepealt tähendama, et kaebaja poolt ei ole tõestatud, et selle silla ehituskuludest oleks Teedeministeeriumi poolt riigi arvele võtmata jäetud mõned summad, mis varemini Teedeministeeriumi poolt lubatud krediidi ja kinnitatud projektide ja eelarvete järgi ette nähtud. Vahekirjaga 13. I. 1926. a. nr. 2387²⁵ on Teedeministeeriumi ehitustehnika osakond küll Viljandi Maavalitsusele teatanud, et teedeministri abi on aktiga 8. dets. 1925. a. nõus, kuid samas vahekirjas on ka tähendatud, et tema ei leia veel võimalikuks täiendavate tööde kohta eelarvet kinnitada. Asja algoimetusest ei nähtu, et see ka hiljemini kinnitatud oleks olnud. Teedeministril on küll õigus maavalitsuste poolt riigi kulul teostatavate tööde jaoks lisakrediite nõutada ja riigi arvele võtta ka tagantjärele kulused, mis esialgu ei olnud ette nähtud riigi arvele võtta, kui minister leiab, et kantud kulud on tarvilikud ja õigustatud olnud tööde läbiviimisel, mis riigi toetusel algatud, ja kui maavalitsusel raskusi on nende kulude kandmisel, kuid administratiivkohtu korras ei saa teedeministrit selleks kohustada. Kohustada teedeministrit kulused teede ja sildade ehitamise alal maavalitsuste poolt riigi arvele võtma administratiivkohtu korras võib üksnes selles ulatuses, milles teedeminister nende kulude kandmise on riigi arvele võtnud lubatud krediidi ja kinnitatud eelarvete ja projektide piirides.

Vabariigi Valitsuse 25. I. 1929. a. Juhtnõuete § 3 järgi (RT 10 — 1929) määrab maavalitsuse teedeosakonna tehniliste jõudude koosseisu ja palgamäärad, kuivõrra need tasutakse teedekapitalist, maavalitsus kokkuleppel Teedeministeeriumiga. Et 1929./1930. aasta eelarveaastaks ei olnud säärast kokkulepet ajutistele tööjõududele teenistusvanusetasu maksmiseks teedekapitali arvel, siis oli ka teedeministril seaduslik alus sellel alusel makstud summasid teedekapitali arvel kinnitamata jätta. Samuti on põhjendatud ministeeriumi seletus, et ajutiste tööjõudude krediidi arvel palgatud teenijate pealt ei oleks võinud maksta teedekapitali arvel pensionikapitali maksu, sest ajutiste tööjõudude pealt seda maksu üldse ei ole tarvis tasuda. Asjaajaja Köpmanni arstiabisumma kohta seletab Teedeministeerium Riigi-

kohtule, et tema selle summa aktseptib, kui maavalitsus tõestab, et arstiabi andmine oli Kõpmann'ile ette nähtud palgalepingus. Seletuses Riigikohtule ei vaidle Teedeministeerium ka asjaajaja Kõpmanni päevarahade aktseptimise vastu ja Reineri päevarahade vastu, kui maavalitsus tõestab, et Reiner toimis väljasõidul teedeosakonna juhataja kohustetäitjana. Kuid kui ministeeriumil summade kinnitamise juures puudusid mõned vastavad tõendused nende summade seaduspärase kulutamise kohta, siis oleks tulnud ministeeriumil vastavaid tõendusi nõutada ja üksnes nende mitteesitamisel oleks võinud ministeerium need summad kinnitamata jätta. Teedekapitali summade kulutamisel ei ole maavalitsusel keskasutise õigusi, sest nende summade kulutamine allub Teedeministeeriumi järelevalve alla, kuid õige ei ole ka Teedeministeeriumi seletus Riigikohtule, et ministeerium olevat olnud õigustatud üle normi makstud sõiduraha kinnitamata jätma, sest et ministeeriumilt ei olevat selleks luba küsitud. Riigiteenijate ametisõitude tasuseaduse muutmise seaduse § 1 p. 5. järgi (RT 54 — 1927) tasutakse need summad arвете järgi keskasutise juhatuse kinnitusele. Esialgset luba selleks ei ole tarvis ja nii oleks tulnud küsimust otsustada seisukohalt, kas arved autosõitude peale käesoleval juhul olid esitatud ja kas oli põhjust nendel sõitudel maksta üle taksihinna.

Kõigil ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p.p. 1 ja 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Teedeministri otsus 2. detsembrist 1931. a. tühistada 1) asjaajaja Kõpmanni arstiabi ja päevarahade, 2) maavalitsuse liikme Reineri päevarahade ja 3) ametnikkudele ülenormi makstud sõidukulude kohta käivas osas ja selles osas asi teedeministrile uueks otsustamiseks saata, muus osas Viljandi Maavalitsuse voliniku sama maavalitsuse ehitus-teedeosakonna juhataja Nikolai Vatteri kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 11.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. aprillil 1932. a.

Kulje Vallavalitsuse revisjonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 8. aprillist 1931. a. kaebuse asjas Petseri Maavalitsuse otsuse vastu vallale kuuluva tulumaksu osa kr. 292.18 väljamaksmise põhjendamata viivituse pärast.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et kaevatud Tartu-Võru Rahukogu otsus 8. aprillist 1931. a. tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Nagu rahukogule Kulje Vallavalitsuse poolt antud kaebusest nähtub, oli see kaebus antud Petseri Maavalitsuse põhjendamata viivituse peale vallale kuuluva tulumaksu osa kr. 292,18 väljamaksmises. Sellest seisukohast rahukogu Kulje Vallavalitsuse kaebust üldse ei ole arutanud, s.o. kas Petseri Maavalitsus on põhjendamata viivitanud Kulje vallale kuuluva tulumaksu väljamaksmises või mitte, vaid rahukogu on Kulje Vallavalitsuse kaebuse tagajärjeta jätnud põhjusel, et vallavalitsus on tõstnud kaebuse asjus, mis tema võimkonda ei kuulu ja mille üle temal puudus õigus kaevata. Seda rahukogu vaateisukohta ei saa õigeks pidada järgmistel kaalutlustel: Rahaministri määruse (RT 11/12 — 1925) alusel makstakse vallale kuuluv tulumaksu osa (Tul. s. § 91) maavalitsuse korraldusse ärajaotamiseks valdade vahel hiljemalt iga kuu 30. päeval, mis summa kasustamine toimub vallavalitsuse poolt eelarve korras (RT 97 — 1926, art. 104, § 85). Ajutise seaduse valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute j.n.e. kohta (RT 18/19 — 1920) § 53 järgi on vallavalitsuse ülesandeks maksude vastuvõtmine. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuse korraldamise seaduse (RT 97 — 1926) § 84 järgi tarvitab vallaomavalitsuse kassa summasid vallavalitsus, volikogu poolt kinnitatud piirides. Nii siis kuulub vallaomavalitsuse kassa valitsemine vallavalitsuse ülesannete hulka, kes võtab vastu vallaomavalitsusele kuuluvaid summasid ja neid kulutab. Kui nüüd valla eelarves, mis vallavolikogu poolt vastu võetud ja seaduslikus korras kinnitatud, ettenähtud tulusummad ei laeku määratud tähtaegadel valla kassasse, siis on vallavalitsuse ülesandeks selleks samme astuda, et nad laekuksid. Üheks sääraseks sammuks võib olla, nagu käesoleval juhul, kaebus põhjendamata viivituse peale (AKK §2 ja 3). Säärase kaebuse tõstmiseks ei ole vallavalitsusel tarvis erilist vallavolikogu otsust.

Sellepärast ja AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Tartu-Võru Rahukogu otsus 8. aprillist 1931. a. tühistada ja asi saata uueks otsustamiseks samale rahukogule teises kohtukoosseisus.

Nr. 12.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. aprillil 1932. a.

Soosaare I Veeühingu kaebus Keskveekomisjoni otsuse peale 6. novembrist 1931. a. August Hermann'i ühingust väljaarvamise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Viljandimaa veekomisjoni otsusega 2. VI. 1930 oli A. Hermann'i Kapsaare talu nr. 8 lõuna-ida- ja idapoolne osa Soosaare I veeühingu piirkonda arvatud krundi osast välja arvatud, arvesse võttes loomulikku veekallet, mille järgi

see osa krundist veeühingu peakraavist tulu ei saa. Keskveekomisjoni otsusega 8. maist 1931. a. oli Viljandimaa veekomisjoni otsus tühistatud põhjendusel, et osa A. Hermanni maadest väljaarvamiseks Soosaare I veeühingu piirkonnast ei ole alust, kuid küll aga tuleks A. Hermannile langevat tuluosa vähendada, sest magistraalkraavist kaugemal olevate maa-alade kuivatamine on raskendatud ja osa maadest asetseb teise kraavi ääres. Asja uuestiotsustamisel 22. sept. 1931 on Viljandimaa veekomisjon jäänud oma 1930. a. 2. juuni otsuse juurde põhjendusel, et asjaosaliste poolt ei ole uusi asjaolusid ette toodud. Keskveekomisjoni otsusega 6. nov. 1931. a. on Soosaare I veeühingu voliniku kaebus selle otsuse vastu tagajärjeta jätud motiividel, mis Viljandimaa veekomisjoni otsuses tähendatud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Soosaare I veeühingu volinik vann. adv. Artur Jung tühistada Keskveekomisjoni otsust, seletades: 1) et Keskveekomisjon ei olevat asja sisuliselt üldse arutanud ja oma otsust sisuliselt milligagi põhjendanud; 2) et A. Hermann on olnud ise Soosaare I veeühingu asutajaliige ja on nõus olnud magistraalkraavi kaevamisega. Tema talu asetsevat just magistraalkraavi mõlemal kaldal ega olevat mõeldav, et kraav kaebajale tulu ei anna. Kaevatud otsus ei olevat kokkukõlas Veeüh. sead. §§ 32, 34 ja 40; 3) et käesolevat asja oleks tulnud algatada Veeüh. sead. §§ 32 ja 41 kohaselt peakoosolekul ja alles peakoosoleku otsuse vastu oleks A. Hermann olnud õigustatud esinema tarbe korral kaebusega maakonna-veekomisjonile.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Veeühisuste seaduse §§ 32 ja 41-st ei saa sugugi järeldada, et ühingu liige peab algatama enda vabastamist liikme kohustest ja õigustest üksnes peakoosoleku kaudu ja et veekomisjonis võib asi arutusele tulla üksnes kaebuse teel peakoosoleku otsuse vastu. § 32 sõnastuse järgi võib liige ühingust välja astuda peakoosoleku nõusolekul või oma nõudmisel vabastatud saada maakonna veekomisjoni poolt liikme kohustest ja õigustest, kui selgub, et ühing ei anna temale tulu. § 32 ei näe ette, et veekomisjon võib ühingu liiget vabastada liikme kohustest kaebuse teel peakoosoleku otsuse vastu, kui see ei ole liiget liikme kohustest vabastanud, vaid lausub, et veekomisjon otsustab selle küsimuse ühingu liikme nõudmisel. § 32 sõnastuse järgi võib ühingu liige säärase nõudmisega esineda otseselt maakonna veekomisjonile. See asjaolu, et keegi on olnud ühingu asutajaliige ja varemini on nõus olnud magistraalkraavi kaevamisega, ei või § 32 põhjal olla takistuseks selle isiku vabastamiseks ühingu liikme kohustest. Liikme kohustest vabastamise küsimuse otsustamisel on üksnes see mõõtuandev, kas ühing temale tulu annab või mitte.

Käesoleval juhul on osa A. Hermanni krundist veeühingu piirkonnast välja arvatud just põhjendusel, et see osa krundist ei saa tulu magistraalkraavist. Viljandimaa veekomisjon oli sellele arvamusele tulnud koha plaanide ja loodimise andmete põhjal. Kaebuses Keskveekomisjonile ei ole Soosaare I

veeühingu juhatus palunud üle kuulata asjatundjaid ja tunnistajaid, või koha peal asjatundjate osavõtul ülevaatust toime panna asjaolu tõestamiseks, et ühingu piirkonnast välja arvatud A. Hermanni krundiosa magistraalkraavist tulu saab. Kaebuses Keskkevekomisjonile, nagu kaebuses Riigikohtulegi, Soosaare I veeühingu juhatus üksnes tõendab üldisel kujul, et A. Hermanni krundiosa peab tulu saama magistraalkraavist, sest Hermann on nõus olnud kraavi kaevamisega ja tema krunt asetseb kraavi läheduses. Asja arutusel Keskkevekomisjonis ei lisandunud asjatoimetusele mingisuguseid uusi asjalikke andmeid ja Keskkevekomisjon on teiskordsel asja arutusel samade andmete põhjal, mis Viljandimaa veekomisjonil juba asja esmakordsel otsustamisel tarvitada olid tulnud samasugusele otsusele kui Viljandimaa veekomisjon ja samasugustel motiividel, nagu see kaevatud otsuses tähendatud. Nii ei saa ka väita, et kaevatud otsus oleks motiveerimata. Lisandlikke asjalikke tõendusid oleks Keskkevekomisjonile pidanud esitama kaebaja ise või neid paluma Keskkevekomisjoni muretseda.

Kõigil ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Soosaare I Veeühingu voliniku vann. adv. Artur Jungi kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 13.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. aprillil 1932. a.

Soosaare I Veeühingu kaebus põllutöministri abi ja Riigimaade ja -metsade Valitsuse direktori otsuse peale 24. novembr. 1931. a. ühingu osamaksu mittetasumise pärast.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre, prokuröri abi K. Luud.

Vahekirjaga 25. nov. 1931. a. teatas Metsamajanduse Büroo Soosaare I veeühingule, et põllutöministri abi ja Riigimaade ja -metsade Valitsuse direktori otsustega 24. XI. 1931. a. on veeühingu palve osamaksu tasumise kohta rahuldamata jäetud põhjustel, 1) et Soosaare I veeühingule on Maaparanduse Ameti poolt määratud riiklikku toetust 7000 krooni; 2) et Maaparanduse Ameti ja Soosaare I veeühingu vahel on sõlmitud tööleping, millega veeühing on kohustatud kraavi kaevamise töö määratud toetusega ära tegema ilma mingisuguse juurdemaksuta Põllutöministeeriumi poolt; 3) et analoogilises asjas on Riigikohtu otsusega 10. X. 1930. a. Koogi-Sortsiküla Veeühingu nõudmine rahuldamata jäetud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Soosaare I veeühingu volinik vannutatud advokaat Artur Jung tühistada põllutöministri abi ja Riigimaade ja

-metsade Valitsuse direktori otsused, seletades: 1) et RT 75 Lisas 24. septembrist 1929. a. ilmunud Soosaare I veeühingu põhikirja järgi olevat Põllutöoministeerium ühingu liikmeks arvatud ja enne kraavi kaevamist olevat riigimaadelt arvatud 349 puhastulu ühikut ja peale ühingu asutamist 1449 ühikut. Põllutöoministeerium ei olevat Veeüh. sead. §§ 14 ja 32 korras Soosaare veeühingust lahkunud ning sama seaduse §§ 20, 34 ja 27 põhjal pidavat Põllutöoministeerium oma ühinguliikme kohuseid täitma põhikirjas märgitud puhastulu ühikute kohaselt; 2) et abiraha saamine ühingu poolt riigilt ei vabastavat Põllutöoministeeriumi tema liikmekohustest; 3) et ettevõtte- või tööleping, mis ministeeriumiga sõlmitud, ei puudutavat üldse liikmekohuste vahetkordi ja et lepingus, samuti kui abiraha määramisel, ei olevat tingimust olemas, et Põllutöoministeerium vabaneb oma liikmekohustest.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Veeühisuste seaduse (RT 195/196 — 1925) § 35 põhjal võtab ühingu kuludest osa iga liige vastavalt tulu suurusele, mis annab ühingu ettevõtte, ning § 40 järgi maksab ühingu liige kõik maksud ühingu kasuks peakoosoleku poolt määratud tähtjaks. Veeühisuse seadus ei tee mingisuguseid erandeid veeühingute liikmete vahel nende liikmekohuste kandmisel selle järgi, kas liikmeteks on eraasutised ja isikud, või riigi- ja omavalitsusasutised. Iga ühingu liige peab täitma oma kohused ühingu vastu, mis temal lasuvad ühingu piirkonda kuuluvate maa-alade järgi. Käesolevas asjas ei ole Põllutöoministeerium üldse eitanud asjaolu, et tema on Soosaare I veeühingu liige, vaid üksnes väidab, et riikliku toetuse määramine veeühingule on vabastanud Põllutöoministeeriumi osamaksudest kulude katteks kraavikaevamisel. Asja algotimetuses ei leidu mingisuguseid andmeid selle asjaolu tõestamiseks, et riikliku toetuse määramise tingimuseks on olnud Põllutöoministeeriumi vabastamine täieliselt või osaliselt veeühingu liikme kohuste kandmisest. Lepingus Elia-Erika-Kuke magistraalkraavi kaevamise kohta, mis sõlmitud Soosaare I veeühingu ja Põllutöoministeeriumi vahel, ei sisaldu samuti säärast tingimust. Lepingus § 7 on üksnes ette nähtud, et Põllutöoministeerium ei suurenda summat, mis selle kraavi kaevamiseks määratud. Põllutöoministeeriumi, kui veeühingu liikme kohustest ei ole lepingus üldse juttu. Et riikliku toetuse määramine ühingule iseenesest ei vabasta Põllutöoministeeriumi ühingu liikme kohustest, nähtub Juhtnõõridest riiklikkude maaparandustööde täitmise ja krediitide tarvitamise kohta (RT 35 — 1930). Nende Juhtnõõride § 9 on otseselt ette nähtud, et peale toetuse tasutakse veeühingule riiklikkudest summadest ka riigi kui veeühingu liikme osamaks. Riigikohtu otsus 10. X. 1930. a on järgnenud üksikus konkreetses asjas ja selles ei ole üldisi juhtnõõre üldse antud.

Kõigil ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus otsustas: Põllutöoministri abi ja Riigimaade ja -metsade Valitsuse direktori otsus 24. novembrist 1931. a. tühistada ja asi Põllutöoministeeriumile tagasi saata uueks otsustamiseks.

Nr. 14.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

12. aprillil 1932. a.

Firma C. F. Gahlnbäcki kaebus põllutöoministri otsuse peale 16. jaan. 1932. a. Räägu piimatalituse ning Oru, Keedika ja Haapsalu koorejaamade üleandmise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik D. Verhoustinski, prokuröri abi A. Luiga.

Firma Gahlnbäck esitas Piimatalituste Võrgu Korraldamise Komiteele avalduse, lubada temal üle võtta erapiimatöösturi J. Kals'i piimatööstusi ja nendes teotsemata hakata. J. Kals'ile kuulusid Läänemaal Räägu ja Pürkse erapiimatööstus ühes nende juurde kuuluvate Oru, Kiidika, Sutlepa ja Haapsalu koorejaamaga. Piimatalituste Võrgu Korraldamise Komitee 23. novembril 1931. a. otsustas firma Gahlnbäckile lubada teotsemist ainult Pürkse piimatalituses ja Sutlepa koorejaamas, kuna Räägu piimatalituse ja Oru, Kiidika ning Haapsalu koorejaama asjus asus komitee eitavale seisukohale põhjusel, et nimetatud piimatalitus ja sinna juurde kuuluvad koorejaamad on tugevas võistluses Lääne-Nigula piimaühinguga.

Selle komitee otsuse vastu on firma Gahlnbäck andnud põllutöoministrile kaebuse. Põllutööminister, käsitades Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse §§ 1, 4, 6 ja selle seaduse teostamise määruse § 1, otsusega 16. jaanuarist 1932. a. jättis firma C. F. Gahlnbäcki kaebuse tagajärjeta järgmistel põhjustel: Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse § 1 järgi peavad isikud ja asutised, kes soovivad avada piimatööstust, nõutama sellekohase loa. Sellest järeldub, et peale seaduse kehtimahakkamist peavad kõik isikud ja asutised, kes soovivad avada omal nimel piimatööstusi, varustama endid sellekohase loaga. Seejuures ei tee seadus vahet, kas asutised või isikud ehitavad ise endale uued tööstused või tarvitavad nad oma uue piimatööstuse moodustamiseks endiste tööstuste hooneid ja sisseseadusid. Selle põhimõttega on kokkukõlas Piimatalituste võrgu korraldamise määruse § 1 p. 4, mille järgi uuteks piimatööstusteks, mille asutamiseks tuleb luba nõutada, loetakse piimatalitused, koorejaamad ja piima vastuvõtupunktid, mis üle antakse uutele omanikkudele.

Peale selle Oru Vallavalitsuse tunnistusest nr. 1047 — 14. nov. 1931. a. ja Piimasaaduste väljaveo kontrollijaama piimaasjanduse eriteadlase ülevaatest nr. 2299 — 7. jaan. 1932 a. selgub, et Räägu piimatalitusest umb. 200 m eemal asetseb Lääne-Nigula piimatalituse Linnamäe koorejaam. Keediku koorejaamast umb. ½ km eemal asetseb samanimeline L.-Nigula piimaühingu koorejaam. Oru koorejaam asetseb umb. 4—5 km eemal L.-Nigula Linnamäe koorejaamast, sealjuures ei ole kumbki võistlev piimatalitus tarvilisel määral

piimaga varustatud, nimelt on Räägu meiereis, Oru Linnamäe, Keediku 2 koorejaamas ja Soolu kahes koorejaamas mõlematel piimatalitustel tulnud kokku piima 1930. a. 1143716 kg. Seda piimahulka suudab ümber töötada lähedalt üksi ka L.-Nigula piimatööstus. Räägu piimatalituse Haapsalu koorejaam asetseb Räägust eemal 15 km Haapsalu linnas; selle koorejaama kuuluvus Räägu piimatalitusele on ebanormaalne oma asukoha tõttu, sest Haapsalu koorejaamale lähemal on teisi piimatalitusi, kui ka halbade ühendusepidamise võimaluste pärast Rääguga.

Riigikohtule antud kaebuses palub Firma C. F. Gahlnbäcki volinik v. adv. A. Nottbeck tühistada põllutöoministri otsuse järgmistel põhjustel: Põhiseaduse § 19 järgi on kindlustatud vabadus avada ja kasutada ettevõtteid igasugustel majandusaladel. Selles vabaduses ei või kedagi kitsendada muidu kui seaduste põhjal ja piirides. Piimatalituste võrgu korraldamise seaduses on piimatööstuste suhtes võimalikud kitsendused ette nähtud. Selle seaduse selge mõtte järgi on ainult uute piimatööstuste avamiseks vaja vastavat luba. Sama seaduse § 4 järgi tuleb loa andmisel arvesse võtta: 1) uue ettevõtte küllaldaselt piimaga varustamise võimalust, 2) et ettevõtte ei kujuneks asjatuks takistuseks olemasolevate piimatalituste tegevusele ja 3) et ehitiste kavad oleksid koostatud asjatundjate poolt. Muid põhjusi loa andmisest keeldumiseks ei või olla. Piimatööstused, mis algavad tegevust pärast selle seaduse kehtimahakkamist ilma vastava loata, suletakse Põllutöoministeeriumi korraldusel. Et see seadus teeb erandi Põhiseaduse § 19 ette nähtud üldreeglit, siis ei ole võimalik eeltähendatud kitsendusi laiendada määrustega. Pealegi on seaduses täpsalt väljendatud (§ 8), et põllutöominister võib anda määrusi ainult seaduse teostamiseks.

Käesoleval korral on tegemist piimatööstustega, mis on tegevuses juba kauemat aega enne Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse kehtimahakkamist. Nende üleandmiseks ühelt omanikult teisele ei ole eeltähendatud seaduste selge mõtte järgi vaja mingit luba. Piimatalituste võrgu määrus (RT 55 — 1931), mille järgi loetakse uuteks piimatööstusteks ka vanad, mis üle antakse uutele omanikkudele (§ 1 p. 4), on vastuolus seadusega ja seepärast kehtivusetu. Ei ole võimalik määrusega ette kirjutada, et tegelikult vana ettevõtte tuleb lugeda uueks. Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse § 1 tuleb tõlgendada ühenduses §§ 2, 4 ja 7, mis seovad loa nõutamist selle asjaoluga, kas ettevõtte kui varanduslik kompleks on uus, aga mitte asjaoludega, kas ettevõtte omanik on uus. Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse otstarve on ära hoida elujõuetute uute ettevõtete tekkimist. Olemasolevaid administratiivkorras sulgeda ei saa, kuigi need võistleksid omavahel. Administratsiooni vahelesegamine äride võistlusse tooks kaasa lubamatu korrupsiooni ja kindlusetuse majanduslikkudes suhetes, mida seadusandja ei ole tahtnud ega võinud tahta. Ühtlasi ei saavutataks sel teel majanduselu saneerimise otstarvet. Üleandmine võib olla paratamatult tarvilik, ettevõtja surma, suurte võlgade ja muude põhjuste tõttu. Keela-

tes loomulikkude omanikkude vahetust võib küll äridele kahju tekitada, kuid ei saa neid sundida likvideeruma. Seepärast ei olnud põllutöoministril formaalset õigust keelduda loa andmisest olemasolevate piimatööstuste ülevõtmiseks.

Ka sisuliselt on Põllutöoministri otsus põhjendamatu ja vastuolus Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse § 4-ga. Räägu piimatööstus on küllaldaselt varustatud piimaga. Tema on saanud läbistikku aastas umbes 1300000 kilogrammi piima. Ametlikkude aruannete järgi (Piimasaaduste väljaveo kontrolljaama aastaraamat VII — 1930, lk. 60 ja 48) on 1930. aastal saanud piima: Räägu ja Pürksi ühendatud piimatalitused 1741265 ja Lääne-Nigula 2685720, mispärast Räägu piimatalituse sulgemisel Lääne-Nigula piimatalitus peaks läbi töötama piima 4000000 kilogrammi ümber, mitte 1'43716, nagu põllutöominister ekslikult arvab. Lääne-Nigula piimaühingu tööstus ei jõuaks vähemalt suvel olemasolevate sisseseadudega ümber töötada eeltähendatud piimahulka ja oleks sunnitud uusi sisseseadusid muretsema, mis oleks asjatu majanduslik kulu. Räägu ja Lääne-Nigula piimatööstuste peameiereide omavaheline kaugus on 11 km, seega ei ole need tööstused üksteisele liiga lähedal. Lääne-Nigula piimaühing on pärast Räägu peameierei avamist Orul 1925. aastal ja 1926. a. alguses praegusel asukohal selle lähedusse avanud oma koorejaama Leenamäel (Linnamäel). Samuti on Lääne-Nigula piimaühing talitanud Kiidikal. 1926. aastal avas Räägu piimatööstus seal koorejaama. 1930 tuli võistleva oma koorejaamaga jällegi Lääne-Nigula piimaühing. Seega on lubamatu võistluse tekitaja Lääne-Nigula piimaühing. Seda väidet ei ole põllutöominister üldse kaalunud. Kui Lääne-Nigula piimatööstus suleks Leenamäe ja Kiidiku koorejaamad, siis ei oleks ettevõtete vahel võistlust. Põllutöominister ei ole näidanud, missugused teised piimatalitused on lähemal Haapsalu koorejaamale kui Räägu meierei, kuhu oleks võimalik piima viia. Tegelikult on küll lähemal Pürksi meierei (Firma C. F. Gahlnbäcki), kuid see asetseb üle mere ja Parila meierei on tegevuse lõpetanud.

Räägu piimatööstusel on uus hoone 10000 krooni väärtuses ja sisseseadud ühes koorejaamadega umbes 13000 krooni väärtuses. Nende peale tehtud kulutused läheksid rahvamajandusele tööstuse sulgemisel peaaegu täielikult kaduma, sest neid ei ole võimalik otstarbekohaselt muul viisil kasustada. Ka seda väidet ei ole põllutöominister kaalunud.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Võttes Piimatalituste võrgu korraldamise seaduse (RT 44 — 1931) §§ 1 ja 2 lähema vaatluse alla selgub, et § 1 räägitakse piimatalituse, koorejaama ja piima vastuvõtupunkti avamisest, kuna aga § 2 käib uute piimatalituste, koorejaamade ja piima vastuvõtupunktide avamise kohta. Seaduse § 1 teeb kohuseks isikutele, asutistele ja ühistegelikkudele ühingutele, kes soovivad avada

piimatööstust, selleks nõutada luba, sellele vaatamata, kas on tegemist tegevuses oleva piimatööstuse ülevõtmisega või uue piimatööstuse avamisega. Niisuguse palve lahendamisel peab seaduse § 2 mõtte järgi Põllutöoministeeriumi juures moodustatud piimatalituste võrgu korraldamise komitee välja selgitama, kas piimatööstuse ülevõtmise juures ei ole tegemist tegelikult uue piimatööstuse avamisega, mis võiks juhtuda, kui tegevuses oleva piimatööstuse ülevõtja isik, asutis või ühistegeline ühing tähendatud piimatööstuses kavatses mingisuguseid muudatusi ette võtta kas ruumide või asupaiga suhtes, mis Piimatalituste võrgu korraldamise seaduses seatud eesmärgile ei vastaks. Kuid tegevuses oleva piimatööstuse lihtne üleandmine ühelt omanikult teisele ei tee seda piimatööstust uudselts tekkinuks (vt. Riigi ärimaksu seaduse § 534, märkus). Seepärast Piimatalituste võrgu korraldamise määruse (RT 55 — 1931) § 1 p. 4 leiduv määrus, mille järgi loetakse uuteks piimatööstusteks ka vanad, mis üle antakse uutele omanikkudele, tuleb lugeda vastuolus olevaks seadusega. Põllutöoministri kaevatud otsus aga põhineb sellel määruel, ja firma C. F. Gahlnbäcki palvele, lubada temal üle võtta J. Kalsi piimatööstusi ja nendes teotsema hakata, on seadusliku aluseta vaadatud kui uue piimatööstuse avamise palvele ja sellest seisukohast arutatud (sead. §§ 2 ja 4), mida aga käesoleval juhul õigeks tunnistada ei saa.

Sellepärast AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Põllutöoministri otsus 16. jaanuarist 1932. a. tühistada ja asi Põllutöoministrile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 15.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. aprillil 1932. a.

Amanda Tüür'i kaebus teedeministri otsuse peale, mis teatatud kirjaga 16. jaan. 1932. a. nr. 3090 — perekonna abiraha asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Teedeministeeriumi Posti-telegraafi-telefoni Valitsus vahekirjaga 3. detsembrist 1931. a. teatas Tartu telefonivõrgu ülemale, et ametnikule Amanda Tüürile võib poja Jüri peale laste abiraha maksta aja eest 24. maist 1930. a. 11. novembrini 1931. a., s.o. aja eest, mille kohta politseitunnistuses on konstateeritud, et mees last üleval pidada ei suutnud, sest tunnistus edaspidise aja peale midagi ei konstateeri. Amanda Tüür esines selle korralduse vastu kaebusega teedeministrile, seletades, et Tartu-Võru Rahukogu otsusega 23. oktoobrist 1931. a. on tema abielu lahutatud ja poeg Jüri jäetud tema hoole alla ja kasvatamisele. Nii olevat selge, et poeg Jüri saavat tegelikult kasvatatud

tema kulul ja tema endine mees, riigiteenistuses olles, ei oleks lapsele abiraha saanud. Vastuseks kaebusele on Teedeministeerium ministri korraldusel vahekirjaga 16. jaanuarist 1932. a. teatanud, et lasteabiraha saamiseks aja eest peale 11. nov. 1931. a. tuleb nõutada uus politseitunnistus, mis tõendab endise mehe jätkuvat võimetust last ülal pidada ka peale 11. novembrit 1931. a. Kohtuotsuses abielu lahutamise kohta ei olevat tähendatud, kelle kanda jäävad lapse ülalpidamise kulud, kuid BES §§ 199, 9, 200 ja 8 p. 3 järgi lasuvat lapse ülalpidamise kohustus esijoones isa peal ja see kohustus langevat emale ainult juhul, kui isa last ülalpidada ei suuda.

Riigikohtule antud kaebuses palub Amanda Tüür tühistada teedeministri korralduse, seletades, et tema kaebus on põhjendatud ja rahuldamisväärne Perekonna abiraha seaduse (RT 1/2 — 1923 ja RT 53 — 1927) § 1 alusel ning abiraha saamise õigust ei kõrvaldavat ka nimetatud seaduse § 4, sest kaebaja endine abikaasa ei seisvat riigiteenistuses ja abielulahutuse kohtuotsusega olevat poeg Jüri jäetud kaebaja kasvatuse ja hoole alla, seega kahtlemata kaebaja ülalpidamisele nii elulise kui ka Perekonna abiraha seaduse § 1 mõtte kohaselt. Politseitunnistuse esitamise nõudmine endise mehe majandusliku seisukorra üle olevat seega täieti alusetu.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus :

Otsuses nr. 40 — 1928. a. (Riigikohtu otsused 1928. a.) on Riigikohus seletanud, et Perekonna abiraha seaduse § 1 järgi (RT 1/2 — 1923 ja RT 53 — 1927) makstakse riigiametnikkudele ja teenijatele toetusraha nende ülalpidamisel olevate laste pealt ja et ema võib lapse pealt toetusraha saada, kui tema tõestab, et laps on just tema ülalpidamisel, aga mitte lapse isa ülalpidamisel, nagu seda normaalselt eeldavad eraseaduse normid. Kaevatud otsuses on öieti tähendatud, et kohtuotsus kaebaja abielu lahutuse kohta ei ole muutnud vanemate kohustusi lapse ülalpidamise kulude kandmise kohta, mille kohta on jäänud kehtima eraseaduse normid, mille järgi lapse ülalpidamise kulude kandmise kohustus lasub endiselt esijoones isa peal. Kuid ei saa õigeks pidada kaevatud otsuses väljendatud arvamust, et emale tuleb perekonnaabiraha maksta lapse pealt reeglipäraselt üksnes möödunud aja eest, mille kohta iga kord eriti tõestatud, et selle aja kestel laps on olnud ema ülalpidamisel. Vastavates määrustes (RT 70 — 1930) on ette nähtud, et perekonnaabiraha kuulub väljamaksmisele üldiselt koos palgaga iga kuu 20. päeval. Ei seadusega ega vastava määrusega pole kohuslikuks tehtud naisriigiteenijatele igal kuul enne palga ja perekonnaabiraha väljamaksmist esitada uus tõendus selle kohta, et möödunud kuul on laps tema ülalpidamisel olnud, või korraldatud, et kui sellekohane tõendus on välja antud kuu 11. päeval, siis makstakse perekonna abiraha üksnes 11. kuupäevani. Arvesse võttes riigiteenijatele tasude maksmise korra määrusi (RT 70 — 1930 ja RT 33 — 1932) tuleb pidada normaalseks korda, et riigiteenija, nõudes endale perekonnaabiraha maksmist, esitab nõude põhjenduseks

tõendused ja nende küllalduse puhul alatakse temale perekonnaabiraha maksmist ning jätkatakse seni, kuni perekonnaabiraha saaja ei teata uuesti tekkinud asjaoludest, mis temalt võtavad abiraha saamise õiguse, või ametiasutise kahtluse korral niisuguste uute asjaolude tekkimise kohta esitatud nõude peale ei muretse nõutavaid tõendusi. Ei ole riigiteenija ise teatanud asjaoludest, mis temalt perekonnaabiraha saamise õiguse rüüsuivad ja on perekonnaabiraha edasi vastu võtnud, tuleb temalt see tagasi nõuda. Käesolevas asjas oli Amanda Tüür esitanud politseitunnistuse, et poeg Jüri on olnud 24. maist 1930. a. tunnistuse väljaandmise ajani tema ülalpidamisel ja selle tunnistuse põhjal oleks tulnud alata Amanda Tüürile perekonnaabiraha maksmist Riigiteenijatele tasude maksmise korra määruste kohaselt ja seda lõpetada üksnes andmete saamisel, et poeg Jüri ei ole enam Amanda Tüüri ülalpidamisel, vaid oma isa ülalpidamisel, ja kui Amanda Tüür ei oleks esitanud omalt poolt nõutavaid tõendusi nende andmete ümberlükkamiseks.

Ettetoodud kaalutlustel, AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Teedeministri otsus, mis teatatud kirjaga 16. jaanuarist 1932. a. nr. 3090 all, Amanda Tüürile, tühistada ja asi teedeministrile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 16.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8./26. aprillil 1932. a.

Tartu Maavalitsuse revisjonprotest Mustvee jsk. rahukohtuniku otsuse peale 14. novembrist 1931. a. protesti asjas Roela Vallavolikogu otsuse 15. aug. 1931. a. prot. nr. 4 p. VI vastu 1930./31. a. aruande kinnitamise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi K. Luud.

3. okt. 1931. a. nr. 1462 all Tartu Maavalitsus Mustvee jsk. rahukohtunikule antud protestis palus Roela Vallavolikogu poolt otsusega 15. aug. 1931. a. (prot. nr. 4 p. VI) kinnitatud 1930./1931. a. aruannet tühistada temas leiduvate puuduste tõttu ja nimetatud volikogule kohuseks teha 1930./1931. a. aruanded õieti koostada, uuesti kinnitada ja maavalitsusele saata seatud tähtajal.

14. nov. 1931. a. Mustvee jsk. rahukohtunik, asja arutanud, otsustas Tartu Maavalitsuse protesti rahuldamata jätta järgmistel põhjustel:

Seaduses ei olevat ette nähtud aruannete protestimist, küll olevat see aga ette nähtud eelarvete kohta (RT 18/19 — 1920, sead. nr. 83, § 79). Aruanne seatavat kokku tegelikult olnud ja tehtud sissetulekute ja kulude kohaselt ja kui need tegelikult ei vasta tööoludele, siis võivat maavalitsus nõuda vastavate paranduste tegemist, sest aruanne ja aruande kinnitamine ei olevat mitte mõni administratiivtoiming, mis oleviku või tuleviku jaoks paneks omavalitsusele või kodanikkudele peale kohustisi või annaks õigusi, vaid see olevat ainult

möödunud tõesjade omaksvõtmine ja seepärast ei olevat ka nähtavasti seaduses selle protestimist ette nähtud ja seepärast võivat ka Tartu Maavalitsus selliselt toimida Roela Vallaomavalitsuse aruande suhtes, kuid ei saavat seda administratiivprotesti korras tühistada.

Riigikohtule antud revisjonprotestis palub Tartu Maavalitsus eeltoodud rahukohtuniku otsust tühistada ja temale antud protest rahuldada, sest kui RT 18/19 — 1920 avaldatud seaduse nr. 83 § 91 nõuab ka valla aruannete kinnitamist volikogult, siis tulevat aruannete läbivaatamisel maavalitsuses, kui aruannetes esinevad seaduse rikkumised, talitada analoogiliselt sama seaduse § 79 kohaselt ning avaldada protesti AKK § 9 ja Omavalit. järelevalve seaduse § 4 märkuse põhjal. Aruannete koostamine ja kinnitamine kuuluvat administratiivsete toimingute liiki, mis omavalitsusele ja kodanikkudele panevat peale kohustusi ja andvat õigusi, sest näit. aruannete lõpptulemuste õieti kalkuleerimisest olenevat eelarvelised üle- või puudujäägid, mis mõju avaldavad järgmise aasta eelarvele, suurendades või vähendades kodanikkude maksukohustisi.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, Riigikohus leiab, et rahukohtuniku kaevatud otsus tuleb tühistada ja asi samale rahukohtunikule sisuliseks otsustamiseks tagasi saata järgmistel põhjustel:

Ajutise seaduse valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta (RT 18/19 — 1920 sead. nr. 83) §§ 88 ja 89 järgi esitab vallavalitsus aastaaruande ühes oma seletusega vallavolikogule 1. septembriks, kes selle mitte hiljem 1. oktoobrit läbi vaatab. Sama seaduse § 91 järgi esitatakse vallanõukogu poolt kinnitatud aastaaruanne kohalikule maakonnaomavalitsusele kahe nädala kestel pärast nõukogu otsust.

Ei ole mingit alust eraldada vallavolikogu (nõukogu) otsust möödunud aasta aruande kinnitamise asjas teistest vallavolikogu otsustest, mille peale on järelevalveasutisel õigus protesti avaldada adm. kohtu korras Omavalitsuse aj. järelevalve seaduse (RT 78 — 1919) alusel. Kuigi 1920. a. seaduse nr. 83 (RT 18/19 — 1920) otseselt ei ole valla aastaaruannete kinnitamise otsuste peale järelevalveasutise protestimist ette nähtud, nagu see on ette nähtud vallavolikogu poolt vastu võetud valla aastaelarvete kohta, siis sellest ei saa veel järeldada, et järelevalveasutisel vallavolikogu otsuste suhtes aastaaruannete kinnitamise asjus protestimisõigus puudub, vaid sellest tuleb järeldada, et see õigus järelevalveasutisel üldistel alustel on olemas, sest ka sääraotes otsustes võib seaduserikkumisi ette tulla, nagu kõigis teistes vallavolikogu otsustes, mis järelevalveasutise kontrolli alla käivad. Ka valla aastaaruande kinnitamise otsus käib järelevalveasutise kontrolli alla, sest vastasel korral seadus ei kohustaks seda kinnitatud aruannet esitama maavalitsusele kahe nädala kestel vallavolikogu otsust. Et kaevatud otsusest nähtub, et rahukohtunik Tartu Maavalitsuse protesti Roela Vallavolikogu 1931. a. 15. aug. otsuse peale 1930./1931. a. aruande kinnitamise asjas sisuliselt ei ole arutanud, siis tuleb asi samale rahukohtunikule sisuliseks otsustamiseks tagasi saata.

Neil põhjustel AKK §35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Mustvee jaoskonna rahukohtuniku otsus 14. novembrist 1931. a. tühistada ja asi saata samale rahu-kohtunikule uueks otsustamiseks.

Nr. 17.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. märtsil/6. mail 1932. a.

Anna Tultsi ja Tõrva Linnaomavalitsuse revisjonkaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 20. veebruarist/6. märtsist 1931. a. Anna Tultsi kaebuse asjas Tõrva Linnavolikogu 1930. a. 17. mai otsuse vastu Tõrva vesiveski sisseseadu hindamise ja sama vesiveski kinnisvara hindamise maksu määramises.

Eesistuja, riigikohtunik M. Klaassen, ettekandja riigikohtunik P. Välbe, prokuröri abi A. Luiga.

Tartu-Võru Rahukogu, arutanud 20./II/6. III. 1931. a. Anna Tultsi kaebust Tõrva Linnavolikogu 1930 a. 17. mai otsuse vastu Tõrva vesiveski sisseseadu hindamise ja sama vesiveski pealt kinnisvaramaksu määramise asjas, otsustas tühistada Tõrva Linnavolikogu otsuse maksu nõudmise osas ja kirjutada ette tasutud maks tagasi maksta, hindamise osas aga jättis Tultsi kaebuse tagajärjeta. Rahukogu põhistas oma otsust järgmiselt: „Anna Tultsi kaebused on põhjendatud temalt maksulehtede nr.nr. 365 ja 366 järgi nõutavate kinnisvara hindamise maksude kohta käivas osas ja tuleb vastavalt rahuldada.“

Kaaluva tähtsusega on kaebaja väide, et kinnisvara hindamise maksu on kohustatud maksma kinnisvara omanik, mitte äga selle rentnik. See selgub Linnamaksu seaduse § 12-das (vt. Sead. ja korr. kogu 6. nov. 1917. a. nr. 274, art. 2010), mille järgi, kui maatükil, mis ühe isiku päralt, on teise isiku hooned, kes maatükki kasustab rendi või ehituseõiguse alusel, nõutakse hindamise maks maatüki pealt maaomaniku käest ja hoone pealt viimase omaniku käest. Nii seletas ka end. Vene Senat oma ukaasides: 14. juunist 1906. a. nr. 6359 all, et linna- ja maa- (semskie) maksude tasumine on varanduste omanikkude kohustus, ja 15. veebr. 1907. a. nr. 1929 all, et maksulehed saadetakse kinnisvara omaniku nimele, kellelt ka nõutakse maks, kuigi rendilepingus on tingimus, et maksude tasumine pannakse rentniku peale (vt. Kolõtšev, Gorodovoe položenije, 1910. a. väljaanne, lk. 344, teesid 48 ja 50). Kaubandus-tööstuslike ettevõtete pealt nõutakse maksu ruumide omanikkudelt, kus ettevõtted asetsevad: kui ruumid on ühe isiku päralt ja masinad teise, siis peab hindamismaksu maksma ikkagi tööstushoone omanik, kes omakorda võib maksu jaotamise suhtes kokku leppida masinate omanikuga (Senati määrus 28. veebr. 1895. a. nr. 1502 ja ukaas 7. dets. 1910. a. nr. 15359, Mõš-Gorodovoe položenije, 1915. a. väljaanne, lk. 449; teesid 16 ja 17).

Eeltoodust järgneb, et Tõrva Linnavalitsuse poolt antud maksulehtede nr.nr. 365 ja 366 järgi pole kaebaja kohustatud maksuma, sest nendes tähendatud maks, nagu nähtub asjatoimetuses olevatest andmetest, on määratud Tõrva vesiveski hoonete ja masinate pealt; veski hooned ja osa masinaid on G. Stryki pärijate omandus, kaebaja Anna Tults aga on ainult tähendatud veski rentnik. Kui tema Tõrva vesiveski omaniku Gabriele Strykiga sõlmitud rendilepingu § 3 järgi kohustatud on kõik avalikud maksud ja kohustised kandma, siis on see nende omavaheline asi ega anna Tõrva Linnaomavalitsusele õigust kinnisvara hindamise maksu võtmisel kinnisvara omanikku asendada selle rentnikuga.

Peale selle, mis puutub kinnisvara hindamise maksu nõudmisse 1929./30. a eest 128 krooni 25 senti suuruses (maksul. nr. 366), siis on selle maksu nõudmine osalt ja nimelt 61 kr. 75 s. suuruses ilma seadusliku aluseta veel järgmisel põhjusel: Kaebaja Tultsi masinad on 29. oktoobril 1929. a. hinnatud 12350 krooni peale (vt. hindamise leht akti juures olevas algoimetuses). Selle pealt maks $\frac{1}{2}\%$ annab 61 krooni 75 senti. RT 89 — 1927 avaldatud juhtnõõride § 25 järgi kinnisvarade hindamiseks Tõrva linnas ei võetud vabrikute ja tööstuste all olevate hoonete hindamisel arvesse hoonetega ühenduses olevat vabriku või tööstuse sisseseadu. RT 85 — 1929. a. avaldatud juhtnõõride muudatus muutis tähendatud § 25 ja andis õiguse hooneid hinnata maksustamiseks ühes kõigi sisseseadude masinate ja muude päraldistega. See muudatus ilmus 11. oktoobril 1929. a. artikkel 578 all RT 85 ja jõustus kahe nädala pärast, see on 25. oktoobril 1929. a. Sellega tekkis tööstusele kuuluvate masinate pealt maksuvõtmise alus alles 1929. aasta lõpupoolel. Endise Vene Senati seletuste järgi (S. üldkogu ukaas 8. apr. 1888. a. nr. 4310 ja Senati ukaas 5. nov. 1907. a. nr. 12629, vt. Kolõtšev, lk. 345, teesid 5 ja 3) ei või kinnisvarade pealt maksu võtta möödälainud aja eest, mil need üldse polnud maksu alla arvatud, ja hindamise maksu võib määrata ainult hindamise kinnitamise ajast linnavolikogu poolt, mitte aga sellest ajast, millal volikogu üldse otsustas varandust maksustada. Käesoleval korral on kaebaja masinate hindamist toimetatud 29. oktoobril 1929. a., linnavalitsuse poolt hindamine kinnitatud 2. detsembril 1929. a. ja maksuleht nr. 366 välja saadetud alles 14. jaanuaril 1930. a. Maks aga on määratud 1929. aasta eest. Sellega tagantjärele maksustamine, mis seadusega pole kokkukõlas ega või püsima jääda.

Et kaebused kinnisvara hindamise maksu nõudmise kohta juba eeltoodud põhjustel kuuluvad rahuldamisele, siis osutub ülearuseks teisi kaebuste toetusseks toodud põhjendusi võtta kaalumisele.

Mis aga puutub kaebusse, mis sihitud 29. oktoobril 1929. a. Tõrva veskil kaebaja Anna Tultsi päralt olevate masinate suhtes toimetatud hindamise vastu üldse, siis pole põhjust seda rahuldada. Nagu eespool näidatud, on kinnisvara hindamise maksu kohustatud tasuma tööstuse hoone omanik, olgugi tööstuses olevate masinate omanikuks teine isik. Sellepärast pole kaebaja, kui maksmisest vaba isik, õigustatud vaidlema maksu määramise viisi vastu. Pealegi ei jäta

Tõrva linna kinnisvarade hindamise juhtnõõride § 25 1929. a. redaktsioonis (RT 85 — 1929) ja endise Vene Senati ukaasis 7. detsembrist 1910. a. nr. 15359 antud seletus kahtlust selles, et tööstuses tarvitusel olevad masinad võivad tööstuse pealt kinnisvara hindamise maksu võtmisel arvestamisele tulla olenevata sellest, kas nad on tööstushoone omaniku või kellegi teise päralt.“

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Anna Tuult tühistada rahukogu otsust osas, mis käib hindamise kohta, Tõrva Linnaomavalitsuse volinik aga palub tühistada rahukogu otsust osas, mis käib maksust vabastamise kohta.

Asja arutanud, Tõrva linnaomavalitsuse voliniku seletused ja prokuröri arvamuse kuulunud, leiab Riigikohus, et Anna Tuulti, samuti ka Tõrva Linnaomavalitsuse voliniku kaebused tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Kaebaja Tuult on rahukogu otsusega vabastatud kinnisvaramaksust ja seepärast ei riiva tema õiguslikke ega varanduslikke huvisid Tõrva vesiveskis toime pandud masinate hindamine, kuigi osa neist masinatest on kaebaja omandus, sest need masinad kuuluvad hindamisele veski omanikule maksu kindlaksmääramiseks ja ebaõige hindamisega oleks võinud riivatud saada veski omaniku varanduslikud ja õiguslikud huvid, mitte aga Tuulti kui veski rentniku huvid. Seepärast puudub alus Tuulti kaebuse rahuldamiseks. Tõrva Linnaomavalitsuse voliniku kaebus tuleb ka tagajärjeta jätta, sest kuigi Linnamaksude seaduses on ette nähtud tööstuste maksustamine sääraselt, nagu ette nähtud Tõrva Linnavolikogu juhtnõõrides hindamise kohta, mis välja kuulutatud Riigi Teatajas 85 — 1929, ei andnud see õigust Tõrva Linnaomavalitsusele tagantjärele maksu määramiseks aja eest enne nende juhtnõõride väljakuulutamist, sest selle ajani kehtivad juhtnõõrid ei näinud ette üldse masinate hindamist ja maksustamist. Maksuvõtmise omavalitsuse kasuks või sellest vabastamine oleneb aga omavalitsusest enesest ja nii puudus Tõrva Linnaomavalitsusel seaduslik alus maksu nõudmiseks aja eest, mil olid kehtivad endised juhtnõõrid, mis ei näinud ette masinate maksustamist.

Kõigil neil põhjustel AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Anna Tuulti voliniku Ernst Tuulti ja Tõrva Linnaomavalitsuse voliniku vann. adv. Jaan Kriisa revisjonkaebused tagajärjeta jätta.

Nr. 18.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

6./13. mail 1932. a.

Paul Matiesen'i ja Arnold Luscher'i kaebus Maksudevalitsuse korralduse peale 8. veebr. 1932. a. nr. 171 — patendi- ja põhiärimaksu nõudmise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Kirjaga 8. II. 1932. a. nr. 171 Maksudevalitsus teatas Paul Matiesen'ile ja Arnold Luscher'ile järgmist: „Kirjaga 30. XII. 31. a. nr. 171 lubas Maksude-

valitsus Teile tasuda oma välis- ja kodumaa alkoh. jookide kaupluste patendimaksud esialgselt osaliselt kodumaa jookide tariifi järele, jättes lahtiseks küsimuse, kas see maksvate seadustega kooskõlas on. Vahepeal küsimust juriidiliselt kompetentsete asutustega arutades tuli Maksudevalitsus otsusele, et välis- ja kodumaa napside, likööride ja veinide müügi eest tuleb tasuda patendimaksu nii, nagu see on nähtud ette maksvas Patendimaksu tariifis, s.o. kõrgemal määral, kui ainult kodumaa jookide müügi puhul. Eesti Prantsuse kaubalepingu § 10 kohta lepingu lõpuprotokollis sisalduva selgituse põhjal ei takista kaubaleping meie siseseaduseandluses panna maksma niisugust äride liigitamist, nagu see on viidud läbi Patendimaksu tariifis. Seega ei ole Patendimaksu tariif vastolus Eesti-Prantsuse kaubalepinguga ega ole ka selle kaubalepingu poolt muudetud. Sellepärast kaotab Maksudevalitsuse poolt kirjaga 30. XII. 1931. a. nr. 171 Teile antud ajapikendus patendimaksu täiel määral tasumiseks oma maksvuse ja täiendav patendimaks tuleb tasuda hiljemalt 7 päeva jooksul käesoleva otsuse Teile kuulutamise päevast arvates. Kui patendimaks ei ole selleks tähtjaks täiel määral tasutud, loetakse see seaduse rikkumiseks. Ülemaal öeldu käib ka põhiarimaksu kohta, milline ülalnimetatud tähtjaks peab olema tasutud põhiarimaksu seaduses ettenähtud määral.“

Riigikohtule antud kaebuses Paul Matieseni ja Arnold Luscheri volinik vann. adv. Tõnis Kalbus palub tühistada Maksudevalitsuse korraldust 8. veebruarist 1932. a. nr. 171, seletades: Tema volitajatel olevat Tallinnas 1) engros ja endetail veinide ja napside kauplus, mille tarvis lunastatud I j. äritunnistus ja patent sisemaa napsi, likööri ja veini müügiks väljaviimiseks ja 2) veini kauplus, mille tarvis lunastatud II j. äritunnistus ja patent sisemaa veinide müügiks seesjoomiseks ja väljaviimiseks. Peale sisemaa jookide müüvat tema volitajad eeltähendatud ettevõtetes ka Prantsusmaa likööre ja veine, mispärast Maksudevalitsus olevat arvamisel, et tema volitajad peavad lunastama veinikaupluse tarvis I j. äritunnistuse ja mõlematele kauplustele patendid, mis annavad õiguse kaubelda sisemaa ja välismaa kaupadega. See Maksudevalitsuse seisukoht olevat ekslik. Eesti-Prantsuse kaubalepingu art. 10 nägevat ette, et Eesti ja Prantsuse kaupade vahel, käesoleval korral likööride ja veinide vahel, ei tehta müügiks vahet. See enamsoodustuse klausel olevat kehtiv ka nende maade kohta, kellega Eestil sõlmitud kaubaleping enamsoodustuse alusel. Seepärast võivat Eesti kaupmees sisemaa jookide jaoks ettenähtud patendiga ka nende maade likööre ja veine müüa, kellega meil sõlmitud kaubaleping enamsoodustuse alusel. Eesti-Prantsuse kaubalepingu allkirjutamise protokollis sisalduv § 10 eeskiri ei käivat patendimaksu, vaid kaubandusliikude ettevõtete liikide kohta. Need liigid olevat ette nähtud Ärimaksu sead. § 449 ja selle lisas. Tema volitajate veinikauplus, mille tarvis lunastatud II j. äritunnistus, vastavat täpsalt II j. p. 12 nõuetele äride liigitamise suhtes.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab: Eesti-Prantsuse kaubalepingu art. 10 ütleb, et vabakaubanduse korraldamiseks ja

nimelt kaupade müügiks, müügile laskmiseks, liikumiseks või tarvitamiseks, ei tehta vahet oma maa ja teiste lepinguosalise saaduste vahel. Sama lepingu allakirjutamise protokollis on aga art. 10 kohta tehtud märkus, milles öeldakse, et Prantsuse Valitsus tunnustab, et art. 10-da eeskirjad ei ole takistuseks erieeskirjade käsitamisele, mis korraldavad praegu mitmet liiki Eesti kaupmeeste tegevust. Ei ole põhjendatud kaebaja arvamus, et art. 10 kohta allakirjutamise protokollis tehtud märkus käib kaubandusliikude ettevõtete liikide kohta, mitte aga patendimaksu kohta. Selles märkuses räägitakse erieeskirjadest, mis korraldavad praegu mitmet liiki Eesti kaupmeeste tegevust. Ei saa öelda, et Patendimaksu seadus ja ka Ärimaksu seadus ei ole niisugused erieeskirjad, mis korraldavad mitmet liiki Eesti kaupmeeste tegevust. Kahtlemata korraldavad need seadused kaupmeeste tegevust. Eeltähendatud märkusest peab järeldama, et Eesti-Prantsuse kaubalepingu art. 10 ei tule nii tõlgendada, nagu seda teeb kaebaja, s.o. et Eesti kaupmees võib sisemaa jookide müügiks ettenähtud patendiga ja äritunnistusega kaubelda ka välismaa, käesoleval korral Prantsusmaa jookidega.

Eeltoodud põhjendustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Paul Matieseni ja Arnold Luscheri voliniku vann. adv. Tõnis Kalbuse kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 19.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. aprillil/20. mail 1932. a.

Kristjan Jurnase kaebus põllutööministri otsuse peale 12. augustist 1930. a. laevaehitusmaterjali kõrvaldamise eest 2.596 kr. 90 senti vastuvaidlemata korras sissenõudmise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Määrusega 12. aug. 1930. a., tuginedes Puulaevade ehitamise toetamise seaduse § 9 (RT 43 — 1923), otsustas põllutööminister: sisse nõuda vastuvaidlemata korras Riigimaade ja -metsade Valitsuse heaks Kristjan Jurnaselt kaks tuhat viissada üheksakümmend kuus (2.596) krooni 90 senti järgmistel põhjustel: 1) et Kristjan Jurnase väide, nagu oleks tema edasi müünud mittekõlblikku laevaehitusmaterjali, ei vasta tõele, sest temale lepinguga müüüdud laevaehituspuud valiti tema valikul teiste puude seast välja ja vastasid täielikult oma headuse poolest laevaehituse materjalile. Teiseks maksis Konstantin Filaretov, Kristjan Jurnaselt Jaan Pull'i kaudu ostetud 16,7382 standarti laudade eest 2154,54 krooni, mis hind teeb standarti kohta ligemale 130 krooni, seda hinda võib aga maksta ainult hea materjali eest, mida näitab ka juurdlusele

ligilisatud müüdud laudade spetsifikatsioon. 2) Laevaehituseks kõlbliku materjali edasimüümine on tõestatud tunnistajate seletuste järgi. Nii tõendab tunnistaja K. Filaretov, et tema on ostnud 16,7382 standarti laudu, mis ümmarmaterjali tema seletuse järgi annab umbes 4800—5000 kantjalga. Arvates seda ümber tihumeetritesse, saame vastavalt 135—141 tihum. Peale selle on veel Jaan Pull'i kino ehituseks materjale ära tarvitatud, mille kvantumi aga pole korda läinud juurdlusega kindlaks määrata. Nõudmine on üles seatud riigi metsast saadud ja juurdlusega koha peal alles leitud ja remondiks ära tarvitatud materjalide vahe piirides, s.o. 118,24 tihumeetri materjalide peale, mis ka edasi müüdud, seega oleks nõudmine väiksemais piires kui tegelikult võis materjale müüdud olla. 3) Et juurdlusega ei läinud korda kindlaks määrata edasimüüdud materjalide veo kulude ja saagimise kulude suurust, siis on võimatu turuhinna kindlaksmääramine müüdud lauamaterjalide müügi hinna alusel, mis pärast on turuhinnaks arvatud keskmine oksjonihind s.o. taksihind + 60%.

Riigikohtule antud kaebuses palub Kristjan Jurnase volinik vann. adv. J. Kriisa Põllutööministri otsust 12. aug. 1930. a. tühistada ja Kristjan Jurnas temale määratud trahvist vabastada. Tema volitaja olevat müünud ainult laeva paranduseks kõlbmata osamaterjali ära. Seepärast ei saavat seda tema volitajale süüks panna ja karistada Puulaevade ehitamise toetamise seaduse § 9 põhjal, kuna selle pragraafi järgi laevaehitusmaterjali tarvitajaid karistatakse ainult siis, kui nad kõlbliku metsamaterjali seadusvastaselt on ära tarvitanud.

Et tema volitajal vastavad tõendused selle kohta puuduvat, kui palju tema laevad remondiks puid tarvitanud ja kas selleks otstarbeks antud puud ära kasutatud, palub ta Riigikohtu temale tunnistus välja anda tõenduste saamiseks Veeteede Valitsuselt.

Et asjaolusid kõigekülgselt selitada ja tarvitatud materjali hulka kindlaks teha, olevat tarvilik tunnistajatena üle kuulata Georg Silivelja, Jaan Martinson, Oskar Lubi ja Audru metsaülem Paul Erikut ja tema abi Juhan Pehme.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et Kristjan Jurnase voliniku vann. adv. J. Kriisa kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Puulaevade ehitamise toetamise seaduse (RT 43 — 1923) § 9 ütleb, et kui laeva ehituseks kõlblik metsamaterjal, mis selle seaduse põhjal laevaehitajatele müüdud, mõneks muuks otstarbeks tarvitatakse, siis nõrutakse ehitajalt vaidlematus korras sisse kindla hinna ja turuhinna kümnekordne vahe. Nagu asjatoimetusest nähtub, on juurdlusega kindlaks tehtud, et kaebaja on oma 2 purjelaeva remondiks saadud metsamaterjalist ühe osa eksportlaudadeks ümber töötanud ja need lauad — 16 standarti, Filaretovile edasi müünud ja peale selle veel müünud sama materjali kino ehitamiseks.

Ülaltähendatud seaduse alusel on kaebaja riigilt ostnud 181 puud kr. 2122,29 väärtuses. Tihumeetrites on kaebaja saanud kõlblikku laeva ehitusmaterjali 313,31 tm. Sellest on kaebaja oma laevade remondiks 195,7 tm.

kr. 1078,31 väärtuses ära tarvitanud ja 118,24 tm kr. 652,12 väärtuses edasi müünud. Konstantin Filaretovilt 16,7382 standarti laudade eest on kaebaja saanud kr. 2154,54. Laevade ehitamiseks kõlbmata metsamaterjali üldse ei müüda (§ 2) ja kui juhtub, et müüdnud puudest on enam kui 5% seest mädad, siis antakse vigaste puude asemele uued, või kui see võimatu, makstakse raha tagasi (§ 8). Seepärast tuleb arvata, et kaebaja on ostnud ja saanud ainult kõlblikku metsamaterjali. Kuigi Puulaevade ehitamise toetamise seaduses otseselt ei ole öeldud, kuidas võib metsa materjali ostja puulaeva ehitamisest või remondist üle jäänud kõlbliku materjaliga talitada, ilma et § 9 ettenähtud trahvi oleks temal karta, siiski selle seaduse mõttest ja sihist (§§ 1, 4, 10) tuleb järeldada, et ülejääki võib ka vabalt muudeks otstarveteks tarvitada, kui ta selle eest on kindla hinna ja turuhinna vahe vähemalt ära tasunud. Ei saa oletada, et seadusandja oleks tahtnud selle seadusega puulaevade ehitajatele ja nende remontijatele säärast soodustust anda, nagu käesoleval juhtumil nähtavale tuleb, et metsamaterjali ostja saadud materjali ülejäägi realiseerimisega võib kinni katta kogu metsamaterjali ostuhinna. Sääraste juhtumite ärahoidmiseks ongi § 9 ette nähtud trahvimise kord otstarbekohaseks arvatud. Juurdlusel saadud andmed on küllaldased kaevatud otsuse tegemiseks, mispärast Riigikohus ei leia tarvidust kaebaja poolt ülesantud tunnistajaid üle kuulata.

Kõigil neil põhjustel ja AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Kristjan Jurnase voliniku vann. adv. Jaan Kriisa kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 20.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

20. mail 1932. a.

Rudolf Velt'i kaebus Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi otsuse peale 6. aug. 1931. a. pensioni asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Tallinna linna pensionikomisjon oli 14. I. 1931. aastal tunnistanud, et Rudolf Velt on ühe aasta jooksul töövõimes piiratud 100% võrra, ei saa teenistust jätkata ja et tema haigus kuulub Pensioniseaduse § 9 p. a tähendatud haiguste liiki. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi otsusega 5. II. 1931. a. oli Rudolf Velt'ile, kes pensioniõiguslikel kohtadel teeninud 2 a. ja 2 päeva, Pensionisead. § 28 põhjal määratud ühekordset toetusraha 1521 krooni. 13. III. 1931. a. esines Rudolf Velt palvega Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile lasta teda Pensioni Peakomisjonis uuesti järele vaadata ja temale määrata ka pensioni, seletades, et tema haigus on saadud teenistuskohuste täitmise tagajärjel. Pensioni Peakomisjon oli 18. juunil 1931. a. tunnistanud, et R. Velt'i haiguse tekkimise

põhjused ei olene teenistusest. Pensioni Peakomisjoni otsuse vastu R. Velt'i poolt esitatud kaebus on haridus- ja sotsiaalministri otsusega 6. aug. 1931. a. tagajärjeta jäetud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Rudolf Velt tühistada haridus- ja sotsiaalministri otsused, millega tema palve pensioni määramise kohta ja Pensioni Peakomisjoni otsuse tühistamise kohta tagajärjeta jäetud, seletades: 1) et Pensioniseaduse § 48 teise lõike järgi olevat pensioni nõudja kohuseks tõestada asjaolu, et haigus on saanud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, üksnes siis, kui see ei ole juba kindlaks tehtud teenistuskoha kirjalikkude tõendustega. Sama seaduse § 50 p. b põhjal pidavat arstid kindlaks tegema haiguse tekkimise põhjused, aga mitte asjaolu, kas need põhjused leidsid aset teenistuskohuste täitmise tagajärjel või väljaspool teenistuskohuste täitmist. Käesoleval juhul olevat asjaolu, et haigus on saanud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, küllaldaselt tõestatud Tallinna Linnavalitsuse trammiosakonna tunnistustega 12. XII. 1930 nr. 1900 ja 13. V. 1931. nr. 760, Keskhaigemaja tunnistustega 6. VI. 1931 a. nr. 4426, dr. Prisko tunnistusega 12. V. 1931 ja dr. Asu tunnistustega 23. I. 1931 a.; 2) et Pensioniseaduse § 51 p. b põhjal tulevat Pensionikomisjonil ja Peakomisjonil kindlaks määrata ainult teenistuskohuste täitmisel saadud haavade või vigastuste, samuti haiguste liik, mitte aga asjaolu, et need on saanud teenistuskohuste täitmisel; 3) et kuigi tunnustada Pensioni Peakomisjoni õigust otsustada küsimuse üle, kas haigused on saanud teenistuskohuste täitmisel või väljaspool teenistuskohuste täitmist, tulevat siiski Peakomisjoni otsus käesoleval juhul lugeda põhjendamatuks, sest ametkoha tunnistustega olevat tõestatud, et kaebaja on külmetanud, kontrollides öösil 5. okt. 1929. a. montööride tööloleku ja haigustunud angiinasse. Angiina olevat aga kaebaja praeguse haiguse tekkimise põhjuseks. Peakomisjoni vastupidi-seks seisukohaks ei olevat põhjendusi ette toodud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Pensioniseaduse § 48 järgi tõestatakse ametkoha kirjaliku tunnistusega teenistuskohuste täitmisel rasked haavad ja vigastused ning asjaolu tõestamine, et haigused, rasked haavad või vigastused on saanud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, on kannataja hooleks, kui see teenistuskoha kirjalikkude tõendustega juba kindlaks tehtud ei ole. Kuid hoolimata ametkoha kirjalikkudest tõendustest ja neile juurdelisatud arstitunnistustest, läheb pensioni määramise asi pensionikomisjoni ja Pensioni Peakomisjoni kaudu §§ 50 ja 51 korras ning § 50 lit. b ja § 51 p. b kohaselt tuleb pensionikomisjonidel seisukohta võtta ka küsimuse üle, kas haigus on tekkinud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, ning lõplikult otsustab selle küsimuse üle § 64 põhjal Haridus- ja sotsiaalministeerium, otsustades temale esitatud toimetuse põhjal pensioni ja ühekordse toetusraha määramise asja. Haridus- ja sotsiaalministeerium on käesoleval juhul asunud seisukohale, et kaebaja haigust ei saa lugeda tekkinuks teenistuskohuste täitmise tagajärjel ja on kaebajale määranud Pensioniseaduse § 28 põhjal

üksnes ühekordse toetusraha. Kaebaja seletusi, et käesoleval juhul on ametkoha kirjalikkude tõendustega kindlaks tehtud, et tema haigus on tekkinud teenistuskohuste täitmise tagajärjel, ei saa põhjendatuks pidada. Asjatoimetuses olevate Tallinna Linnavalitsuse trammiosakonna tunnistustega on üksnes tõendatud, et kaebaja on öösil 5. okt. 1929. a., kontrollides montööride töölolekut, külmetanud ja haigustunud angiinasse, ning arstlike tunnistustega on tõendatud, et angiina on kaebaja pärast tekkinud haiguse põhjuseks. Tallinna linnavalitsuse ja arstlike kirjalikkude tõendustega võiks lugeda kindlaks tehtuks kõige rohkem üksnes asjaolu, et kaebaja on haigustunud teenistuskohuste täitmise ajal, aga mitte asjaolu, et haigustumine oleks tingitud olnud teenistuskohuste täitmisest. Tööajal külmetamine ei pruugi sugugi iseenesest olla alati tingitud teenistuskohuste täitmisest ja kohustetäitmise tingimustest. Pensioniseadus mõtleb teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haiguste all ikkagi haigusi, mis otseselt tingitud teenistuskohuste täitmisest ja otseselt seotud teenistuskohuste täitmise eritingimustega. Asjatoimetuses olevate andmete põhjal oli Haridus- ja sotsiaalministeerium õigustatud lugema kaebaja haigust mittetingituks teenistuskohuste täitmisest ja loobuma temale pensioni määramisest.

Ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Rudolf Velti kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 21.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. mail/7. juunil 1932. a.

Tartu Linnavalitsuse revisjonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 20. jaan. 1932. a. Ludvig Haugas'e kaebuse asjus Tartu Linnavalitsuse otsuse vastu 17. juulist 1931. a. Nikolai Veiderpass'i kõrvalhoone ehitusprojekti kinnitamise pärast.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Tartu Linnavalitsus 17. juulil 1931. a., läbi vaadanud ehituskomisjoni 1931. a. 16. juuli koosoleku protokoll, muu seas otsustas: kinnitada Dr. Nikolai Veiderpassi poolt esitatud ehitusprojekt ja selle järgi lubada temale ehitada kõrvalhoonet Tartus, Tamme linnaosas, Elva tn. nr. 13 (krunt nr. 11).

Tartu Linnavalitsuse selle otsuse peale andis Ludvig Haugas 21. augustil 1931. a. linnavalitsuse kaudu rahukogu nimele administratiivkaebuse, milles ta seletab, et 19. augustil on tema tähele pannud, et naabermaja omanik Nikolai Veiderpass teeb eelvalmistusi majaehitamiseks kõrvalhoonena ehituse frondile tema, kaebaja, ja Veiderpass'i oma elumaja vahele, mis ehitis oma asendi poolest on Tamme linnaosa kohta kehtivate ehitusmäärustega vastu-

olus (RT 60 — 1927), sest see kõrvalhoone püstitatakse tänavast ainult $2\frac{1}{2}$ sülda eemale ja katab koos Veiderpassi elumajaga üle $\frac{2}{3}$ Veiderpassi krundi tänaväärses laiusest, — asetseb tema, kaebaja, krundi piirist ainult kolme jala kaugusel ja elumajade vahel, mis pole Tamme linnaosa ehitusmäärustega lubatud, sest need nõuavad, et kõrvalhoone peab ehitatama elumajast tahapoole vähemalt 8,60 m. Palub seepärast rahukogu Tartu Linnavalitsuse otsust 17. juulist 1931. a. Nikolai Veiderpassi kõrvalhoone ehitusprojekti kinnitamise kohta tühistada ja ühtlasi Veiderpassi ehitustöö esialgu seisma panna.

Asja arutanud 20. I. 1932, leiab rahukogu, et Ludvig Haugas'e käesoleva kaebuse rahuldamiseks tuleb Tartu Linnavalitsuse eeltähendatud otsus 17. juulist 1931. a. tühistada järgmistel põhjustel:

Käesoleva asja otsustamise juures tuleb kõigepealt selitada see asjaolu, missuguste ehitiste liiki kuulub kõrvalhoone, mille püstitamiseks Tartu Linnavalitsus 17. juulil 1931. a. nr. 4446 all Nikolai Veiderpass'ile loa andis, kas on see puhtkiviehitis, nagu seda väidavad kolmas isik N. Veiderpass ja Tartu Linnavalitsuse esindaja, või on see segaehtis, mille kohta on kehtivad need-samad seadusnormid, mis on antud puuehitiste kohta. Nagu käesoleva akti juurde lisatud Tartu Linnavalitsuse toimetuses nr. 4446 leiduvast plaanist nähtub, koosneb ehituseks lubatud hoone eluruumist, pesuköögist ja puukuurist, kõik ühe katuse all, kusjuures eluruum ja pesuköök katavetakse ehitada kivist, puukuur aga ainult kivipostide vahele puust. Ehitusseaduse §§ 194 ja 196 ning Tartu Linnavolikogu poolt 14. detsembril 1900. a., 1. märtsil, 17. mail, 22. augustil ja 6. septembril 1901. a. vastuvõetud ning seaduslikus korras väljakuulutatud sundmääruste § 41 punkt c. ja d. põhjal peavad aga kivihoonel kõik välisseina osad, trepid, terrassid, karniisid j.n.e. olema kivist. Seega ei saa seda praegu vaidluse all olevat hoonet mingil viisil puhtkiviehitiseks lugeda, sest see moodustab eneses segaehitist. Puuehitist ja segaehitist võib aga Tartu linna eeltähendatud sundmääruse § 42 punkt a. põhjal ilma tulemüürita püstitada ainult kahe sülla, s.o. 4,2671 m kaugusel naabri krundi piirist. Linnavalitsuse poolt on aga käesoleval juhtumil lubatud N. Veiderpassil ehitada kõrvalhoonet 0,90 m kaugusel naabri (kaebaja Ludvig Haugas'e) krundi piirist, nagu see nähtub Tartu Linnavalitsuse toimetuses nr. 4446 leiduvast plaanist. Tegelikult on küll N. Veiderpass hakanud seda hoonet ehitama 1,60 m kaugusel kaebaja krundi piirist, kuid ka see kaugus, nagu juba eespool tähendatud, ei vasta Tartu linna sundmäärustele ehituste alal, ja juba seepärast ei tohtinud linnavalitsus lubada N. Veiderpassile kõrvalhoone ehitamist selle plaani järgi. Tartu Linnavalitsuse esindaja arvamine, nagu õigustaks eelpoolrähendatud sundmääruse § 19 märkus selle hoone puukuuri osa ehitamist naabri krundi piiri äärde ilma tulemüürita, on täiesti ekslik. Esiteks on selle paragraafi märkus kohaldatav ainult kiviehitiste raioonides, ja teiseks on ka selles märkuses tähendatud, et määrused tulemüüri kohta jäävad jõusse ka neil juhtumel, mis selles märkuses on loendatud.

Peale selle tuleb käesoleval juhtumil arvesse võtta, et meil on tegemist nõndanimetatud Tartu Tamme linnaosaga, kus on kehtima pandud erisundmäärused ehituste alal, mis sundmäärused on üldiseks teadmiseks välja kuulutatud RT 60 — 1927. a. Selle sundmääruse järgi jaotatakse Tamme linnaosa üksikuteks kvartaalideks. Tartu Linnavalitsuse teadaande järgi 2. detsembrist 1931. a. nr. 6540 all asetseb kolmanda isiku Nikolaj Veiderpassi krunst Elva tänaval kvartaal VI-as, kus on lubatud püstitada hooneid ainult lahtise ehitusviisi järgi. Seesuguse ehitusviisi järgi ehitatud hooned peavad olema eeltähen-datud sundmääruse põhjal krundi küljelistest piiridest vähemalt 4,30 meetri kaugusel. Kõrvalhooneid on lubatud ehitada seal ainult elumajast tahapoole vähemalt 8,60 m. Kumbagi nendest kaugustest pole käesoleval juhul silmas peetud, sest kolmas isik N. Veiderpass, nagu juba eespool tähendatud, on hakanud kõrvalhoonet ehitama 1,60 m kaugusel naabri krundi piirist ja teiseks kavatses tema linnavalitsuse loaga ehitada kõrvalhoonet mitte elumajast tahapoole, vaid selle kõrvale, kusjuures vaheruum elumaja ja selle kõrvalhoone vahel on linnavalitsuse poolt kinnitatud plaani järgi ainult 7,64 m, aga tegelikult koha peal on see vahe veel väiksem, nimelt 6,94 m, nagu nähtub asjarundja K. Landra arvamusest.

Kõigil neil eespool-kirjeldatud põhjustel jõuab rahukogu otsusele, et kolmanda isiku Nikolaj Veiderpassi kõrvalhoone ehitusprojekt-plaan, mis Tartu Linnavalitsuse otsusega 17. juulist 1931. a. kinnitatud, on sedavõrt ehitusseadustega kui ka Tartu linna sundmäärustega ehituste alal vastuolus, et selle projekti järgi mingil viisil ei saa lubada kõrvalhoone ehitamist, mille tõttu ka Tartu Linnavalitsuse kaevatud otsus 17. juulist 1931. aastast tuleb tühistada ühes kõigi tagajärgedega.

Sellepärast ja AKK §§ 21, 22 ja 26 ning TKS § 712 juhatusel rahukogu otsustas: Tartu Linnavalitsuse otsus 17. juulist 1931. a. p. VI dr. Nikolaj Veiderpass'i kõrvalhoone ehitusprojekti kinnitamise ja selle järgi ehitusloa andmise kohta tühistada ühes kõigi tagajärgedega.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Tartu Linnavalitsuse volinik vann. adv. J. Ostrat rahukogu eeltoodud otsust tühistada järgmistel põhjustel:

Rahukogu on tunnistanud N. Veiderpassi ehitatud hoone segaehitiseks, millega ei saa nõus olla. Ehitustehnilise mõiste järgi loetakse segaehitiseks hoone, mis on ehitatud läbisegi osalt kivist, osalt puust, näit. sõrestik, täidetud kividega, hoone, mille üks sein kivist, teine puust, samuti osa kordi kivist, teine osa puust. Ehitusmääruste § 41 p. d, mida rahukogu tsiteerib, räägib selgesti, et kiviehitisi ei muutu segaehitiseks, kuigi talle tehakse puust juurdeehitisi, kuna kahestülist kaugust nõutakse ainult puust juurdeehitistele, mitte aga kogu ehitisele.

Seega ei ole põhjendatud rahukogu väide, nagu oleks pidanud ehitama terve hoone kahe stülla kaugusele naabri piirist, sest linnavalitsuse otsuses on öeldud, et eluruum ja pesuköök kavatsetakse ehitada kivist. Kõne alla

võiks tulla vaid kuuri kauguse küsimus. Mis puutub kuurisse, mis on kavatsatud kivipostide vahele, harvade seintega, siis ei saa seda lugeda segaehitiseks, sest hoone kandvad osad on ehitatud kivist. Iga kivihoone sisaldab avausi, mis on täidetud puuga, näit. väravad, ukсед, aknad; viimaste vahekord kiviosadega ei ole kuski fikseeritud. Linna ehitusmääruste järgi on igasuguste kivehitiste püstitamine lubatud 3 jala kaugusel naabri piirist ning avausi ei

puukuuride kohta (19) räägib, et puukuure on lubatud ehitada harvade seintega kivipostide vahele kiviraioonis, see peaks loogiliselt kehtiv olema ka teiste kergendatud nõudmistega raioonides, sest nende kohta ei ole erinõudmisi üles seatud. Samas märkuses on tähendatud, et määrused tulemüüride kohta jäävad jõusse, nimelt § 41 p. c määrus, et kaugemale kui 3 jalga on lubatud ehitada seinu avaustega.

Tamme linnaosa erimääruses (RT 60 — 1927) hoonete kauguse kohta on öeldud, et lahtise ehitusviisi järgi ehitatud hooned peavad olema naabri krundi küljelistest piiridest vähemalt 4,30 m kaugusel. See määrus on kehtiv ainult peahoonete kohta, kuna kõrvalhoonete kohta on kehtivad erimäärused, milles on ette nähtud, et need peavad olema naabri krundi piirist vähemalt 4,30 m kaugusel.

kõrvalhooneid ehitada. Vastupidi kaebaja arvamusele sõna „võib“ tähendab just seda, et kõrvalhooned tuleb ehitada ainult elumajast tahapoole vähemalt 8,60 m, aga mitte elumaja ette ega selle kõrvale. Et määruste andja tahe säärane on olnud, nähtub ka sellest, et määruste järgi lahtise ehitusviisi järgi ehitatud hooned (mõeldud eluhooned) peavad olema krundikülgi piiridest vähemalt 4,30 m kaugusel ja mitte pikemad kui $\frac{2}{3}$ krundi laiust, s.o. ilma vaba-ruumita kõrvalhoonete jaoks eluhoonete frondis.

Sellel asjaolul, kas dr. Veiderpassi poolt kavatsetav kõrvalhoone oma iseloomult on kivi- või segaehitis, ei ole käesoleva asja otsustamisel mingit olulist tähtsust, sest Tartu Linnavalikogu ülaltähendatud määruste järgi ei ole üldse lubatud kõrvalehitist linnavalitsuse poolt kinnitatud plaanil näidatud kohta püstitada.

Kõigil neil põhjustel ja AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Tartu Linnavalitsuse voliniku vann. adv. Juhan Ostrati revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 22.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

10. juunil 1932. a.

K/m. Hans Schmidt'i kaebus Tollipeakomitee otsuse peale 18. märtsist 1932. a. sadamamaksude määramise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Kaubamaja Hans Diedrich Schmidt oli esinenud 26. IX. 1931. a. palvega Pärnu tolliülemale a/l. „Vasa“ pealt 1931. a. navigatsiooniaastal tasutud laevamaksu summast 2184 kr. 70 senti Sadamamaksude tariifi § 15 põhjal tagasi maksta 52 kr. 20 s. Pärnu Tollikomitee otsusega oli 9. okt. 1931. a. k/m. Hans Diedrich Schmidt palve rahuldatud 8 kr. 20 s. ulatuses, põhjendusel, et selle summa suuruses on a/l. „Vasa“ regulaarühenduse reisude pealt laevamaksu rohkem makstud ja et esimest reisu, mis väljaspool sõiduplaani tehtud, tuleb maksustada eraldi tariifi § 15 lit. c järgi. K/m. Hans Diedrich Schmidt edasikaebuse puhul otsustas Tollikomitee 8. I. 1932. a. edasikaebuse tagajärjeta jätta, kuid Tollinõukogule ette panna asja uuesti otsustada Tariifinõukogu seletuste kohaselt. Asja uuel arutusel 11. II. 1932. a. otsustas Pärnu Tollinõukogu k/m. Hans Diedrich Schmidt palve 26. IX. 1931. a. rahuldama jätta ja nimetatud kaubamajalt täiendavalt sisse nõuda Tollisead. §§ 254 ja 255 põhjal 1104 kr. 90 s. laevamaksu põhjendustel: 1) et laevamaksu tuleb võtta eraldi välisreisude eest ja rannasõidu eest, arvestades välisreisude eest maksu tariifi § 15 p. 1 alusel kuni 5 kr. 50 s. net. rgt. ja ran-

nasõidureisude eest tariifi § 34 p. 1 ja § 36 alusel kuni 3 kr. 10 s. netto rgt.; 2) et a/l. „Vasa“, millel 382,51 netto rgt., oleks pidanud tasuma välissõidu tariifi § 15 p. 1 järgi 2103 kr. 80 s. ja rannasõidu tariifi § 34 p. 1 ja § 36 järgi 1185 kr. 50 senti, kokku 3289 kr. 60 senti, kuna aga tasutud oli välisreisude eest 1462 kr. 80 s. ja rannasõidu reisude eest 721 kr. 90 s., kokku 2184 kr. 70 s. Tollipeakomitee otsusega 18. III. 1932. a. on k/m. Hans Diedrich Schmidt kaebus Pärnu tollinõukogu otsuse vastu tagajärjeta jäetud põhjendusel, et tariifinõukogu on 11. dets. 1931. a. seletanud: 1) et a/l. „Vasa“ sõiduplaanist nähtub, et tema on 1931. a. suurreisusid teinud sise- ja välissadamate vahel, kuna reisud Kuressaare-Riia-Helsingi vahel kuuluvad välisühenduse tariifi alla (§§ 14 ja 15), reisud Kuressaare-Pärnu vahel aga sisesadamate tariifi alla (§§ 34 ja 36); 2) et laevamaksude võtmine ja nendest vabastamine toimub iga ühenduse kohta eraldi; 3) et laevamaksudest ei vabastata siis, kui sise- ja välisreisude eest kokku on makstud tariifi § 15 tähendatud normideni.

Riigikohtule antud kaebuses palub k/m. Hans Diedrich Schmidt tühistada Tollipeakomitee otsust, seletades: 1) et a/l. „Vasa“ kohta olevat ainult üks kindel välisühenduse sõiduplaan esitatud Sadamamaksude tariifi § 15 märkus 1 kohaselt ja esitatud regulaarühendus olevat laeva poolt täpsalt täidetud; 2) et a/l. „Vasa“ olevat tegelikult ning Pärnu Tolliameti raamatute ja deklaratsioonide järgi välisühendust pidav laev, registreeritud Pärnu Tolliameti välisõitude laevade registris ning Tolliameti poolt Tollisead. §§ 48 — 62 ja 78 — 86 kohaselt välissõidu deklaratsioonide järgi välismaalt sisse ja välismaale välja klaaritud. Kaupade või reisijate vedu välissõidureisul ühest Eesti sadamast teise olevat seadusega lubatud soodustusena kodumaa laevadele; 3) et laeva üleminek (tariifi § 37) välissõidust rannasõitu või ümberpöörduvalt ei olevat aset leidnud (Tollisead. § 59); 4) et Sadamamaksude tariifi § 15 järgi vabastatakse regulaarühendust pidav laev, mis kalendriaasta jooksul Eesti sadamais on maksnud laevamaksu iga neto-registertonna kohta ligisõidus 5 kr. 50 s., edaspidi sellest maksust kalendriaasta lõpuni; 5) et laeva maksustamine ühe täidetud sõiduplaani reisude pealt kahe üldtariifi määrade järgi ei vasta seaduse põhimõtetele.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Sadamamaksude tariifi (RT 30 — 1931) §§ 19 ja 37 järgi maksavad laevad, mis ühe ja sama reisu kestel käivad mitmes Eesti sadamas, laevamaksu välismaalt esimesse Eesti sadamasse sissesõidul ja viimasest Eesti sadamast välismaale väljasõidul, välissõidu tariifi järgi, kuna vahepealsetes sadamates ja esimesest sadamast väljasõidul, samuti ka viimasesse sadamasse sissesõidul maksud kodumaa sadamate vahel sõitvate laevade maksustamise tariifide järgi võetakse. Sadamamaksude tariifi kohaselt võib üks ja sama laev ühe korraga regulaarset ühendust pidada Eesti ja välissadamate vahel ja Eesti sadamate vahel. Niisugusel korral tuleb ka laevamaksude arvestamisel nende

laevade suhtes kohaldada ühtlasi tariifi §§ 14 ja 15 ja §§ 34 ja 36 ning laevamaksust vabastamisel eraldi arvestada laevamaksu välissõitude ja rannasõitude eest. Laevamaksude võtmisel regulaarühendust pidavatelt laevadelt on tähtsus üksnes asjaolul, kas laev peab ainult regulaarset välisühendust või ka regulaarset siseühendust. Kuidas laev on registreeritud ja missuguses korras temal toimetatakse tollirevideerimist, sellel ei ole laevamaksude arvestamisel tähtsust. Nii on ka käesoleva asja otsustamisel õieti laevamaksude võtmise küsimus sõltuvaks tehtud küsimusest, kas a/l. „Vasa“ pidas 1931. a. üksnes regulaarset välisühendust või ka regulaarset siseühendust, ning asjatoimetuses (lk. 36) oleva a/l. „Vasa“ sõiduplaani järgi laev on põhjendatult loetud korralikku ühendust pidavaks sisesadamate Pärnu ja Kuressaare vahel ning nende sadamate ja välissadamate (Riia ja Helsingi) vahel.

Ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas:** K/m. Hans Diedrich Schmidt'i kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 23.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

10. juunil 1932 a.

Alfred Kivi kaebus Kontrollnõukogu otsuse peale 18. märtsist 1932. a. — kaebajalt kr. 468 tagasimaksu määramise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Riigi Kontrollnõukogu, arutanud oma koosolekul 18. märtsil 1932. a. tsiviilosakonna ettepanekul Läänemaa õpetajateseminari õpetajalt Alfred Kivilt 468 kr. tagasinõudmise asja, otsustas nõuda tagasi Alfred Kivilt riigi 1930./31. a. majandusaastal palga arvel üle seadusliku määra saadud 468 krooni. Kontrollnõukogu põhistas oma otsuse järgmiselt: „Õpetajate palgamäärus (RT 60 — 1919) hakkas maksma 1. juulil 1919. a. (v. § 16), Riigikogu hiljemini, s.o. 13. mail 1921. a., võttis vastu õpetajate palkade alal uue, nn. Õp. palgaseaduse, mis avaldati „Riigi Teatajas“ 26. mail 1921. a. (RT 41 — 1921), kuid pandi maksma arvates 1. jaan. 1921. a. (vt. § 15), samast ajast (1. I. 1921) arvates tunnistati maksvusetuks eelnimetatud õp. palgamäärus (vt. Õp. palgasead. § 17). Seega tuleb õp. palgamääruse maksvuse lõppmomendiks lugeda ajas 31. dets. kell 24 — 1920. a.

Kõnesoleva tasusaamise ajal kehtiva Aval. õppeas. ja õigustega erak. õppej. tasuseaduse (RT 22 — 1928) § 1 p. 1-st nähtub, et I p. 1 või I-a hari-

dusjärku kuuluvad muu hulgas ka „Õpetajate palgamääruse (RT 60 — 1919) § 3 märkus 2 põhjal I järku tõstetud õpetajad...“. Nagu selgub asjatoimetusest, arvab õp. A. Kivi, et sõnade „Õp. palgamääruse põhjal“ tuleb mõista kõiki neid haridusjärgus tõstmisi, mis on tehtud õp. palgamääruse tegeliku kehtivuse ajal, s.o. ka pärast 1. jaan. 1921. a. Tsiiviilosakond arvestab aga ainult neid kõrgendusi, mis tehtud kuni 1. jaan. 1921. a. Riigi Kontrollnõukogu leiab, et käesoleval juhul tuleb lugeda õigeaks tsiiviilosakonna seisukoht, sest Av. õppeas. ja õigustega erak. õppej. tasude seaduse (RT 22 — 1928) vastuvõtmisel kui ka selle seaduse kehtimahakkamisel oli Õp. palgamääruse kehtivuse lõpp-momendiks seaduslikus korras määratud 31. dets. kell 24 1920. a., mille tõttu peab arvama, et „Õp. palgamääruse põhjal“ tehtud kõrgenduste all tuleb mõista kõrgendusi, mis tehtud kuni 1. I. 1921. a.

Õp. A. Kivi I haridusjärku tõstmine leidis aset aga pärast 1. jaan. 1921. a., mille tõttu tuleb arvata, et Õp. palgaseaduse ilmunisel 26. V. 1921. a. „Riigi Teatajas“ tühistus kõnesolev tõstmine ühes Õp. palgamäärusega, aja kohta, mis ta maksis pärast 1. jaan. 1921. a., ja ühtlasi sellega tühistusid ka kõik vahekorrad, mis tekkisid pärast nimetatud aega ning olid rajatud Õp. palgamääruse kohaselt, ja need vahekorrad kuulusid uuesti korraldamisele vastavalt Õp. palgaseaduses ettenähtud alustele.

Ettetoodud põhjustel ei saa õp. A. Kivi palga määramisel arvestada Haridusministeeriumi otsust 15. veebr. 1921. a., vaid tuleb kaalutella A. Kivi tõelist haridust ja õpetaja kutset, mille järgi võis õp. A. Kivi aga saada tasu I-c haridusjärgu kohaselt, nagu tsiiviilosakond omas märkustelehes 3. nov. 1931. a. nr. 5120 seda öieti on arvutanud“.

Riigikohtule antud kaebuses palub Alfred Kivi tühistada Kontrollnõukogu otsuse. Kivi põhistab kaebust järgmiselt: Tema tõstmine palgaastmes toimunud Hasomini otsusega 15. veebruarist 1921. a. Õpetajate palgamääruse (RT 60 — 1919) § 3 märkus 2 põhjal. Praegu kehtiv Õppejõudude tasude seaduse (RT 22 — 1928) § 1 alla aga kuuluvad I järku tõstetud õpetajad, kellel keskkooliõpetaja kutse. Esimese seaduse põhjal toimunud järkudes tõstmised olevat seega *expressis verbis* tunnistanud kehtivaks ka praegu, kusjuures on lisandatud vaid üks piiramus seesugustele tõstmistele, nimelt „kellel keskkooliõpetaja kutse“, kuna 1919. a. määruse § 3 m. 2 põhjal võis tõsta järkudes ka kutseta isikuid. Sellest järgnevat, et 1919. a. palgamääruse põhjal toimunud I järku tõstmistest kaotavad kehtivuse ainult need juhtumid, mis puutuvad isikuisse, kellel ei ole keskkooliõpetaja kutset, kõik teised jäävad aga jõusse, loomulikult eeldusel, et need on tõeliselt toimunud 1919. a. palgamääruse põhjal, s.o. selle kehtivuse ajal.

Ka 1921. a. õpetajate palgaseadus (RT 41 — 1921) tunnistanud kõik need kõrgendused kehtivaks, vastupidi Riigi Kontrollnõukogu arvamusele.

Selle seaduse § 1 lit. a. järgi I järku kuuluvad 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus II põhjal I ja II järku tõstetud õpetajad. See norm ei sisaldavat eneses mingit piiramust ega kitsendust, isegi kutse omamine ei ole vajalik, nagu praeguses palgaseaduses. Ka see seadus tunnistavat seega kehtivaks kõik 1919. a. palgamääruse põhjal toimunud tõstmised, ilma et mingisuguseid kitsendusi teeks. Seepärast, kui kaevatavas otsuses püütakse selektada, et Õp. palgamääruse põhjal tehtud kõrgenduste all tuleb mõista kõrgendusi, mis tehtud kuni 1. I. 1921. a., siis on niisugune väide põhjendamata, seaduses ei leiduvat talle tuge.

Oma seisukoha põhistuseks toob Riigi Kontrollnõukogu ette 1921. a. palgaseaduse §§ 16 (põhistes on ekslikult nimetatud 15) ja 17, milles öeldakse, et seadus hakkab kehtima 1. jaanuarist 1921. a. ja et samuti 1. jaanuarist 1921. a. kaotab kehtivuse 1919. a. õpetajate palgamäärus. Kuid ka need §§-d ei õigustavat kuidagi Riigi Kontrollnõukogu seisukohta, sest §§ 16 ja 17 sisaldavat üldnorme. Sama seaduse tsiteeritud § 1 lit. a. lõpplause olevat aga erinorm, *lex specialis*, ja kui selle erinormiga on sõna selgesti tunnustatud kehtivaks palgamääruse põhjal toimetatud kõrgendused, siis pidavat selle erinormi ees taganema üldnorm, selle erinormiga olevat kehtima pandud nagu erand üldisest korrast. Seda seisukohta eriti kinnitavat just sama § 16 üldosa sõnastus, millele Riigi Kontrollnõukogu ei olevat pööranud vajalist tähelepanu. Nimelt öeldakse seal: „Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1921. a. kõigis tema osades seaduses ettenähtud kujul, peale järgmiste erandite....“. Seadusandja on pidanud vajalikuks veel erilisel rõhutada seaduse jõustumist ettenähtud kujul ja kõigis osades, seega nagu rõhutades ka § 1 mainitud erinormi kehtivust ja jõudu.

Edasi konstateerivat Riigi Kontrollnõukogu ise, et sel ajal, kui kaebajat palgaastmes tõstetud, s.o. veebruaris 1921. a., oli 1919. a. õpetajate palgamäärus veel kehtiv, sest 1921. a. õpetajate palgaseadus ilmus alles maikuu. Kui aga kõnesolev tõstmine toimus 1919. a. palgamääruse kehtivuse ajal ja selle põhjal ning seaduslikus korrast, siis puuduvat igasugune juriidiline alus väita, et kehtivad on vaid need tõstmised, mis on toimunud enne 1. jaanuari 1921. a. Teatava seaduse kehtivuse ajal omandatud õigused ei kustuvat automaatselt selle seaduse tagantjärele tühistamisega. §§ 16 ja 17 kõnelevat küll sellest, et 1919. a. palgamäärus kaotab jõu tagant järele 1. jaanuarist 1921. a., kuid ei ütle, et kustuvad selle seaduse ajal pärast 1. jaan. 1921. a. omandatud õigused. Otse selle vastu, nagu tähendatud, selles seaduses sisalduvat normid, mis selgel sõnal tunnustavad kehtivaks 1919. a. seaduse ajal toimunud kõrgendused. Seega olevat täiesti ekslik Riigikontrolli arvamus, et tuleb arvestada vaid kõrgendusi, mis toimunud enne 1. I. 1921. a. 1921. a. palgaseaduse kehtimapanek tagantjärele 1. jaanuarist 1921. a. ja eelmise seaduse tühistamine samast päevast olevat toimunud just selleks, et õpetajatele luua teatavaid soodustusi

palga suhtes, sest uue seaduse normid olevat kõrgemad 1919. a. palgamääruse omadest ja selle tagantjärele kehtimapanemisega võimaldatud õpetajatele teatavate, mõnel juhul koguni kaunis suurte summade ühekordset kättesaamist, umb. viie kuu palgavahe suuruses, milline samm seadusandja poolt astunud just arvesse võttes alatist kursilangust ja 1921. a. palgaseaduse ilmumise teatavat hilinemist. Ka sellest vaatekohast ei olevat Riigi Kontrollnõukogu piirav seisukoht kokkukõlas seadusandja tõelise tahtega. Selle seisukoha loogiline edasiarendus viivat järeldusele, et tuleks tagasi nõuda näit. ka vahe, mis tema saanud alates 15. II. 21 kuni 26. maini 1921. a., mil uus seadus ilmus, s. o. ajajärgu eest, kus saanud tasu kõigiti seadusnõuete kohaselt.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Riigi Kontrollnõukogu otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel: Alfred Kivi on tõstetud 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus 2 põhjal palgasaamise suhtes esimesse haridusjärku 15. veebr. 1921. a. Siis oli see määrus kehtiv ja seega toimus Kivi esimesse haridusjärku tõstmine 1919. a. 28. aug. määruse alusel. Et aga Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasu seaduse § 1 (RT 22 — 1928) on ette nähtud, et õpetajate palgamääruse (RT 60 — 1919) põhjal I järku tõstetud õpetajad kuuluvad Ia haridusjärku, kui neil on keskkooliõpetaja kutse, ja et mingit teist kitsendust õpetajate palgamääruse põhjal I haridusjärku tõstetud õpetajate arvamiseks Ia haridusjärku eeltähendatud 1928. a. tasuseaduses (RT 22 — 1928) üles seatud ei ole, siis tuleb lugeda kõiki neid 1919. aasta määruse alusel I haridusjärku tõstetud õpetajaid, kellel keskkooliõpetaja kutse, 1928. a. seaduse § 1 järgi kuuluvateks Ia haridusjärku, vaatamata sellele, kas see 1919. aasta määruse järgi toimepandud tõstmine on toimunud enne 1. jaan. 1921. a. või hiljem, sest tõstmine on toimunud igal juhul 1919. a. määruse alusel, seega just nii, nagu seda nõuab 1928. a. tasuseaduse § 1 (RT 22 — 1928). Asjaolu, et hiljemini 1921. a. seaduse ilmumisega (RT 41 — 1921) 1919. a. määrus 1. jaanuarist 1921. a. kaotas kehtivuse, ei tähenda sugugi, et kaotasid kehtivuse ka kõik toimingud, mis selle määruse alusel tehtud peale 1. jaan. 1921. a. kuni uue 1921. a. seaduse jõustumiseni, seda enam selle määruse alusel sel ajal saadud eesõigused, sest nad oleksid kaotanud oma jõu alles siis, kui järgmises seaduses oleks ette nähtud nende toimingute ja eesõiguste tühistamine. 1921. a. palgaseadus, tunnistades 1919. a. määruse maksusetuks, seda ette ei näe, samuti ka 1928. a. palgaseadus, tühistades ainult nende õpetajate I järku tõstmised, kellel puudub keskkooliõpetaja kutse.

Kõigil neil põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus otsustas: Riigi Kontrollnõukogu otsus 18. märtsist 1932. a. tühistada.

Nr. 24.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. septembril 1932. a.

Viljandi Maavalitsuse revisjonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 12. jaanuarist 1932. a. Johan Mankin'i kaebuses Viljandi Maavalitsuse otsuse peale 22. juunist 1931. a. kruusaaugu avamise pärast Vana-Võidu vallas „Piima“ talus.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Viljandi Maavalitsuse volinik, sama maavalitsuse liige N. Vatter tühistada Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 12. I. 1932. a. järgmistel põhjustel:

1) Rahukogu kaevatud otsusega tühistades Viljandi Maavalitsuse otsuse 22. juunist 1931. a. osas, millega võõrandatud kruusaaugu tasuks määratud kr. 55,95 asemel on määratud kr. 746,10, olevat rikutud AKK § 22 (R. Adm. os. t. nr. 240 — 1927 ja 201 — 1928).

2) Ei saavat Vana-Võidu vallas asetsevast Piima talu maast võõrandatud maa-ala eest tasu määrata maa-alast saadava kruusa kvantumi eest, nagu seda rahukogu on määranud, vaid maa-ala väärtuse eest. Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) § 29 põhjal avatakse maavalitsuse otsusega avalikkude tööde ja nende päraldiste korrashoiuks materjali võtmise kohad: kruusaaugud j.n.e., kusjuures tasu määratakse võõrandatud maa-ala, aga mitte võõrandatud maa-alal leiduva kruusa eest, sest kruus tulevat lugeda maapõuevaranduseks, mis kuulub riigile. Kui määrata tasu võõrandatud maa-alal leiduva kruusa eest turuhindade järgi, siis kaotaks võõrandamine igasuguse mõtte ning kruusa tuleks osta kvantitatiivselt vastavalt turuhinnale. Seadusandja säärast tahet aga võõrandamise puhul Maanteede seadusest välja lugeda ei saavat.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et rahukogu kaevatud otsus tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

1. Riigikohus on juba korduvalt seletanud, et AKK § 22 p. 2 järgi ei saa kohus asetada oma otsust administratiiv-asutise otsuse asemele, nagu seda käesoleval juhul rahukogu kruusaaugu hinna määramisel on teinud, vaid võib ainult, ära muutes administratiiv-asutise seadusvastase otsuse, oma otsuses juhatuset anda (R. Adm. t. nr. 201^I — 1928).

2. Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) § 29 näeb ette, et kruusaaugud avatakse muu seas ka eramaadel maavalitsuse korraldusel ja tema poolt mää-

ratava tasu eest, kusjuures kruusaaukude vabanemisel langeb nende all olev maa tasuta tagasi krundi külge, millest see võõrandatud, ja läheb krundi kasustaja valdamisele. Sama kord oli kruusaaukude avamise kohta kehtiv ka enne Maanteede seaduse ilmumist (RT 102 — 1921, V.V. 1921. a. 9. nov. määrus teede korraspidamise kohta) ja võõrandamise alla kuulus ikkagi maa-ala ja maa-ala eest maksti tasu, aga mitte võõrandatud maa-alal leiduva liiva ja kruusa kvantumi eest turuhinna alusel või asjatundja hindamisel, nagu seda käesoleval juhtumil rahukogu ekslikult on määranud maa-alalt saadava kruusa kvantumi eest.

Neil põhjustel ja AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 12. jaanuarist 1932. a. tühistada ja asi sama rahukogule uueks otsustamiseks saata teises kohtukoosseisus.

Nr. 25.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

11. oktoobril 1932. a.

A.-s. Valga õlletehase kaebus majandusministri otsuse peale 30. aprill. 1932. a. aktsiisimaksu asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Riigikohtule antud kaebuses Valga likööri- ja napsivabriku omaniku a.-s. Valga õlletehase volinik Arnold Evertson seletab järgmist: Valga maksumet nõudnud a.-s. Valga õlletehaselt tema kasustada olevas napsi- ja likööri- ja napsivabrikus aktsiisiametniku poolt 21. VIII, 15. X, 30. XII 1931 ja 22. II 1932 toimetatud revideerimisel leitud pudelitesse valatud panderollimata jookide kaolt, kokku 39½ liitrit à 80 s., kr. 31.80 aktsiisimaksu. Oma nõudmist maksumet põhjendanud arvamusega: 1) et pudelitesse valatud panderollimata jookidelt ei või mingit kadu olla ja 2) et pudelitesse valatud panderollimata jookide kaolt võib aktsiisimaks ära jäetud saada ainult juhul, kui ametnik aktiga on kindlaks teinud jookide hukkumise põhjused. Selle arvamusega ei saavat nõus olla järgmistel põhjustel: 1) Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seaduse § 2 viimane lõige ei tundvat kadude liigitamist, vaid nägevat ette ühise panderollimata valmisjookide kao, mis tehtavat kindlaks aasta lõpul ja millelt võetavat aktsiisimaksu, kui see ületab majandusministri poolt määratud normi. Selle kao normi hulka tulevat arvata kõik kaod, nagu: kadu aamides, filtrites, pudelite täitmisel, pudelite lõhkemisest j.n.e. 2) Rahaministri määrusega 15. sept. 1921. a. (p. 14) olevat panderollimata valmisjookide kao määraks, mis aktsiisimaksust vaba, ette nähtud ½%; a.-s. Valga õlletehase likööri- ja napsivabrikus 1931. a. panderollimata valmisjookide kadu ei ületavat lubatud normi;

3) Pudelitesse valatud valmisjookide kao jaoks aktide koostamist likööri-
vabrikute kohta antud seadused ja määrused ei nägevat ette, sest pudelitesse valatud
valmisjookide hukkumist pudelite lõhkemise läbi tulevat pidada loomulikuks
nähtuseks; 4) Aktsiisimaksu määrade seaduse § 2 viimane lõige nägevat ette,
et aasta lõpul napsi- ja likööri- vabrikutes ilmsiks tulnud panderollimata
jookide kaolt võetakse aktsiisimaksu sellelt hulgal, mis ületab lubatud normi.
Valga maksuameti nõudmine 22. II. 1932 toimetatud revideerimisel leitud kao
suhtes olevat enneaegne. Ka ei olevat maksuamet tõendanud, et leitud kadu
1931. a. toimetatud revideerimistel ületaks lubatud normi. Valga maksuameti
nõudmise peale ta esitanud kaebuse majandusministrile, kuid resolutsiooniga
30. IV. 1932 majandusminister jätnud selle rahuldamata. Eeltoodud kaalu-
lustel palub tühistada majandusministri resolutsiooni 30. aprillist 1932. a.

Asja arutanud ja prokurööri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab: Aktsii-
simaksu määrade seaduse muutmise seaduse § 2 on ette nähtud, et aasta lõpul
napsi- ja likööri- vabrikutes ilmsiks tulnud panderollimata jookide kaolt võe-
takse aktsiisimaksu 80 senti igalt liitrilt, mis ületab majandusministri poolt
määratud normi. See seadus ei määra kindlaks, mida tuleb mõista kao all.
Kuid kui vaadelda Aktsiisiseadustiku vastavaid paragraafe (§ 436 ja teisi),
siis ei ole kahtlust, et kao all tuleb mõista seda kadu, mis tekkinud loomuliku
kahanemise teel jookide alalhoiul aamides ja ümbervalamisel pudelitesse,
nagu majandusminister õieti seletab oma esitises Riigikohtule. Kao mõiste
alla ei saa viia igasuguseid puudujääke, mis võivad tekkida, näiteks, seadusvastase
kõrvaldamise, pudelite purunemise või mõne muu juhuse tagajärjel, nagu
kaebaja ekslikult arvab. Samuti ei saa õigeks pidada kaebaja arvamust, et
likööri- vabrikute kohta antud seadused ja määrused ei nägevat ette aktide koos-
tamist pudelitesse valatud valmisjookide kao kohta. Aktsiisiseadustiku § 322
ja järgmistest nähtub, et puudujääkide ilmnemisel tuleb selgitada, millest
need on tingitud, järelikult tuleb koostada vastavad aktid.

Eeltoodud põhjendustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus otsustas:
A.-s. Valga õlletehase kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 26.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18. oktoobril 1932. a.

*Maksudeval. dir. kaebus Maksupeakom. otsuse peale 3. maist 1932. a. Ferdinand
Lepiku 1931 a. lisaärimaksu asjas.*

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikoh-
tunik A. Palvadre; Riigikohtu prokurööri abi A. Luiga.

Maksupeakomitee otsusega 3. V. 1932 on tühistatud Tartu jsk. maksu-
komisjoni otsus Ferdinand Lepiku 1931. a. puhaskasumaksu asjas põhjendu-

sel, et asjatundjate ülekuulamist toimetati alles peale vastulause arutamist ja kaebuse esitamist 4. ja 5. nov. 1931. a., mispärast maksualusel puudus võimalus asjatundjate seletuste kohta enesekaitseks seisukohta võtta.

Riigikohtule antud kaebuses palub Maksudevalitsuse direktor tühistada Maksupeakomitee otsust, seletades: 1) et maksuasutised on õigustatud ja isegi kohustatud kaebustes esitatud väidete ja asjaolude selgitamiseks tarbe korral koguma vajalikke andmeid, mis ka ette nähtud Maksustamisseaduse § 80; 2) et Maksupeakomitee pidi arvestama asjatundjate arvamusi ja tähele pannes, et kaebaja millegiga ei tõestanud, et O.M.S. § 551 korras temale määratud läbimüügisumma on liialdatud, oleks pidanud Maksupeakomitee kaebuse tagajärjeta jätma; 3) et kaebajale teatatakse kirjalikult 7 päeva varem asja arutusest Maksupeakomitees ja seega on temal küllalt aega tutvuda asjatoimetuse andmetega; 4) et vajaduse korral võib kaebaja paluda asja arutuse edasilükkamist.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Kaebaja seletab täiesti õieti, et Maksustamisseaduse §§ 80, 84 ja 85 põhjal võib maksuasutis täiendavaid andmeid pärast vastulause otsustamist koguda ja neid Maksupeakomiteele esitada. Maksukohuslase kohuseks on nende uute andmete ja tõenduste kohta seletust anda Maksupeakomiteele ja Maksupeakomitee võib maksukohuslase põhjendatud palvel Maksustamisseaduse § 86 põhjal asja arutamist edasi lükata, et anda tarbe korral võimalust maksukohuslasele oma huvide kaitseks seisukohta võtta esitatud uute tõenduste kohta. Kuid Maksustamisseadus ei näe ette, et Maksupeakomitee võiks temale esitatud uute tõenduste puhul maksukomisjoni otsust tühistada ainult selleks, et vastaspool annaks nende tõenduste kohta seletusi maksukomisjonile.

Eeltoodud kaalutlustel ei saa kaevatud otsust lugeda seaduspäraseks, mispärast AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Maksupeakomitee otsus 3. maist 1932. a. tühistada ja asi Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 27.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18./25. oktoobril 1932. a.

Maksudeval. dir. kaebus Maksupeakomitee määruse peale 20. juul. 1932. a. a.-s. „Urania“ 1931. a. lisaärimaksu asjas tähtaja uuendamise pärast.

Eesistuja ja ettekandja, osakonna esimees P. Puusep; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Riigikohtule antud kaebuses palub Maksudevalitsuse direktor tühistada Maksupeakomitee määrust 20. juulist 1932. a. a.-s. „Urania“ 1931. a. lisa-

ärimaksu asjas Riigikohtule antud kaebuse tähtaja uuendamise kohta ja samas asjas antud kaebus kui pealerähtaegne läbivaatamiselt kõrvaldada põhjusel, et Maksupeakomitee oleks pidanud tähtaja uuendamise palvet arutama harilikus korras, kutsudes istungile Maksudevalitsuse esindaja, kel õigus on asja kohta seletusi anda.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Tähtaja uuendamine kaebuse andmiseks Maksupeakomitee otsuste peale Riigikohtule võib toimuda seaduses ette nähtud tingimustel ja et niisuguste palvete arutamiseks Maksustamiskorralduse seaduses erikorda ei ole ette nähtud, tuleb kaebuse tähtaja uuendamise küsimusi Maksupeakomitees arutada Maksustamiskorralduse seaduse § 81 ette nähtud korras, s.o. tuleb kohaldada üldist asjaajamiskorda, s.o. asjaarutamisest tuleb teatada palve esitajale ja Maksudevalitsusele, kellel õigus on § 84 põhjal peakomitee istungil seletusi anda ja täiendavaid tõendusi esitada. Et käesolevas asjas selle korra järgi ei ole käidud, tuleb Maksupeakomitee otsus tühistada ja asi Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks saata. Kaebuse tähtaja uuendamise küsimuse otsustamisest sõltub a.-s. „Urania“ poolt maksustamise kohta antud kaebuse esitamine või mitteesitamine Riigikohtule ja Riigikohus ei saa käesoleva küsimuse otsustamisel maksustamise kohta antud kaebuse läbivaatamiselt kõrvaldamise küsimust arutusele võtta.

Kõige selle ja AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Maksupeakomitee määrus 20. juulist 1932. a. tühistada ja asi Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 28.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. oktoobril 1932. a.

Johannes Osko kaebus Maakorralduse Peakomisjoni otsuse peale 4. märtsist 1932. a. Pajaka as. renditalude, asunduskruntide ja tagavaramaade korraldamise küsimuses.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Harjumaal Varbula vallas asetseva Pajaka mõisa renditalude, asunduskruntide ja tagavaramaade korraldamise kava järgi, mis Harju Riigimaade Korralduskomisjoni poolt kinnitatud 16. dets. 1931. a., oli muu hulgas krundid nr.nr. 48 ja 53 arvatud liita krunt nr. 43 külge. Maakorralduse Peakomisjoni antud kaebuses palus krunt nr. 45 kasustaja Johannes Osko tühistada planeerimiskava selles osas, seletades: 1) et kr. nr. 43 kasustaja E. Markgraf ei olevat palunud kruntide nr.nr. 48 ja 53 liitmist tema krundi külge, et see

liitmine lõikavat viljapuuai krundi nr. 45 sisse ja viimase krundi piirid olevat muudetud sopoliseks; 2) et põllutöoministri abi otsus kruntide nr. 48 ja 53 liitmise kohta kr. nr. 43 külge ei olevat seaduspärane, sest põllutöoministril ei olevat õigust segada planeerimis toimetusse. Maakorralduse Peakomisjoni otsusega 4. III 1932 on Johannes Osko kaebus tagajärjeta jäetud põhjendusel, et krunt nr. 53 liitmine kr. nr. 43 külge on teostatud põllutöoministri eest ministriabi otsuse põhjal 15. apr. 1931. a. ja et põllutöoministri otsuse revideerimine ei kuulu Peakomisjoni võimkonda, vaid Peakomisjonil tuleb Põllutöoministeeriumi poolt antud juhtnõore arvesse võtta.

Riigikohtule antud kaebuses palub Johannes Osko tühistada Maakorralduse Peakomisjoni otsust, seletades: 1) et Maakorralduse Peakomisjon ei olevat planeerimisasjade otsustamisel seotud ministri resolutsioonidega, kui need on tehtud küsimuste kohta, mille lahendamine ei kuulu ministri võimkonda; 2) et Riigimaade Korralduskomisjoni poolt heakskiidetud planeerimise põhijoonte järgi ei olevat ette nähtud kr. nr. nr. 48 ja 53 liitmist nr. 43 külge, vaid kruntide nr. nr. 48 ja 53 piiride rajamine veeni ja kr. nr. 43-le olnud ette nähtud vastutasuks riigi tagavaraheinamaa andmine. Planeerimise tehniliste juhtn. § 38 kohaselt ei olevat neid põhijooni muudetud ja selles asjas ei olevat ka Maakorralduse Valitsuse direktori poolt ettekannet tehtud; 3) et Riigiameti kirja järgi olevat lubatud liita krunt nr. 43 külge endine härrastemaja ühes majaanuse maaga. Maja olevat mahapõlenud ja krundi nr. 43 külge olevat liidetud 3,14 ha äravõetud 0,24 ha asemele.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Nagu asjatoimetusest nähtub, kasustab Johannes Osko Pajaka mõisa asunduskrunti nr. 45, mis on aiamaa koht. Kr. nr. 45 on juba varemini planeeritud ja käesoleval juhul ei ole seda krunti ümberkorraldamisele võetud. Tema küljest ei ole midagi ära võetud ja tema külge ei olnud kavatsatud ka juurdelõikeid anda. Kruntide nr. nr. 48 ja 53 peale ei olnud Johannes Osko'l mingisuguseid õigusi ja seepärast sellel asjaolul, kas krundid nr. 48 ja nr. 53 oleks jäänud püsima iseseisvate kruntidena, või oleks liidetud krundi nr. 43 või mõne teise krundi külge, ei või Johannes Osko õiguste seisukohalt olla tähtsust. Johannes Osko isiklikke õigusi ja huviseid ei ole käesoleval juhul üldse rikutud ja temal ei või ka AKK § 3 põhjal olla õigust kaevata. Planeerimise tehn. juhtn. § 38 järgi võib Maakorralduse Valitsus planeerimise põhijooni revideerida ja muuta ning käesoleval juhul ongi krundi nr. 43 planeerimisel aluseks võetud Riigimaadeameti kiri 18. apr. 1931 aastast, milles teatatud Riigimaade korralduskomisjoni alatisele liikmele põllutöoministri otsus 15. aprillist samast aastast. Juhtnõoride § 38 ettekirjutus, et asjad, mille otsustajaks on seaduse järgi minister, kantakse ministrile ette Maakorralduse Valitsuse direktori poolt, keelab Maakorralduse Valitsuse direktoril otsustada asja, mis kuuluvad ministri otsustada, kuid ei kaota ministri järelevalve õigusi Maakorralduse Valit-

suse suhtes ja ühes sellega ministri õigusi korraldusi teha Maakorralduse Valitsusele.

Kõigil ettetoodud kaalutlustel AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Johannes Osko kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 29.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

1. novembril 1932. a.

Haapsalu Linnavalitsuse revisjonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 25. maist 1932. a. Tõnis Jürine kaebuse asjas ehitusplaani kinnitamata jätmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi A. Luiga.

25. mail 1932. a. Tallinna-Haapsalu Rahukogu, arutanud Tõnis Jürine kaebust Haapsalu Linnavalitsuse otsuse peale 21. apr. 1932. a. keldri-kuuri ehitusplaani kinnitamata jätmise pärast, leidis järgmist:

Kaevatud otsusega on Haapsalu Linnavalitsus jätnud kinnitamata kaebaja keldri-kuuri projekti esiteks sellepärast, et kavatsetav ehitis kujult ja välimuselt halvendab ümbruskonna ilmet, ja teiseks sellepärast, et maa-ala, millele kavatsetakse püstitada ehitist, ei ole ette nähtud kinnitatud plaani järgi ehitiste püstitamiseks.

Ehituseseaduse § 3 (RT 104 — 1931 art. 739) järgi on linnavalitsusel õigus temale kinnitamiseks esitatavaid ehitusprojekte hinnata, kunstilisest seisukohast ja seisukohast, kas projekteeritud ehitis oma kujult ja välimuselt on sünnis projektis määratud kohale ega halvenda ümbruskonna ilmet, ning lähtudes neist seisukohtadest, otsustada projekti kinnitamise või kinnitamata jätmise. Kuid nimetatud seadus ei vabasta linnavalitsust oma otsuste põhistamise kohustest. Seepärast ja et linnavalitsuse otsus ehitusprojekti kinnitamise või kinnitamata jätmise kohta kuulub nende hulka, mille peale võib kaevata kohtule, siis Haapsalu Linnavalitsus, jättes kaebaja poolt esitatud ehitusprojekti kinnitamata Ehituseseaduse § 3 alusel, oli kohustatud ära näitama, millistele arhitektoonilistele või muudele nõuetele ei vasta ehitusprojektil näidatud hoone. Et kaevatu seda pole teinud, siis on kohtul võimatu selles osas kaevatud otsuse seaduspärasust hinnata. Seepärast asja praeguses seisukorras ei või kaevatud otsuse põhistusena jääda püsima väide, et hoone kujult ja välimuselt halvendab ümbruskonna ilmet.

Mis puutub kaebaja väitesse, et maa-ala, millele kavatsetakse ehitist püstitada, ei olevat ette nähtud kinnitatud plaani järgi ehitiste püstitamiseks,

siis langeb ka see kaevatud otsuse põhistusena kõrvale, sest asjast nähtub, et Haapsalu linna kohta ei olegi veel olemas Ehitusseaduse § 177 tähendatud kinnitatud üldplaani. Ka ei nähtu asjast, et kaevatud otsuse tegemise ajal oleksid Haapsalu linna kohta kehtinud ehitussundmäärused. Hiljemini antud määrust ei või arvesse võtta käesoleva asja arutamisel. Küll nähtub asjast, et maa-ala, millele kaebaja kavatseb püstitada ehitist, kuulub maa-ala hulka, mille plaanimiskava on kinnitatud teedeministri poolt 15. märtsil 1923. a. (vt. teedeministri tunnistus 19. maist 1932. a. nr. 345). Asjast ei nähtu aga, et nimetatud plaanimiskavas tähendatud maa-ala kuuluks linnale. Seepärast ja et tõendite ülesvõtmisel ei ole selgunud, et linn oleks kõnes oleva maa-ala omandanud või selle muutmise kohta tulevikus avalikuks tänavaks, platsiks või puistikuks otsust teinud või määrust andnud, siis ei ole põhjust takistada maa-ala majandamiseks vajalist ehitist sellele püstitada.

Eespool esitatud asjaolude tõttu langevad ära kõik teised poolte poolt avaldatud väited ning osutub asja praeguses seisukorras liigseks kaebaja poolt nõutud ekspertiisi toimetamine.

Nendel põhjustel rahukogu leidis, et kaevatud otsus ei ole kokkukõlas seadusega ja kui niisugune tuleb tühistada, mispärast AKK § 22 jt. käsitlusel rahukogu otsustas: tühistada Haapsalu Linnavalitsuse otsus 21. aprillist 1932. a. prot. nr. 19 p. 1 ja asi saata samale linnavalitsusele tagasi uueks otsustamiseks.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Haapsalu linnaomavalitsuse volinik linnanõunik Julius Rull tühistada eeltoodud rahukogu otsust järgmistel põhjustel:

1. Rahukogu oma motiivides näitab, et linnavalitsus ei ole põhistanud oma otsust ja seepärast ei olevat see seaduspärane.

Linnavalitsuse otsus, mis aktis olemas, näitab selgesti lauses: „Et kavatsetav ehitist kujult ja välimuselt halvastab ümbruskonna ilmet“, sellega on juba olemas põhistus, mida mainivad kaebaja poolt esitatud Riigikohtu seletused ja millele ka rahukogu oma otsuse on rajanud.

Missuguste sõnadega peavad olema otsused põhistatud, selle üle puuduvad seaduses näpunäited, seepärast ei või ka linnavalitsuse otsust, mis on põhistatud seaduse paragraafis leiduvate sõnadega, lugeda seadusvastaseks. Igatahes tuleb linnavalitsuse motiveeritud otsuse peale vaadata kui täielikult põhistatud otsusele ja seetõttu on ta seaduspärane.

Ehitusseaduse § 3 viimane lõige annab protsessis leiduva projekti hindamise ja kinnitamise ainult Haapsalu Linnavalitsusele ja mingisugust teist instantsi selles asjas ette ei näe. Selle järgi tuleb arvata, et edasi-kaebused mainitud punkti kohta ei ole seaduspärased ja seda oleks pidanud arvestama ka rahukogu.

2. Kaebaja ei ole väitnud, et maa, kuhu kavatsetakse hoonet püstitada, kuuluks maa-alade liiki, mis kinnitatud linnaplaani järgi ei ole määratud ehitiste püstitamiseks, vaid seda on teinud kaevatu.

Rahukogu oma motiivides on jäänud peatuma sellele, et „Haapsalu linna kohta ei olegi veel olemas ehituse plaani, mida nõuab Ehitusseaduse § 177“, kuid teiselt poolt tõendab, et Teedeministeeriumi tunnistuse järgi kuulub nimetatud maa-ala nende hulka, mille planeerimiskava Teedeministeeriumi poolt kinnitatud.

Niisugust planeerimiskava kinnitamist ei näe ette ei Ehitusseaduse §§ 177 ega 178, ei ka mingisugune teine meil kehtiv seadus, vaid seda on tol korral ministeerium kinnitanud ikka Ehitusseaduse § 177 kohaselt linna ehituse plaanina, vaatamata sellele, et sellel puudus sellekohane pealkiri. Kui nüüd rahukogu asus seisukohale, et linnal puudub Ehitusseaduse § 177 põhimõttele nõutav linna ehitusplaani, siis ei võinud Teedeministeeriumi tunnistus nr. 345, mis aktis olemas, sugugi olulise tähtsusega olla ja selles osas on mõtted üksteisele vastukäivad. Ka ei maini nimetatud tunnistus seda, et kõnesolev maa-ala kuuluks ehitiste püstitamiseks. Küll aga räägib Ehitusseaduse § 177, et linnu ei ehitata mitte muidu, kui seaduslikus korras kinnitatud plaanide järgi. Teine märkus sellesama paragraafi juures (RT 68 — 1924) täiendab veel ja kaotab igasuguse kahtluse, et ikkagi linnad ehitatakse plaanide järgi ja selle plaani puudumine ei anna ehitiste püstitamiseks mingisugust õigust, ning seda viimast kui kõige tähtsamat osa selles paragraafis, ei ole rahukogu arvesse võtnud.

Käesolevat asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et Haapsalu Linnavalitsuse revisjonkaevus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1) Ehitusseaduse § 187 üldise mõtte järgi võib linnavalitsus eraehitise püstitamist keelata ainult juhul, kui ehitis, mille püstitamiseks luba palutud, ei vasta Ehitusseaduse määrustele või linnavolikogu poolt vastu võetud sundmäärustele. Kui aga Haapsalu Linnavalitsus käesoleval juhul Tõnis Jürine keldri-kuuri ehitusprojekti hindama hakkas Ehitusseaduse (RT 104 — 1931) § 3 põhjal ehitise kunstilisest seisukohast ja selle kinnitamata jättis põhjusel, et kavatsetav ehitis kujult ja välimuselt halvendab ümbruskonna ilmet, siis oleks pidanud ta, nagu seda rahukogu kaevatud otsuses õieti tähendab, oma eitavat hinnangut konkretiseerima, sest ligema põhistuseta lause: „et kavatsetav ehitus kujult ja välimuselt halvastab ümbruskonna ilmet“ sisuliselt ei määra ära, missugused ehitise kuju ja välised omadused ja mis suhtes halvendavad ümbruskonna ilmet.

Kuigi Ehitusseaduse § 3 viimane lõige annab vaidluse all oleva ehitusprojekti hindamiseks selles lõikes tähendatud seisukohtadest õiguse Haapsalu Linnavalitsusele, siiski sellest ei saa seda järeldada, nagu kaebaja ekslikult arvab, et ses küsimuses tehtud linnavalitsuse otsuse peale ei ole õigus üldse kaevata, sest AKK § 2 põhjal kõigi linnavalitsuse otsuste peale võib admi-

nistratiivkaebustega esineda, kui selle otsusega on kellegi õiguslikud ehk varanduslikud huvid seadusvastaselt puudutatud.

2. Et Haapsalu Linnavalitsus ei ole millegagi tõendanud, et Haapsalu linna piirides Tõnis Jürinele kuuluv maa-ala, millele ta kavatseb püstitada kelder-kuuri, ei ole Haapsalu linna kinnitatud plaani järgi ette nähtud ehitiste püstitamiseks, ja et erachitise püstitamist, nagu eespool juba tähendatud, võib keelata, kui kavatsatud ehitis ei vasta Ehitusseadustele ja linnavolikogu poolt vastu võetud sundmäärustele, siis ka see Haapsalu Linnavalitsuse otsuse põhistsis vaidluse all oleva ehitusprojekti kinnitamata jätmisel osutub alusetuks.

Seepärast AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Haapsalu Linnavalitsuse revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 30.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. novembril 1932. a.

Georg Kiipsaare kaebus Maksudevalitsuse dir. otsuse peale 27. maist 1932. a. pärandusmaksu viivitusraha tagasinõudmise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre; Riigikohtu prokurööri abi A. Luiga.

Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsusega 29. X. 1927. a. oli pikendatud Georg Kiipsaar'ile 153000 marga pärandusmaksu tasumise tähtaega ning lubatud tasuda maksu osakaupa à 17000 marka iga poole aasta takka ühes 6% aastas. Esimeseks maksutähtajaks oli määratud 15. dets. 1927. a. ja viimaseks 15. dets. 1929. a. Georg Kiipsaar ei tasunud tähtaegadel maksu ning Maksudevalitsuse korraldusel 19. III. 1932. a. on temalt sisse nõutud 1530 krooni pärandusmaksu ning 872 kr. 10 senti viivitusraha. 19. mail 1932. a. pöördus Georg Kiipsaar palvega Maksudevalitsuse poole temale tagasi maksta osa sissenõutud summast, seletades, et temale oli maksutähtaega pikendatud ja temalt oli otsustatud nõuda 6% aastas võlgneva maksusumma pealt, kuid tegelikult olevat sisse nõutud 12% aastas võlgneva maksusumma pealt, arvates 23. juulist 1927. a. Maksudevalitsuse direktori otsusega 27. V. 1932. a. on see palve tagajärjeta jäetud põhjusel, et kuna maksuvõlgnik ei tasunud pärandusmaksu võlga antud tähtaegadeks, siis ei olnud alust maksu võlga sisse nõuda pikendusprotsendiga $\frac{1}{2}\%$ kuus, vaid maksuvõlg tuli sisse nõuda viivitusrahaga 1% kuus.

Riigikohtule antud kaebuses palub Georg Kiipsaare volinik vann. adv. abi Voldemar Siil tühistada Maksudevalitsuse direktori otsust, seletades, et Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsusega 29. oktoobrist 1927. a. olevat antud tähtajad maksuvõla tasumiseks, maksu olevat lubatud tasuda osade

viisi ühes 6%-ga aastas ja kaebaja volinikul olevat õigus olnud tasuda maksu-võlga pikendusprotsendiga maksu igal tähtajal või maksu viimasel tähtajal.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Pärandusmaksu seaduse § 20 järgi arvatakse maksu sissenõudmisel võlasummale 1% viivitusraha juurde, alates maksu tähtaja möödalaskmisest. Käesolevas asjas oli Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsusega määratud vastavad tähtajad Georg Kiipsaar'ile pärandusmaksu tasumiseks 6%-ga aastas ja 1% viivitusraha oleks tulnud arvata juurde üksnes nendele summadele, mis määratud tähtajal tasumata jäid, alates määratud tähtaja möödalaskmisest. Seaduses ei ole ette nähtud, et maksukohuslase poolt pikendatud tähtaegade möödalaskmisel arvatakse võlasummale 1% viivitusraha juurde, alates seaduses ette nähtud tähtaja möödalaskmisest, ja seepärast tuleb maksutähtaja pikendamise korral lugeda tähtaja möödalaskmiseks, millele järgneb 1% viivitusraha juurdearvamine, pikendatud tähtaja möödalaskmist.

Ettetoodud põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus otsustas: Maksudevalitsuse direktori otsus 27. maist 1932. a. tühistada ja asi Maksudevalitsuse direktorile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 31.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. oktoobril/11. novembril 1932. a.

Herbert Ivan'i revisjonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 21. jaanuarist 1931. a. kaebuse asjas Valga Maavolikogu otsuse vastu, mis teatatud kirjaga 30. nov. 1930. a. trahterimaksu määramise kohta.

Eesistuja, ettekandja osakonna esimees P. Puusep, prokuröri abi A. Luiga.

Tartu-Võru Rahukogu, arutanud 21. jaan. 1931. a. Herbert Ivan'i kaebust Valga Maavolikogu otsuse vastu temale 60 kr. trahterimaksu määramise pärast, otsustas H. Ivani kaebuse tagajärjeta jätta. Rahukogu põhistas oma otsust järgmiselt: Nagu nähtub juurdelisatud algoimetusest, peab kaebaja õllekauplust Karula vallas, Vähero alevikus. Trahteriäri seaduse § 25 uues redaktsioonis (RT 105 — 1928 art. nr. 648) lubab linnaomavalitsustel panna linnades erilise trahterimaksu alla muu seas ka õlle kohaltarvitamise õigusega müügikohad külmade toitude ja suupistete müügiga. Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsustele trahterimaksu tulude kindlustamise sead. (RT 105 — 1928) IV osa pani tähendatud § 25 kehtima ka maakondade ja alevite heaks trahterimaksu määramisel. Valga Maavalitsus ja Maavolikogu on eeltähendatud seaduse norme kaebaja õllekaupluse suhtes õieti kohaldanud, mispärast puudub alus kaevatud otsuste tühistamiseks.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Herbert Ivan tühistada rahukogu otsust järgmistel põhjustel: Rahukogu seisukoht, nagu oleks trahteriäride liikide täiend. ja omaval. trahterim. tulude kindl. sead. (RT 105 — 1928) IV osaga kehtima pandud Trahteriäri sead. § 25 ka maakondade ja alevite heaks trahterimaksu määramisel, olevat ebaõige. Valla ja maaomaval. sissetulekute ja väljaminekute, eelarvete ja aruannet ajut. sead. § 23 on loendatud kõik trahterid ja muud ettevõtted, mis asetsevad väljaspool linnade ja alevite piire ja langevad trahterimaksu alla maakondade heaks; selles §-s ei leidu määrust, et maksu alla käiks ka ettevõtte, milles müüakse õlut ja külmi suupisteid, nagu see toimub tema äris, ning seepärast on temale määratud maks ebaseaduslik.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Valga maavalitsus on öieti Ivanile määranud maksu Trahteriäri sead. § 25 korras, sest see paragraaf räägib erilisest trahterimaksust, mis maks määratakse linnades asetsevatele õlle või marjaveini kohal tarvitamise õigusega müügikohtadele, kui neis kaubeldakse veel külmade toitute ja suupistetega. See eriline maks määratakse sama §-i alusel patendimaksu summalt ega või tõusta üle kümnekordse patendimaksu summa. Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsustele trahterimaksu tulude kindlustamise sead. (RT 105 — 1928) IV osa pani tähendatud § 25 kehtima ka maakondade ja alevite heaks trahterimaksu määramisel. Kaebaja toetumine valla ja maaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise sead. muutm. sead. §23-le on ekslik, sest nimet. paragraaf räägib ainult üldisest trahterimaksu alla käivate trahteriasutiste liigitamisest, kuna aga kaebajale on määratud eriline trahterimaks § 25 alusel.

Neil põhjustel ei ole alust rahukogu otsuse tühistamiseks, mispärast AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Herbert Ivani revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 32.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. novembril 1932. a.

Taali Vallavalitsuse revisjonkaebus Pärnu 3. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 17. augustist 1932. a. August Juhkami jalgrattamaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe, prokuröri abi A. Luiga.

Pärnu 3. jsk. rahukohtunikule antud kaebuses palus August Juhkam tühistada Taali Vallavolikogu otsust 14. juunist 1932. a. jalgrattamaksu määramise kohta 1932. a. eest põhjusel, et ta jalgrattamaksu tasunud Sindi Alevivalitsusele 30. apr. 1932. a. kviitung nr. 150 all. Pärnu 3. jaoskonna rahukohtunik tühistas Taali Vallavalitsuse eeltähendatud otsuse põhjusel, et Sindi Alevivalitsuse kviitungist nähtub, et Juhkam 1932. a. jalgrattamaksu on ära

tasunud, mispärast see teiskordsele maksustamisele ei kuulu ja et jalgratas maksustamise ajal oli registreeritud Sindi alevis.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Taali valla volinik rahukohtuniku otsust tühistada.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus, et Pärnu 3. jsk. rahukohtuniku otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel: rahukohtuniku põhistsis, et kaebus kuulub rahuldamisele põhjusel, et August Juhkam jalgrattamaksu 1932. a. eest on tasunud Sindi alevile, ja et jalgratas maksustamise ajal oli registreeritud Sindi alevis, ei põhjistanud Juhkami kaebuse rahuldamist, sest asjaolu, et jalgratas, mille ostis Juhkam, oli registreeritud Sindi alevis ja et Juhkam tasus alevivalitsusele 1932. a. jalgrattamaksu, ei vabastanud Juhkamit, kes 1932. a. alatiselt elas Taali vallas ja endale märtsi- või aprillikuus ostis jalgratta, kohustisest ostetud jalgratast registreerida oma nimele Taali Vallavalitsuses ja vallavalitsusele jalgratta sõiduloo registreerimise tunnistuse ja numbrite eest tasu maksuma (RT 103 — 1924. a. määrus), sest kodanik on kohustatud jalgratast registreerima oma elukoha järgi, kui jalgratas tema kasutada on, ja ka vallale elukoha järgi maksu maksuma registreerimistunnistuse ja numbrite eest, sellele vaatamata, kas ostetud jalgratas oli registreeritud mujal ja maksud ratta sõiduloo saamiseks olid ekslikult makstud mõnele teisele omavalitsusele. Ainult sel juhul võib jalgratta omanik sõiduloo võtmisest ja selle eest maksu tasumisest vabaneda, kui jalgratas oli enne registreeritud tema nimele endise elukoha järgi teises omavalitsuses ja seal maks makstud, kuid hiljemini maksuaasta kestel tuli elukoht muuta ja asuda teise omavalitsuse piirkonda, kus ratast samuti kasustatud. Et kaebajal enne oleks Taali vallas samal maksuaastal jalgratas olnud ja selle pealt maks tasutud, ei ole kaebaja tõestanud. Kõigil neil põhjustel ei või rahukohtuniku otsus jõusse jääda ja kuulub tühistamisele. Seepärast AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: Pärnu 3. jsk. rahukohtuniku otsus 17. augustist 1932. a. tühistada ja asi saata uueks otsustamiseks Pärnu 1. jsk. rahukohtunikule.

Nr. 33.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

18. novembril 1932. a.

Andres Lindebergi revisjonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 6. juunist 1932. a. kaebasjas Viljandi Maavalitsuse otsuse vastu 20./31. oktoobrist 1930. a. eratee avamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

11. III. 1930. a. Viljandi Maavalitsusele antud palves palus Kabala vallas, Arkma külas, Soone nr. 96 talu pidaja Aleksander Poom, et maavalit-

suse korraldusel tema talule väljapääsutee rajataks Kabala valla Tohvri nr. 101 ja Pedori nr. 100 talude maadest, teatades, et Tohvri talu omanikkudeks on Jaan Jakobsoni pärijad: Elisabet ja Mari Jakobsonid ja Anu Mullikas, sünd. Jakobson ja Pedori talu omanikuks Andres Lindeberg.

2. apr. 1930. a. Viljandi Maavalitsus otsustas eeltoodud palve puhul paikliku ülevaatuse toime panna, mis ka toimus 5. juunil 1930. a. (lht. 9). Sellest paikliku ülevaatuse protokollist nähtub, et ühelt poolt A. Lindebergi ja teiselt poolt Soone nr. 96 talu omanikkude A. Poomi, M. Poomi ja J. Poomi vahel eratee asjus on sõlmitud järgmine, nimetatud isikute poolt alla kirjutatud kokkulepe: „5. juunil 1930. a. mina, Andres Lindeberg, Kabala vallas asuvate „Pedori nr. 100 ja Silla Jaagu nr. 98“ kohtade omanik, tõendan oma allkirjaga, et annan Soone nr. 96 talule avatava eratee alla mineva maa-ala minu omanduses olevast Pedori nr. 100 talu krundi piiridest tasuta tingimusel, et minul jääb õigus avatud teed kasutada oma majapidamise huvides kuni Soone nr. 96 krundi nurgani, s.o. tee alguseni ning avatavale teele kohale, kus varem loomulik veejooksu koht on, truup ehitatakse, et võimaldada vee ärajooksu Peduri talu maadelt, mis teele külgneb. Truup tuleb ehitada Tohvri talu maasse kõige madalamasse kohta. Niisama tulevad teele kahele poole kaevata vee ärajooksu kraavid“.

20./31. oktoobril 1930. a. Viljandi Maavalitsus Maanteede seaduse §§ 79—82 põhjal (RT 48 — 1928) arutas Kabala vallas asetseva Soone nr. 96 talu omaniku Jüri Poomi pärijate palvet Soone nr. 96 talule eratee avamise asjas.

Maavalitsuse koosolekule ilmunud Soone nr. 96 omaniku Jüri Poomi pärija Aleksander Poom palus tee avamist paikliku ülevaatusega kindlaks määratud kohast, kuid muudatusega, et kokkulepe 5. juunist 1930. a. muudetakse selles osas, et avatavale erateele ei määrataks kasustamisõigust Pedori nr. 100 ja Sillajaagu nr. 98 talule, vaid Pedori nr. 100 talu maast tee alla mineva maa eest rahaline tasu määrataks, s.o. teiste asjaosalistega jääks kokkulepe kehtima.

Pedori nr. 100 ja Silla-Jaagu nr. 98 omanik Andres Lindeberg palus jätta muutmatuks 5. juunil 1930. a. saavutatud kokkulepe ja avatav tee terves ulatuses määrata ka tema kasutamisele.

Maavalitsus, ära kuulanud poolte: teenõudja Kabala vallas asetseva talukoha Soone nr. 96 omaniku Jüri Poomi pärijate ja asjaosalise samas vallas asetsevate talukohtade Pedori nr. 100 ja Silla-Jaagu nr. 98 omaniku Andres Lindebergi seletused, tutvunud aktis olevate materjalide ja paikliku ülevaatuse aktiga 5. juunist 1930. a. ja arvesse võtnud, et 1) Kabala vallas asetseval talukohal Soone nr. 96 puudub seaduslik ühendustee avaliku teega, 2) Soone nr. 96 talu omaniku Jüri Poomi pärijad loobuvad Pedori nr. 100 ja Silla-Jaagu nr. 98 talu omaniku Andres Lindebergiga tee avamise ja selle kasutamise suhtes 5. juunil 1930. a. sõlmitud kokkulepeest, 3) Jäävad Tohvri

nr. 100 omaniku Mihkel Jakobsoni pärijatega 5. juunil 1930. a. sõlmitud kokkuleppe juurde, otsustas: rahuldada Soone nr. 96 talu omaniku Jüri Poomi pärijate palve ja avada Soone nr. 96 talule ühendustee avaliku teega. Tee servituudiga tuleb koormata Kabala vallas asetsevad talukohad Pedori nr. 100 ja Tohvre nr. 101, samas vallas asetseva talukoha Soone nr. 96 kasuks. Tee laiuseks määrata 4 jooksvat meetrit ja kraavide tarvis 2 j.-m, kokku 6 j.-m.

Avatava tee siht algab Soone nr. 96 talu loodepoolse krundi nurgast ja läheb loodesuunas Tohvre nr. 101 ja Pedori nr. 100 talu piiri mööda. Tohvre talu maas 355 j.-m pikkuses ja Pedori talu maas 48 j.-m pikkuses — Arkma-Mäosaare klassiteele välja. Tee alla mineva maa eest määrati Pedori nr. 100 talu kasuks iga-aastane tasu kr. 1, ning kehtivusetuks lugeda Pedori nr. 100 omanikuga Andres Lindebergiga avatava tee kasustamise suhtes 5. juunil 1930. a. sõlmitud kokkulepe.

Tee alla mineva maa eest Tohvre nr. 101 talu kasuks tasu mitte määrata, vastavalt kokkuleppele 5. juunist 1930. a. annab Tohvre nr. 101 talu tee alla mineva maa-ala tasuta, kusjuures Tohvre nr. 101 talul õigus jääb: 1) avatavat teed oma majapidamise huvides kasustada Soone nr. 96 krundi nurgani ja 2) kasustada avatavat teed karja karjamaale ajamiseks.

Tee täpne asend on märgitud aktile ligilisatud maamõõtjalt Eduard Saarelt 15. juunil 1930. a. valmistatud plaanil.

Viljandi-Pärnu Rahukogule antud kaebuses palub Andres Lindeberg tühistada eeltoodud maavalitsuse otsus, sest maavalitsus, tühistades 1930. a. 5. juuni omavahelise kokkuleppe eratee avamise kohta, on temale Maanteede seadusega antud kompetentsist üle läinud, sest ta oleks võinud tee avamist kinnitada ainult 5. juunil saavutatud kokkuleppe alusel.

3. juunil 1932. a. Viljandi-Pärnu Rahukogu, asja arutanud, asjaosaliste ja kolmandate isikute seletusi, tunnistaja öeldisi ja esitatud dokumente arvesse võtnud, leidis: 1) et kaebus tuleb jätta tagajärjeta kui põhjendamatu, sest kaebaja on ise seletanud, et tema tee vastu ei vaidle, ning tunnistaja Köpmann on kinnitanud, et Soone nr. 96 talul muud loomulikku väljapääsuteed ei ole olnud, kui see, mis määratud, tee õgvendatud teiste talude piire mööda, ja Soone talu kaardi järgi ühtegi väljapääsuteed olnud ei ole, viimane asjaolu selgus ka kohtule esitatud Soone talu kaardist; 2) et kaebaja poolt üles antud tunnistajad ei ole kindlaks teinud asjaolusid, mis põhjustaksid kaebuse rahuldamist; 3) et kaebust selles osas, mis käib asjaolu kohta, et maavalitsus ei ole arvestanud kaebaja leppimist tee asjas Soone talu omanikkudega, siis on maavalitsuse esindaja seletanud, et sellest leppest ei olnud osa võtnud kõik Soone talu ühisomanikud, mispärast lepet ei saadud seaduslikuks pidada ega selle järgi käia. Neid väiteid ei ole kaebaja ümber lükanud, mispärast käsit. AKK § 21 ja t., rahukogu määras: Andres Lindebergi administratiivkaebus jätta tagajärjeta.

Riigikohtule antud kaebuses palub Andres Lindeberg tühistada eeltoodud rahukogu otsus ja samuti ka maavalitsuse otsus 20. okt. 1930. a. või anda asi rahukogule uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus, sest Maanteede seaduses (RT 48 — 1928) üldse ei olewat normi, mis õigustaks ja kohustaks maavalitsust erateede asjus maad võõrandama või tee alla antud maa eest tasu määrama, selle tasu moodust või normi oma tahte järgi muutma siis, kui juba selles asjas asjaosaliste vahel on kokkulepe saavutatud ja kokkulepe täies ulatuses täidetud. Käesoleva eratee asjus olewat kokkulepe saavutatud ja maavalitsus oleks pidanud oma osavõtu lõpetama, sest asi olewat väljunud avalik-õiguse valdkonnast. Kaevatud maavalitsuse otsusega olewat viimane MT seaduse § 65 ja teiste otsustest mõtet rikkunud, mispärast rahukogu seda otsust jõusse jättes ei olewat seaduspäraselt talitanud.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et kaevatud rahukogu otsus tuleb tühistada järgmistel põhjustel: Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) § 65 järgi erateede avamine, korrashoid ja sulgemine oleneb maaomanikkude eneste vabast näengust, nende poolt sõlmitud lepingutest või teistest neile kohuslikkudest eraõiguslikkudest aktidest. Erandina sellest üldreegist on § 66 ette nähtud juhtudel kinnisvara omanik või omandiõiguse viisil valdaja õigustatud nõudma oma kinnisvara heaks eratee avamist ja seda ainult juhul (MTS § 67), kui asjast huvitatud kinnisvara omanikud ei saavuta kokkulepet tee avamise, selle asetuse või ulatuse suhtes. Missuguses korras siis tee avamine peab toimuma, on ette nähtud Maantee seaduse §§ 68 ja järgmistes.

Nagu asjatoimetusest nähtub, on Kabala vallas, Arkma külas „Soone nr. 96“ talupidaja Aleksander Jüri p. Poom (Maav. alg. lhk. 2) Maanteede seaduse § 68 ette nähtud korras pöördunud eratee avamise palvega Viljandi Maavalitsuse poole. Maavalitsus on ka seaduspäraselt korras Aleksander Poomi palvele käigu andnud. Paikliku ülevaatuse toimetaja maavalitsuse esindaja on 5. juunil 1930. a. kokkukõlas Maanteede s. § 72-ga pooled, see on eratee nõudja Aleksander Poomi ja A. Lindebergi, kelle maast tee läbi rajatakse, kokkuleppele viinud (alg. lhk. 9). Et tarvilik kokkulepe oli saavutatud ja mõlemad pooled sellele alla kirjutanud, siis ei olnud maavalitsusel enam alust ega õigust ühe lepinguosalise poole palvel seda kokkulepet täies ulatuses mitte tunnustada või isegi tühistada ja eratee avamist Soone nr. 96 talu kasuks läbi viia selles korras, mis ette nähtud juhtumi kohta, kui kokkulepet ei saavutata. Seepärast maavalitsuse otsust 20./31. okt. 1930. a. ei saa Maanteede seadusega, seevõrra kui see käib erateede kohta, kokkukõlas olevaks lugeda ja rahukogu ei oleks võinud seda otsust jõusse jätta.

Sellepärast AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 6. juunist 1932. a. tühistada ja asi sama rahukogule uueks otsustamiseks saata teises kohtukoosseisus.

Nr. 34.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8./25. novembril 1932. a.

Maksudeval. dir. kaebus Maksupeakom. otsuse peale 2. juun. 1932. a. Osvald Kullamaa 1931. a. lisäärimaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre, Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Osvald Kullamaa oli teatelehes üles andnud oma Viljandis, Lossi t. 23 asetseva naha- ja saapakaupluse läbimüügi 7. I 1931. a. — 7. II. 1931. a. 508 kr. 42 sendile. Viljandi maksukomisjon oli 27. V 1931. a. äri läbimüügi hinnanud 45000 kroonile. Vastulauses palus Osvald Kullamaa läbimüüki hinnata 2633 kroonile 10 s., seletades, et tema on tegelikult kaubelnud 7. jaanuarist 10. aprillini 1931. a. ja äri enam ei ava. Viljandi Maksuameti ärimaksu komisjon otsustas 6. aug. 1931. a. läbikäiku vähendada 35000 kroonile ja keskmist kasuprotsenti arvata 28000 kroonilt gr. nr. 72 ja 7000 kr. pealt gr. nr. 73 järgi. Maksudevalitsus esitas Osvald Kullamaa kaebuse ühes asjatoimetusega Maksupeakomiteele arvamusega, et maksustamine tuleb tühistada, sest kaebaja ettevõtte kuulub maksustamisele 1916. a. 2. mai seaduse alusel kui uuesti avatud äri. Maksupeakomitee otsusega 2. juunist 1932 on vastulause asjas tehtud otsus tühistatud ja toimeetus saadetud asja uueks otsustamiseks põhjendusel, et kaebaja ettevõtte kuulub maksustamisele kui uuelts avatud äri.

Riigikohtule antud kaebuses palub Maksudevalitsuse direktor tühistada Viljandi ärimaksukomisjoni 27. V 1931 ja Maksupeakomitee 2. VI 1932. a. otsused Osvald Kullamaa 1931. a. puhaskasumaksu asjas ja asi saata Maksudevalitsusele uue maksustamise korraldamiseks, seletades, et Maksupeakomitee ei ole võtnud seisukohta Maksudevalitsuse ettepaneku suhtes maksustamise tühistamise kohta ja et tühistades vastulause kohta tehtud otsuse on Maksupeakomitee püsima jätnud seadusvastaselt 27. V 1931 tehtud maksustamisotsuse, mille järgi ärimaksukomisjonil ei ole võimalik täita Maksupeakomitee otsust.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Maksudevalitsuse direktori seletus, et ärimaksukomisjonil ei ole võimalik täita Maksupeakomitee otsust, nimelt maksustada Kullamaa äri kui uuelts avatud äri, sest maksustamisotsus 27. V 1931 olevat püsima jäänud, ei ole põhjendatud. Asi on saadetud ärimaksukomisjonile uuesti otsustamiseks Kullamaa vastulause üle ning selle otsustamisel võib ärimaksukomisjon MKS § 69 kohaselt esialgse maksustamise tühistada ja toimetada äri maksustamist 1916. a. 2. mai seaduse kohaselt, nagu Maksupeakomitee otsuses ette kirjutatud, ning nagu seda oleks tulnud teha ka antud vastulause kohaselt.

Ettetoodud põhjustel ei ole alust tühistada Maksupeakomitee kaevatud otsust ning sellepärast AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Maksudevalitsuse direktori kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 35.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. oktoobril/2. detsembril 1932. a.

August Sermat'i revisjonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 5./11. veebruarist 1932. a. kaebuse asjas Maksudevalitsuse otsuste vastu 28. oktoobrist ja 27. novembrist 1931. a. tempelmaksutrahvi määramise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Maksudevalitsus otsustas 28. oktoobril 1931. a. muu seas nõuda tempelmaksutrahvi notarilt August Sermatilt 62 kr. 27 s. järgmisel põhjusel: Kusta Armulik'u ja tema poja Ludvig Armulik'u vahel on Võrus notar August Sermat'i juures sõlmitud 18. XII 1930 not. reg. nr. 7227 all õiguste edasiandmise leping Vana-Piigandi asundustalu nr. 28 kohta, kusjuures tempelmaksu on tasutud Kr. 12.50 lepingu hinnatud väärtuse Kr. 1250.— järgi. Objekti seaduslik hind on aga Kr. 3113.40, arvates 8,78 tiinu maa väärtuse Pärandusmaksu sead. § 30 tabeli järgi à Kr. 30.—, mis teeb Kr. 263.40 välja, ja hoonete väärtuse tulekindlustuse hindamise järgi kokku Kr. 2850.—. Vastutasu — üleandja eluaegse ülalpidamise, õele makstava summa ja ülevõetud võlgade — koguväärtus on väiksem. Seega osutub tempelmaks 1% määral seaduslikust hinnast — Kr. 31.14; et tasutud on Kr. 12.50, seega puudub Kr. 18.64.

Selle otsuse peale andis notar vastulause, et Vana-Piigandi asundustalu nr. 28 hoonete väärtuse 2850 kr. peale hindamisega olevat eksitus tulnud, nimetatud talu hooned olevat hinnatud ainult 2000 kr. peale, mille tõttu lepinguobjekti väärtus tempelmaksustamiseks oleks: maa 8,78 tiinu à 30 kr. — 263 kr. 40 s. + hoonete väärtus 2000 kr., kokku 2263 kr. 40 s., tempelmaksu tuleks seega lepingult 22 kr. 64 s., on tasutud 12 kr. 50 s., seega puudub 10 kr. 14 s. ja trahv sellelt neljakordselt teeb 40 kr. 56 s. Maksudevalitsus otsusega 27. novembrist 1931. a. jättis vastulause rahuldamata. August Sermat ei jäänud Maksudevalitsuse otsustega rahule ja esitas Tartu-Võru Rahukogule kaebuse, milles seletas, et lepinguobjektiks on Võrumaal Vana-Piigandi riigile kuuluva asundustalu nr. 28 krundi tähtajaline rendiõigus ja sellel riigimaal asetsevad kinkijale Kusta Armulikule kuuluvad hooned; hooned asetsevad kinkija käes ajutise rendilepingu alusel kasutatava riigimaa peal, osutuvad seaduse mõiste järgi kui võõra maa peal asetsevad hooned vallasvaraks,

mispärast ei või nende hoonete kohta kohaldada Pärandusmaksu sead. §§ ette nähtud kinnisvarade seaduslikku hindamist; seega osutub riigimaa seaduslikuks hinnaks nimetatud lepingu põhjal Tempelmaksu seaduse tariif nr. 16 p. c kohaselt 263 kr. 40 s. ja et isegi juhul, kui hooned oleksid riigi omandus, ei saa sel asjaolul kaaluvat tähtsust olla, sest tariif nr. 16 p. c käsib tempelmaksu võtta ikkagi ainult riigi maa seadusliku hindamise summa pealt; maksude seadusi ei saa laiendavalt tõlgendada; ka ei saa sel puhul kinnisvara omandiõiguse üleminekust juttugi olla, et võiks tulekindlustuse hindamist arvestada. Palus seepärast Maksudevalitsuse otsused 28. oktoobrist 1931. a. ja 27. novembrist 1931. a. nr. 1098-g tühistada ja nende otsustega temale määratud tempelmaksutrahvist teda vabastada.

5./19. veebruaril 1932. a. Tartu-Võru Rahukogu arutas August Sermati kaebust ja otsustas selle tagajärjeta jätta.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses August Sermat palub tühistada Tartu-Võru Rahukogu otsuse, samuti ka Maksudevalitsuse otsuse ja teda tempeltrahvist vabastada või asi anda rahukogule uueks otsustamiseks.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et August Sermati revisjonkaebus tuleb tagajärjeta jätta. Tartu-Võru Rahukogu on August Sermati väiteid kaalunud ja on leidnud, et need ei vääri lugupidamist järgmistel kaalutlustel:

Tempelmaksu sead. (RT 45 — 1928) § 1 p. 2 ja Tempelmaksu tariifi järjek. nr. 16 p. c põhjal kuuluvad tempelmaksustamisele lepingud õiguste ja nõudmiste edasiandmise asjus, kui edasi antakse riigimaaade rendiõigus või põlise tarvitamise õigus enne esimest kinnistamist. Sama seaduse § 3 p. 1 järgi on tempelmaksu kohustus dokumendi sisust, vaatamata, kuidas see nimetatud. Kõnes olev leping 18. detsembrist 1930. a. on asjaosaliste poolt koostatud küll kinkelepinguna, kuid nagu väljendatud lepingu § 1, kingib Kusta Armulik ja annab üle oma pojale Ludvig Armulikule omad rendi- ja omandiõigused Võrumaa Erastvere valla Vana-Piigandi asundusetalu nr. 28 kohta ühes kõigi õiguste, eesõiguste ja hoonete ning päraldistega. Seega on see leping oma sisu järgi kahtlemata Tempelmaksu tariifi nr. 16 p. c all tähendatud riigimaaade rendiõiguse üleandmise leping ja kuulub selles antud reeglite järgi tempelmaksustamisele.

Kaebaja voliniku väide, nagu võiks siin kohaldamisele tulla Tempelmaksu seaduse § 15 p. 8, milles on ette nähtud dokumendid, mis alles riigivõimu loaga astuvad seadusjõusse, on alusetu. Maareformi teost. määruste (RT 106 — 1927) § 120 on küll ette nähtud, et riigistatud maast krundi saaja võib oma kohapidamise õigust edasi anda Põllutöoministeeriumi nõusolekul, kuid see ei tähenda veel seda, et niisugune üleandmisleping vajab Põllutöoministeeriumi kinnitamist ja alles pärast seda astub seadusjõusse. Põllutöoministeeriumil on õigus keelduda rendilepingu sõlmimisest rendiõiguste ülevõtjaga ja niisugusel korral jääb leping täitmata, kuid lepingu täitmata

jätmine ei vabasta Tempelmaksu seaduse § 3 p. 2 põhjal lepingut tempelmaksustamisest. Käesoleval korral pole lepingu sõlmijad Põllutöoministeeriumi nõusoleku kohta lepingus isegi mingit märkust teinud. Nähtavasti on see nõusolek neil juba olemas või lootus seda saada. Igatahes lepingu tempelmaksustamise küsimuses sel asjaolul tähtsust ei ole. Samuti on aluseta kaebaja väide, et kõnesolevas lepingus tähendatud hoonete kui vallasvara suhtes ei saa kohaldada Pärandusmaksu seaduses ettenähtud kinnisvarade seaduslikku hindamist, mis väidet kaebaja volinik kohtuistungil oma suusõnalisest seletusest süvendab, ette tuues, et Riigikogu tempelmaksu seaduse erikomisjon olevat riigimaade rendiõigused paigutanud vallasvarade liiki.

Tempelmaksu tariifi järjek. nr. 16 p.p. a, b ja c järgi tuleb õiguste ja nõudmiste edasiandmise lepingute pealt tempelmaksu võtta 0,8% või 1% tasusummast, mis on määratud õiguse või nõudmise edasiandmise eest. Kui tasu suurus dokumendis tähendamata või see õiguste üleandmisel kinnisvara peale või riigimaade rentimise või põlise tarvitamise peale enne esimest kinnistamist on vähem kui kinnisvara või riigimaa seaduslik hind (§ 6) — siis seaduslikust hinnast. Seadus ei tunne erilist riigimaa seaduslikku hinda ja kui siin seaduslikku hinna leidmiseks juhatatakse Tempelmaksu seaduse §6 juurde, siis on sellega nähtavasti mõeldud tähendatud paragraafi 2 punkti, milles räägitakse Pärandusmaksu seaduses ette nähtud kinnisvarade seaduslikust hinnast. Et aga Tempelmaksu tariifi nr. 16 all tempelmaksu arvutamise alusena on tähendatud kinnisvara või riigimaa seaduslik hind, siis on sõnad „või riigimaa“ nähtavasti juurde lisatud eksiarvamiste ärahoidmiseks, sest nr. 16 p.p. a ja b all räägitakse kinnisvaradest ja p. c all riigimaadest, et § 6 p. 2 ette nähtud seaduslik hind võetaks tempelmaksu arvutamise aluseks ühel kui teisel juhtumil; peaarõhk on vastavas lauses sõnadel „seaduslik hind“ ja eelkäivad sõnad „Kinnisvara või riigimaa“ (mis sisuliselt väljendavad üht ja sama kinnisvara mõistet, sest ka riigimaa on kinnisvara) on nähtavasti tarvitatud kinnisvara seadusliku hinna mõiste sidumiseks punktide a, b ja c all tähendatud juhtumitega. Mis puutub eriti hoonetesse, siis moodustavad nad BES § 771 põhjal maa osa ja käivad hindamisel samade reeglite alla nagu nendealune maagi, pealegi kui pole juttugi sellest, et need antakse üle kohalt äravedamiseks. Pärandusmaksu seaduse § 30 p. 4 järgi loetakse seaduslikuks hinnaks hinda erilise tabeli järgi, juurde lisades maa peal olevate hoonete tulekindlustuse hindamist, ja Maksudevalitsus on nende hinnaks õieti võtnud 2850 krooni, nagu näitavad vastavad kindlustusseltside teadaanded.

Kõigest eeltoodust järeneb, et Maksudevalitsuse kaevatud otsused on tehtud kokkukõlas asjaoludega ja seaduse nõuetega, mispärast puudub seaduslik alus nende tühistamiseks ja kaebaja tempelmaksutrahvist vabastamiseks.

Neist kaalutlustest nähtub, et rahukogu on asjaolusid ja vastavaid seadusi õieti tõlgendanud.

Riigikohtule antud revisjonkaebuses kaebaja Sermat ei esita midagi olulist, mis põhjustaks kaevatud otsuse tühistamist, vaid kordab samu väiteid, mis rahukogus juba kaalumisel olnud.

Eeltoodud põhjendustel AKK §35 põhjal Riigikohus **otsustas**: August Sermati revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 36.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

6. detsembril 1932. a.

Maksudevalitsuse dir. kaebus Maksupeakom. otsuse peale 31. maist 1932. a. Marta Kevend'i 1931. a. lisaärimaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Marta Kevend, kellel Ulilas III järgu kauplus, deklareeris oma 1930. a. läbimüügi 10000 kr. suurusena; äriraamatuid selle tõestamiseks Kevend ei soovinud esitada. Eelmisel aastal oli tema ettevõtte läbimüük maksustatud ja arvatud 11000 kr. suurusena. 1931. aastal määrati Kevendi ettevõtte läbimüük 11000 kr., puhaskasu 1210 kr. ja maks 76,80 kr. (3,84 kr. omav. kasuks), kasu arvati grupp nr. 29 järgi 11 protsenti. Kevendi vastulause jäeti rahuldamata. Kaebuses O. M. Peakomiteele vaidles Kevend kasuprotsendi vastu ja seletas, et sellena tulevat kohaldada 5%, mitte aga 11%. Vahepeal selgus, et Kevend on tuluteadaandes näidanud 1930. a. tulu 10000 kr. ja kulud 8500 kr., kuid maksualuse tulu 150 kr. suuruses, kuna vahe 10000 kr. ja 8500 kr. võrdub 1500 kr. Maksuinspektor kandis sellest ette Maksudevalitsusele 19. dets. 1931. a. nr. 1523 all ja 21. apr. 1932. a. nr. 1461 all. Maksudevalitsus saatis selle teadaande MKS § 77 põhjal Maksupeakomiteele ja avaldas arvamust, et Kevendi ettevõtte 1931. a. maksustamine tuleb tühistada maksuinspektori ettekandes tähendatud põhjustel. Maksupeakomitee, asja arutanud, otsustas Marta Kevendi kaebuse tagajärjeta jätta, Maksudevalitsuse ettepaneku läbi vaatamata jätta põhjusel, et tehes Maksupeakomiteele ettepaneku maksustamise tühistamise kohta, ei ole Maksudevalitsus MKS § 104 kohaselt vastaspoolele, s. o. kaebajale, ärakirja ettepanekust saatnud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Maksudevalitsuse direktor kohaliku ärimaksukomisjoni otsust 8. maist 1931. a. ja Maksukomitee otsust tühistada ja asja saata Maksudevalitsusele uueks otsustamiseks järgmistel põhjustel: MKS IV osa (§ 104) käivat ainult jõustunud otsuste kohta, kuid käesolevas asjas ei olevat lõplikku otsust veel olnud; omas ettepanekus juhtinud Maksudevalitsus ainult Peakomitee tähelepanu maksustamisel tehtud eksitustele, mida Peakomitee ise seaduse järgi olevat kohustatud leidma ja parandama ja seega ei olevat vajadust olnud ärakirja saata vastaspoolele, ja Peakomitee olnud

kohustatud ettepaneku arutamisele võtma. Maksupeakomitee olevat kohustatud maksukohuslase kaebustel kontrollima ärimaksukomisjonide otsuseid ja leides eksitusi kehtiva seaduse (Ärimaksu seaduse) vastu, kokkukõlastama neid otsuseid seadusega ja andmete olemasolul tühistama ärimaksukomisjonide otsuseid, vaatamata sellele, kas see on maksualuste huvides või mitte. Peakomitee ülesandeks ei olevat sugugi kaebajate huvide ühekülgne kaitsmine, vaid seaduse mõtte ja tahte jaluleseadmine; MKS III peatüki § 90 järgi otsustavat Peakomitee kaebusi kõigi olevate andmete põhjal.

Asja arutanud, Maksudevalitsuse esindaja seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Maksupeakomitee otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel: Maksudevalitsus saatis MKS § 77 põhjal Maksupeakomiteele maksuinspektori ettekande Marta Kevendi ettevõtte maksustamise asjas uuesti ilmsikstulnud asjaolude kohta 21. apr. 1932. a. nr. 1461/D all ja ühes sellega avaldas arvamust, et Kevendi ettevõtte 1931. a. maksustamine tuleb tühistada. Marta Kevendi ettevõtte 1931. a. eest maksustamine polnud sel ajal veel jõustunud, vaid asi oli Peakomitee lahendamisel Marta Kevendi kaebusel. Seepärast ei olnud Maksudevalitsusel tarvilik täita MKS § 104 ülesseatud nõuet ja oma arvamuse ärakirja juurde lisada vastaspoolele, sest käesoleval korral ei teotsenud Maksudevalitsus MKS IV osa alusel, nagu leiab Maksupeakomitee, vaid MKS § 77 korras. Seepärast oli Peakomitee kohustatud Maksudevalitsuse poolt esitatud andmeid arvestama ja nende kohta seisukohta võtma, mitte aga läbi vaatamata jätma esitist. Kui aga käesoleval korral oleks tegemist olnud MKS IV osas ette nähtud ettepanekuga, siis oli peakomitee kohustatud peale ettepaneku saamist vajalikkude ärakirjadeta selle ettepaneku kohe seisma panema ja Maksudevalitsuselt nõudma ärakirju, mitte aga ettepanekut läbi vaatamata jätma.

Kõigil neil põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas**: Maksupeakomitee otsus 31. maist 1932. a. tühistada ja asi Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 37.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

13. detsembril 1932. a.

Nursi vallavolikogu revisjonkaebus Võru 3. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 27. augustist 1932. a. Võru Maavalitsuse protesti asjas Nursi Vallavolikogu 1932. a. 26. juuli ja 2. augusti otsuste vastu kooliõpetaja valimise tühistamise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Võru 3. jaoskonna rahukohtunik, arutanud Võru Maavalitsuse protesti Nursi Vallavolikogu otsuste vastu 26. juulist 1932. a. ja 2. aug. 1932. a. Vastse-

Nursi algkooli õpetaja valimise asjas, otsustas tühistada Nursi Vallavolikogu otsuse 2. aug. 1932. a. ja kohustada Nursi vallavolikogu alla kirjutama volikogu protokollile 26. juulist 1932. a. Olga Pettai Vastse-Nursi algkooli õpetajaks valimise asjas. Rahukohtunik põhistas oma otsuse järgmiselt: „Kuigi vallavolikogu 1932. a. 26. juuli protokollile alla kirjutamata jättis, siis ei muuda see asjaolu iseenesest õpetaja valimist tühiseks. Vallavolikogu kodukord näeb ette protokollile koostamise ja allakirjutamise võimaluse ka peale koosolekut.

Mingil viisil ei saa seaduspäraseks pidada vallavolikogu koosolekul 2. augustil 1932. a. voliniku Jaan Häide ettepanekul vastuvõetud otsust 26. juulil toimunud õpetaja valimise mittetunnustamises ja vallavalitsuse kohustamises uute valimiste toimepanemiseks, sest Vallavolikogude kodukorra § 63 keelab otsustatud küsimust ümber otsustada. 1932. a. 26. juuli protokollist ei nähtu mingit mitteseaduspärasust. Vallavolinikkude enamuse tahteavaldus osutus Olga Pettai kasuks ja pole alust väitmiseks, et Olga Pettai on valitud eksituse või meelehea lubamise tagajärjel. Et valimine on toimunud kinnise hääletamise teel, siis pole kontrollitav, kes hääletas ühe või teise isiku poolt ja missugustel motiividel. Valla voliniku palvel tunnistajatega tõendama hakata, et mõnele volikogu liikmele on lubatud meelehead, ei annaks konkreetseid tulemusi.

Kui kriminaalkohtu korras kindlaks tehakse kellegi poolt meelehea vastuvõtmine, siis võivad sellel asjaolul olla hiljemini omad tagajärjed. Pole võimalik ka seetõttu tagantjärele õpetaja valimist tühistada, et õpetajakandidaat pärast väljakuulutatud tähtpäeva oma sooviavalduse on andnud, sest hääletamise ettepanek on tehtud seaduspäraselt ja vallavalitsus leppis viivitusega.“

Riigikohtule antud revisjonkaebuses palub Nursi Vallavolikogu rahukohtuniku otsust tühistada põhjusel, et rahukohtunik oleks pidanud tühistama vallavolikogu protokollile 26. juulil 1932. a., sest see kui allakirjutamata olevat tühine, kuna Vallavolikogude kodukorra § 92 järgi peavad volikogu juhataja ja sekretär protokollile kohe alla kirjutama; ka olevat 26. juulil 1932. a. rikutud valimiste korda, sest võetud valimisele isikuid, kes peale kuulutustes tähendatud tähtaega avaldused esitanud, ja osa volinikke olevat olnud mõjustatud altkäemaksuga.

Asja arutanud, kolmanda isiku Olga Pettai voliniku seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Nursi vallavolikogu kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Kaebaja arvamus, et rahukohtunik oleks pidanud tühistama volikogu 1932. a. 26. juuli protokollile, sest see olevat tühine kui allakirjutamata, on täiesti ekslik, sest volikogu otsused, mis vastu võetud volikogu poolt 26. juulil 1932. a. ja kantud protokollile, ei saa kunagi tühised olla selle tagajärjel, et volikogu protokoll, millesse nad kantud, volinikkude poolt alla kirjutamata on jäänud. Need otsused võivad tühistatud saada ainult sel korral, kui nad on tehtud seaduste, määruste või kodukorra rikkumisega ja

selle kohta on esitatud protest või kaebus. Vallavolikogu poolt sääraseid kaebusi esitatud ei ole ega ole seda teinud ka asjaosalised. Maavalitsus omas protestis on palunud tühistada seda otsust põhjusel, et see on alla kirjutamata ja et valimistel olnud vallavolinikke mõjustatud altkäemaksuga. Rahukohtunik on öieti leidnud, et protokoll alla kirjutamata jätmine ei põhjusta sinna kantud otsuste tühistamist, samuti ei põhjusta seda asjaolu, et on kahtlus, et volinikud on meelehead vastu võtnud, seni kui see asjaolu ei ole kindlaks tehtud kriminaalkohtu korras.

Kõigil neil põhjustel AKK § 35 põhjal Riigikohus otsustas: Nursi vallavolikogu voliniku revisjonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 38.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. detsembril 1932. a.

Maksudevalitsuse direktori kaebus Maksupeakomitee otsuse peale 20. okt. 1932. a. o.-ü. „Eesti Niidivabriku“ 1931. a. 5% riigimaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre, Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Rahakapitalide maksuinspektori otsusega 14. juulist 1932. a. oli määratud o.-ü. „Eesti Niidivabrikule“ tasumata jäänud 1930. a. 5% riigimaksu 470 kr. 31 senti Eesti Pangale makstud protsentide pealt, ning otsusega 24. sept. 1932. a. oli selles asjas antud vastulause rahuldamata jäetud. O.-ü. „Eesti Niidivabriku“ kaebusel on Maksupeakomitee otsusega 20. okt. 1932. a. tühistatud Rahakapitalide maksuinspektori otsus põhjendusel: „5% riigimaks on seaduse sõnastuse järgi maks rahakapitalide tuludelt. Sisult käesoleval juhul on tegemist maksuga Eesti Panga tuludelt. Oma põhikirja § 68 järgi on Eesti Pank vabastatud igasugusest riiklikkudest tulu- ja ärimaksudest. Ots. maks. sead. §§ 614—625, eriti § 620 sisust tuleb järeldada, et kui ei ole alust võtta seda maksu kapitali valdajalt — Eesti Pangalt, siis ei ole alust nõuda ka maksu tasumist %% maksjalt, kelleks on käesoleval juhul o.-ü. „Eesti Niidivabrik“. Ei ole alust oletamiseks, et seaduse tahe oleks maksu sisse nõuda laenaja poole käest ka niisugusel juhul, kui kapitali omanikult mõnel seaduslikul põhjusel üldse ei ole alust seda maksu pidada kinni.

Riigikohtule antud kaebuses palub Maksudevalitsuse direktor tühistada Maksupeakomitee otsust, seletades, et: 1) see asjaolu, et Eesti Pank on vabastatud tulumaksust, ei tähendavat veel, et Eesti Pank on sellega vabastatud igasugustest maksudest, mis võetakse Eesti Panga tuludelt. Rahakapitalide tuludelt võetak 5% riigimaks ja tulumaks olevat kaks isesugust maksu ning meil võetavat neid täiesti eri alustel ja korras, ning needsamad %, mille pealt

võetakse 5% riigimaksu, maksustatakse eraldi ka tulumaksuga; 2) Eesti Pank olevat puht-eraaktsiaselts, mis eriseadusega on vabastatud ärimaksust, ja tema ei käivat OMS § 614 p. 3 eraldi alla.

Asja arutanud ja prokurööri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Eesti Panga põhikirja § 68 järgi (RT 48 — 1927) on Eesti Pank vabastatud igasugusest riiklikust tulu- ja ärimaksust ja vabastatud igasugustest maksudest oma tähtede emissiooniõiguse eest peale § 60 ette nähtud maksu. § 68 kohaselt ei ole Eesti Pank vabastatud üksnes tulumaksust, mida selle nimetuse all maksavad füüsilised ja juriidilised isikud, vaid igasugustest riiklikkudest maksudest, mis on seotud ettevõttega ja ettevõtte tuludega. OMS § 614 ja sellele järgnevad paragraafid korraldavad maksude võtmist tuludelt rahalistelt kapitalidelt, OMS § 614 p. 3 ette nähtud maks on paigutatud ärimaksude sekka ja sama seaduse § 620 põhjal lasub lõplikult kapitali omanikul, aga mitte kapitali laenajal ja protsentide maksjal, ning viimane on üksnes vahemeheks selle maksu tasumisel. Kui Eesti Pank on vabastatud igasugustest riiklikkudest maksudest tuludelt, siis ei saa maksustada ka Eesti Panga tulusid protsentidest, mis saadud äridele laenutatud kapitalidelt. Esitatud kaalutlustel ei saa OMS § 614 p. 3 ja § 620 põhjal nende protsentide pealt määrata 5% riigimaksu, nagu Maksupeakomitee otsuses öieti seletatud, kuigi Eesti Pank kui ärimaksudest vabastatud aruandev ettevõtte ei kuulu § 614 p. 3 ettenähtud erandite hulka.

Neil põhjustel AKK §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal Riigikohus **otsustas**: Maksudevalitsuse direktori kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 39.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

20. detsembril 1932. a.

Ernst Leithammel'i kaebus Maksupeakomitee otsuse peale 5. nov. 1932. a. — 1932. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik A. Palvadre, Riigikohtu prokurööri abi A. Luiga.

Ernst Leithammeli 1932. a. tulumaksu asjas on maksualuse tulu hulka arvatud ka korteriraha 216 kr. ja kraamvarustise raha 409 kr., kokku 625 kr. Maksupeakomitee otsusega 5. nov. 1932. a. on Ernst Leithammeli kaebus rahuldamata jäetud põhjendustel: 1) et vaidluse all olev tulu ei ole tasu natuuras Tulum. sead. § 4 p. 1 selge sõnastuse järgi; 2) et rahalise kompensatsiooni saamise korral korteri või varustusartiklite eest on olemas faktiline võimalus rahast kokkuhoiu teel eraldada teatav % tulumaksuks, korteri või varustise natuuras saamise korral seda võimalust ei ole; 3) et Tulum. sead.

§ 13 järgi tuleb vaidluse all olevat summat lugeda tuluks teenistusetasust (ka § 3 p. 4) ja et korteri, rõivastamise ja toidustamise kulud ei kuulu maksualusest tulust mahaarvamisele.

Riigikohtule antud kaebuses palub Ernst Leithammel tühistada Maksupeakomitee otsust, seletades: 1) et Tulumaksu seadus ei määra, millised kaitseväelaste tasud esinevad natuuras antavate tasudena § 4 p. 1 mõttes ja et § 4 p. 1 tõlgendamisel tuleb aluseks võtta Kaitseväe kraamiga varustamise seadlust (RT 44 — 1931) ja Kaitseväe korteriga varustamise seadlust (RT 29 — 1929); 2) et Kv. kraamiga varustamise seadluse §§ 5 ja 57 järgi loetakse ohvitseridele antav isikuline kraamvarustis natuuras antavaks lisatasuks ja seda varustusmaterjali võivad § 62 järgi anda rahas üksnes erijuhtumel. Saadud raha eest olevat aga ohvitser kohustatud ise muretsema kõik kraamvarustise tabelis ette nähtud varustusartiklid ning § 92 järgi minevat saadud raha eest muretsetud varustis, mille kandetähtaeg välja teenimata, mobilisatsiooni puhul riigi omandusse tagasi; 3) et Kv. Kr. varustuse seadluse (RT 45/46 — 1925) §§ 45 ja 50 põhjal kehtima pandud korralduse järgi, mis seni muutmata, võetavat igalt rahasaajalt ohvitserilt allkiri erilisel „varustuskaardil“, et ta kõik kraamvarustise tabelis ette nähtud varustusartiklid on kätte saanud. Raha väljaandmine tähendavat üksnes seda, et varustus-esemete hankimise kohustus on pandud varustussaja enese peale; 4) et Kv. korteriga varustamise seadluse § 1 järgi varustatakse ohvitserid normaalselt korteriga natuuras ja § 2 järgi antakse korteriraha juhtumel, kui ei ole võimalik korterit natuuras anda.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Kaitseväelaste korteriga varustamise seadluse (RT 29 — 1929) § 1 p. 1 järgi antakse kaitseväe tegelikus teenistuses olevatele ohvitseridele riigi poolt korter natuuras ning sama seadluse § 2 järgi juhtumel, kui ei ole võimalik korterit riigi poolt anda, antakse nendele korteriraha seadluse juurde lisatud tabeli järgi. Ei ole mingit kahtlust, et kui kaitsevälasele antakse riigi poolt korter natuuras, siis ei saa arvata korteri väärtust Tulum. sead. § 7 põhjal maksualuse tulu hulka, vaid natuuras saadud korteri väärtus on Tulum. sead. § 4 p. 1 põhjal tulumaksuvaba. Tuleb õigeks ja loomulikuks pidada, et korteriraha makstakse tarbe korral selles suuruses, mis võrdub korteri väärtusega, mida kaitsevälane on õigustatud saama natuuras. Arvates saadud korteriraha maksualuse tulu hulka ja natuuras saadud korteri väärtust maksualuse tulu hulka mitte arvates, asetatakse kaitsevälased, kes korteri saavad natuuras, ja kaitsevälased, kes saavad korteriraha, kuid kellel kõikidel on ühesugune õigus saada korterit natuuras, ebavõrdsesse seisukorda tulumaksukohustuste suhtes. Maksupeakomitee otsuse põhistus, et korteriraha saamise korral on olemas võimalus teatavat osa sellest summast korteri muretsemisel kokku hoida, on teoreetiline ega ole oluline. Niisugusel korral tuleks ju maksualuse tulu hulka arvata ka üksnes see osa tasust, mis korterimuretsemisel üle jääb, mis

võimalust seadus aga üldse ei näe. Tegelikult võib ka üksikutel juhtumeil esineda, et natuuras saadud korteri väärtus on suurem kui oleks olnud selle eest saadav rahaline tasu. Neil kaalutlustel tuleb õigeks võtta kaebaja väidet, et Tulum. sead. § 4 p. 1 järgi ei kuulu maksualuse tulu hulka ei kaitseväelaste korter natuuras ega selle asemel saadud korteriraha. Samuti tuleb õigeks pidada kaebaja seletusi, et Kaitseväe kraamiga varustamise seadluse (RT 44 — 1931) §§ 5, 57, 62 ja 92 põhjal tuleb lugeda ohvitseridele antavat kraamvarustist, välja arvatud erivarustis, nii natuuras kui rahas kaitseväelastele tasuks natuuras, mis Tulum. sead. § 4 p. 1 põhjal on tulumaksuvaba. Sellel alusel saadud raha on määratud otseselt varustise muretsemiseks, mille muretsemine kohuslik. Oletamine, et varustise muretsemisel võib rahast ülejääk tekkida, ei või põhjustada varustise muretsemiseks saadud raha maksualuse tulu hulka arvamist.

Kõigil esitatud põhjustel ja AKK §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal Riigikohus **otsustas:** Maksupeakomitee otsus 5. novembrist 1932. a. tühistada ja asi saata Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks.

Nr. 40.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

13./20. detsembril 1932. a.

Kolmanda isiku Johan Oja ja Otepää alevivolikogu revisjonkaebused Otepää jsk. rahukohtuniku otsuse peale 5. augustist 1932. a. Julie Müller'i kaebe asjas Otepää alevivolikogu 1931. a. 20. okt. otsuse vastu Johan Ojale kr. nr. 119 müümise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohutunik P. Välbe, prokuröri abi A. Luiga.

Otepää alevivolikogu otsustas 20. okt. 1931. a. müüa Otepää alevis asetsev kr. nr. 119 Johan Ojale. Johan Oja end. naise Juulie Mülleri kaebusel arutas asja Otepää jaoskonna rahukohtunik ja otsustas Otepää alevivolikogu otsuse 20. okt. 1931. a. tühistada. Rahukohtunik põhistas oma otsust järgmiselt: „Julie Müller palub omas kaebuses tühistada eelnimetatud Otepää alevivolikogu otsust põhjusel, et tema on omä isalt Jaan Müllerilt testamendi põhjal, mis kinnitatud Pühajärve vallakohtu poolt 4. mail 1905. a., pärinud Otepää alevis asetseva krundi nr. 119 peale $\frac{1}{2}$ mõttelist osa, kuna teine $\frac{1}{2}$ mõttelist osa tema endine lahutatud mees Johan Oja on pärinud. Et selle krundi põliserendi leping Põllutööministeeriumilt Otepää alevivalitsusele Linnade ja alevite maaga varustamise seadusega (RT 113 — 1927) üle antud, siis ei olnud alevivolikogul õigust tervet krunti Johan Ojale müüa eelnimetatud seaduse § 10 põhjal.

Asja arutusel astus kolmanda isikuna asja juurde Johan Oja, kes seletas, et tema on krundi nr. 119 rendi maksnud, kuna alevivolikogu volinik esitas

ringkonnavalitseja kaustiku, mis alevivalitsusele üle antud ja milles leiduvad dokumendid krundi nr. 119 kohta.

Peale selle toetab Johan Oja oma õigusi krundi nr. 119 ostmiseks ka asjaolule, et tema on krundi nr. 119 Nuustaku laenu-hoiu ühisuselt tagasi ostnud, mida tõendab Nuustaku laenu-hoiu ühisuse tunnistus 24. I. 1922. a. nr. 2, kuna Julie Mülleri volinik seletab, et see krundi laenu-hoiu ühisusele müümine oli fiktiivne ja tagasiostmine oli lihtsalt krundi kindlustusel oleva laenu maksmine, mida tõendab ka Nuustaku laenu-hoiu ühisuse juhatus otsus 16. I 1918. a. nr. 1, millest nähtub, et juhatus konstateerib: „Johan Oja õiendas majalaenu viimase osa ära“ ja muu seas tunnistas juhatus krundi nr. 119 Johan ja Julie Oja omanduseks tagasi ja vabaks keelust, mis krundi ostmise protokollis 9. septembrist 1908 a. peale pandud krundile nr. 119 (vaata ringk. valitseja kaustik, leht 7). Et krundi müümine oli raha laenamise otstarbel fiktiivne, selgub ka tunnistajate Johan Rebase ja Paul Kulpsoni seletustest ja Tartu-Võru rahukogu ja Kohtupalati otsustest. Sellega ei anna Johan Ojale laenu maksmine ostu nime all krundi nr. 119 peale omandiõigust ega ka põlise rendi õigust, kuna laenu-hoiu ühisus ka kindlasti väljendas omas otsuses, et krundi nr. 119 õigused lähevad mõlemale, s. o. Johan ja Julie Ojale tagasi. Asjaolu, et Johan Oja 1920. a. peale krundi nr. 119 eest renti on maksnud, ei anna temale veel eesõigusi ainult ennast üksinda krundi nr. 119 rentnikuks lugeda, sest 1923. a. jaanuarikuuni, mil Johan Oja oma naisest Julie Ojast lahutati, teotses tema oma naise, praeguse kaebaja Julie Mülleri mehena BES § 12 põhjal, valitsedes naise varandust, ja pärast seda renti makstes terve krundi nr. 119 eest teotses tema kui krundi nr. 119 kaas- ehk ühisrentnik, kes võis ka kaasrentniku eest rendi ära tasuda, ilma et ta seetõttu oleks võinud üksinda rentnikuks saada, sest $\frac{1}{2}$ mõttelist osa põlisest rendiõigusest oli ikka Julie Mülleri päralt, mida ka alevivalitsus tunnustas 21. jaanuaril 1921. a. Julie Ojalt rendi 1920. a. eest vastuvõtmisega, nagu seda tõendab Julie Mülleri voliniku poolt esitatud rendimaksu arveraamat. Et alevivalitsus Julie Mülleriga rendi vahekorda oleks lõpetanud, ei ole tõendatud, kuna koguni vastupidi alevivolikogu oma otsustes 26. maist 1930. a. prot. nr. 5 p. IV ja 4. juunist 1930. a. nr. 6 p. IV häälteenamusega on konstateerinud, et Julie Mülleri palve $\frac{1}{2}$ mõttelise osa krundi nr. 119 omanduseks saamise kohta tuleb rahuldada. Kuigi need otsused Aleviseaduse § 79 nõudeid ei täida, siiski tõendavad nad asjaolu, et ka alevivolikogu liikmed omas enamusel teavad, et Julie Mülleril on krundi nr. 119 $\frac{1}{2}$ mõttelise osa peale eesõigused kui krundi rentnikul ja kasustajal, mida temal Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 10 põhjal õigus omanduseks saada. Nagu näha alevivalitsuse tunnistusest 25. juunist 1932. a. nr. 419, teavad seda asjaolu ka alevivanem Jentson ja sekretäri abi Raudheiding, kuna aga alevivalitsus omas terves koosseisus 1932. a. 6. juulil protokoll nr. 25 järgi eelnimetatud tunnistuse maksvusetuks on lugenud.

Kuid alevivalitsuse sekretäri abi Raudheiding on tunnistajana kohtus ülekuulamisel vande all tõendanud, et tema vähemalt 10 aasta jooksul on näinud, et Julie Müller ja Johan Oja krunti nr. 119 mõlemad tegelikult on kasustanud. Sama tõendab ka tunnistaja Klaas, et tema 5 aasta jooksul on näinud, et Julie Müller krunti nr. 119 on osalt kasutanud.

Alevivolikogu seletus otsuses 26. maist 1930. a. prot. nr. 5 p. IV (admin. akt 36 — 1930. a.), et Julie Mülleri palve kohta tehtud otsus sel põhjusel vastu võetud ei ole, et 2 ettepanekut: 1) palve rahuldada ja 2) palve edasi lükata leppimiseks, ühepalju häält poolt said (7 häält poolt ja 6 häält vastu), on ekslik, sest Aleviseaduse § 78 täpsa mõtte järgi on ettepanek siis tagasi lükatud, kui poolt ja vastu antakse ühepalju häält.

Kõigist eeltoodud andmetest selgub, et Julie Müller on krundi nr. 119 $\frac{1}{2}$ mõttelise osa rentnik ja kasutaja vahetpidamatult olnud oma isa surmast senini ja kui Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 8 põhjal rendivahekord 1. mail 1930. a. krundi nr. 119 kohta lõppenuks tunnistati, siis pöördus 1930. a. maikuul Julie Müller kohe alevivolikogu poole palvega $\frac{1}{2}$ mõttelist osa krundist nr. 119 temale omandiõiguse alusel edasi anda, nagu see ette nähtud sama seaduse § 10 põhjal, kuna Johan Oja maa ostmise palvega alles 1931. a. oktoobrikuul alevivolikogu poole on pöördunud.

Et Julie Mülleri palve krundi nr. 119 $\frac{1}{2}$ mõttelise osa omandiõiguse kohta sisuliselt otsustamata oli ja ainult alevivolikogu eksliku seletuse põhjal juhusliku häälte kokkulangemise tõttu otsus tagasilükkavaks loeti, siis ei ole alevivolikogu otsus 20. oktoobrist 1931. a. nr. 10 p. 2 Johan Ojale terve krundi nr. 119 müümise kohta Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 10 järgi seaduslik, sest üks eesõigustatud maasaamise õiguslane, endine krundi nr. 119 $\frac{1}{2}$ mõttelise osa rentnik ja kasustaja Julie Müller on kõrvale jäetud, ilma et otsuses selle kohta põhjusi oleks esitatud.

Samuti ei vasta Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 9 nõuetele asja esitamine alevivolikogule, sest see seadus nõuab, et alevivalitsuse ettepanekul alevivolikogu kinnitab maa omandiks saajad.

Alevivolikogu protokollist 20. oktoobrist 1931. a. nr. 10 p. 2 nähtub aga, et alevivalitsus esitas ainult maasoovijate palved alevivolikogule, kuna ta omalt poolt mingisugust ettepanekut palvete kohta ei ole teinud, vähemalt protokollitud seda ei ole.

Eelnimetatud seaduse § 9 nõuete täitmine alevivalitsuse poolt on väga tähtis, sest alevivalitsus kui tegelik asjadeajaja peab maasoovijate palvete kohta enne volikogule esitamist selgusele jõudma, kas need palved seaduse järgi rahuldamisele kuuluvad või mitte, mille kohta tuleb vastav otsus või ettepanek teha ja siis palve ühes kõigutud andmetega ja alevivalitsuse kindla ettepanekuga alevivolikogule kinnitamiseks esitada, kes siis kõiki andmeid ja alevivalitsuse ettepanekut kaaludes õiglase otsuse võib teha asja kohta. Seda kõike tähele pannes ei või alevivolikogu otsus 20. oktoobrist 1931. a. nr. 10 p. 2 jösse

jääda kui Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse §§ 9 ja 10 rikkumisega tehtud. See otsus tuleb tühistada, et alevivalitsusel ja alevivolikogul võimalus oleks asja uuesti arutada, arvesse võttes kõiki asjaolusid, et selgusele jõuda, kes nimelt on õigustatud krundi nr. 119 omandiks saama, ja et asja arutamisel kõik seadusenõuded täidetak.

Riigikohtule antud kaebuses paluvad kolmas isik Johan Oja ja Otepää alevivolikogu rahukohtuniku otsust tühistada. Kaebajad põhistavad oma kaebusi järgmiselt: Otepää aleviomavalitsus olevat alevi kr. nr. 119 kinnistatud omanik ja andvat krunte kasustamiseks Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 10 korras kasustajatele neil andmetel, mis kindlaks tehtud Põllutöoministeeriumi poolt, pidades akte kruntide kohta, millest ka nähtuvat, et krundi kasustajaks olnud Johannes Oja, kuna Julie Mülleri kohta andmed puuduvad. Müller olevat omad kasustamisõigused müünud Nuustaku laenuhoiu ühisusele, kellelt Oja õigused ära ostnud. Selle asjaolu, kas ostuleping fiktiivne või õige, otsustavat tsiviilkohus, mitte aga omavalitsus. Ka olevat Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 8 alusel kolmandate isikutega sõlmitud lepingud oma kehtivuse kaotanud 1. maist 1930. a. ja seega lepingulised õigused, millele toetub Müller, kehtivusetud.

Otepää alevivolikogu otsus 20. oktoobrist 1931. a. kr. nr. 119 müügi kohta ei olevat lõplik, vaid kuuluvat kinnitamisele maavalitsuse poolt Aleviseaduse § 153 p. 1 põhjal ja ainult selle otsuse vastu olevat asjaosalised õigustatud kaebustega esinema. Nüüd aga olevat volikogu otsus tühistatud, maavalitsuse otsus aga jõus ja sellekohaselt sõlmitud Ojaga ostu-müügi leping, mis ka tühistamata. Julie Oja (Müller) ei olevat oma õigusi kr. nr. 119 kohta kuskil kehtima pannud ja kuigi tema säärane soov olnud volikogus arutusel, siis jäetud see otsusega 1930. a. 26. maist tagajärjeta ja see otsus jäänud edasi kaebamata, vastupidine volikogu otsus olevat aga kohtu poolt tühistatud ja seepärast puuduvat alus krundi müümiseks kellelegi teisele peale Johan Oja. Arvamus, et alevivalitsus on kohustatud oma ettepanekut põhjalikult protokollima, olevat ekslik, sest Aleviseaduse § 81 põhjal kantakse protokollidesse vaid lühikesed resolutsioonid.

Asja arutanud, kolmanda isiku Johan Oja seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kolmanda isiku Johan Oja ja Otepää alevivolikogu revisjonkaebused tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel. Kaebajate arvamus, et Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse alusel ehituskruuntide müümise kohta tehtud otsused kuuluvad kinnitamisele maavalikogu poolt Aleviseaduse § 153 p. 1 põhjal, on ekslik, sest nende kruntide müük toimub Linnade ja alevite maaga varustamise seaduses ette nähtud korras ja alustel ega võrdu seepärast harilikkude kinnisvarade müümisega, nagu nähtub Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse §§ 4 ja 5 ja eriti § 6, mille järgi omavalitsused on kohustatud neid krunte müüma. Seega on ekslik kaebajate väide, et volikogu sääraste otsuste vastu ei ole asjaosalistel

õigus kaebustega administratiivkohtu korras esineda. Seepärast ei põhjusta kaebajate kaebuste rahuldamist asjaolu, et volikogu otsus on maavolikogu poolt kinnitatud. Kaebajate arvamus, et krunte tuleb anda neile, kes Põllutöoministeeriumilt saadud andmetel on kruntide kasustajad, on samuti ekslik, sest kuigi Põllutöoministeeriumilt saadud andmed võivad selgitada, kes on kruntide kasustajad, ei tähenda see sugugi, et see peab toimuma just neil andmetel, vaid nagu nähtub Linnade ja alevite maaga varustamise seadusest, selgitab linna- ja alevivalitsus küsimust, kellel on õigus krunte saada, nagu nähtub selle seaduse § 9, mille järgi linna- ja alevivalitsused on kohustatud ettepanekuid tegema volikogudele, milledes on ära tähendatud kruntide saajad ja loomulikult ka nende õigused, milliseid seega linna ja alevivalitsusel tuleb selgitada, ja linna ja alevivolikogude ülesandeks on § 9 järgi jäetud ainult nende ehituskruntide saajate kinnitamine, kes linna ja alevivalitsuste poolt esitatud. Käesolevas asjas, nagu nähtub Otepää alevivolikogu protokollist 20. okt. 1931. a., ei ole alevivalitsus mingisuguseid ettepanekuid teinud selle kohta, keda on leitud õigustatuks krunte saama ja kellele on leitud tarvilikuks krunte anda, vaid on esitanud volikogule kruntide soovijate palved. Seepärast on rahukohtunik õieti leidnud, et käesoleval korral on rikutud Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 9 nõudeid, sest volikogu ei ole kruntide saajaid kinnitanud, vaid ise need määranud, mispärast volikogu otsus jõusse jääda ei võinud. Rahukohtunik on ka õieti leidnud, et tõendamata on asjaolu, et Johan Oja üksi on õigustatud kr. nr. 119 saama, sest on kindlaks tehtud, et krundi on kasustanud ka Julie Müller. Pealegi on Johan Oja tasunud maja panditamisel saadud summad Nuustaku laenu-hoiu ühisusele siis, kui oli veel Julie Mülleri abielumees, mispärast see tasumine isenesest ei tõenda, et tema on ostnud maja tagasi ainult isiklikku omandusse ja et krundi kasustajaks oli tema üksi, sest ka leping Põllutöoministeeriumiga on sõlmitud ajal, mil Johan Oja oli Julie Mülleri abielumees.

Kõigil neil põhjustel ja AKK § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: kolmanda isiku Johan Oja ja Otepää alevivolikogu revisjonkaebused tagajärjeta jätta.

Nr. 41.

TSIVIIL-OSAKOND.

4. veebruaril 1932 a.

Karl Puuseppa kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 17. novembrist 1930 a. Roman Pihlakase nõudes kaebaja vastu 170 kr. suuruses.

Eesistuja osakonna esimees J. Löö, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulanud, leiab Riigikohus, et kostja Karl Puuseppa kassatsioonkaebus tuleb rahuldada.

BES § 3438 järgi loetakse kahju juhuslikuks, kui selle tekkimise põhjus on sündmus, mida oli võimatu ette näha inimliku mõistusega ja ära hoida inimliku jõuga, ja seesuguse juhuslikult tekkinud kahju tasumiseks keegi § 3439 põhjal kohustatud ei ole. Kokkukõlas nende seadusemäärustega näeb § 4239 ette, et töövõtja vabaneb vastutusest, kui temale parandamiseks antud asi on hukkunud, kadunud või rikutud vältimatu juhuse läbi („отъ неодолимаго случая“). Sääraste juhuste hulka kuuluvad § 1480 järgi röövimine, vargus, tulikahju ja teised ärahoidmatud ja ettenähtamatud sündmused („...грабежь, покража, пожаръ или другое что-либо неотвратимое и непредвидѣнное...“), kui need on aset leidnud, vaatamata kõigele asja pidaja hoolsusele. Sellest järgneb, et töövõtja, kelle töökojast murdvarguse tagajärjel on kaduma läinud temale parandamiseks antud asi, vabaneb vastutusest tööandja ees, kui ta suudab tõeks teha, et ta asja hoidmisel oli talitanud kõige hoolsusega ja nimelt oma töökoja kaitseks murdvarguse vastu tarvitusele võtnud abinõusid, mis inimliku mõistuse järgi oleksid pidanud ära hoidma murdvarguse toimepanemise võimaluse. Seda just tahtis ka kostja käesoleval juhul tõeks teha, paludes rahukogu istungil 17. novembril 1930 a. temale välja anda tunnistust õienduse saamiseks kriminaalpolitsei toimetusest selle kohta, et juurdlusel on selgunud, et tema, kostja, oli kõik abinõud tarvitusele võtnud murdvarguse ärahoidmiseks. Tähendatud palve on rahukogu rahuldamata ja isegi kaalumata jätnud ning siiski — vaatamata sellele, et asjas oli täitsa selgitamata, missugused abinõud murdvarguse võimaluse vastu olid kostja poolt tarvitusele võetud — leidnud, et kostja ei olla tarvitusele võtnud kõiki tema võimaluses olnud abinõusid, nagu „eriti ehitavad tõkked, isiklik valve või kindlustamine kindlustusseltsides“. Eeltoodud palvet rahuldamata ja kaalumata jättes, on rahukogu oluliselt rikkunud TKS §§ 81 ja 129, võttes kostjalt võimaluse oma vastuvaidluse tõestada. Peale selle ei ole rahukogu oma otsuses näidanud, missugused oleksid tema arvates pidanud olema need „tõkked“, mille ehitamiseks kostja oleks kohustatud olnud, ega seadust, mis oleks kostjat kohustanud öösiti isiklikult valvama oma töökojas ja iga temale mõne tunni peale parandamiseks antud asja kindlustama kindlustusseltsis. Seda mitte tehes, on rahukogu rikkunud TKS § 142.

Et rahukogu otsus juba eeltoodud põhjustel jõusse jääda ei või, langeb ära vajadus kaebaja muude väidete arutamiseks.

Kõike seda arvesse võttes, Riigikohus **otsustas**: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus TKS §§ 81, 129 ja 142 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Nr. 42.

TSIVIL-OSAKOND.

4. veebruaril 1932 a.

Liisa Saare voliniku vann. adv. Rudolf Jaska kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse peale 15. detsembrist 1930 a. Jakob Saare ja Hils (Mari) Leppa nõudes Liisa Saare vastu 3 000 krooni ja vastunõudes 2 320 krooni väärtuses.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulunud ja Liisa Saare voliniku vann. adv. Rudolf Jaska kassatsioonkaebuse arutusele asunud, leiab Riigikohus järgmist:

Liivimaa Maaõiguse järgi jääb lasteta lese valdusse kõik tema surnud mehest järele jäänud pärand ühe aasta ja kuue kuu jooksul õigusega seda kasutada ja kohustusega maksta protsente mehest järele jäänud võlgade pealt ja kanda kinnisvaral lasuvaid ühiskondlikke koormisi (BES § 1742). Mainitud tähtaja möödumisel on ta kohustatud mehest järele jäänud vara andma üle mehe pärijatele, kuid õigustatud selle kinnipidamiseks nii kaua, kuni on saanud kõike seda, mis temal BES § 1744 järgi mehe pärandist saada on (§ 1743). Mehe pärandist on tal õigus saada muu seas kõik vallasvara (§ 1744) ja see jääb tema kätte ilma mingi mahaarvamisetähtaegata („безъ всякаго вычета“) ning sellega ta vastutab pärandil lasuvate võlgade eest ainult sel korral, kui muust pärandist ei piisa nende võlgade ja mehe matmiskulude katteks (§ 1750).

Käesoleval juhtumil nõuab surnud Hendrik Saare lasteta lesk Liisa Saar, kes kinnitatud pärimisõigustesse Hendrik Saarest järele jäänud vallasvara peale, Jakob Saarelt, kui pärandijätja kinnisvara pärijalt, tema, Liisa Saare, poolt oma mehe matmiskuludena tarvitatud 300 krooni ja peale selle 540 krooni hauasamba püstitamise tagajärjel kantud kulude katteks.

Rahukogu oli leidnud, et Liisa Saare poolt tegelikult kantud matmiskulude summa võrdub 270 krooniga ning et hauasamba väärtuseks tulevat lugeda 250 krooni. Edasi oli rahukogu kindlaks teinud, et Jakob Saarele üleläänud kinnisvara väärtus on 2 960 krooni ja Liisa Saarele üleläänud vallasvara väärtus 1 332 krooni, ja vastavalt sellele matmis- ja hauasamba püstitamise kulud jaganud poolte vahel ning lõpptulemuses Jakob Saarelt välja mõistnud Liisa Saare kasuks 148 krooni 60 senti matmis- ja 137 krooni 50 senti hauasamba püstitamise kulusid, kogusummas 286 krooni, kuna muus osas on Liisa Saare poolt mainitud kulude tasumise pärast tõstetud nõudmise tagasi lükanud.

Kohtupalatile antud edasikaebuses palus Liisa Saare volinik rahukogu otsust ära muuta hauasamba ja matusekulude osas ja need kulud välja mõista 820 krooni suuruses.

Otsusega 15. detsembrist 1930. a. kinnitas Kohtupalat rahukogu otsuse edasikaevatud osas järgmistel põhjustel: „...Olgugi“, — ütleb Kohtupalat oma otsuse põhistes —, „et tunnistaja Milleri öeldisega on kindlaks tehtud, et hauasammas maksis 540 krooni, aga see asjaolu on tähtsusetu, sest vastunõudja ei ole mitte kokku leppinud algnõudjaga nii kallist hauasammas tellida ja võrdlemisi väikese pärandi juures ei ole niisuguse kalli hauasamba tellimine millegagi õigustatud. Seepärast ei leia Kohtupalat vajadust vastunõudjale rohkem hauasamba eest välja mõista, kui seda rahukogu on teinud. Ka matusekulud on rahukogu täitsa õieti välja arvanud. Kohtupalat ei või ühineda vastunõudja, asjatundja ja vastunõudja palvel ülekuulatud tunnistajate arvamusega, et 42-tiinuse talu väärtus Laanemetsa vallas on 10 000 krooni, ja leiab, et rahukogu on talu õieti hinnanud, seda rohkem, et talud on üldiselt väga palju odavamaks läinud ja algnõudja on peale oma poja surma selle talu tagasi saanud, mis tema oma pojale andnud. Peale selle ei ole algnõudja voliniku õige seletuse järgi edasikaebajal moraalset õigust rohkem nõuda, kui rahukogu välja mõistnud, sest et edasikaebaja kasustas pärast mehe surma Kalliste talu ilma rendita 28. märtsist 1925. a. 30. aprillini 1930. a. ...“.

Kohtupalati otsuse matmiskulude kohta käivas osas leiab Riigikohus mitte küllaldaselt põhjendatud olevat, sest Kohtupalat ei ole seisukohta võtnud Liisa Saare voliniku edasikaebuses esitatud väite kohta, et BES §§ 1744 ja 1750 põhjal lasteta lesk ei olewat kohustatud temale kuuluva pärandiosa arvel katma oma surnud mehe matmiskulusid, välja arvatud juhtum, kus muust pärandvarast ei piisa nende kulude katteks. Seepärast, — ja et Kohtupalat ei tõsita, et Jakob Saarele üleläänud pärandvarast ei piisaks pärandijätja matmiskulude katteks —, osutub mitteküllaldaselt põhjendatuks tema järeldus, nagu peaks osa nende kuludest langema Liisa Saarele.

Mis puutub hauasamba püstitamisega seotud kuludesse, siis tuleb tähendada, et Liisa Saare volinik ise ei loe neid matmiskulude hulka, leiab aga, et Jakob Saar kui Hendrik Saare kinnisvara pärija olevat siiski kohustatud mainitud kulud Liisa Saarele tasuma, sest viimane olevat nende tegemisel talitanud *negotiorum gestor*’ina, ja toetub seejuures BES § 4449 peale. Kuid selle paragraafi põhjal on isik, kelle asemel *negotiorum gestor* teotsenud, kohustatud viimasele tasuma tema poolt kantud kulud ainult sel määral, mil määral need möödapääsetamatult vajalikud olid („*насколько таковые были необходимы*“). Seepärast langes Liisa Saare peale kohustus tõeks teha, et hauasamba püstitamine 540 krooni väärtuses oli tekkinud olukorrahakaselt möödapääsetamatult vajalik („*необходимо*“). Seda ta Kohtupalati järelduse järgi ei ole tõestanud, nagu järgneb Kohtupalati põhjendist, et „niisuguse kalli hauasamba tellimine millegagi õigustatud“ ei olnud. Oli aga Liisa Saar seda siiski teinud, vaatamata sellele, et see sugugi ei olnud möödapääsetamatult vajalik („*необходимо*“), siis ei olnud ka Jakob Saar üldse kohustatud temale hauasamba püstitamisega kantud

kulude tasumiseks ei täiel määral ega osaltki. Oli aga rahukogu siiski Jakob Saarel välja mõistnud Liisa Saare kasuks hauasamba püstitamise kulude osaliseks katteks 137 kr. 50 s., siis puudus Kohtupalatil, vastupidi kaebaja arvamusele, igasugune alus Liisa Saarele hauasamba püstitamise kulude katteks rohkem välja mõista, kui rahukogu oli teinud.

Et Kohtupalati otsus matmiskulude kohta käivas osas tuleb juba eespool esitatud põhjustel tühistada ja Liisa Saare kassatsioonkaebus hauasamba püstitamise kulude suhtes osutub alusetuks, kuna nende kulude tasumiseks Jakob Saar kohustatud ei olnud, siis kaotab tähtsuse küsimus, kas Kohtupalati järeldus pooltele üeläinud pärandiosade väärtuse kohta on õige või mitte, ja ühtlasi kaebaja poolt selle küsimuse kohta esitatud seletused.

Tähtsusetu on ka küsimus, kas on õige Kohtupalati kaalutus, et Liisa Saarel polevat moraalset õigust rohkem nõuda, kui rahukogu välja mõistnud, sest tema kasutanud pärast mehe surma Kalliste talu ilma rendita 28. märtsist 1925. a. 30. aprillini 1927. a., — sest see kaalutus on esitatud ainult täiendava põhjendi näol ja seega olulist mõju Kohtupalati lõppotsusele avaldada ei võinud.

Et Kohtupalati otsus asja aine kohta tuleb teatavas osas tühistada, ei või see otsus jõusse jääda ka kohtu- ja asjaajamiskulude kohta käivas osas.

Kõike seda arvesse võttes Riigikohus **otsustas:** Kohtupalati otsus selles osas, milles rahuldamata jäetud Liisa Saare poolt matmiskulude tasumise pärast tõstetud vastunõudmine 121 kr. 50 s. suuruses, samuti ka kohtu- ja asjaajamiskulude kohta käivas osas tühistada TKS §§ 339 ja 711 rikkumise pärast ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks mainitud osades teises kohtukoosseisus; muus osas Liisa Saare voliniku vann. adv. Rudolf Jaska kassatsioonkaebus tagajärjeta jätta. (Toim. nr. 93/32 a.)

Nr. 43.

TSIVIL-OSAKOND.

17. märtsil 1932 a.

Hilda Saksa voliniku vann. adv. Rein Eliaseri kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 17. detsembrist 1930. a. Hilda Saksa nõudes Paul Saksa vastu 2 000 krooni väärtuses.

Eesistuja, osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik T. Grünthal.

Viljandi-Pärnu Rahukogule antud nõudepalves seletas Hilda Saks, et tema olevat abielus kostja Paul Saksaga. Et abieluline ühiselu nende vahel pole olnud õnnelik, siis läinud nad lahku. Kostja, et kindlustada oma naise varanduslikku seisukorda, andnud viimasele loomi ning kraami ning lubanud rahas maksta 2 000 krooni. Nüüd ei tasuvat kostja vabatahtlikult nõudjale seda

summat ära, mispärast nõudja palus seda kostjalt välja mõista. Kostja vaidles nõude vastu, väites, et nõudja olevat kõik kraami kokkuleppe kohaselt kätte saanud. Rahukogu, asja arutanud, leidis tunnistaja Pargi läbi tõestatud olevat, et kostja lubas nõudjale küll 200 000 senti maksta lahkumineku puhul, kuid säärane lubadus polevat kostjale kohuslik BES § 3604 ja 3214 põhjal, mispärast käesolev nõue tagasi lükati.

Nõudja apellatsioonkaebuse põhjal tuli asi arutusele Kohtupalatis. Kohtupalat kinnitas rahukogu otsuse järgmistel kaalutlustel: BES järgi on abielumees oma abikaasa varanduse valitseja ja seepärast ka abikaasa esindaja varanduslikes asjades. Edasi valitseb poolte vahel BES § 79 põhjal varaühisus, mis võiks lõpetatud saada ainult BES § 36 korras, s.o. kirjaliku abielulepingu (§ 94) põhjal. Siit järgneb, et abielu kestel ei võinud Hilda ja Paul Saksi vahel suusõnaliselt säärane leping olla sõlmitud, mille järgi Paul Saks oleks kinkinud abikaasale 2 000 kr. selleks korraks, kui viimane tema juurest lahkuks, sest Paul Saks ei võinud talitada korraga enese eest ja ka abikaasa eest; igatahes pidid aga lubatud 2 000 kr. jääma ühise varanduse hulka ja nõudjal puudub õigus välja nõuda mehe valitsemise ja ühisvaranduse kestuse ajal osa sellest varandusest.

Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses palub Hilda Saksa volinik vann. adv. E. Eliaser Kohtupalati otsuse tühistamist järgmistel kaalutlustel.

Kohtupalati arvamus, nagu oleks poolte vahel valitsenud vara ühisus Liivimaa linnaõiguse järgi, olevat ekslik, sest pooled elanud maal. Lepingute sõlmimine abikaasade vahel, ka suuliselt, polevat aga seadusega sugugi keelatud. Järelikult, kui abielumees on lubanud oma naisele teatava varanduse anda, siis olevat naisel õigus nõuda ka selle väljaandmist. Kohtupalati vastupidised seisukohad olevat vastuolus BES §§ 110—116, 3109, 3209 jt.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis, et käesolevas asjas, seoses asjaoludega ning kassatsioonkaebuses esitatud väidetega, kuulub ta lahendamisele järgmine küsimus: „Kas on abielumehele kohuslik suuliselt tema naisega sõlmitud leping, mille järgi ta kohustus andma viimasele erivaraks teatava summa raha, ja kas on naisel õigus taotella abielu kestel selle raha väljaandmist omalt mehelt?“

Kuigi BES § 36 põhjal abieluleping peab olema sõlmitud kirjalikult, ei järgne sellest sugugi, et abikaasad ka ilma säärase lepinguta ei võiks omavahel sõlmida lepinguid, mille järgi abielumees teatava asja või rahasumma BES § 27 p. 2 põhjal annab oma naisele kasutamiseks ning valitsemiseks kui erivara (BES §§ 28, 110, 112, 115). Sääraste lepingute jaoks seadus mingisuguseid erilisi nõudeid nende vormi suhtes üles ei sea, hoiatades ainult, et neid ei tohi abikaasade kreditoride kahjuks sõlmida (BES § 116), mispärast BES § 2993 põhjal need võivad sõlmitud olla ka suuliselt ja nende sisu võivat asjaosalised tõestada tunnistajate läbi (vt. Zvingmann, VII k., otsus nr. 1231 ja IV k. otsus nr. 485). On aga mees naisele teatava varanduse erivaraks andnud ja selleko-

hase tahte lepingut sõlmides avaldanud ning et seaduse järgi erivara (*bona receptitia*) langeb välja abielulisest ühisvarast (BES §§ 81, 70, 109) või abielu kestel mehe valitsemisel ning kasustuses olevast naise varast (BES §§ 41, 97), olles abielunaise enese isiklikus kasustuses ja valduses, ilma et selleks tarvis oleks abikaasade vahel sõlmida BES § 33 jj. ette nähtud abielulepingut, siis BES § 3209 põhjal peab abielumees ka seda kokkulepet täitma ning oma naisele lubatud vara välja andma erivaraks. Keeldub mees seda vabatahtlikult tegemast, siis ei ole seaduslikku alust abielunaiselt võimalust võtta oma õigusi maksma panna kohtu läbi vastava nõude tõstmisega oma mehe vastu. Et käesoleval korral vastav kokkulepe poolte vahel sõlmiti, mille järgi Paul Saks lubas oma naisele anda 2 000 kr., seda tõsitavad niihästi rahukogu kui ka Kohtupalat. Et see kokkulepe oleks olnud sõlmitud ühe abikaasa kreditoride kahjuks ning et üldse kreditorid selle lepingu tühistamiseks nõuet oleksid tõstnud, vaieldes selle vastu põhjusel, et see pole BES §§ 36 ja 38 reeglite kohaselt sõlmitud ja rikkus ta sõlmimise momendil nende huve (BES § 116), selle kohta puuduvad toimetuses igasugused andmed. Lükkas aga siiski Kohtupalat käesoleva nõude tagasi, põhistades, et poolte kokkulepe polevat sõlmitud kirjalikult BES § 36 reeglite kohaselt ja et abikaasade vahel abielu kestel ei võivat sõlmitud saada suuliselt lepingut, mille järgi abielumees teatava vara annab naisele erivaraks, ja nagu puuduks seepärast nõudja Hilda Saksal õigus omalt mehelt välja nõuda lubatud 2 000 krooni, — siis ei saa seda kohtuotsust lugeda kokkukõlaliseks BES §§ 27, 36, 111, 115, 2993 ja 3209 tõelise mõttega, mispärast see otsus tuleb tühistada Hilda Saks voliniku vann. adv. R. Eliaseri kassatsioonkaebuse rahuldamiseks, ühtlasi langeb ära tarvidus peatuda teiste kassatsioonkaebuse väidete juures; kõigil neil kaalutlusil ja TKS § 809 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati otsus tühistada BES §§ 27, 36, 111, 115, 2993 ja 3209 rikkumise pärast ja asi saata Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus. (Toim. nr. 257/32 a.)

Nr. 44.

TSIVIL-OSAKOND.

7. aprillil 1932 a.

Anna Ermolajevi enese ja tema voliniku vann, adv. Viktor Johanson era- ja kassatsioonkaebused Kohtupalati määruse peale 29. jaanuarist 1931. a. ja otsuse peale 15. jaanuarist 1931. a. *Anna Ermolajevi nõudes August Perli pärandustombu ja Selma Sälbergi (Selberg) vastu võla mahakustutamise pärast kinnisvaralt 12 000 krooni väärtuses.*

Eesistuja osak. esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande kuulunud ja asunud nõudja Anna Ermolajevi voliniku vann. adv. Viktor Johanson kassatsioonkaebuse arutusele Kohtupalati otsuse peale 15. jaanuarist 1931. a., leiab Riigikohus järgmist:

Oma istungil 15. jaanuaril 1931. a. arutas ja otsustas Kohtupalat 2 Anna Ermolajevi poolt alustatud asja (vt. Kohtupalati toim. 1931. a. nr. 3 ja nr. 106). Asjatoimetuses 1931. a. nr. 3 taotles Anna Ermolajev, esimese abielu järgi Perli, Pärnus asetseva kinnisvara kinnist. nr. 1406 jagamist, mis olnud omandatud tema ja praegu surnud August Perli poolt nende abielu kestel ja kuuluvat selle abielu lahutamise tagajärjel jagamisele ühesuurustes osades tema kui surnud August Perli lahutatud naise ja August Perli pärandustombu vahel. Selle palve on Kohtupalat oma määrusega 15. jaanuarist 1931. a. tagasi lükanud. Tähendatud määruse peale Anna Ermolajevi voliniku poolt antud kassatsioonkaebuse on Riigikohus tänasel kohtuistungil tagajärjeta jätnud (vt. Riigikohtu toim. 1932. a. nr. 297).

Teise asja (vt. Kohtupalati toim. 1931. a. nr. 106) aineks oli Anna Ermolajevi poolt surnud August Perli ja Selma Sälbergi (Selbergi) vastu tõstetud nõudmine, milles ta palus: 1) tunnustada, et temal, Anna Ermolajevile, esimese abielu järgi Perlile, kuulub kokkukõlas BES §§ 79, 80 ja 126-ga, pool mõttelist osa Pärnus asetsevast kinnisvarast, kinnistus nr. 1406, s.o. samast kinnisvarast, mille jagamist ta oli juba taotelnud eespool-tähendatud toimetuses, — ja 2) tunnustada fiktiivseks ja tühiseks võlg 12 000 kuldkrooni suuruses, mis tehtud 1925. a. mais Selma Sälbergi kui võlauskuja ja August Perli kui võlgniku vahel ja sisse kantud Pärnu linna kinnistusraamatu registri osasse nr. 1406 9. mail 1925. a., ning kustutada vastav sissekanne 12 000 kuldkrooni suuruses. Protsessi kestel Kohtupalatis seletas nõudja volinik, et kõnesolev kinnisvara olevat juba kellegi Krakuseni nimele ümber kirjutatud, mispärast palus nõudmist nõnda redigeerida, et Anna Ermolajevile kuulus pool mõttelist osa Pärnus asetsevast kinnisvarast nr. 1406 veel 1925. a., s.o. hüpoteegi kinnistamise ajal Selma Sälbergi nimele, ja vastavalt sellele tunnustada, et sissekanne 12 000 kuld-krooni suuruses on tühine, ja kinnisvara müügist saadud raha tunnustada Anna Ermolajevile (Perlile) kuuluvas osas vabaks sellest Selma Sälbergi hüpoteegist.

Toimetuses nr. 106 — 1931. a. 15. jaanuaril 1931. a. tehtud otsusega kinnitas Kohtupalat Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse, millega Anna Ermolajevi nõudmine oli tagasi lükatud, ja selle Kohtupalati otsuse tühistamist taotleb Anna Ermolajevi volinik Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses.

Mainitud kaebuse leiab Riigikohus mittelugupeetava olevat.

Liivimaa Linnaõiguse järgi on abikaasade varandus, nii kaua kui nende abielu kestab, ühine ja kummalegi neist ei kuulu mõnd erilist osa sellest (BES §§ 79 ja 80), välja arvatud vara, mis lepingu või BES § 27 eeskirja põhjal eriti ühisvara hulgast eraldatud (§ 81). Abielu lahutamise korral aga kaotab abikaasade varandus ühisvara iseloomu: kumbki abikaasa võtab tema poolt abiellu toodud vara, kõik selle, mis tema abielu kestel eriti saanud, kui ka tema poolt eriti enda jaoks omandatud vara, kuna kõik abikaasade poolt abielu kestel ühiselt omandatud vara jagatakse nende vahel ühesuurustes osades (§ 126). Ühtlasi kaotavad oma jõu abikaasade vahel varemini sõlmitud abielulepingud

(§§ 127 ja 123). Kuid seadus ei keela abikaasadele nende abielu lahutamise korral nende ühiselt omandatud vara kohta niiviisi kokku leppida, et mitte iga selle vara hulka kuuluv asi pooleks ei jagata, vaid teatava liigi või üksikasjaliselt määratud asjad jääksid ühe või teise lahutatud abikaasa ainuomanduseks. Käesoleval juhtumil on Kohtupalat, viidates muu seas oma määrusele 15. jaanuarist 1931. a. Anna Ermolajevi poolt ühisvara jagamise pärast alustatud asjas, kindlaks teinud, et kõnesoleva kinnisvara suhtes BES § 126 ettenähtud ühisvara on Anna Ermolajevi ja August Perli poolt „juba lõpetatud 1918. aastal“. See Kohtupalati järeldus asjaoludest kuulub asja olustikku, mida Riigikohus TKS § 11 ja KS § 5 põhjal kassatsiooni korras ei aruta, ja õigustab Anna Ermolajevi nõudmise tagasilüket (TKS § 366).

Kaebaja väide, et kinnisvara kuuluvuse pärast abikaasade Perli ühise vara koosseisu oleks selle ühise vara jagamine võinud toimuda ainult kirjaliku, notariaalselt tehtud lepingu põhjal (BES §§ 33—40 ja 2735; Not. sead. § 280 p. 2), ei vääri lugupidamist, sest BES §§ 33—40 on ette nähtud ainult seesugused „abielulepingud“, mis sõlmitakse enne abiellumist, abiellumisel või abielu kestel, mitte aga kokkulepped, mis saavutatud peale abikaasade abielu lahutamist. Not. sead. § 280 p. 2 on kaotatud Ajutise Valitsuse poolt 1. aprillil 1919. a. vastuvõetud Ajutise notariaal-seadusega (RT 24 — 1919). Kirjaliku lepingu sõlmimiseks aga käesoleval juhtumil vajadust ei olnud, sest kõnesolev kinnisvara Pärnus oli juba selle omandamisel kinnistatud ainuüksi August Perli nimele, märkimata, et see moodustaks abikaasade Perli ühisvara, ja seega polnud mingit vajadust enam mõne uue märkuse tegemiseks kinnistusregistrisse August Perli omandisõiguse kohta sama kinnisvara peale (BES § 2735).

Kaebaja väide, et sel korral, kui vaadata neid asjaolusid, mida Kohtupalat arutanud ja millest ta oma lõpujäreldusele jõudnud, tulevat lugeda, „et Kohtupalati arutamine ei ole küllaldane ja mitte kooskõlas kõikide asjaoludega“, — põhineb kõigiti asjaolude sisuliselt arutamisel ja tõlgendamisel ning seepärast, kuuludes asja olustikku, järelekatsumisele kassatsiooni korras ei kuulu (KS § 5), esitama aga erilisi kaalutlusi iga poolte põhjendi ja iga tõendi kohta kohus TKS §§ 339 ja 711 järgi kohustatud ei ole, sest asja arutamise täielikkus on kindlustatud asjaolude ettekandmisega ja poolte seletustega kohtuistungil (vt. Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. ots. 1913 a. nr. 36) ja käesoleval juhtumil kanti asjaolud Kohtupalati istungil 15. jaanuaril 1931. a. Kohtupalati liikme poolt ette ja poolte volinikud andsid suusõnaliselt oma seletusi.

Ei vääri lugupidamist ka kaebaja väide, et Kohtupalat olevat arvesse võtmata jätnud tunnistajate Jaan Järvekülgi, Marie Petersoni ja Julie Schneideri öeldised, vaatamata sellele, et tunnistaja Järvekülg seletanud, et „nõudja juba algusest peale maja ostmisega Pärnus nõus ei olnud, sest maja oli ostetud ainult August Pärli nimele, ning et aastat kaks enne surma olevat August Perli tunnistaja isa juures küsimas käinud, kas ta lahutatud naine soovib maja tagasi saada, ja on siinjuures ütelnud „et tema teeb nii, et naine maja ei saa“. Tunnis-

taja Järvekülgi öeldist on Kohtupalat põhjalikult arutanud ja hinnanud oma määruse tegemisel Anna Ermolajevi poolt abikaasade Perli ühisvara jagamise pärast alustatud asjas, mis otsustatud, samuti kui ka käesolev asi, 15. jaanuaril 1931. a. Oma käesolevas asjas tehtud otsuses viitab Kohtupalat mainitud määrusele ning seega on väljaspool igasugust kahtlust, et Kohtupalat on ka käesoleva asja otsustamisel arvestanud tunnistaja Järvekülgi öeldist. Kohtupalat tõsitab oma otsuses, et ta on selle tegemisel arvesse võtnud „kõik andmed“ ja järelikult ka tunnistajate Marie Petersoni ja Julie Schneideri öeldised. Ei leidnud aga Kohtupalat, et nendes öeldistes sisaldub mingisuguseid andmeid, mis oleksid võinud otsustava tähtsusega olla käesoleva tüli lahendamisel, siis ei olnud temal ka põhjust eriliste kaalutluste esitamiseks nimetatud isikute tunnistuste kohta, seda enam, et nagu juba eespool öeldud, kohus pole kohustatud eriliste kaalutluste esitamiseks iga tõendi ja eriti iga tunnistaja öeldise kohta. Seepärast osutub alusetuks kaebaja arvamus, et Kohtupalat olla arvesse võtmata jätnud Marie Petersoni ja Julie Schneideri öeldised ning rikkunud TKS §§ 777, 339 ja 711.

Kohtupalat on kindlaks teinud, et kõnesolev, Pärnus asetsev kinnisvara oli juba 1918. aastal kaotanud BES § 126 ette nähtud ühisvara iseloomu ja jäänud August Perli ainuomandiks, ja sellest täitsa õieti järeldanud, et Anna Ermolajevil 1925. a. maikuus, mil hüpoteek tehti Selma Sälbergi nimele, polnud enam mingit õigust mainitud kinnisvara peale, ning et sellepärast temal ka vähematki õigust ei ole taotella temale mitte kuuluva vara peal lasuva obligatsiooni kustutamist. Tähendatud järeldusele jõudes ei olnud Kohtupalatil, vastupidi kaebaja arvamusele, enam põhjust ega vajadust asuda küsimuse lahendamisele, kuidas suhtus Selma Sälberg varanduslikesse vahekordadesse lahutatud abikaasade Perlide vahel ja kas tema teotses heas usus, ning arutada Anna Ermolajevi voliniku poolt selle küsimuse kohta antud seletusi, sest vastusmainitud küsimusele ei oleks võinud mingit mõju avaldada Kohtupalati lõppjäreldusele.

Neil põhjustel tagajärjeta jättes Anna Ermolajevi voliniku kassatsioonkaebust Kohtupalati otsuse peale 15. jaanuarist 1931 a. ja üle minnes Anna Ermolajevi enese kassatsioonkaebuse arutusele Kohtupalati määruse peale 29. jaanuarist 1931. a., leiab Riigikohus selle alusega olevat. Mainitud määrusega oli Kohtupalat otsustanud: 1) Anna Ermolajevi palve 15. jaanuari 1931. a. Kohtupalati otsuse seismapanemise üle kohtu- ja asjaajamiskulude sissenõudmise osas tagajärjeta jätta ja 2) Viljandi-Pärnu Rahukogu esimehe poolt 30. aprillil 1928. a. tehtud määrus käesolevas asjas nõudmise kindlustuse pärast, mis määrus on rahukogu poolt kinnitatud 9. mail 1928. a., ära muuta.

Oma kassatsioonkaebuses taotleb Anna Ermolajev selle määruse tühistamist „kindlustuse ära muutmise kohta“ käivas osas, kuid selleks ei leia Riigikohus seaduslikku põhjust, sest nõude kindlustamine on lubatud üksnes siis, kui see esitatud tõendite kohaselt osutub usutavaks („достовѣрно“).

On aga nõue, nagu käesolevas asjas, kahes kohtuastmes tagasi lükatud ja seega tunnistatud tõestamata olevat, siis ei ole kohus õigustatud säärast nõuet kindlustama ja ta peab, kui see oli juba varemini kindlustatud, tühistama antud kindlustuse sellekohase palve avaldamise korral kostja poolt (TKS §§ 590, 591 ja 891), nagu Kohtupalat käesoleval korral ka täitsa õieti on teinud. Kaebaja viide TKS § 814² peale on tähtsusetu, sest selle paragraafi määrus ei käi sugugi küsimuse kohta, kas nõudmine, mis Kohtupalati poolt tagasi lükatud, kuulub kindlustamisele või mitte.

Kõike seda arvesse võttes Riigikohus **otsustas**: 1) Anna Ermolajevi voliniku vann. adv. Viktor Johansonini kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 15. jaanuarist 1931. a. ja 2) Anna Ermolajevi kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse peale 29. jaanuarist 1931. a. tagajärjeta jätta. (Toim. nr. 297/32 a.)

Nr. 45.

TSIVIL-OSAKOND.

14. aprillil 1932. a.

Jüri Siitmanni voliniku vann. adv. A. Sirki kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse peale 15. jaanuarist 1931. a. Jüri Siitmanni kinnisvara $\frac{1}{4}$ mõttelise osa sundmüügi korraldamiseks kohtutäituri määramise asjas.

Eesistuja, osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik
T. Grünthal.

23. mail 1930. a. andis Tallinna-Haapsalu Rahukogule surn. Aleksander Pillarti pärandustombu volinik vann. adv. R. Eliaser kaebuse, milles seletas, et tema volitaja pööranud oma nõude Jüri Siitmanni vastu viimasele kuuluva kinnisvara mõttelisele osale. See kinnisvara kirjutatud sundmüügiks üles ja hinnatud 1 000 kroonile. Pärast nõude pööramist kinnisvarale ja selle üleskirjutamist ning hindamist teinud kinnisvara kaasomanikud Anna ja Tiina Siitmannid oma mõtteliste osadele obligatsioonid, mis kaugelt ületavad kinnisvara tõelise väärtuse. 8. mail 1930. a. pidanud toimuma Jüri Siitmanni ning teiste kaasomandis oleva kinnisvara müük, kuid see ei läinud korda, sest et kohtutäitur alustanud enampakkumist mitte 1 000 kroonist, s.o. hindamissummast, vaid võtnud arvesse vahepeal teiste kaasomanikkude poolt kinnisvarale tehtud obligatsioonid ja lisades selle juurde veel vastava summa obligatsioonidest vabade osade arvel. Selle tagajärjel osutunud oksjonil alghinnaks 10 335 kr. 47 s., mis summa eest aga ühtegi ostjat ei leidunud. Säärase talitusega rikkunud kohtutäitur TKS § 1871 õiget mõtet, sest iga kinnisvara müügil on otsustavaks momendiks, millal nõue pööratud kinnisvarale, ja pärastised muutused nii võlglaste enese kui ka tema kaasomanikkude poolt ei kuulu arvestamisele

sundmüügil, sest vastasel korral osutuks kinnisvara müük üldse võimatuks. Tallinna-Haapsalu Rahukogu määrusega 6./20. septembrist 1930. a. tunnistas kohtutäituri tegevuse Jüri Siitmanni jt. kinnisvara müügi asjas ebaseaduslikuks ja tunnistas samuti kehtivusetuks 8. mail 1930. a. toimunud selle kinnisvara enampakkumise.

Jüri Siitmanni voliniku vann. adv. A. Sirki kaebuse põhjal oli asi arutelusel Kohtupalatis, kus kinnitati rahukogu otsus.

Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses Jüri Siitmanni volinik vann. adv. A. Sirk palub Kohtupalati otsust tühistada, leides, et see otsus seisvat vastuolus TKS § 1847 ja BES § 1434. Nimelt polevat seadust, mis keelaks kaasomanikele koormata oma mõttelisi osi obligatsioonidega peale seda, kui ühe osaniku osale olevat sisse kantud TKS § 1847 ette nähtud märke. See märke kindlustavat ainult võla kättesaamist võlglaste mõttelisest osast. Kaasomanikud võivad oma mõtteliste osadele kanda obligatsioonid aga ka peale TKS § 1847 ette nähtud märkme kandmist ja kohtutäitur pidavat sundmüügil BES § 1434 põhjal pakkumist algama eesõigustatud hüpoteegiliselt kindlustatud võlgade summast.

Asja esituse kuulanud, leidis Riigikohus, et käesolev kassatsioonkaebus ei vääri lugupidamist.

TKS § 1847 põhjal nõude pööramisel võlglaste kinnisvarale kantakse vastav märke kinnisvara kinnistusregistrisse. Selle märkme sihiks on kindlustada kreditori nõude rahuldamist võlglaste kinnisvarast, milleks kitsendatakse kinnisvara omaniku võimet vabalt teha korraldusi kinnisvara suhtes (TKS § 1847, BES §§ 954, 959 ja 1385, kui ka Not. sead. § 316 ja 317). Järelikult kinnisvara omaniku suhtes, kelle kui võlglaste vastu nõue on pööratud täitmisele, on asi selge. Tekib küsimus, kas säärasel korral, kui kinnisvara on sundmüügiks üles kirjutatud ühe kaasomaniku võlgade pärast ja TKS § 1847 korras viimase mõttelisele osale vastav märke sisse kantud, võivad teised kaasomanikud korraldusi teha vabalt oma mõtteliste osade kohta. Seadus otseselt ei lahenda seda küsimust. Kui aga arvesse võtta ühisomandi iseloomu (BES § 927 jj.) ja vastavalt sellele TKS § 1886 ja BES § 3957 reegleid, et nõude pööramisel ühisomandis seisvale kinnisvarale ühe kaasomaniku võlgade pärast tuleb müügile terve kinnisvara sellisena, nagu ta müügiks üleskirjutamise momendil oli märgitud kinnistusraamatus (TKS §§ 1858, 1855, 1869), siis peab järeldama, et pärast vastava märkme (TKS § 1847) sissekandmist ühisomandis oleva kinnisvara mõttelisele osale ka teised kaasomanikud ei tohi oma edaspidiste korraldustega riivata kreditori õigusi, kes nõude pööranud kinnisvarale. Järelikult, kui kreditor on nõude pööranud ühe kinnisvara kaasomaniku vastu temale kuuluvale mõttelisele osale kinnisvarast ja on selle kohta vastav märke kinnisvara kinnistusregistrisse kantud, mis eeldab BES § 3957 ja TKS § 1886 põhjal terve kinnisvara sundmüügile määramist ja mis märkme sissekandmisega on kindlustatud kreditorile vastavad eesõigused (Not. sead. §§ 316, 317), siis on

tähtsusetud säärasele kreditorile kõik muudatused, mis kaasomanikkude osade suhtes võisid tekkida peale märkme sissekandmist kinnisvara sundmüügi teostamiseni. BES § 3957 omalt poolt ütleb, et kaasomanik ei saa takistada kinnisvara sundmüüki ühe kaasomaniku võlgade pärast, olgu siis, kui ta kreditoride taotlused ära ostab.

Käesoleval korral on rahukogu ning Kohtupalat kindlaks teinud, et kaasomanikkude poolt tehtud võlad kindlustati hüpoteegilises korras kaasomanikkude eneste nõusolekul kinnisvarale peale seda, kui ühe kaasomaniku võlgade pärast täitmine oli pööratud kinnisvarale ja vastav märges selle kohta kantud kinnistusregistrisse. Oli aga asi nii, mida ka kaebaja ei eita, siis on täiesti seaduslik kohtupalati otsus, et kinnisvara sundmüük pidi algama nende andmete alusel, mis olid koostatud selle seisundi järgi, nagu see oli kinnisvara suhtes märgitud kinnistusregistris kinnisvara sundmüügiks üleskirjutamisel.

Neil kaalutlusil Riigikohus **otsustas**: Jüri Siitmanni voliniku van. adv. A. Sirki kassatsioonkaebus jätta tagajärjeta. (Toim. nr. 317/32. a.)

Nr. 46.

TSIVIL-OSAKOND.

21. aprillil 1932. a.

Põllutöoministeeriumi voliniku vann. adv. Rein Eliaseri kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 9. märtsist 1931. a. Charlotte Mülleri, Marta Kleini, Elisabeth Sieghali ja Friedrich, Peeter, Jakob ning Justine Mülleri nõudes Friedrich Moelleri ja Põllutöoministeeriumi vastu 81 krooni suuruses ostu-müügi lepingu maksvaks tunnistamises.

Eesistuja, osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulanud, leiab Riigikohus, et Põllutöoministeeriumi voliniku vann. adv. Rein Eliaseri kassatsioonkaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjustel:

Vene seisuste seaduse (VSK IX k.) § 830 märkuse 2 lisa I, millele viitab BES § 713 märkus 2, määras, et välismaalased ei või mingil teel ega mingisugustel seadustes lubatud alustel omandada selles seaduses tähendatud kubermangudes — seal hulgas ka Liivimaa kubermangus — väljaspool linnapiire asetsevaid kinnisvarasid ega kinnisvarade valdamise või kasutamise õigust üldse, eriti aga rendi- või üürilepingutest tekkivaid õigusi, välja arvatud juhtumid, mis ette nähtud tähendatud lisa § 3-s (§ 1), s.o. juhtumid, kus kinnisvara üle läheb välismaalastele seadus- või testamendijärgse pärimise teel (§ 3). Sama lisa § 7 ütleb, et igasugused tehingud, mis sõlmitud selle lisa reeglite rikkumisega või

nendest möödahiilimiseks, loetakse maksvusetaks („Всякаго рода сдѣлки, совершенныя въ нарушеніи или въ обходѣ правилъ сего приложенія, признаются недѣйствительными“). Ja § 8 määrab, et sel korral, kui § 7 mainitud tehingu sõlmimine ilmsiks tuleb ja kubermangu ülemusele teatavaks saab, pöördub kohalik kindralkuberner või kuberner vastava kohtu poole nõudmisega selle tehingu või tema kohta tehtud akti tühistamise pärast.

Kohtupalat on kindlaks teinud, et Saksa riigi alam August Müller oli 1913. aastal Võru maakonnas asuva Sõmerpalu mõisa omaniku Friedrich Moelleri käest suusõnaliselt sõlmitud lepingu järgi ostnud nimetatud mõisast lahutamata maatüki „Annenhof nr. 29“ ning et tähendatud suusõnaline leping on 10. juulil 1918. a. lepinguosaliste poolt kirja pandud. Et aga eespoolesitatud seadus oli selle lepingu sõlmimise ajal (1913. a.) maksev ja jõus oma täies ulatuses ja seega leping algusest peale seadusvastane ja tühine, siis ei võinud sama leping seaduspäraseks muutuda tema kirjapanemise tagajärjel 1918. a. ning Kohtupalat on oluliselt rikkunud BES § 713 märkus 2, 2922 ja 3214 ning Vene seisuste sead. § 830 märk. 2 lisa I, leides, et mainitud leping olevat maksev Põllutööministeeriumi kui endise Sõmerpalu mõisa omaniku Friedrich Moelleri õiguste järglase suhtes.

Kohtupalati arvamus, et tähendatud leping oleks võinud oma jõu kaotada ainult siis, kui ta oleks kubeneri nõudel vastava kohtu otsusega tühjaks tunnistatud, ei vasta Vene seisuste sead. § 830 märk. 2 lisa I §§ 7 ja 8 eeskirjadele, millest esimene määrab, et igasugused tehingud, mis rikuvad tähendatud seadust või on sõlmitud tema eeskirjadest mööda hiilimiseks, on maksvuseta ja seega iseenesest ja algusest peale tühised, teine aga ei tee kubeneri kohustuse tekkimist, esineda nõudmisega tehingu enese või tehingu kohta tehtud akti tühistamise pärast, sõltuvaks kubeneri näengust ega määra sugugi, et sellekohase nõudmise mittetõstmise korral seadusvastane tehing omandaks maksvuse, kui selle sõlmimine — nagu käesoleval juhtumil, kus ostu-müügi leping 1913. a. sõlmiti suusõnaliselt ja 1918. a. koduselt kirja pandi ning müüdüd maatükk ostjale üle anti alles 23. aprillil 1919. a. — kubermangu ülemuse eest varjatud oli ning mingit a k t i, mille tühistamist kuberner oleks võinud taotella, üldse tehtud ei olnud. Neil tingimusil aga oli Põllutööministeerium õigustatud kaitsema riigi õigusi vastuvaidlusega, et mainitud tehing, kui ilmsesti seadusvastane, on tühine algusest peale.

Ka see asjaolu, et Vene seisuste seaduse § 830 märk. 2 lisa I § 1 ja BES § 713 märkus 2 muudeti 18. detsembril 1925. a. Riigikogu poolt vastu võetud ja 29. detsembril 1925. a. „Riigi Teatajas“ kuulutatud Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadusega (RT 1925 — 199/200) selles mõttes, et välismaalastele on keelatud kinnisvarade omandamine ja kasutamine ainult „Petserimaal, Narova-tagustes valdades, samuti kuivamaa ja Peipsi järve piiriäärses 20-verstalises maaribas“, ei võinud mingit mõju avaldada eeloleva protsessile, sest mainitud seadus ei määra, et varemini —

§ 830 märk. 2 lisa I § 1 ja BES § 713 märk. 2 maksvuse ajal nende veneaegses redaktsioonis — seadusvastaselt sõlmitud ja algusest peale tühised tehingud omandaksid jõu ja maksvuse tähendatud, 29. detsembril 1925. a. ilmunud seadusega.

Lõpuks ei õigusta kaevatud otsuses väljendatud lõppjäreldest ka Kohtu palati viide 5. juunil 1925. a. „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse (RT 1925 — 95/96) § 4 peale. Viimane määrab: „Kõik need iseseisvate üksustena kinnistusraamatutes tähendatud maatükid kui ka mõisadest lahutamata osad, mille kohta tehtud võõrandamislepingud enne 12. juulit 1917 a., kantakse nende omandajate nimele kinnistusraamatutes Põllutööministeeriumi poolt välja antud tunnistuste põhjal. Vastavad tunnistused antakse omandajatele, kui kohus või Põllutööministeerium tunnustanud nende poolt esitatud lepingud“. Käesoleval juhtumil Põllutööministeerium Friedrich Moelleri poolt August Müllergia sõlmitud lepingut tunnustanud ei ole. Kohtupalat on küll selle lepingu maksvaks tunnustanud, kuid tema sellekohane järeldus ei vasta, nagu juba eespool öeldud, selle seaduse nõuetele, mis oli maksev tähendatud lepingu sõlmimise ajal, ja seega ei õigusta 5. juunil 1925. a. ilmunud seaduse § 4 kohaldamist käesoleva asja suhtes.

Kõike seda arvesse võttes, Riigikohus otsustas: Kohtupalati otsus BES § 713 märkuse 2, §§ 2922 ja 3214, Vene seisuste seaduse § 830 märkuse 2. lisa I, §§ 1, 7 ja 8 ning TKS §§ 9, 399 ja 711 rikkumise pärast tühistada ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus. (Toim. nr. 346/32 a.)

Nr. 47.

TSIVIL-OSAKOND.

6. mail 1932.

*Oskar Mägi kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse peale 19. jaan. 1931. a.
Oskar Mägi kinnisvara summimüügi asjas.*

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik
T. Grünthal.

Asja esituse kuulunud, Riigikohus leidis järgmist.

Oskar Mägile kuuluv kinnisvara oli määratud tema kreeditoride nõudel avalikule sundmüügile. Esimene sundmüük peeti 25. VIII 1924, kus kinnisvara eest pakkus kõrgeima hinna, 1.545.000 marka, Johannes Jürisson ja sisse maksis kautsjoni 100.000 marka. Et ostja Johannes Jürisson jättis seaduslikuks tähtpäevaks ostuhinna ning muud maksud tasumata, siis Tallinna-Haapsalu

Rahukogu määras Oskar Mägi kreditori Gustav Kolksi palvel 10. jaanuaril 1925. a. Oskar Mägi kinnisvara kohta pidada teist korda sundmüük. 28. sept. 1925 teatas kinnisvara sundmüüki korraldav kohtutäitur rahukogule, et Oskar Mägi kreditorid olid loobunud kinnisvara teiskordsest müügist, olles tagasi võtnud omad täitelehed ja sundtäiteaktid.

Vahepeal oli Oskar Mägi rahukogu ees esinenud palvega, et Johannes Jürissoni poolt esimesel oksjonil sissemakstud kaitsjon jäetaks Oskar Mägile ja tema kreditoridele. Johannes Jürisson oli aga palunud maksta kaitsjon temale tagasi, sest kinnisvara teiskordne sundmüük jäänud kokkuleppe tõttu kreditoride ja võlgniku vahel üldse pidamata ja seega on sundmüügitoimetus üldse lõpetatud. 11. okt./1. nov. 1931 a. rahukogu määras: 1) Johannes Jürissoni poolt sissemakstud kaitsjon 100.000 marka talle tagasi maksta ja 2) Oskar Mägi palve selle summa kinnipidamise üle jätta tagajärjeta. Oskar Mägi era-kaebuse põhjal oli asi arutusel Kohtupalatis, kus kinnitati rahukogu otsus. Kohtupalati määruse tühistamist taotleb Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses Oskar Mägi, leides selle vastuolus seisvat BES § 3968 ja TKS § 1882 reeglitega.

See kassatsioonkaebus ei vääri rahuldamist.

Nagu rahukogu ning Kohtupalat päris õieti leiavad, pole mingit seaduslikku alust esimesel sundmüügil enampakkuja poolt makstud kaitsjoni (TKS § 1156¹) kinni pidada enam siis, kui sissenõudjad on loobunud oma nõuetest ja selle tagajärjel välja kuulutatud teiskordne sundmüük jääb pidamata ning üldse kinnisvara sundmüügitoimetus kuulus lõpetamisele. Nagu TKS § 1882 ja 1176 ühisest mõttest selgub, on oksjonil sissemakstud kaitsjon õieti osa kinnisvara müügist saadud summast, mispärast see raha tuleb säärasel korral, kui oksjon üldse ära jääb ja sissenõudmistoimetus kuulub selle tagajärjel lõpetamisele, välja anda sellele isikule, kes ta omal ajal sisse maksnud, sest see raha pidi olema ainult tagatiseks, et ostja ostusumma täielikult ära tasub, kuna vastasel korral see raha lisatakse juurde ostuhinnale, mis saadud teiskordsel oksjonil. On aga kreditorid oma sissenõudmise lõpetanud ja kinnisvara oksjon selle tagajärjel osutunud juba ülearuseks, siis on loomulikult ära langenud ka see eesmärk, milleks kaitsjon oli võetud, ja endine olukord tuleb ka kaitsjoni sissmaksja suhtes sellega jalule seada, et ta kaitsjoni tagasi saab. Sellele seisukohale on juba Vene Senat asunud oma otsustes 1900. a. nr. 9 ja 1897. a. nr. 27 ja Riigikohus leiab, et neis otsustes väljendatud kaalutlused pole millegagi vastuolus TKS § 1882 ja BES § 3968 reeglitega, mispärast Kohtupalat võis neis otsustes esitatud kaalutlusi omaks võtta ka käesolevas asjas. Seepärast, ning et kõik teised kaebaja väited kuuluvad asja olustikku, mis Kohtute sead. § 5 ja TKS § 11 jõul ei või kassatsiooni korras tulla arutusele, Riigikohus otsustas: jätta Oskar Mägi kassatsioonkaebus tagajärjeta. (Toim. nr. 403/32 a.)

Nr. 48.

TSIVIL-OSAKOND.

26. mail 1932. a.

1) *Olga Mohri voliniku vann. adv. Siegfried Bremeni ja 2) Raudteevalitsuse volinik vann. adv. Valdemar Bocki kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 2./9. märtsist 1931. a. Olga Mohri nõudes Raudteevalitsuse vastu 12.100 krooni väärtuses.*

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees J. Lõo.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis järgmist.

Olga Mohri poolt Raudteevalitsuse vastu avaldatud kahjutasunõude aluseks oli asjaolu, et 27. oktoobri ööl 1927. a. jäänud nõudja abielumees Karl Mohr Türi raudteejaamas manööverdava rongi alla ja saanud surma. See õnnetus juhtunud, nagu nõudja väidab, raudteeliikumise halva korralduse tõttu. Nimelt tahtnud Karl Mohr minna Paide sõitvale rongile, mis seisnud kolmandal raudteeliinil, kuna esimestel liinidel manööverdas kaubarong, mille alla Karli Mohr liinilt üleminekul ka sattunud.

Raudteevalitsus on väelnud nõude vastu, väites, et õnnetus juhtunud Karl Mohriga tema enese hooletuse tõttu, mispärast kostja ei pea tagajärgede eest vastutama.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu rahuldab nõude 6.100 kr. suuruses summas.

Raudteevalitsuse apellatsioonkaebuse põhjal oli asi arutusel Kohtupalatis. Kohtupalat leidis, et õnnetus Karl Mohriga on juhtunud niihästi viimase enese kui ka Raudteevalitsuse süü tõttu. Kohtupalat on leidnud, et Karl Mohr pole raudteeliinist üleminekul olnud küllalt ettevaatlik, kuid teisest küljest olevat kord olnud Türi jaamas vilets. Olgugi et rong pidi mõne minuti pärast välja sõitma Paidesse ja kaubarong manööverdas selle ärasõitmist ootava rongi ning jaamahoone vahel olevail liinidel, millest reisijad, kes rongile ruttasid, pidid üle minema, pole jaama ees ühtegi raudtee agenti olnud, kes reisijate raudteeliinidest ülemineku järele oleks valvanud, nii et keegi pole näinudki, kuidas Karl Mohr rongi alla jäi. Neil kaalutlusil on Kohtupalat nõudjale välja mõistnud ainult pool sellest summast, s.o. 3.050 krooni.

Selle Kohtupalati otsuse tühistamist taotlevad Riigikohtule antud kassatsioonkaebustes Olga Mohri volinik vann. adv. S. Bremen ja Raudteevalitsuse volinik vann. adv. V. Bock. Esimene leiab, et Kohtupalati järeldus, nagu oleks Karl Mohr surma saanud ka enese süü läbi, polevat asjas olevate andmetega tõendatud ja Kohtupalat polevat üldse õnnetusjuhtumiga seoses seisvaid asjaolusid küllaldaselt arvestanud, rikkudes sellega TKS §§ 339, 366, 456 ja 711. Asjaolu, et Kohtupalat rahuldab nõude „segasüü“ pärast ainult osaliselt, näeb kaebaja Vene Tsiviilseaduse (S. K. X k.) § 683 rikkumist.

Raudteevalitsuse volinik omas kaebuses väidab, et Kohtupalati järeldus, nagu oleks ka Raudteevalitsus õnnetuses süüdi, polevat asjas millegagi tõendatud. Peale selle tunduvat Kohtupalati põhistuses loogiline vastuolu: Kohtupalat ühinevat kostja voliniku väidetega, et Karl Mohr olnud süüdi rongi alla jäämises, kuid ometi järeldavat Kohtupalat sealsamas jällegi, et õnnetus juhtunud Raudteevalitsuse süü läbi. Seetõttu leiab kaebaja Kohtupalati otsuse vastuolus seisvat TKS §§ 711, 744, 411, Raudtee sead. § 92 ja VSK X k. § 683 reeglitega.

Need mõlemad kassatsiooni kaebused ei vääri rahuldamist. Nagu järgneb Raudtee seadustiku § 92, VSK X k. §§ 683, 675 ühisest mõttest, võib kohus säärasel korral, kui ta raudteel aset leidnud õnnetusjuhtumi suhtes kindlaks teinud, et seda põhjustas niihästi raudtee agentide kui ka kahjukannataja enese süü (nn. *culpa mixta*), vastutuse selle õnnetusjuhtumi tagajärgede eest ära jaotada, vastavalt kummagi süü suurusele (vt. ka Vene Senati tsiv. kass. dep. otsus 1908. a. nr. 19). Käesoleval korral on Kohtupalat asja olustikust järeldanud, vastavalt TKS §§ 339, 366 ja 711 reeglite kohaselt sellekohastele asjas selgitatud andmetele tuginedes, et õnnetus Karl Mohriga juhtus niihästi tema enese ettevaatamatuse kui aga ka Raudteevalitsuse süü läbi. See järeldus asja olustikust, mis ei kuulu revideerimisele kassatsiooni korras, õigustab lõppjäreldust kohtuotsuse näol, millega materjalne vastutus selle õnnetuse läbi tekkinud kahjude eest pandi ainult poolles suuruses Raudteevalitsuse kanda. Seepärast ei vääri kumbki kassatsioonkaebus rahuldamist.

Neil kaalutlusil Riigikohus **otsustas:** 1) Olga Mohri voliniku vann. adv. Siegfried Bremeni kassatsioonkaebus ja 2) Raudteevalitsuse voliniku vann. adv. Valdemar Bocki kassatsioonkaebus tagajärjeta jätta. (Toim. nr. 451/32 a.)

Nr. 49.

TSIVIL-OSAKOND.

2. juunil' 1932. a.

Hendrik Koori kassatsioonkaebus ja tema voliniku vann. adv. Rudolf Jaska kassatsioonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 28. märtsist 1931. a. Hendrik Koori nõudes Põllutööstusministeeriumi vastu õigusliku vahekorra tunnistamise pärast.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulanud, leiab Riigikohus järgmist:

21. novembril 1929. a. Rahumäe jaoskonna rahukohtunikule antud nõudepalves seletas Hendrik Koori volinik vann. adv. R. Jaska, et Põllutööstusministeeriumi poolt olevat üle võetud tema volitajale kuuluvad hooned: 1) taluhoone

nende eest tasu nõuda, sest selle õiguse olemasolu tunnustamise või mittetunnustamise võimalus olenes poolte vahelise vahekorra iseloomust (BES §§ 711 ja järgm.; § 772 märkus). Seda aga tõeks teha nõudja ei püüdnudki (TKS § 1).

Et rahukogu otsus, sõltumata viimase aluseks võetud põhistest, osutub oma lõppjäreluses õigeks, siis ei leidu seaduslikku põhjust kaevatud otsuse tühistamiseks, kuigi peaks, nagu kaebaja arvab, ekslik olema rahukogu arvamus, et Hendrik Koori nõue osutuvat „maskeeritud omandiõiguse taotluse nõudmiseks“, ning et nõudjal oleks tulnud administratiivkohtukorras taotella vaidlusaluste hoonete ülevõtmis- ja riigistustoimetuste tühistamist. See asjaolu aga, et rahukogu ei ole sisuliselt arutanud asjas esitatud tõendeid, ei või kaevatud otsuse tühistamise põhjuseks olla, sest see fakt, et kõnesolevad hooned olnud nõudja poolt ehitatud, kui see ka oleks kindlaks tehtud, ei oleks, nagu juba eespool öeldud, võinud Koori nõudmise rahuldamise põhjuseks olla.

Kõike seda arvesse võttes Riigikohus **otsustas**: 1) Hendrik Koori voliniku vann. adv. Rudolf Jaska kassatsioonkaebuse tagajärjeta jätta; 2) Hendrik Koori poolt isiklikult antud kassatsioonkaebuse läbi vaatamata jätta. (Toim. nr. 522/32 a.)

Nr. 50.

TSIVIL-OSAKOND.

6. oktoobril 1932. a.

Liisa Kurvitsa pärandustombu, Anna Karu voliniku vann. adv. A. Jungi ning Hans Saare kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 19. märtsist 1931. a. Jaak Kingo nõudes Liisa Kurvitsa pärandustombu, Anna Karu, Hans Saare ja Põllutöömisteeriumi vastu asunikukoha rendiõiguste üleandmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik T. Grünthal.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis, et Liisa Kurvitsa pärandustombu ja Anna Karu voliniku vann. adv. A. Jungi ning Hans Saare kassatsioonkaebus tuleb jätta tagajärjeta.

Asja sisulisel arutusel on Kohtupalat toimetuses olevate andmete põhjal kindlaks teinud, et 1924 a. märtsikuul, s.o. ajal, mil juba kehtis Maareformi teost. määruste § 120 uues redaktsioonis, kostjad leppisid nõudjaga kokku, mille järgi nad võõrandasid nõudjale omad õigused neile pärandiks langenud asundustalu suhtes. Maareformi t.m. § 111 järgi võib säärane asundustalu üleandmine toimuda lõplikult küll Põllutöömisteeriumi nõusolekul, milleks ringkonnavalitseja juures vastav rendileping sõlmitakse uue rentnikuga, kuid Kohtupalat leidis, et ükski seadus ei keela endisele rentnikule sõlmida kokkulepet teatava isikuga rendiõiguste üleandmiseks eeldusel, et Põllutöömisteeriumi poolt

antakse selleks nõusolek. Ja kui säärane kokkulepe on sõlmitud, mis sugugi ei nõua veel kirjalikku vormi, siis ei või rentnik keelduda vastava avalduse teemisest Põllutööministeeriumile, et rendiõigus kokkulepitud isikule üle antaks. Keeldub aga rentnik kokkuleppe täitmiseks säärast avaldust andmast, siis võib teda selleks sundida asjasthuvitatud teine pool vastava nõude läbi kohtulikult. Põllutööministeerium otsustab üleandmise küsimuse juba pärast seda, kui vastav avaldus talle selle üle on saabunud, silmas pidades vastavaid Maareformi teost. määrusi. Rentnikul pole aga mingit õigust kokkuleppes taganeda ja keelduda vastavat avaldust rendiõiguste üleandmiseks alla kirjutamast sel ettekäändel, et vastav nõusolek rendiõiguste üleandmiseks Põllutööministeeriumilt puudus momendil, mil rentnik oli rendiõiguste üleandmiseks vastava isikuga omavahel kokku leppinud.

Need Kohtupalati seisukohad Maareformi teost. määruste §§ 120 ja 111 tõlgendamisel leiab Riigikohus õiged olevat. Sel põhjusel ei saa õigeks pidada kaebajate väiteid, et poolte kokkulepe olevat tühine ning seadusvastane, kui ka seda, et kokkulepe rendilepingu üleandmiseks oleks tingimata pidanud olema sõlmitud kirjalikult. Sel põhjusel ei vääri lugupidamist ka need kaebajate seisukohad, nagu oleksid kostjad õigustatud olnud ükskõrgselt kokkuleppes taganema. Päris vildak on kaebajate järeldus ka BES § 3321 ja 3890 p. 5. mõttest, kui nad arvavad, et nõudja hulga aja jooksul ei nõutanud Põllutööministeeriumilt nõusolekut rendilepingu ülevõtmiseks kostjailt, kuigi talu ise oli talle üle antud, — õigustab kostjaid nägema nõudja tegevuses säärast viivitust, mille läbi kokkuleppe siht ning mõte kadus, ning neil õigus oli saavutatud kokkulepet ignoreerida ja ilma et oleksid saavutanud selle tühistamist, omad õigusel renditalu suhtes teiskordselt võõrandasid kostjale Hans Saarele. Säärase kostjate väite võis Kohtupalat kõrvale heita, ilma et ta millegagi oleks rikkunud BES §§ 3321 ja 3890 p. 5 mõtet.

Ekstlik on ka see kaebajate väide, et Põllutööministeeriumi volinik olevat Kohtupalatis 19. III 1931 seletanud, et Põllutööministeerium ei andvatki rendiõiguste üleandmiseks nõudja Kingole luba. Säärast seletust asjast ei nähtu. Ja kui säärane seletus olekski olnud antud, see ei puutu käesolevasse asjasse, sest Põllutööministeerium võib seda küsimust otsustada ikkagi alles siis, kui selleks talle vastav palve asjaosalistelt on saabunud.

Kohtupalati otsus põhineb kõigi asjas selitatud tõendite ja asjaosaliste seletuste koostuslikul hinnangul, olles vastavate loogiliste kaalutlustega põhistatud (TKS §§ 339, 711). Eriti on kaaluteldud tunnistajate öeldised. Kui kaebajad väidavad, et nad ei pea tunnistajate öeldisi üldse õigeks, siis on see nende arvamus, mis iseenesest veel ei kõiguta Kohtupalati järeldusi ega või olla kassatsioonipõhjuseks (TKS §§ 793, 798), sest tunnistajate öeldisi Riigikohus ei saa hakata sisuliselt hindama ega või seetõttu kaalumisele võtta ka kaebajate arvamusit tunnistajate öeldiste õigsuse suhtes (Kohtute sead. § 5). Ei saa seepärast mingit

kaalu anda kaebajate väitele, nagu oleks Kohtupalat rajanud oma otsuse oletustele.

Kõigil neil kaalutlusil Riigikohus **otsustas**: Liisa Kurvitsa pärandus-
tombu ja Anna Karu voliniku vann. adv. A. Jungi ning Hans Saare kassatsioon-
kaebus jätta tagajärjeta. (Toim. nr. 671/32 a.)

Nr. 51.

TSIVIL-OSAKOND.

8. oktoobril 1932. a.

*Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubandusliku Esinduse Eestis
voliniku vann. adv. abi Sergei Pauli kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse
peale 25. novembrist 1931. a. Jakob Pärtsemi nõudeasjas kaebja Ülevenemaalise
Tarvitajate Ühisuse Keskliidu ja teiste vastu 5.000.000 krooni väärtuses.*

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulanud, leiab Riigikohus järgmist:

10. aprillil 1930. a. Tallinna-Haapsalu Rahukogu Jakob Pärtsemi poolt esitatud nõudepalves on kostjatena üles antud:

1) Ülevenemaaline Tarvitajate Ühisuste Keskliit (lühendatult „Tsentrosojuz“);

2) Vene Väoiskaubanduse Rahvakomissariaat (lühendatult „Vneštorg“);

3) Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubanduslik Esindus Eestis.

Viimane olevat nõudja seletuse järgi kahe esimese kostja esindajaks ja asuvat Tallinnas.

Nõude aluseks on pandud 10. aprillil 1920. a. Jakob Pärtsemi kui müüja ja Tsentrosojuzi kui ostja vahel väliskaubanduse alal sõlmitud ostu-müügi leping, millega hiljemini ühinenud Vneštorg (RSFSR), avaldades 28. juunil 1920. a. oma õigusvõimustatud kaubandusliku agendi kaudu nõusoleku 10. aprillil 1920. a. sõlmitud lepingu tingimuste muutmise kohta.

Nõude aineks on Jakob Pärtsemi taotlus:

1) kohustada kostjaid solidaarselt avama deposiiti „G. Scheel ja Ko“ pangas nõudja nimele Kr. 2.880.054 suuruses summas väljamaksmiseks nõudjale 2.440 tonni Saksamaal valmistatud 1- kuni 6-tolliste naelte cif Tallinn saatedokumentide vastu; selle kohustuse mittetäitmisel kostjatelt sisse nõuda solidaarselt nõudja kasuks eeltähendatud naelte ostuhind Kr. 2.880.054; 2) kohustada kostjaid solidaarselt maksma nõudjale kahjutasu Kr. 2.119.946; ja 3) välja mõista kostjatelt nõudja kasuks 6% Kr. 5.000.000 pealt nõude avaldamise päevast tasumiseni.

Rahukogule 4. oktoobril 1930. a. antud palves (vt. rahukogu toim. lht. 26) seletas nõudja volinik muu seas, et Tsentrosojuz olnud 1920. aastal Nõukogude Vene riiklik asutis, mitte aga kaubanduslik selts, ega olnud Eestis legaliseeritud. Sellepärast tulevat nõudja voliniku arvates Tsentrosojuzi nimel või osavõtul 1920. aastal sõlmitud lepingute peale väliskaubanduse alal vaadata kui Nõukogude Vene riigi fiskuse lepingute peale ja nendest tekkivate nõuete asjus olevat Vene Kaubanduslik Esindus Eestis Tsentrosojuzi seaduslik esindaja.

Asja toimetamisel rahukogus avaldas Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubandusliku Esinduse volinik taanduse TKS § 571 p.p. 1 ja 3 põhjal ja väitas, et eelolev asi üldse ei allu E e s t i kohtule.

Määrusega 27. märtsist/14. aprillist 1931. a. rahukogu otsustas: kostja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubandusliku Esinduse Eestis voliniku poolt TKS §§ 571 p. 1 ja 571 p. 3 põhjal avaldatud taandused jätta tagajärjeta.

Kohtupalatile antud erakaebuses seletas nimetatud esinduse volinik muu seas, et käesolev asi ei alluvat E e s t i kohtule ning et rahukogu olevat sellest tema väitest vaikides mööda läinud, ja palus asjatoimetus TKS § 584 p. 1 põhjal lõpetada ja panna nõudja peale kõik kohtu- ja asjaajamiskulud.

Mainitud erakaebuse on Kohtupalat oma määrusega 25. novembrist 1931. a. tagajärjeta jätnud, leides, „et nõudja voliniku õige seletuse järgi erakaebaja taandused TKS § 571 p.p. 1 ja 3 põhjal ei vääri tähelepanu sellepärast, et erakaebaja ei ole väitnud, et asi allub teise kohtule, ja e t t a n d u s, e t a s i e i a l l u v a t k o h t u l e, üldse ei kuulu läbivaatamisele eraldi asja sisuliselt arutamise (Vene Sen. ots. 838/75)“.

Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses taotleb Eestis asutatud Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubandusliku Esinduse volinik vann. adv. abi Sergei Paul Kohtupalati määruse tühistamist TKS §§ 210, 225, 257, 266, 269, 293, 339, 571 ja 584; Eesti Vabariigi ja N.S.V.L. vahel sõlmitud kaubanduslepingu §§ 17—22; Tsiviilkohtu asjades vastastikku abiandmise kokkuleppe eeskirjade ja N.S.V.L. põhiseaduse rikkumise pärast.

Riigikohtu istungil palus nõudja volinik mainitud kaebust läbi vaatamata jätta, sest Kohtupalati poolt eelolevas asjas tehtud määrus ei kuuluvat kohtu teise astme lõplikkude otsuste hulka, mille peale ainult on kohtukäijad õigustatud kassatsiooni korras kaebama.

Pöördudes nõudja voliniku palve arutusele, leiab Riigikohus selle mitte-rahuldamisväärse olevat. Nõudja voliniku õige väite järgi on Vene Senati tsiv. kass. dep. oma otsustes küll korduvalt seletanud, et TKS § 792 p. 1 ja § 793 järgi kuuluvad kaebamisele kassatsiooni korras ainult kohtu teise astme lõplikud otsused ja määrused, millele samas toimetuses teist otsust ega määrust enam

järgneda ei või, ning et protsessi kestel kohtu teise astme poolt tehtavad eramäärused ja seal hulgas ka määrused, millega asi on tunnistatud alluvaks tsiivilkohtule ja eriti sellele kohtule, kus nõue alustatud, ei kuulu kaebamisele kassatsiooni korras eraldi kaebusest kohtu teise astme lõpliku otsuse peale (vt. Vene Senati tsiv. kass. dep. ots. 1867. a. nr. nr. 60 ja 381; 1868. a. nr. 316; 1873. a. nr. nr. 546 ja 908; 1874. a. nr. 189; 1876. a. nr. 530; 1877. a. nr. 152 ja teised), kuid erandina eeltoodud reeglist on Vene Senat ikkagi arutusele võtnud ka enne asja lõplikku otsustamist antud kassatsioonkaebusi eramääruste peale juhtumeil, kus eramäärusega lahendatud küsimusest olenes asja edaspidise toimetamise kord või teatava seaduse eesmärgi saavutamise võimalus ning kohtukäijal teist teed ei olnud rikutud korra jaluseadmiseks (vt. Vene Senati tsiv. kass. dep. ots. 1882. a. nr. 140; 1901. a. nr. 1; 1909. a. nr. 52).

Ühinedes eeltoodud Vene Senati praktikaga, leiab Riigikohus, et käesoleval juhtumil oli Kohtupalati lahendada küsimus, kas Jakob Pärtseli poolt Tallinna-Haapsalu Rahukogus alustatud nõudmise arutamine ja otsustamine kuulub Eesti Vabariigi kohtuasutiste võimkonda? Tähendatud küsimusest olenes asja edaspidise toimetamise kord ja ühtlasi TKS § 584 p. 1 eesmärgi saavutamise võimalus, mis sihitud sellele, et ära hoida asja sisulist arutamist kohtu poolt, kelle võimkonda alustatud nõudmise otsustamine ei kuulu. Et Kohtupalati määruses mainitud küsimusele vastust ei leidu, ei jäänud N.S.V. Liidu Esinduse volinikul teist teed saavutada selle küsimuse lahendamist eitavas mõttes ning asjatoimetuse lõpetamist enne nõude sisulist arutamist ja otsustamist alamate kohtuastmete poolt, kui pöörduda Riigikohtu poole iseseisva kassatsioonkaebusega Kohtupalati määruse peale. Neil põhjustel leiab Riigikohus, et N.S.V. Liidu Esinduse voliniku kassatsioonkaebus kuulub läbi vaatamisele.

Üle minnes selle kaebuse arutusele, leiab Riigikohus, et Kohtupalati põhjend, „et taandus, et asi ei allu kohtule, üldse ei kuulu läbivaatamisele eraldi asja sisuliselt arutamisest“, ei õigusta kaevatud määruses väljendatud lõppjäreldest, sest keegi kostjatest ei väitnudki, et asi ei allu v a k o h t u l e. Asjas tekkinud küsimus aga, kas asja arutamine ja otsustamine kuulub E e s t i k o h t u v õ i m k o n d a, kuulus lahendamisele just enne asja sisulist arutamist, sest TKS § 584 p. 1 määrus on ju seatud selle eesmärgiga, et ära hoida asja sisulist arutamist kohtu poolt, kelle võimkonda see üldse ei kuulu. Mainitud küsimust lahendamata jättes, on Kohtupalat oluliselt rikkunud TKS § 339, mistõttu tema määrus jõusse jääda ei või.

Kuid silmas pidades, et küsimuse lahendamiseks, kas asja arutamine ja otsustamine kuulub kohtuasutise võimkonda, milles nõue tõstetud, on kõrgem kohtuaste omal algatusel kohustatud ka sel korral, kui see alamate kohtuastmete poolt ebaõigelt lahendatud või koguni lahendamata jäetud, ei leia Riigikohus

võimaliku olevat piirduda Kohtupalati määruse tühistamisega ilma seisukoha võtmiseta tähendatud küsimuses.

Asudes eeltoodud põhjustel küsimuse lahendamisele, kas käesoleva, Jakob Pärteli poolt Tallinna-Haapsalu Rahukogus Ülevenemaalise Tarvitajate Ühisuste Keskliidu (Tsentrosojuzi) Vene Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi (Vnještorgi) ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Kaubandusliku Esinduse vastu tõstetud nõudmise arutamine ja otsustamine kuulub Eesti kohtu võimkonda, leiab Riigikohus kõigepealt, et 22. aprillil 1918. a. Nõukogude Vene Valitsuse poolt vastu võetud ja 23. aprillil 1918. a. väljakuulutatud dekreediga Väliskaubanduse natsionaliseerimise kohta (Vene Sead. Kogu 1918. a. nr. 33, art. 432) määrati, et kõik väliskaubandus natsionaliseeritakse; et kaubanduslikku laadi tehingud välisriikidega ja üksikute ettevõtetega välismaal tehakse Vene Vabariigi nimel selleks eriti õigusvõimustatud organite kaudu; ning et natsionaliseeritud väliskaubanduse üle valitsevaks organiks on Kaubanduse ja Tööstuse Rahvakomissariaat, kelle võimkonda kuulub muu seas ülesostmise organiseerimine välismaal riiklikkude ülesostmise komisjonide ja agentide, kooperatiivorganisatsioonide ja kaubanduslikkude firmade kaudu („организация закупки за границей при посредствѣ государственныхъ закупочныхъ комиссій и агентовъ, кооперативныхъ организаций и торговыхъ фирмъ“). Seesuguste organisatsioonide hulka kuulus Ülevenemaaline Tarvitajate Ühisuste Keskliit (Tsentrosojuz), osutudes Tarvitajate Kommuuna („Потребительская Коммуна“) ainsaks majanduslikuks keskaks („единимъ хозяйственнымъ центромъ“). Tarvitajate Kommuuna, mis pärastpoole ümber nimetati Tarvitajate Seltsiks („Потребительское Общество“), allus Kaubanduse- ja Tööstuse Rahvakomissariaadile (Nõukogude Vene Valitsuse dekreedid 20. märtsist ja 30. juunist 1919. a.; Dekreetide Kogu 1919. a. nr. 17, art. 191; nr. 34, art. 339).

14. juunil 1920. a. ilmus Nõukogude Vene Valitsuse Dekreetide Kogus (1920. a. nr. 53, art. 235) dekreet „R.S.F.S.R.“ väliskaubanduse organiseerimise kohta, millega määrati: I. Kaubanduse ja Tööstuse Komissaariaat ümber nimetada Väliskaubanduse Rahvakomissariaadiks („Народный Комиссариатъ Внѣшней Торговли“); II. Üles seada järgmised üldised väliskaubanduse alused: a) natsionaliseeritud väliskaukaubanduse juhtimine (завѣдываніе) pannakse R.S.F.S.R.-s ainuüksi (исключительно) Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi peale, kellele kui ainsale selleks õigusvõimustatud Vabariigi organile kuulub ainuõigus astuda kaubanduslikku laadi vahekorda välismaa riiklikkude, ühiskondlikkude ning eraasutistega ja organisatsioonidega, kaubanduslikkude ja tööstuslikkude ettevõtetega ning üksikute isikutega, samuti ka teostada vastavate organite kaudu kõiki operat-

sioone, mis seotud kauba sisse- ja väljaveoga; ning b) mitte ükski ametkond, asutis ega organisatsioon R.S.F.S.R-s ei ole õigustatud ilma Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi või tema välismaalasuvate organite loata sõlmima tehinguid kauba sisse- ja väljaveo kohta.

6. juulil 1923. a. kinnitati Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Põhiseadus (Конституция), mille järgi Väliskaubanduse Rahvakomissariaat kuulub nimetatud liidu rahvakomissariaatide (общесоюзные народные комиссариаты) ja seega N.S.V. Liidu Valitsuse keskasutiste hulka (§§ 37, 50 ja 51).

Lõpuks näeb Nõukogude Venemaal kehtiv tsiviilkoodeks ette, et väliskaubanduslikust läbikäigust võivad füüsilised ja juriidilised isikud osa võtta ainult riigi kaudu Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi isikus (§ 17). Kõigest sellest järgneb, et 10. aprillil 1920. aastal Tsentrosojuzi osavõtul sõlmitud lepingu tegemine võis aset leida ainult Nõukogude Vene Vabariigi Valitsuse ülesandel ja nimetatud riigi ainelisel vastutusel. Ning et see nii oli, seda tõendab see asjaolu, et juba 28. juunil 1920. a., s.o. kohe peale Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi asutamist, saavutati viimase õigusvõimustatud agendi ja Jakob Pärtsemi vahel, ilma Tsentrosojuzi osavõtuta, kokkulepe mainitud lepingu tingimuste muutmise kohta, kusjuures Väliskaubanduse Rahvakomissariaat kohustus lepingut täitma nende uute tingimuste kohaselt ja seega asendati Tsentrosojuz kui lepinguosaline Väliskaubanduse Rahvakomissariaadiga, kes Nõukogude Vene Vabariigi Valitsuse keskasutisena võis igasuguste tehingute sõlmimisel ja täitmisel toimida ainult nimetatud vabariigi nimel ja tema f i s k u s e arvel. Tõepoolest on ka mainitud lepingu täitmisele asunud mitte Tsentrosojuz, vaid Väliskaubanduse Rahvakomissariaat, andes 17. augustil 1920. a. „Scheel ja Ko“ pangale käsu välja maksta Jakob Pärtselile 1.769.235 Saksa marka selle komissariaadi finants-osakonna arvel („за счет финанс. отд.“). Nõuab aga Jakob Pärtsel nüüd selle lepingu täitmist ja kahjutasu maksmist solidaarselt Tsentrosojuzi, Vnještorgi ja Eestis asutatud N.S.V. Liidu Kaubandusliku Esinduse käest, siis on see tema nõue terves ulatuses sihitud Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu fiskuse vastu, nagu seda ka nõudja volinik ise on tunnistanud rahukogule antud seletuskirjas (vt. rahukogu toim. lht. 26).

Eesti Vabariigi Põguseaduse § 4 järgi kehtivad Eestis tema enese asutiste poolt antud või tunnustatud seadused ning rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused. Üks tähtsamaid üldtunnustatud rahvusvaheliseõiguse laadi põhilauseid on see, et mitte ükski suveräänriik ei kosta teise riigi kohtutes, kui vastavad riigid ei ole selles suhtes teisiti kokku leppinud, välja arvatud juhtumid, kus nõude aineks on tüli asjaõiguste üle kinnisvara peale või kus üks riik on nõusoleku avaldanud antud asjas kostjana esineda teise riigi kohtus (vt. Franz Liszt: „Rahvusvaheline õigus“, 1909. a. väljaanne, lk. 83 ja järgm.,

1920. a. väljaanne, lk. 64 ja järgm.). Mainitud üldreeglist on erand tehtud 17. mail 1929. a. Eesti ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahel sõlmitud kaubanduslepinguga (RT 1929 — 71) teatavat liiki asjade suhtes ja nimelt Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu fiskuse vastu sihitud nõudmiste kohta, mis järgnevad sama lepingu põhjal Eestis loodud N.S.V. Liidu Kaubandusliku Esinduse poolt sõlmitud tehingutest väliskaubanduse alal (§§ 17, 19—22). Laiendada seda erandilaadilist määrust teiste Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu riiklikkude asutiste tehingutele, mis sõlmitud ilma selle Liidu Kaubandusliku Esinduse osavõtuta, pole lubatud vastava kokkuleppe puudusel Eesti ja N.S.V. Liidu vahel. Seepärast, ja et käesolev nõudmine on tuletatud Nõukogude Vene riigi poolt Pärtseliga Tsentrosojuzi ja Vneštorgi kaudu ilma isegi pärastise kinnitusega Kaubandusliku Esinduse poolt sõlmitud lepingu mittetäitmisest, jõuab Riigikohus järeldusele, et mainitud nõudmise arutamine ja otsustamine ei kuulu Eesti Vabariigi kohtuasutiste võimkonda.

Selle järelduse õigsust ei kõiguta nõudja voliniku viide Vene Senati tsiv. kass. dep. otsuste peale 1893. a. nr. 47, 1909. a. nr. 75 ja 1908. a. nr. 5. Esi-meses neist otsustest (1893. a. nr. 47) on Vene Senat seletanud, et nõudmises, mille aineks on tüli asja õiguste üle kinnisvara peale, kostab välisriik selle riigi kohtuasutistes, kelle territooriumil asetseb vaidlusalune kinnisvara. Otsuses 1909. a. nr. 75 on Vene Senat leidnud, et sel korral, kui välisriik vabatahtlikult astub kolmanda isikuna kostja poolel asjasse, mis tekkinud eraisikute vahel, kuulub asja arutamine ja otsustamine selle riigi kohtute võimkonda, kus nõue alustatud. Seega ei ole eeltoodud Riigikohtu järeldus milleski vastuolus Senati mainitud seletustega. Vene Senati otsus 1908. a. nr. 5 on tehtud nõudeasjas, mis oli alustatud eraisiku poolt aktsiaseltsi vastu, ja seega ei sisalda mingit seletust käesolevas asjas tekkinud küsimuse kohta.

Nõudja voliniku väide, et õiguspoliitiliselt seisukohalt tuleks tunnustada, et välisriik, kui ta teiste riikide kodanikkudega tehinguid sõlmib väliskaubanduse alal, peaks nendest tehingutest järgnevates nõudmistes kostma selle riigi kohtuasutistes, kelle territooriumil leping sõlmitud või täitmisele kuulub, ei vääri lugupidamist, sest tsiviilasjade otsustamiseks seaduste üldise mõtte järgi on kohus õigustatud üksnes kehtivate seaduste mittetäielikkuse, selguse-tuse, puudumise või vastukäivuse juhtumeil (TKS §9), käesoleval juhtumil aga leidub kehtivas seaduses täppis vastus arutatavale küsimusele.

Eeltoodud kaalutlustel leiab Riigikohus, et käesoleva nõudmise arutamine ja otsustamine ei kuulu Eesti Vabariigi kohtuasutiste võimkonda ning et see-pärast TKS § 584 p. 1 jõul tuleb kogu Eesti kohtus alustatud asjatoimetus lõpe-tada ühes Kohtupalati ja rahukogu määruste tühistamisega.

Neil põhjustel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati ja Tallinna-Haapsalu Rahukogu määrused tühistada ja kogu asjatoimetus lõpetada. (Toim. nr. 1575. — 1932. a.)

Nr. 52.

TSIVIIL-OSAKOND.

17. novembril 1932. a.

Liisa Michelsoni kassatsioonkaebus Kohtupalati määruse peale 27. augustist/3. septembrist 1931. a. kaebja kinnisvara sundmüügi asjas.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik
V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulanud, leiab Riigikohus järgmist.

Nagu asjatoimetusest näha, oli Kohtupalat 5./12. veebruaril 1930. a. otsustanud: „Rakvere-Paide Rahukogu otsus 3./17. oktoobrist 1928. a. muuta. Välja mõista Liisa Michelsoni käest Amanda Michelsoni (praegu Pikhoffi) kasuks üldsummas 769 krooni 65 senti ühes 6%-ga, arvates 14. juunist 1927. a. kuni maksmise päevani. Muus osas nõudmine tagasi lükata. Sisse nõuda, poolte õigusi kohtutoimetuse kulu peale vastastikku tasa arvates, Amanda Michelsonilt (Pikhoffilt) Liisa Michelsoni heaks 2 krooni 15 senti kohtu ja asjaajamiskulu kahe kohtuastme pealt.“

Selle otsuse täideviimiseks on täiteleht Amanda Michelsonile (Pikhoffile) Kohtupalati poolt välja antud 15. veebruaril 1930. a. nr. 602 all.

28. veebruaril 1930. a. esitas Amanda Pikhoff mainitud täitelehe Tallinna 8. jaoskonna kohtutäiturile, paludes eeltoodud Kohtupalati otsuse täitmist ja selle mittetäitmise korral Liisa Michelsoni poolt temale määratud tähtaja jooksul pöörata sissenõudmine võlgniku kinnisvara peale, mis asetseb Nõmme linnas, Männi tän. nr. 1 (kinnist. nr. 2513) all.

Vastav teateleht, milles võlgnikule oli määratud võla tasumiseks kahekuuline tähtaeg hoiatusega, et vastasel korral pööratakse nõudmine mainitud kinnisvara peale, on kohtutäituri poolt Liisa Michelsonile kätte antud 17. märtsil 1930. aastal.

14. mail 1930. a. tõstis Liisa Michelson Tallinna 9. jaoskonna rahu-kohtuniku juures nõudmise Amanda Pikhoffi vastu, paludes: 1) välja mõista kohtjalt 1.000 krooni ühes %%-ga ning 2) tunnistada kompenseeritavaks summaga, mis temalt, Liisa Michelsonilt, välja mõistetud Kohtupalati otsusega 5./12. veebruarist 1930. a.

Kohe peale selle nõude tõstmist ja nimelt 24. mail 1930. a. tegi Amanda Pikhoff Kohtupalati poolt 15. veebruaril 1930. a. nr. 602 all antud teatelehel pealkirja: „Käesolevaga annan üle Emeline Kangro'le kõik minule kuuluvad õigused ja nõudmised eelseisva täitelehe järgi“. Tähendatud pretensiooni omandamisest Emeline Kangro Liisa Michelsonile üldse ei teatanud tema enese seletuse järgi Kohtupalati istungil 27. augustil 1931. a., küll aga on Liisa Michelson, nagu Kohtupalati määrusest näha, sellest üleminekust teada

saanud kohtutäituri kaudu 1930. a. „9. septembri ja 11. oktoobri vahel“.

3. juunil 1930. a. arutas Tallinna 9. jaoskonna rahukohtunik 14. mail 1930. a. Liisa Michelsoni poolt Amanda Pikhoffi vastu tõstetud nõudmist ja otsustas: 1) Amanda Pikhoffilt Liisa Michelsoni kasuks välja mõista 600 krooni kahjutasu ühes 6%-ga, arvates 14. maist 1930. a. kuni tasumiseni või kompenseerimise päevani, ning 32 krooni 50 senti kohtu- ja asjaajamiskulusid; 2) tunnistada käesoleva otsusega väljamõistetud 600 krooni kompenseeritavaks summaga, mis Kohtupalati otsusega 5./12. veebruarist 1930. a. Liisa Michelsonilt välja mõistetud Amanda Pikhoffi kasuks, võrdses suuruses; muus osas nõudmine tagasi lükata.

Eeltoodud rahukohtuniku otsuse on Tallinna-Haapsalu Rahukogu kinnitanud 29. oktoobril 1930. a. ja täielehe välja andnud Liisa Michelsonile 3. novembril 1930. a. nr. 1408 all.

Tähendatud täielehe esitas Liisa Michelsoni volinik kohtutäiturile 6. novembril 1930. a., paludes Amanda Pikhoffi pretensiooni kompenseerimist viimaselt rahukogu poolt Liisa Michelsoni kasuks mõistetud summaga.

Selle palve on kohtutäitur rahuldamata jätnud ettekäändel, et Kohtupalati poolt 15. veebruaril 1930. a. nr. 602 all antud täielehe ülemineku tagajärjel Emeline Kangro omanduseks ei ole tema toimetuses enam mingit Amanda Pikhoffi pretensiooni, mis võiks kompenseerimisele kuuluda Liisa Michelsoni pretensiooniga.

Kohtutäituri ebaõige toimetamisviisi üle kaebas Liisa Michelsoni volinik Tallinna-Haapsalu Rahukogule. Määrusega 24. jaanuarist 1931. a. otsustas rahukogu Liisa Michelsoni voliniku kaebuse tagajärjeta jätta.

Rahukogu määruse peale Liisa Michelsoni poolt antud erakaebuse on Kohtupalat tagajärjeta jätnud oma määrusega 27. augustist/3. septembrist 1931. a., mille tühistamist taotleb Liisa Michelsoni volinik käesoleva, Riigikohtule antud, kassatsioonkaebusega.

Asudes tähendatud kaebuse arutusele, leiab Riigikohus selle lugupeetava olevat.

Kohtupalat on leidnud, et Liisa Michelson ei võinud Emeline Kangro nõudmisele vastu panna kompenseerimiseks Amanda Pikhoffilt tema, Michelsoni, kasuks mõistetud summat, sest Liisa Michelsoni kasuks tehtud kohtuotsus järgnenud alles 29. oktoobril 1930. a., tähendab, pärast seda, kui Liisa Michelsonile oli teatatud Amanda Pikhoffi õiguste üleminekust Emeline Kangrole.

Eeltoodud Kohtupalati põhjendi leiab Riigikohus eksliku olevat. Kohtupalati enese täitsa õige järelduse järgi võib võlgnik BES § 3480 põhjal tsessionääri vastu ette tuua kõiki neid vastuvaidlusi, mis tal olid tsendendi vastu enne õiguste üleandmist ja üleandmise ajal, samuti ka esitada tsessionäärile kompenseerimiseks neid vastunõudeid, mis tal olid tsendendi vastu ajal, kui talle teatati õiguste üleandmisest, kuid ekslik on Kohtupalati järeldus, nagu ei oleks Liisa

Michelsonil enne 29. oktoobrit 1930. a. mingit kompenseerimiseks kõlvulist vastunõuet olnud. Liisa Michelsoni nõudmine Amanda Pikhoffi vastu oli tõstatatud 14. mail 1930. a. ja see nõudmine on rahukogu otsusega 29. oktoobrist 1930. a. rahuldatud 600 krooni suuruses ühes 6%-ga, arvates 14. maist 1930. a., ja tunnistatud kompenseeritavaks Amanda Pikhoffi pretensiooni vastu, mis viimase poolt tsedeeritud Emeline Kangrole alles 24. mail 1930. a. ja mille üleminekust Emeline Kangro omanduseks Liisa Michelson on teada saanud alles 9. septembri ja 11. oktoobri vahel 1930. aastal. Seega on 29. oktoobril 1930. a. tehtud kohtuotsusega tunnistatud: 1) et Amanda Pikhoffi võlg Liisa Michelsonile 600 krooni suuruses oli olemas juba 14. mail 1930. a., sest vastasel korral ei oleks kohus võinud mainitud võla pealt protsente välja mõista just sellest päevast, ning 2) et Liisa Michelsoni võlg Amanda Pikhoffile kuulub kompenseerimisele viimase võlaga Liisa Michelsonile. Neil oludel aga on väljaspool igasugust kahtlust, et mitte ainult 1930. a. 9. septembri ja 11. oktoobri vahel, vaid juba 14. mail 1930. a., tähendab, enne Amanda Pikhoffi pretensiooni üleminekut Emeline Kangrole, ja varemini, kui Liisa Michelsonile sellest üleminekust teatati, oli Liisa Michelsonil kompenseerimiseks kõlvuline pretensioon Amanda Pikhoffi vastu. On see aga nii, siis oli Liisa Michelsonil, vastupidi Kohtupalati arvamusele, õigus kompenseerimiseks ette panna Emilie Kangro kui tsessionääri pretensiooni vastu Kohtupalati täitelehe nr. 602 järgi oma pretensiooni, mis põhineb Tallinna-Haapsalu Rahukogu täitelehel nr. 1408.

Kõike seda arvesse võttes, Riigikohus **otsustas:** Kohtupalati määrus TKS §§ 339 ja 711 ning BES § 3480 rikkumise pärast tühistada ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus. (Toim. nr. 876/32 a.).

Nr. 53.

TSIVIIL-OSAKOND.

1. detsembril 1932.

1. Aleksander Tennebergi ja 2. Viru maksuameti kassatsioonkaebus Rakvere-Paide Rahukogu määruse peale 25. septembrist 1931. a. surnud Johannes Tennebergi päranduse asjas.

Eesistuja, osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik
T. Grünthal.

Asjast nähtub järgmist.

Johannes Tenneberg, kelle alatine elukoht oli Rakvere linnas, suri 25. septembril 1930. a. Mingit testamenti või muud korraldust surma puhuks temast järele pole jäänud. Tema pärijaks terve pärandise peale palus end kin-

nitada tema lesk Anna Tenneberg. Nagu nähtub Rakvere kirikuõpetaja-perekonnaseisuametniku tunnistusest (rahukohtuniku akt leht 4), ei jäänud Aleksander Tennebergist tema surma momendil järele lapsi. Ainuke laps, kes temal sündis abielust tema naise Annaga, tütar Martha-Johanna, on surnud 27. juulil 1898. a. Surnud Johannes Tennebergi pärijaks palus end kinnitada veel tema lihane vend Aleksander Tenneberg, väites, et kadunu leske ei saa lugeda lastega leseks (BES §§ 1835, 1838 ja 1845), vaid tema võiks omalt mehelt pärida ainult BES § 1838 ettenähtud ulatuses.

Rahukohtunik, samuti rahukogu, kes asja arutas Aleksander Tennebergi erakaebuse põhjal, on kinnitanud Anna Tennebergi üksi pärijaks tervele tema mehest järele jäänud varale, leides, et teda tuleb lugeda lastega leseks.

Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses väidab Aleksander Tenneberg, et rahukogu otsus olevat vastuolus TKS § 129, BES § 1838, 1835 ja 1845 reeglitega.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis, et käesoleval korral on hoiukorra menetluses s. Johannes Tennebergi pärijate kinnitamisel kahe pärija vahel tõusnud vaidlus nende pärimisõiguste suhtes. Kadunu lesk Anna Tenneberg väidab, et tema on lastega lesk, kes pärib kõik vara, kuna kadunu vend väidab, et Anna Tenneberg on lasteta lesk, sest temal mehe surma korral lapsi elus enam ei olnud, mistõttu ning et pärimiskord kuulub kindlaksmääramisele Eestimaa linnaõiguse järgi, tema võiks ainult BES § 1838 korras mehe varast pärida ühes oma mehe sugulastega. Rahukogu on leidnud, et BES § 1838 reeglite ei saavat käesolevas asjas kohaldada, sest Johannes Tenneberg surnud Põhja-Eestis ja kuigi surma momendil temal ühtegi last pole elus olnud, tulevat siiski Anna Tennebergi lugeda lastega leseks. See rahukogu seisukoht pole kokkukõlas BES § 1835 ja 1838 reeglitega, millest nähtub, et Eestimaa linnaõiguse järgi ainult see lesk loetakse lastega leseks, kellega ühes mõni elus laps on abielust järele jäänud; järelikult ei saa siin lastega leske kindlaks määrata mitte nii, nagu see ette on nähtud Eestimaa maaõiguses (BES § 1709). Oli aga hoiumenetluses pärijate vahel nende õiguste suhtes säärane vaidlus tõusnud, siis pidi rahukohtunik talitama TKS § 2021 korras, s.o. pärijate kinnitamise hoiu korras lõpetama ja pärijatele võimaluse andma oma õigusi nõude korras kindlaks teha (TKS § 1), sest hoiu korras võib pärijaid kohus kinnitada ainult siis, kui nende vahel nende pärimisõiguste suhtes pole vaidlusi.

Et seega rahukogu otsus kuulub tühistamisele TKS § 2021 rikkumise pärast, siis on õieti ainetuks muutunud Viru maksuinspektori kassatsioonkaebus pärandusmaksu kohta käivas osas, sest kui ka pärijad peaksid kokku lepima ja nad mõlemad pärijateks kinnitatama, siis tuleb pärandusmaksu määramine juba mõlemalt pärijalt endastmõistetavalt uuesti otsustamisele; peaks aga asi pärijate vaidluse tõttu minema lahendada vastavale kohtule nõude korras, siis toimub pärandusmaksu määramine muidugi juba seal. Rahukogu seisukoht, nagu tuleks pärandvarast võlgadena maha arvata ka need obligatsioonid,

mis pärandijätja enese käes olid tema surma momendil, kuid tema kinnisvaralt olid kinnistusregistris veel maha kustutamata, pole õige ega leia enesele kinnistust Pärandusm. seaduse § 8 p. „e“, sest kui need võlakirjad on juba kinnisvara omaniku enese käes, siis tuleb arvata, et võlg, mille kindlustuseks need olid antud, on tasutud (BES § 3565), ja kui obligatsioon on antud väiksema võla kindlustuseks kui see obligatsioonis märgitud, siis tuleb päritud kinnisvarast maha arvata ikka see võlg, mis tõeliselt olemas, mitte aga see, mis obligatsioonis märgitud (Pärandusm. s. § 8, BES § 3566).

Kõigil neil kaalutlusil Riigikohus **otsustas:**

1) Rakvere-Paide Rahukogu otsus kogu ulatuses tühistada TKS § 2021 rikkumise pärast ja asi saata samale rahukogule uue määruse tegemiseks teises kohtukoosseisus.

2) Viru maksuameti kassatsioonkaebus jätta läbi vaatamata. (Toim. nr. 932/32 a.)

Nr. 54.

TSIVIIL-OSAKOND.

12./22. detsembril 1932. a.

1) Tallinna Toompea Ev. Lut. usu koguduse ja Toompea kiriku voliniku vann. adv. Siegfried Bremeni kassatsioonkaebus ja 2) Kohtu- ja Siseministeeriumi voliniku vann. adv. Jaan Teemanti kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 25. septembrist/8. oktoobrist 1930. a. Tallinna Toompea Ev. Lut. usu koguduse ja Toompea kiriku nõudes Eesti vabariigi vastu Siseministeeriumi näol 20.000 krooni väärtuses.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik
T. Grünthal.

Vann. adv. S. Bremen, kes teotseb kui Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheri usu koguduse volinik volikirja alusel, mis talle antud edasivolituse põhjal sama koguduse juhatusel voliniku vann. adv. H. Hasselblatti poolt, andis 8. mail 1928. a. nõudepalve Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheri usu koguduse ja Toompea kiriku kui nõudjate nimel Eesti Vabariigi kui kostja vastu Siseministeeriumi näol. Selles nõudepalves seletatakse, et Siseministeerium oli korduvalt nõudnud Toompea kiriku koguduse juhatuselt Toompea kiriku ja selle varanduste üleandmist ja võtnud viimaks veebruarikuul 1927. a. vägivaldselt administratiivkorras koguduselt nii kiriku kui ka selle juurde kuuluvate varanduste valitsemise üle oma valdamisele. Selle ning mõningate teiste hili-semate toimingutega võtnud Siseministeerium Toompea kiriku koguduselt ja Toompea kirikult, keda esindavat koguduse juhatus, ära järgmised õigused: 1) Toompea kiriku kui asutise omandiõiguse kiriku ja kiriku juurde kuuluvate

vallas- ning kinnisvarade kohta, kusjuures kinnisvarad olevat ümber kinnistatud Eesti vabariigi nimele; 2) koguduse kirikuvaranduste valitsemis- ja valdamisõiguse, koguduse kõrvaldamisega valitsemisest ja valdamisest; 3) koguduse õiguse selle varanduse kasutamise üle. Edasi väidetakse nõudepalves, et kuni 1919. a. 15. aprilli Ev. Lutheri usu koguduste omavalitsuse ajutise korralduse kehtimahakkamiseni (RT 1919 — 28/29) olnud Toompea kirik ja selle varandused Toompea kiriku kui a s u t i s e omand, kellele kuulunud kirikuvaranduste suhtes niihästi BES kui ka 1832. a. Ev. Lutheri usu kiriku seaduses ettenähtud valitsemise ja korraldamise õigused. Toompea kiriku juures olev kogudus polnud, nagu teisedki Ev. Lut. kiriku kogudused, juriidiline isik ja seepärast polnud sellel ka mingisuguseid õigusi kiriku varanduste valitsemisel. Toompea kogudus kui juriidiline isik tekkinud 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal. See kogudus olnud avalikõiguslik juriidiline isik, kes astunud Toompea kiriku ja selle varanduste valitsemisele ja kasutamisele mainitud 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal (§§ 3, 5, 7, 12, 16). Tol ajal, s.o. 1927. a. veebruaris, kui Siseministerium kiriku ja selle varandused omavaldusse ning valitsemisele võttis, olnud Toompea kogudus juba eraõiguslik usuühing, kes olnud registreeritud 12. novembril 1925. a. Riigikogu poolt vastu võetud Usuühingute ja nende liitude seaduse (RT 1925 — 183/184) põhjal ja kellele selle seaduse § 25 põhjal üle läinud Toompea kiriku ja selle varanduste valdamine. Järelikult praegune Toompea kogudus, kes esineb käesolevas asjas nõudjana, olevat 1919. a. 15. aprilli seaduse alusel tekkinud Toompea koguduse õigusjärglane. Sel alusel taotleb praegune nõudja muu seas Toompea kiriku ja selle varanduste valdamisõigust Usuühingute ja nende liitude seaduse § 25 mõttes. Õigusi, mis kogudus omandanud 1919. a. 15. aprilli seaduse alusel, polevat 1925. a. 12. novembri seadus millegagi vähendanud. Eriti polevat kogudus kohustatud kiriku riigist eraldamise puhul kellelegi üle andma varanduslikke õigusi, mis omandatud 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal. Neil kaalutlusil tulevat Usuühingute ja nende liitude seaduse § 25-das ette nähtud kirikuvaranduste valdamist tunnistada nende varanduslikkude õiguste summaks, mis kogudusile anti 1919. a. 15. aprilli seadusega kirikuvaranduste suhtes. 1919. a. 15. aprilli seadusega ärakaotatud kirikukonvent, mis oli valitud Eestimaa rüütelkonna poolt, samuti ka Eestimaa rüütelkond polevat vaielnud selle vastu, et õigused Toompea kiriku ning selle varanduste valdamise suhtes üle läinud 1919. a. Toompea kogudusele. Ka ei saavat asuda seisukohale, et Seisuste kaotamise seadus (RT 1920 — 1929/130) tagantjärele oleks koguduselt võtnud õigused, mis see omandas 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal. Riigikohtu administratiivosakond (vt. Riigikohtu avaldatud otsused 1926. a. nr. 38) olevat küll tunnustanud, et 6. veebruaril 1925. a. Siseministerium oli avalikõiguslikult õigustatud astuma Toompea kiriku ja selle varanduste suhtes rüütelkonna valitsemise õigustesse, kuid sellest veel ei järgnevat, et Siseminister võiks kahju tekitada Toompea kogudusele kirikuõiguslikus ning eraõiguslikus mõttes. Valitsemisõiguste

sisuline piiramine seisnud selles, et Siseministeerium võis Seisuste kaotamise seaduse jõustumise momendil pärida ainult need õigused, mis rüütelkonnal olid siis veel olemas, ja nimelt peale seda, kui Toompea kiriku konvent oli juba 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal üle andnud omad funktsioonid ja kiriku varanduste valitsemise Toompea koguduse kiriklikule omavalitsusele. Riigikohus tõsitavat oma motiives, et rüütelkond olevat valitsenud ja kasutanud Toompea kiriku varandust kui seisuslik asutis, mistõttu Siseminister olnud õigustatud Seisuste kaotamise seaduse § 3 III lõike p. „g“ põhjal Toompea kirikut ja selle kiriku varandusi omavalitsemisele võtma. Selle seisukoha juures, nii arvavad nõudjad, oleks pidanud Eesti vabariigi ja Toompea koguduse vahel tekkima samane vahekord, nagu see olnud enne rüütelkonna ja koguduse vahel, nimelt, et kogudus oleks õigustatud takistamata kasutama kiriku hoonet ning varandusi. Kuid nõudjate arvates olevat ka see õiguslik seisukord veel oluliselt muutunud 1925. a. 12. novembri seadusega. Selle seaduse § 1 järgi polnud Vabariigi Valitsus enam õigustatud end segama kiriku asjusse ja polnud õigustatud vahepeal eraõiguslikuks usuühinguks muutunud Toompea koguduse tarvitamis- ja valdamisõigusi kitsendama või üldse ära võtma. Seepärast olevat Toompea kiriku varanduste valdamis- ja tarvitamisõiguste äravõtmine Toompea koguduselt eraõiguslikult põhjendamata ja rikkuvat Toompea kiriku õigusi, mis kogudusel olevat täielik õigus seda varandust vallata, valitseda ja tarvitada. Eriti olevat ebaseaduslik, et Toompea kirik ja selle kinnisvarad on kinnistatud Eesti vabariigi nimele, sest Toompea kirik kui asutis polevat kunagi kaotanud omandiõigust neile kinnisvaradele (BES §867, 868). Riigikohtu administratiivosakond polevat omandiõiguse küsimust eraõiguslikult seisukohalt kaalunud, vaid omalt pooltki seletanud, et eraõiguslikkude küsimuste lahendamine kuulub tsiviilkohtule. Peale 1925. a. 12. novembri seaduse jõustumist polnud Eesti vabariigil õigust Toompea kirikut ja selle kinnisvaru kinnistada omale nimele. Kui ka oletada, et Eesti vabariik on kiriku ja selle kinnisvarade omanik, ka siis ei saaks eitada koguduse tarvitamis- ja kasutamisõigusi nende varanduste suhtes, mis olevat kaitstud 1925. a. 12. novembri seaduse § 25-ndaga.

Kõigil neil kaalutlusil paluti muu seas:

1) Tunnustada, et nõudjale Toompea kiriku kogudusele kuulub valdamis- ja tarvitamisõigus, samuti ka valitsemisõigus nõudepalve p. 1 loendatud kinnisvarade ja nende päraldiste, samuti kui ka selle palve p. 1 loendatud vallasvarade kohta, kohustades kostjat nende varade valdamist, tarvitamist ja valitsemist andma Tallinna Toompea Ev. Lutheri usu kogudusele;

2) Tühistada Tallinna-Haapsalu kinnistusjaoskonna raamatuis ja registreis käesoleva nõudepalve p. 1 loendatud kinnisvarade ümberkinnistamised Eesti vabariigi nimele ja sellega rekonstrueerida ja ennistada Toompea kiriku omandi *titulus* kinnistusraamatuis ning registreis.

Asja nõudjate voliniku poolt mainitud Riigikohtu administratiivosakonna otsusest 5. oktoobrist/2. nov. 1926. a., mis otsus on TKS §815 korras avaldatud

Riigikohtu 1926. a. otsuste kogus nr. 38 all, nähtub, et 6. veebruaril 1925. a. otsustas siseminister: 1) võtta Siseministeeriumi valitsemisele Tallinna Toompea kirik ühes tema päralt olevate kinnis- ja vallasvaradega, peale nende, mis on praeguse Toompea koguduse omand. Sellest otsusest teatada Toompea kiriku kogudusele, kelle käes need varad praegu on tarvitada, vastavate korralduste tegemiseks varanduste valitsemise üleandmiseks; 2) otsuse teostamiseks määrata Siseministeeriumi ametnikest kolmeliikmeline komisjon, kellele ka ülesandeks teha välja töötada ettepanek Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks Toompea kiriku varanduste edaspidise kasutamise viisi kohta.

Oma otsust põhistas Siseminister järgnevalt. Toompea kirik ühes tema päralt olevate varandustega jäeti 1710. a. 29. septembril Eestimaa rüütelkonna ja Vene keisri esindaja kindral Baueri vahel Eestimaa allaandmise puhul sõlmitud leping (nn. akordpunktide) § 33 järgi rüütelkonnale; Žalovannaja gramotaga 25. juunist 1742. a. (VSTK, 1742. a. art. 8574) kinnitas keisrinna Eliisabet uuesti omalt poolt rüütelkonna'e õiguse kitsendamata seda kirikut kasustada, valitseda ja vallata. Sellest ajast on rüütelkond seda kirikut valitse nud, ja kui 1832. a. kinnitati uus Ev.-Lutheri usu kirikuseadus ja anti üksikute kirikute varanduste valitsemine koguduste poolt valitud kirikunõukogudele, kolleegiumele või konventidele, säilitati rüütelkonnale Toompea kiriku suhtes kõik endised privileegid (VSTK 1839. a. nr. 12261), mille põhjal Vene Sead. Kogus, XI k., Ustavõ Duhhovnõh Del, 1857. a. väljaandes § 625 juurde tehtud märkus, et Toompea kiriku konvendi ja tema valimise suhtes on kehtiv erikord. Ajutise Valitsuse poolt 15. aprillil 1919. a. vastu võetud Ev. Lutheri usu koguduste omavalitsuse ajutine korraldus (RT 1919 — 28/29) määras küll üksikoguduste omavalitsusasutisiks täiskogu nõukogu ja eestseisuse, kes valiti koguduseliikmete hulgast, kuid see seadus ei lahendanud kirikute varanduste saatuse küsimust, eriti aga ei võetud sellega rüütelkonnalt erilisel seadusil põhinevaid õigusi Toompea kiriku varanduste valdamise ja valitsemise suhtes. Seda tegi alles Asutava Kogu poolt 9. juunil 1920. a. vastu võetud Seisuste kaotamise seadus, mille § 2 ja 3 on öeldud, et kõik rüütelkondade ja nende seisuslikkude asutiste kinnis- ja vallasvarad tunnistatakse riigi omaks ja et need varad, samuti ka need, mis olid rüütelkonnaasutiste valitsemisel, võetakse Vabariigi Valitsuse valdamisele vastavate ministereeriumide kaudu. § 3 punktides loendatud varade hulgas pole kirikuid mainitud, aga sama paragrahvi p. 9 määrab, et kõik muud (seaduses eriti mainimata) rüütelkondade vallas- ja kinnisvarad, ükskõik millised ja mis kujul, samuti varad, mis olid rüütelkonnaasutiste valitsemisel, lähevad Siseministeeriumi alla. Et Tallinna Toompea kirik oli 1710. a. alates rüütelkonna valitsemisel ja valdamisel ning polnud ei enne Eesti vabariigi tekkimist ega pärast seda mõne seadusliku akti või korralduse põhjal ühe teise asutise omandiks või valdamisele läinud, tuleb see kirik ühes kõigi tema juurde kuuluvate varadega Seisuste kaotamise seaduse põhjal võtta Eesti Vabariigi Valitsuse valdamisele Siseministeeriumi kaudu.

Siseministri selle otsuse vastu olid Toompea kiriku ja selle koguduse eestseisuse volinikud vann. adv. V. Hasselblatt ja V. Johanson andnud Riigikohtule administratiivkorras kaebuse, paludes tühistada seda otsust kõigi järeldustega.

Riigikohtu administratiiv-osakond seda kaebust arutanud, leidis, et Toompea kirik ja tema varandused olid seadusandlikul teel (1710. a., 1721. a. ja 1742. a.) antud Eestimaa rüütelkonnale valitsemiseks, kes seda vara ka valitses ja tarvitas sihtvarandusena kui seisuslik asutis, valides eriseaduse alusel rüütelkonnaasutisena ka kirikukonvendi. Kui Toompea kiriku juures oli ka tegelikult mingisugune kogudus, siis sellel kiriku ja tema varanduste valitsemisel õigusi polnud, mistõttu Toompea kiriku ja selle varanduste valitsemine erines täiesti sellest korrast, mis kehtis 1832. a. seaduse põhjal teiste kirikute ja nende juures olevate koguduste suhtes. Ka 1919. a. 15. aprilli Ev. Lutheri usu koguduste omavalitsuse ajutine korraldus pole millegagi puudutanud neid erilisi õigusi, mis kuulusid Eestimaa rüütelkonnale Toompea kiriku ja selle varanduste suhtes, mistõttu pole ühtki alust järeldada, et selle seadusega oleks lõplikult lahendatud Toompea kiriku ja selle varanduste saatus, eriti et selle kiriku ja tema juurde kuuluvate varade suhtes rüütelkonna eriõigused oleksid kustunud ja see kirik ning tema juurde kuuluvad varad oleksid üle läinud 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal tekkinud kogudusele valdamiseks ning valitsemiseks, seda enam, et polevat tõestatud, et rüütelkond oleks üle andnud selle vara ning selle valitsemise sellele kogudusele. Seepärast oli Siseministril täielik õigus Seisuste kaotamise seaduse (RT 1920 — 129/130) III osa § 3 p. g põhjal Toompea kirikut ja varandust kui rüütelkonna valitsemisel olnud varandust omavalitsemisele võtta. Neil kaalutlusil Riigikohtu administratiivosakond otsustas Toompea kiriku ja selle koguduse eestseisuse volinikkude kaebuse jätta tagajärjeta.

Edasi nähtub rahukogu toimetuses nõudjate voliniku poolt esitatud Siseministeeriumi tunnistusest 7. III 1928. a. nr. 1207 ja ülevõtmisakti ärakirjast, et Toompea kiriku ja selle varanduste ülevõtt Siseministeeriumi valitsemisele vastava komisjoni poolt 19. II 1927 on toimunud Siseministri 1925. a. 6. veebruari otsuse põhjal ning selle otsuse täitmiseks.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu 22. märtsil/12. aprillil 1929. a. käesolevas asjas otsustas: Toompea kiriku nimel vann. adv. S. Bremeni poolt avaldatud nõudmine jätta läbi vaatamata ja Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheriusu koguduse nõudmine tagasi lükata.

Oma otsuse põhjustes leiab rahukogu, et Toompea koguduse juhatus võib oma põhikirja §§ 16, 39, 41 põhjal esineda kohtus ainult koguduse kui juriidilise isiku volinikuna, kuid koguduse juhatus pole ei oma põhikirja ega seaduse alusel õigustatud esinema kiriku kui asutise nimel, mistõttu TKS § 584 p. 4 põhjal jäeti käesolev nõue läbi vaatamata ses osas, mis oli esitatud Toompea kiriku nimel. Koguduse nõue on aga tagasi lükatud kaalutlusil, et koguduse taotlus Toompea kiriku ning selle varanduste üle valdamise, valitsemise ning

kasustamise õiguste tunnustamises pole millegagi tõendatud ega seisa kokkukõlas seadustega.

Rahukogu otsusega ei jäänud nõudjad rahule ja andsid Kohtupalatile apellatsioonkaebuse, milles palusid tühistada rahukogu otsust täies ulatuses ja rahuldada nende nõue nõudepalvele vastavalt, eriti ka Toompea kiriku nimele avaldatud nõudmist sisuliselt arutada ning rahuldada.

Kohtupalat arutas asja 25. septembril/8. oktoobril 1930. a. ja leidis, et Toompea kiriku nõudmine tuleb TKS § 584 p. 4 põhjal samul kaalutlusil jätta läbi vaatamata, nagu seda põhistanud rahukogu: Toompea koguduse põhikirjast ei nähtu, et koguduse juhatus või tema volinik oleks õigustatud kohtus esinema peale koguduse veel kellegi teise nimel. Ei olevat seepärast kogudusel ühtki õigust esineda nõudmisega Toompea kiriku kui asutise nimel. Koguduse enese nõudmise asjas leidis Kohtupalat järgmist.

Kõigepealt peatub Kohtupalat küsimusel, milline tähtsus on käesoleva asja lahendamisel Riigikohtu administratiivosakonna otsusel 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a., mis järgnes praeguste nõudjate kaebasjas Siseministri otsusele 6. veebruarist 1925. a. Toompea kiriku ja selle varanduste ülevõtmise asjas. Kohtupalat, tuginedes Vene Senati TKD otsustele 1907. a. nr. 102, 1899. a. nr. 105 kui ka Riigikohtu seadusele (RT 1919 — 82/83), leidis, et käesolevas asjas ei saavat Riigikohtu administratiivosakonna otsust, olgugi et see on üldiseks teadmiseks Riigikohtu poolt avaldatud, seaduse tõlgendamisel ning asja otsustamisel juhtnööriks võtta TKS §§ 813 ja 815 reeglite kohaselt, kuid seegipärast ei saavat seda otsust ka ignoreerida. Igatahes olevat see kompetentne kohtuotsus, olgugi mitte võrdne tsiviilkohtu otsusega. Selle otsusega olevat lõplikult lahendatud küsimus, kelle käes peab olema vaidlusaluse vara valitsemine. Selliseks vara valitsejaks peab olema Siseministeerium. Sel põhjusel langevat ära Toompea koguduse taotlus, et vaidlusalune vara antaks tema valdusse. Kuid teisest küljest nähtuvat samast administratiivosakonna otsusest, et Toompea kirik ja tema päralt olevad kinnis- ja vallasvarad olnud juba kauges minevikus Toompea kiriku juures oleva koguduse kasustamisel. Ka olevat tähtis, millise eesmärgi teenistuses Toompea kirik ühes tema juurde kuuluvate varandustega kui sihtvarandus seisis ja kes teda tegelikult kasutanud sellise eesmärgi saavutamiseks. Kohtupalat ei kahtle, et vaidlusaluse Evangeeliumi Lutheeri usu jumalakoja Toompea kiriku ja selle juurde kuuluvate varade siht oli teenida mitte rüütelkonda kui seisust, vaid see vara olevat seisnud ev. luteri usu ja tema tõekspidamiste teenistuses. Toompea kiriku juures olnud juba kauges minevikus teatav arv isikuid, kes olid evangeelse luteri usu mõtte kandjad ja tõekspidamiste levitajad mitmesugustest kihtidest, nagu rüütlid, käsitöölised, kes moodustasid Toomkoguduse, tarvitades Toompea kirikut kui sihtvara vastavalt tema eesmärgile. Olnud see nii, siis ei saavat keelduda tunnustamast, et nimelt kogudusele kuuluvat tarvitamisõigus sellele varale, mispärast kogudusele tulevat tunnustada ka vastav õigus. Tõlgendades Seisuste kaotamise seadust,

leiab Kohtupalat, et vastavat käesoleval korral õigluse põhimõttele, kui asuda seisukohale, et peale Seisuste kaotamise seaduse jõustumist ei võivat Toompea koguduse õigused Toompea kiriku ja selle varanduste tarvitamisel olla halvemad kui need olid rüütelkonna ajal. Kogudus ei taotlevatki omandiõigust vaidlusaluse vara suhtes; vara valitsemise olevat kiskunud enda kätte rüütelkond, keda nüüd asendab Siseministeerium, ja seepärast koguduse suhtes tema õiguslik seisund olevat muutmata. Koguduse seisukohalt olevat ükskõik, kes on selle vara kui terviku omanik ning valitseja. Kogudusele kui teatava usu mõtte ja tõekspidamise ühingule olevat tähtis ainult see, et tema saaks seda vara kasutada ja et see õigus ei kustuks. Säärane olukord, et asja valitsemine ja valdamine ning teatava õiguse valdamine sama asja suhtes (käesoleval korral tarvitamisõiguse valdamine), on lahus kahe isiku käes, olevat täiesti kokkukõlas seadusega (BES § 624 jj. ning 634). Ei saavat anda otsustavat tähtsust küsimusele, nagu seda tegevat rahukogu, kas kogudus oli vaidlusaluse vara valdaja kitsamas või laiemas mõttes. Kindel aga olevat, et õiguste valdus olevat kogudusel olnud. Vaidlusaluse vara tarvitamisõiguse suhtes polevat Toompea kogudusele mingisuguseid kitsendusi toonud ka 1919. a. 15. aprilli Ev. Lutheri usu koguduste omavalitsuse ajutine korraldus, ei ka 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seadus. Vaidlusaluse vara tarvitamise õigus kuulunud pidevalt Toompea kogudusele juba muistsest ajast praeguseni ja seda õigust polevat keegi annuleerinud. Seisuste kaotamise seadusega polevat Siseministeeriumile võinud rohkem õigusi üle minna, kui neid olnud rüütelkonnal akordpunktide ning seaduste põhjal.

Lõppeks Kohtupalat on kaalunud küsimust, kas tsiviilkohus saab arutamisele võtta Toompea koguduse tarvitamisõiguse küsimust, s.o. kas siin pole tegemist administratiivõigusliku küsimusega, mis TKS § 1 ja tema juures oleva märkuse põhjal ei alluks tsiviilkohtule. Kuigi vaidlusalune vara üle võeti avaliku õiguse alusel, mis administratiivkohtu poolt õigeks tunnistatud, ei tähendavat see veel seda, et tsiviilkohus ei saaks arutada tülitsejate eraõiguslikke vahakordi, sest ülevõetud varanduste tarvitamine pidavat toimuma eraõiguslikul alusel. Ka on Riigikohtu administratiivosakond asunud seisukohale, et kui kogudus, olles kasustanud Toompea kirikut ja tema varandusi 1919. a. 15. aprilli seaduseni, arvab endal selle kiriku ja tema varanduste kohta õigusi olevat, siis võib ta neid taotella tsiviilkohtu teel.

Neil kaalutlusil Kohtupalat otsustas: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse muutmiseks tunnistada, et nõudjale Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheri usu kogudusele kuulub tarvitamisõigus Toompea kiriku ja selle juurde kuuluvate vallas- ning kinnisvarade suhtes, mis Siseministeeriumi poolt on Eesti vabariigile üle võetud; rahukogu otsuse ses osas, millega Toompea kiriku nimel avaldatud nõudmine jäeti läbi vaatamata, kinnitada.

Kohtupalati otsusega pole kumbki pool rahule jäänud ning on kassatsioonkaebus antud: 1) Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheri usu koguduse

ja Toompea kiriku voliniku vann. adv. S. Bremeni ja 2) Kohtu- ning Siseministeeriumi voliniku vann. adv. J. Teemanti poolt.

Tallinna Toompea Evangeeliumi Lutheri usu koguduse ja Toompea kiriku volinik omas kassatsioonkaebuses väidab, et Kohtupalat olevat rikkunud TKS § 339, 366 ja 711 sellega, et jätnud läbi vaatamata Toompea kiriku nõudmise. Kaebaja arvates 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seaduse järgi esindavat kirikuid, kui asutisi koguduste juhatused. Edasi-kaebaja näeb TKS §§ 339, 706 ja 711 rikkumist selles, et Kohtupalat polevat arvestanud, et omandiõigust Toompea kiriku ja selle varanduste suhtes olevat taotelnud ka Toompea Ev. Lutheri usu kogudus. Kohtupalat olevat selles osas koguduse nõudmise täiesti läbi arutamata jätnud. Lõppeks kaebaja arvab, et Riigikohtu administratiivosakonna otsusel ei saavat käesolevas asjas mingit tähtsust olla, sest see otsus käsitleb ainult Siseministri 1925. a. 6. veebruari määruse jõudu ning seaduslikkust, kuid 1925. a. 12. novembri seadus, eriti selle § 25, olevat toonud seisukorda olulise muutuse, sest nüüd olevat kogudusele kinnitatud valdamis- ja seega ka valitsemisõigus kiriku varanduste suhtes. Kohtupalat, jättes selle asjaolu tähele panemata ning lükates koguduse nõudmise varanduste valitsemise ning valdamise suhtes tagasi, olevat rikkunud TKS §§ 339, 711 ja 9, samuti ka Usuühingute ja nende liitude seaduse § 25. Seepärast kaebaja palub: Kohtupalati otsus osas, millega Toompea kiriku nõudmine jäeti läbi vaatamata ja lükati osaliselt tagasi Toompea koguduse nõudmine, tühistada ja asi saata Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Siseministeeriumi volinik vann. adv. J. Teemant palub tühistada Kohtupalati otsust Toompea Evangeeliumi Lutheri usu koguduse nõude suhtes ja anda selles osas asi Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus järgnevail kaalutlusil.

1) Toompea kirik ja selle varandused võetud üle Siseministri otsuse põhjal 6. veebruarist 1925. a. Selle otsuse peale kaevanud praegused nõudjad Riigikohtu administratiivosakonnale, kes otsusega 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a. jätnud kaebuse tagajärjeta, leides, et Siseminister oli õigustatud Seisuste kaotamise seaduse põhjal üle võtma Toompea kirikut ja selle päraldisi kui rüütelkonnale kuuluvaid ja tema valitsemisel olnud varandusi. Siseminister olevat ühtlasi määranud komisjoni, kes pidi välja töötama ettepaneku, kuidas neid varandusi kasustada. See kasustamisviis olevatki juba kindlaks määratud ja täide viidud: Toompea kirik saanud tegelikult luteri usu piiskopikirikuks. Seepärast olevat käesolev asi lahendatud Riigikohtu administratiivosakonna otsusega 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a. Kui nõudjad leidsid, et Siseminister, võttes üle 19. veebruaril 1927. a. Toompea kiriku ühes päraldistega, pole teostanud oma võimu kokkukõlas otsusega 6. veebruarist 1925. a., siis oleksid nad pidanud selle üle kaebama administratiivkohtu korras, sest ainult administratiivkohus olevat võimne otsustama, kas Siseminister toimis seaduspäraselt.

Kohtupalat polevat aga Riigikohtu administratiivosakonna otsust 5. oktoobrist/2. novembrist 1925. a. arvestanud ega eriti tähele pannud, et see otsus on jõus ja et temaga samade nõudjate kaebuse põhjal tunnustati, et Siseminister oli õigustatud vaidlusaluseid varasid kui avaliku võimu kandja üle võtma, mispärast AKK § 44 ja TKS §§ 893 ja 895 põhjal Kohtupalat polnud õigustatud käesolevas nõudeasjas arutusele võtma küsimusi, mis allusid administratiivvõimule ja mis lahendatud on administratiivkohtu lõpliku otsusega. Kohtupalat olevat rikkunud TKS §§ 339, 711, 777 ja AKK § 6.

2) Et Toompea kogudusele juba „kauges minevikus“ kuulunud tarvitamisõigus Toompea kirikule ja selle varadele ja mis õigust keegi ei võivat annuleerida, seda oma vaadet ei põhistavat Kohtupalat tõeliste asjaoludega, juriidiliste tehingutega või eriliste seadusnormidega, vaid abstraktsete väidetega, et vaidlusaluste varade eesmärk polnud teenida rüütelkonda, vaid need seisnud „Ev. Lutheri kiriku ja tema tõekspidamiste teenistuses“. Kohtupalat polevat toonud ühtegi seaduslikku alust, juriidilist kaalutlust, millest järgneks, et Toompea kogudusel iseseisev tarvitamisõigus oleks vaidlusaluste varade kohta. Kohtupalati poolt kogudusele mõistetud õigust tulevat määritlella kui servituuti BES § 1089 mõttes, mille tekkimisviisid on fikseeritud sama seaduse §§ 1251, 1261, 1262 ja viimase § juures olevas märkuses. Ühtegi säärast servituudi tekkimisviisi polevat Kohtupalat käesolevas asjas kindlaks teinud. Seevastu Kohtupalat põhistavat tema poolt tunnustatud Toompea koguduse õigust vaidlusaluse vara peale mitte mõnele seadusnormile, vaid õigusele, mis kuuluvat nõudjale „kaugest minevikust“ ja mille aluseks olevat varanduse tarvitamine vastavalt selle loomulikule eesmärgile. Säärast väidet polevat aga nõudja üldse oma nõude aluseks seadnud. Kehtiv seadus ei tundvat normi, mis annaks varanduse tarvitamise korral, vastavalt selle loomulikule eesmärgile, säärasele tarvitajale mingisuguse asjalise tarvitamisõiguse. Kinnistusraamatus ei seisvat vaidlusaluse vara kohta Toompea koguduse kasuks mingit sissekannet servituudi või mõne muu õigustiitli näol. Pealegi olevat Kohtupalat jätnud selitamata, kas Toompea kiriku kogudus juriidilise isikuna enne ev. luteri usu koguduste omavalitsuse ajutist korraldust (RT 1919 — 28/29) üldse oli olemas ning mis ajast. Et teatav kogu inimesi kiriku juures oma usulisi tarbeid rahuldada, sellest asjaolust ei järgne veel sugugi, et see koondis oli mingisugune juriidiline isik, kes võis omada õigusi. Pealegi pole Siseminister vaidlusalust vara üle võtnud kiriku varana, vaid vastavate seaduste põhjal leiti see olevat rüütelkonna varandus, mis kuulus Eesti Vabariigile ülevõtmisele Seisuste kaotamise seaduse alusel. See kirik ja tema päraldised jäänud rüütelkonna varanduseks ka peale 1919. a. 15. aprilli seaduse avaldamist ja rüütelkonna poolt valitud konvent polevat neid varandusi iialgi Toompea kogudusele üle andnud ega võinudki anda. Seda kõike olevat konstateerinud Riigikohtu administratiivosakonna seadusjõuline kohtuotsus 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a. Kohtupalat, seda kõike arvestamata jättes, rikkunud asja otsustamisel TKS §§ 339, 711 ja 777.

3) Kaebaja leiab, et Kohtupalat pole ühtegi seadust oma põhistuses ette toonud, millest järgneks, et avalikõiguslik sihtvarandus, Toompea kirik, peale rüütelkonna usuliste ja kiriklikkude tarvete veel pidi olema seaduse järgi mõne teise kodanikkudegrupi teenistuses. Kohtupalati seisukoht, et rüütelkonna kõrval Tallinna Toompea kogudusel oli mingisugune seadusel põhinev tarvitamisõigus Toompea kiriku suhtes, seisvat vastuolus Balti kubermangude koh. seaduste II k. §§ 221 ja 447 p.p. 2 ja 5-ndaga. See väide, millele Kohtupalat oma otsuse rajanud Toompea koguduse õiguste suhtes, polevat nõudja enese poolt üldse esitatud.

4) Kohtupalat tõlgendavat ekslikult Riigikohtu adm.-osakonna otsuse põhistuses olevat lauset, kus öeldud, et kui nõudja arvab enesel olevat mingisuguseid õigusi Toompea kiriku suhtes, siis võib ta neid tsiviilkohtu kaudu kehtima panna. Olevat selge, et alus, mille põhjal nõudja võis tsiviilkohtus vaidlusaluse varanduse suhtes õigusi taotella, pidi olema teine kui see, mis Riigikohtu adm.-osakonna enese poolt lahendati ja millega Siseministri otsus Toompea kiriku ülevõtmises tunnistati seaduspäraseks. Kohtupalati vastupidine seisukoht viivat Riigikohtu adm.-osakonna kohtuotsuse eitamiseni. Selles näeb kaebaja TKS §§ 711, 777 rikkumist.

5) Kaebaja leiab loogilist vastuolu Kohtupalati otsuses, kus on tunnustatud, et vaidlusaluse vara valitsemise õigus kuulub riigile, kuid samal ajal on sellele varale tunnustatud koguduse kasuks tarvitamisõigus. Kuidas on võimalik varandust, eriti rahasummasid, mis ka kuuluvad vaidlusaluse vara hulka, valitseda, kui teisel isikul on õigus neid kasutada, ilma et kasutamiseviis ja -piirid oleksid kindlaks määratud, seda kõik olevat Kohtupalat jätnud oma otsuses lahtiseks. Ka selles näeb kaebaja TKS §§ 711 ja 777 rikkumist.

Asja esituse ja asjaosaliste volinikkude seletused kuulunud, Riigikohus leidis järgmist.

Asjas on poolte vaidlused keerelnud peaaesjalikult küsimuse ümber, mida kujutab enesest Toompea kirik juriidilises mõttes. Nõudjate volinikud on väitnud, et Toompea kirik kujutab harilikku kirikut kui asutist, kelle valitsemine toimus erineva korra järgi valitud konvendi poolt, kuna Siseministeerium oma voliniku kaudu on väitnud, et Toompea kirik erineb ajalooliselt oma juriidilise loomuse poolest teistest sinseist luteri usu kirikuist, olles olnud seejuures Vene valitsuse algpäevist saadik eriprivileegide põhjal Eestimaa rüütelkonna kui seisuse kasutamisel ja valitsemisel tema poolt valitud seisusliku asutise läbi, ilma et mõnel teisel asutisel või seisusel oleks selle kiriku suhtes olnud mingisuguseid õigusi.

Selle poolte vaidlustes esiletõstetud olulise küsimuse lahendamisele asudes tuleb kõigepealt peatuda nende ajalooliste tõsiasiade juures, millede otsesel mõjustusel kujunes Toompea kiriku juriidiline loomus. Nagu pooled on seda omalt poolt seletanud oma kirjalikes ja suulises ettekandeis ja nagu see ka ajaloost on üldtuntud, asutati Tallinna Toompeakirik XII sajandi keskel ja määrati

1240. a. katoliikliku Taani kuninga Valdemar II poolt terve Tallinnamaa piiskopkonna emakirikuks, *matrix ecclesiae*. Ta oli asutatud piiskopikirikuks, *domus episcopi*, millest on tuletatud ka tema saksakeelne nimetus *Domkirche*, vanemas keeles *Thumbskirche*, millest tuleb ka eestikeelne Toomkirik, Toompea kirik. Nagu teisel, oli ka Tallinnas Toomkirik piiskopkonna peakirik, *ecclesia cathedralis*, kus toomkapiitli kõrgemad vaimulikud pidasid jumalateenistust ja ka piiskop ise eriti pidulikel juhtumitel. Kui Eestimaal peale orduriigi lagunemist 1561. a. langes Rootsi kuningriigi alla, sai luteri usk ka Eestimaal valitsevaks usuks; Tallinna Toomkirik sai luteri usu piiskopikirikuks, mis moodustas maakirikutega omaette piiskopkonna ehk konsistoriaalringkonna. (Kirik põles küll 1684. a. maha, nagu ta oli ka varemini, 1433. aastal, maha põlenud, kuid ehitati jälle üles üle Rootsi riigi toimepandud korjanduste varal.) Taani ajast alates oli ka selle kiriku heaks mitmesugusi annetisi tehtud kinnisvarades maal ja linnas, mis kiriku enese ja piiskopkonna keskvalitsuse, piiskopi ja toomkapiitli ülalpeoks läksid ning esijoones nende kasustada ja käsustada olid. Samuti kuulusid ka tulud vaimulikest talitustest piiskopi kasustamisele. Rootsi valitsus määras Eestimaale piiskopid, kelle juurde koondati vaimulikest koosnev konsistorium (toomkapiitel) kirikuasjade valitsemiseks piiskopi eesistumisel. Ka Rootsi 1686. a. kirikuseaduse järgi, mis omakord ka Vene valitsuse ajal üldiselt jäi kehtima (29. IX 1710. a. akordpunktid ning Uusikaupunki rahuleping 1721. a.), moodustas Toompea kirik Eestimaal piiskopkonna peakirik, „*königliche Domkirche*“; ja Vene riigi alla minekul 29. IX 1710 akordpunktides nimetatakse seda kirikut „sobornaja kirha“, s. o. pea- ehk katedraalkirik.

Kuigi rootsiaegsed kirikuseadused Eestimaal Vene riigi alla minekul pidid üldiselt jääma kehtima, tekkis kiriku valitsemise korralduses siiski suurem muutus. Kui akordpunktide p. 1 lubas jätta kiriku korralduse puutumata ja eeldas isegi piiskopiameti säilitamist, kujunes asi tegelikult nii, et Eestimaal suurem osa õigusi, mis Rootsi ajal olid kiriku valitsemise suhtes kuningal ja piiskopil, läks üle Eestimaal rüütelkonnale. Piiskop jäi nimetamata. Rüütelkond määras konsistoriumile oma liikmete hulgast ilmliku presidendi. Rüütelkonna õigus kiriku valitsemise alal, mille aluseks öeldi olevat vanad tavad ning privileegid, kinnitas rüütelkonnale lõplikult keisrinna Eliisabet oma Žalovannaja gramotaga 1742. a. (VSTK, XI k. art. 8574) rüütelkonna vastaval palvel. Seega omandas Eestimaal rüütelkond luteri usu kiriku asjade valitsemisel nn. episkopaalsed õigused (*jura episcopalia*), mida fikseerisid ka hilisemad seadusandlikud aktid (1832. a. 28. detsembri ev. luteriusu kiriku seadus ja Balti kohalikkude seaduste kogu II k. § 32 p. 6, 447 II j., 381, 465, 450). Peale nende õiguste kiriku üldvalitsemisest osa võtta olid aga Toompea kiriku suhtes rüütelkonnal kui seisusel kujunenud Vene valitsuse ajal säärased erilised õigused, mis eraldasid seda kirikut kõigist teistest Vene riigi luteri usu kirikuist tema juriidilise loomu poolest.

Eestimaa rüütelkond, sõlmides enese ja kogu maa nimel Eestimaa Vene-maale alistumise lepingu, nn. akordpunktid 29. septembril 1710. a. Vene tsaari esindaja kindral Baueriga (mis leping on seadusandliku aktina mahutatud VSTK-sse, IV k. art. 2299), sõltumata § 1 väljatingitud üldistest garantiidest usu ning kirikukorra säilitamise suhtes, avaldas § 33 Tallinna Toompea kiriku suhtes järgneva rüütelkonna eelisõigusi taotleva ettepaneku: „Et Peakirik juba vanast ajast on rüütelkonna päralt, kellel selles kirikus on pärandatavad istekohad ja matmispaigad, siis paluvad (s.o. rüütelkond), et see kirik antaks rüütelkonnale ja temas muid kui saksa jumalateenistusi ei oleks; samuti, et temas puhkavaid surnuid ei puudutataks.“ („Понеже Соборная кирха издревль шляхетству принадлежала, которое въ оной свои наслѣдственныя сѣдалища и похоронныя мѣста имѣеть, того ради просятъ, чтобы оная шляхетству предоставлена, въ ней иногo, кромѣ нѣмецкаго богослуженія не было, равно какъ и почишя въ ней тѣла тронуты не были.“) See rüütelkonna ettepanek rahuldati järgnevalt: „Kõik see jääb vanade tabade juurde ja et Peakirik vanast ajast on olnud rüütelkonna kirik, siis Tsaarilik Majesteet jätab kõige armulikumalt kõik, mis endiste eelisõiguste ja vabaduste juures olnud ja sinna kuulub.“ („Все сие останется при старинныхъ обыкновеніяхъ, и такъ какъ Соборъ издревль кирхою шляхетства былъ, того ради Его Царское Величество оное, какъ при всѣхъ его привилегіяхъ и вольностяхъ, такъ и при семъ и что къ тому принадлежитъ, Всемилостивѣйше оставить.“) [Selle kokkuleppega loodud kord Toompea kiriku suhtes, nagu kõik teisedki akordpunktidega kinnitatud õigused ja privileegid, jäi jõusse ka Rootsi ning Vene riigi vahel 1721. a. sõlmitud Uusikaupunki rahulepinguga (VSTK, 1721. a., art. 3819). Samuti kinnitas keisrinna Eliisabet nn. Žalovannaja gramotaga 25. juunist 1742. a. (VSTK, 1742. a., art. 8574) 1710. a. akordpunktid, andes rüütelkonnale seejuures lisaks kõigele endisele ka veel üldkirikliku valitsemise õiguse, mis Rootsi ajal piiskopile kuulus, ja kinnitades valitsemise nii rüütelkondliku Toomkiriku kui ka maakirikute üle, nii et rüütelkond sellega omandas tähtsa osa kogu Eestimaa kiriku valitsemise õigusist. Kokkukõlas sellega tunnustas Senat 1743. a., et piiskopiametki on ära kaotatud ja ärgu preesterkond enam julgegu sellekohaseid esitisi teha („епископу не бѣт, предствленіи тшинитъ не держатъ“). Need Vene riigi isevalitsejate seadusandlikud aktid ei jäta mingit kahtlust selles, et nendega Tallinna Toompea kirik oli antud rüütelkonnale põhjendusega, et see kirik on vanast ajast rüütelkonna päralt olnud. Seega Vene valitsuse ajal, XVIII sajandil, sai Toompea kirik rüütelkonna kirikuks, moodustades enesest rüütelkonna poolt ainuvalitsetavat rüütelkonnale kuuluvat kirikut, *Ritter- und Domkirche zu Reval, Revelskaja Dvorjanskaja Vöšgorodskaja Tserkov*, nagu teda hakati ka ametlikes paberites nimetama (vt. ka nõudepalve juures esitatud dokumendid). Kui 1832. a. 28. detsembri Ev. Luteri usu kiriku seadus (VSTK, 1832. a., art 5870)

andis Ev. Luteri usu kirikule uue korralduse, asendades Rootsiaegseid seadusi ja hiljemini väljakujunenud kirikuvalitsemise korda, ja kinnitas kirikute valitsemisel ning pastorite valimisel kogudusile mõningaid õigusi, siis jäi Tallinna Toompea kirik jällegi erandiks, mis jäi välja üldisest kirikukorraldusest sel alusel, et Eestimaa rüütelkonnale kuulusid selle kiriku suhtes erilised privileegid, mida uus kiriku üldseadus iseenesest ei võinud piirata või kaotada. Siseminister, arvestades Toompea kiriku erilist juriidilist seisundit, mida põhjustasid Eestimaa rüütelkonna seadusandlikult kinnitatud eelisõigused, ja mis seisund ei mahtunud 1832. a. 28. detsembri seaduse raamidesse, pidas tarvilikuks selles küsimuses esineda Ministrite Komiteele, pannes ette Toompea kirik konvendi koosseisu ja selle valimise aja suhtes jätta jõusse endine kord, Eestimaa rüütelkonna eriliste eelisõiguste alusel („ostavit v otnošeni sostava konventa Võšgorodskoi tserkvi v Revele i vremeni izbranija ego tšlenov porjadok, nõne sustšestvujuštšii, na osnovanii osobõh privilegii dvorjanstva Estljandskago“). See Siseministri esitis leidis kinnitust Ministrite Komitee poolt ja sai keisri heakskiitmisel seaduseks (VSTK, 1839. a., art. 12261), mis hiljemini paigutati ka Luteri usu kiriku seadusse (Ustavõ duhovnõh del, XI k., 1857. a. väljaanne, § 625 märkus; 1896. a. väljaandes § 734, märkus 1). See seadus tunnustab kõigepealt neid erilisi privileege, mis Eestimaa rüütelkonnal olid Toompea kiriku suhtes, ja jätab need muutmata, ning selleks, et uus 1832. a. 28. detsembri seadus kuidagi ei võiks puudutada rüütelkonna privileege selle kiriku valitsemisel, santksioneeris selle erilise korra, kuidas rüütelkond seda kirikut oli valitsenud 1710. a. alates. See eriline kord seisis selles, et Eestimaa rüütelkond valis omal maapäeval, tarbe korral rüütelkonna esindused (*ritterschaftlicher Ausschuss*) Toompea kirikule eestseisjad (*die Vorsteher der Domkirche*), kelleks võisid olla ainult Eestimaa immatrikuleeritud aadlimehed (Balti koh. sead. kogu, II k. §§ 447 II j., 451, 228 p. 5, 475, 492). Need eestseisjad, olles valitud rüütelkonna kui seisuse poolt terve rüütelkonna, s.o. Eestimaa rüütelkonda moodustavate Harju, Viru, Järva ja Lääne maakonna immatrikuleeritud aadlimeeste hulgast, valitsesid Toompea kirikut kui rüütelkonna asutist rüütelkonna nimel viimasele kuuluvate eelisõiguste alusel. Nii võisid Toompea kiriku eestseisjaks olla aadlimehed, kelle alatine elukoht oli kuski maal omas mõisas ja kes kuulusid mõne maakiriku juures oleva koguduse hingekirja. Seega polnud Tallinna Toompea kiriku eestseisjad muud kui harilikud rüütelkonna poolt valitavad ametnikud, kelle ülesandeks oli Toompea kirikut valitseda Eestimaa rüütelkonna privileegide kohaselt. Otseses kokkukõlas Balti koh. sead. II k. §§ 227 ja 228 reeglitega kuulusid tähtsamad Toomkirikusse puutuvad küsimused otsustamisele rüütelkonna maapäeval või esinduses, kus kiriku eestseisjad esinesid tarbe korral ka vastavate esitiste ning aruannetega. Maapäev ise kasustas Toompea kirikut pidulikuks jumalateenistuseks oma istungite avamisel (Balti koh. sead. II k. § 221, „dlja otpravlenija toržestvennago po semu slutšaju bogosluzženija n a z n a t š a e t s j a Võšgorodskaja tserkov“).

Rüütelkonna maapäev valis ka Eestimaa kubermangu kõrgema vaimuliku kindralsuperintendendi, kes oli oma ameti poolest konsistoriumi abipresident ja ka Toompea kiriku ülemõpetaja ning jutlustaja (Balti koh. sead. II k. § 447 II j.). Kui hiljemini Toompea kirikule seati veel teine õpetaja, valiti ka see rüütelkonna poolt ja maksti talle palka rüütelkonna kassast (vt. Die Evangelisch-Lutherischen Gemeinden in Russland, herausgegeben vom Central-Komitee der Unterstützungs-Kasse für Evangelisch-Lutherische Gemeinden in Russland, II köide, IV osa, lk. 1—5, St. Petersburg, 1911, kui ka prov. O. Sild, Kas Tallinna Toomkirik on kirikuloolises arenemiskäigus olnud piiskopikirikuks? Tartu, 1926. a., lk. 33—37).

Nagu neist oludest nähtub, polnud seadusis Toompea kiriku valdamisel, valitsemisel ja kasutamisel peale rüütelkonna üheleegi teisele asutisele, seisusele või muule korporatsioonile jäetud mingisuguseid õigusi. Kõik need õigused kuulusid purgivalt Eestimaa rüütelkonnale eespool-mainitud seadusandlike aktide põhjal 1710., 1721., 1742. ja 1839. aastast. Tegelikult kasustaski Eestimaa rüütelkond Toomkirikut ühes selle varandustega kui maa valitseva seisuse esinduskirikut, kus maapäeva avamisel peeti pidulikke jumalateenistusi ja kus rüütelkonna liikmeil olid omad alatised istekohad. Neil kaalutlusil ei saa õigeks pidada nõudja poole väiteid, et Toompea kirik kujutanud enesest Vene valitsuse ajal harilikku kirikulikku asutist, kelle konvent ainult olnud valitud erikorra järgi, kuid mis olnud ikkagi kiriklik organ.

Nõudja pool on asja sisulisel arutusel väitnud ja tema volinikud on seda eriti rõhutanud oma suulises seletusis asja arutusel Riigikohtus, et kuni 1919 a. 15. aprilli ev. luteri usu koguduste ajutise omavalitsuse korralduse (RT 1919 28/29) kehtimahakkamiseni polnud ükski luteri usu kogudus Eestis juriidiline isik, kes oleks võinud lepinguid sõlmida, kinnisvara omandada j.n.e. Kõik see võinud toimuda ainult kiriku kui asutise nimel ja tema organite kaudu. Seda nõudja poole väidet ei saa pidada õigeks. Et kogudus kui vastav korporatsioon (BES § 945) omab juriidilise isiku õigusi, selles ei või kahtlust olla. Seda arvamust jagab ka prof. Erdmann (vt. System, I k., lk. 114). Koguduse kui korporatsiooni õigusliku olemasolu tingimuseks on peale teda moodustavate inimeste kogu ja neid ühendava teotsemise sihi veel tarvis õiguslik korraldus, mis on tunnustatud ühiskondliku võimu poolt. Kirikute juures asuvad kogudused vastasid üldiselt kõik neile tingimustele juba Vene ajal. Luteriusu kirikute ümber asuvad usutunnistajad, maal koguni kindlaist territoriaalseist piiridest, moodustasid usuliste tarvete rahuldamiseks ja nende rahuldamisega seotud kulude katmiseks koondise, valides endale seaduses ette nähtud või vastavate võimude poolt tunnustatud korras (Ev. luteri usu kiriku seadus, 1896. a. väljaanne §§ 734, 735 ja 737; Balti kindralkuberneriga poolt 15. juulil 1870. a. antud kiriku ja kihelkonna konventide korraldus Liivimaal ühes juhatuskirjaga, samuti üksikute koguduste põhikirjad, näit. Tallinna Toom-Kaarli kiriku koguduse, Tartu Peetri kiriku koguduse j.n.e.) vastavad valitsemisorganid ametisse. Need kogu-

dused kahtlemata vastavad neile nõudeile, mis juriidiliste isikute olemasoluks tarvilikud. Toomkiriku juures enne 1919. a. kogudust juriidilise isikuna olemas ei olnud, tegelikult tema ümber liitunud kogudus ei olnud seaduslikult organiseeritud ega olnud temal loomulikult oma organeid koguduse asjade valitsemiseks. Vastupidiselt ilmneb näiteks Tallinna Toom-Kaarli koguduse juriidiline olemasolu selgesti 1862. a. 15. mai seadusest (VSTK 1862. a., art. 38282), mille § 2 lausub: „Estonkaja Võšgorodskaja tserkov est sobstvennost prihhoda“, s.o. Eesti Toompea kirik on koguduse omandus. Samuti on üldiselt tuntud tõsiasi, et mitmed Vene ajal asutatud kogudused loeti nende poolt ehitatud kirikute ja muude kinnisvarade omanikeks, näit. Tartu Peetri kogudus. Samuti võisid kirikud kuuluda mõnele teisele asutisele, näit. Tartu ülikooli kirik. Kui BES §§ 945, 595 ja 713 selle kohta lahkavamusit tekitasid, keda õieti lugeda kirikuvaranduste omanikuks, kas kogudust kui korporatsiooni või kirikut ennast kui asutist (vt. Erdmann, System, I k., lk. 114—115), ja seda küsimust vähemalt pastoraatide suhtes lahendati selles mõttes, et nende otseseks omanikuks on kirik kui asutis (Balti koht. sead. II k. § 927, Kirikus. 1832. a. 28. detsembrist § 459), mis seisukoht tunnustamist leidis ka Vene Senati poolt TKD otsuses 1899. a. nr. 9, kuigi see seisukoht ei näi hilisemas Senati praktises enam püsinud olevat, kus pastoraatide otseseks omanikuks tunnustati kogudusi (vt. TKD resolutsioon nr. 9625 — 1909. a., toodud senaator Nolkeni poolt redigeeritud BES 2. trükis § 945 juures), siis, nagu eespooltoodud näiteist selgub, oli küllalt juhtumeid, kus kirikud ja nende päraldised kuulusid kogudusele, mis selgel sõnal oli väljendatud ka kinnistusraamatute sissekandeis. Teisest küljest on samuti üldtuntud fakt, et mitte igal kogudusel polnud kirikut ja et tema oma usulisi tarbeid pidi rahuldama mõnes teises kirikus, mille valitsemises temal polnud sõnagi kaasa rääkida. Nii on meil praegugi Eestis mitu kogudust, kellel omal pole jumalakoda, näit. Pauluse kogudus Tallinnas. Nii oli Vene ajal ja on ka praegu võimalik seisukord, kus mõni kogudus peab erilise kokkuleppe põhjal või omaniku vaikival nõusolekul kasustama võõrast kirikut. Samuti on üldtuntud tõsiasi, et näit. Tartu ülikooli juures omal ajal kirik ehitati selleks, et anda õpetust praktilises usuteaduses usuteaduskonna üliõpilasile, tulevasile pastoreile. Selle oma eesmärgi kõrval — olla õppeülesannete teenistuses — teenib see kirik (Universitäts-Kirche) juba algusest peale ka omaette seisva — praegu koguni kahest pihtkonnast koosneva — koguduse usulisi tarbeid, ja tegelikult kasustatakse teda palju suuremal määral koguduse usuliseks tarvidusiks kui ülikooli õppeülesannete täitmiseks, kuid seeläbi ei kaota see kirik oma juriidilist loomust, kuuludes ülikoolile, ega teki sellest asjaolust kogudusele selle kiriku suhtes mingisugusi iseseisvaid õigusi. Ka Tallinna Toompea kirik kuulus juriidiliselt rüütelkonnale eespoolmainitud seadusandlike aktide põhjal; tema oli määratud rüütelkonna usuliste tarviduste rahuldamiseks ja esinduskirikuks (Balti koh. sead. II k. §§ 221, 447 II j.); mille valitsemine allus seetõttu ka rüütelkonna kui seisuse poolt valitud eestseisjaile.

Selles mõttes kutsutigi seda kirikut „Ritter- und Domkirche“. Kui selle peaülesande kõrval Toompea kirikus omaette seisev kogudus oma usulisi tarbeid rahuldab, siis sellest asjaolust ei järgne, et selle läbi Toompea kirik oma juriidilist loomust oleks muutnud ja et kogudusele selle kiriku ning tema päraldiste suhtes oleks tekkinud mingisugune iseseisev õigus, mida rüütelkond oleks pidanud tunnustama ja mis nüüd kohuslik oleks rüütelkonna õigusvõtjale, Eesti vabariigile.

Nõudja pool paneb erilist rõhku asjaolule, et Vene ajal Toomkiriku konvent, mis koosnes ainult rüütelkonna poolt valitud eestseisjast, esines kohtus nõudjana kiriku nimel ja et tema nõudeid ka rahuldati, väites, nagu järgneks sellest asjaolust, et Toomkirik oli iseseisev kiriklik asutis, sõltumata rüütelkonnast. See väide on ekslik, sest konvendi ülesanne oli kiriku huve kaitseda (Ev. luteri usu kiriku s. 1896. a. väljaanne, § 732, 737), järelikult pidi ka Toompea kiriku konvent seda tegema, sest selleks oli tema rüütelkonna poolt valitud. Nii nagu teisedki rüütelkonnaasutiste juhtivad organid pidid nende kätte usaldatud varandust valitsema ja hoidma, pidid seda tegema oma ülesannete piires ka Toompea kiriku eestseisjad. Et Toompea kirik oli jumalakoda ja ühes oma päraldistega teenis rüütelkonna usulisi tarbeid, siis on loomulik, et see varade kompleks oli eraldatud eriliseks sihtvaranduseks, mis seisis lahus muust rüütelkonna varast, kuid sellest asjaolust ei järgne, et rüütelkonna erilised eelisiõigused, mis olid kinnitatud eespoolmainitud Vene isevalitsejate seadusandlike aktidega, oleksid mingil viisil kitsendatud või kustunud. On üldtuntud, et kohtuis asju aetakse ligema ametikoha või asutise nimel temale usaldatud huvide kaitseks, nii näit. esinetakse riigi varanduslikes nõudeis harilikult mitte riigi, vaid ministeeriumi või kohapealse asutise nimel (TKS §§ 1284, 1285), kuid sellest ei või veel järeldada nende asutiste iseseisvuse tunnustamist üldisest riigi, s.o. fiskuse kui terviku huvest.

Toompea kiriku omapärane seisund paistab eriti reljeefselt, kui vaadelda korda, kuidas toimus vaimulikkude valimine ja varade valitsemine teiste luteri usu kirikute juures 1832. a. 28. detsembri seaduse ning selle hilisemate muudatuste alusel. Siin on võimuallikaks kiriku juures olev kogudus (*Kirchengemeinde, Kirchspiel*) või mõni selle tsensuslik osa. See ilmneb kõigepealt pastorite valimisel (Ev. luteri usu kiriku sead. 1896 a. väljaandes, §§ 410, 412, 423, 429), samuti koguduseliikmete hulgast valiti vastavate kirikute juures konvendid, nõukogud või kolleegiumid (§§ 732, 734, 735, 737), kes teotsesid üldse koguduse kui vastava korporatsiooni esindajaina, nõutades eriti tähtsal juhtumitel erilisi volitusi koguduselt („sii mesta voobštše deistvujut, kak upolnomotšennõja ot litsa pri hoda; odnakož po delam važnõm oni vprave trebovat ot obštšestva osoboi doverennosti v polnom po vozmožnosti sobranii prihozan.“ § 737). Ka kiriku eestseisjad ja nende abilised (§§ 741—743) valiti kihelkonna liikmete hulgast, kellel oli selleks tarvilik tsensus. Neist asjaoludest järgneb, et harilikult kirikus, sõltumata küsimusest, kas kirik oli oma-

ette asutis või oli see koguduse omand, toimus kiriku varade valitsemine ja üldse tema asjade ajamine koguduse organite kaudu vastavate riigi ametiasutiste järelevalvel. Seega olid siin kiriku varandused koguduse valitsemisel ning valdamisel tema vastavate organite kaudu, mis mõttes 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seadus räägibki seniste koguduste „valdusest“. Säärasest valdusest Toompea kiriku suhtes Toompea kogudusele ei saa juttugi olla, sest et siin oli valdaja Eestimaa rüütelkond. Selliseil asjaoludel ei saa juttu olla Toompea koguduse suhtes võrdselt õigusest teiste kogudustega kirikuvaradele. Nõudja pool on väitnud veel Riigikohtuski oma volinikkude läbi, et kiriku õiguse põhjal Toompea kogudusel olevat Toompea kiriku varanduste kasustamise õigus, kuid seda oma väidet pole nõudja pool põhjendanud viitega mingisugusele seadusnormile; ta pole lähemalt seletanudki, mis ta mõtleb selle kirikuõiguse all, mis, tema arvates, peab olema tema õiguste allikaks. Edasi on nõudja pool rõhutanud, et olevat ka teisi tarvitamisõigusi, kui servituudiõigused, kuid millised need teised õigused *in concreto* Toompea kogudusel Toompea kiriku suhtes olid, selle on ta jätnud lähemalt seletamata. Tuleb üldse tõsitada, et nõudja pool pole väitnud ega tõendanud, et tal Toomkiriku suhtes oleks tekkinud seaduslikul alusel mingi õigus eraõigusliku tehingu näol.

Lõppeks väidavad nõudja poole volinikud, et käesolevas asjas polnudki tähtis järelekatstuda, missuguseil alusil kogudus kirikut tarvitab; tähtis olevat ainult fakti konstateerimine, et tarvitamine olevat tegelikult aset leidnud enne 1925. a. Usuühingute seaduse ilmumist; see fakt kui säärane andvat juba kogudusele õiguse nõuda, et tema kasustamisõigust ka tulevikus tunnustataks. Toompea kogudus rajab oma praegusest nõudepalvest tuletuvad taotlused, nagu seda eriti seletanud volinikud ka Riigikohtus, peamiselt kahele Eesti vabariigi seadusandlikule aktile, nimelt 1919. a. 15. aprilli ev. luteri usu koguduste ajutise omavalitsuse korraldusel (RT 1919 — 28/29) ja 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seadusele (RT 1925 — 183/184). Nõudja poole väited seejuures on järgnevad. Vene ajal olevat Toompea kogudus Toompea kirikut ja selle varandusi kasustanud samuti kui kõik teised luteri usu kogudused kasustasid vastavaid kirikuid ja nende varandusi. Seejuures polevat tähtis, mis alusel kogudus vaidlusaluseid varandusi kasustanud, vaid tähtis olevat asjaolu, et need varandused läinud 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal üle Toompea kogudusele kui selle seaduse alusel tekkinud juriidilisele isikule, kes neid varandusi tarvitanud ja enda käes pidanud 1925. a. 12. novembri seaduse jõustumisel. Selle seaduse § 25 põhjal olevat need varandused jäänud edasi Toompea koguduse kui eraõigusliku usuühingu ja 1919. a. 15. aprilli seaduse alusel tekkinud avalikõigusliku koguduse õigusjärglase valdusse.

Neid nõudja poole väiteid ei saa lugeda kokkukõlalisteks mainitud 1919. a. 15. aprilli ja 1925. a. 12. novembri seaduste mõttega. Nagu juba näha 1919. a.

15. aprilli seaduse (RT 1919 — 28/29) pealkirjast — „Ev. Lutheri usu koguduste omavalitsuste ajutine korraldus“, oli selle seaduse eesmärgiks koguduste omavalitsust ajutiselt korraldada ja sellele pealkirjale vastab täiesti ka selle seaduse sisu, mis korraldab ümber ajutiselt juba enne selle seaduse jõustumist olemasolevate koguduste valitsemisorganid. Ei leidu selles seaduses mingisuguseid reegleid kirikute või nende valdajate varanduste kuuluvuse ümberkorraldamiseks, uute koguduste asutamiseks või tekkimiseks. Kui tolleaegne seadusandja oleks tarvilikuks pidanud ja tahtnud kirikute varanduste kuuluvust ümber korraldada, neid varandusi ühelt võtta ja teistele anda, siis oleks tema seda küll ka nii seaduse pealkirjas kui ka sisus selgesti väljendanud, sest varanduslike õiguste ümberkorraldamine ja edasiandmine on ülisuure tähtsusega, mida kuidagi iseenesest teiseks otstarbeks määratud ja kuulutatud seadusse sisse seletada ei saa, seda enam, et ei ole ka alust eeldada, et Vabariigi Ajutine Valitsus oleks siin omalt poolt juba midagi ette otsustada võtnud, kuna ta isegi üldpõnevusega oodatud maareformi seadust Asutava Kogu ülesandeks luges, samuti ka seisuste kaotamise ja nende varanduste saatuse ümberkorraldamist. Et mingi kogudus, kellel enne vastava kiriku ning selle varanduste suhtes omandi-, valdus- või valitsemisõigust polnud, selle seaduse põhjal säärased õigused oleks omandanud, seda sellest seadusest järeldada ei saa. Kui selle seaduse §§ 5 ja 12 räägivad kiriku varanduste valitsemisest, siis ikkagi selles mõttes, et need varandused ka enne selle seaduse ilmutumist olid olemasoleva koguduse omanduses või valduses ning et kogudus oma organite kaudu, mis olid valitud Ev. luteriusu kiriku seaduse (VSK XI k.) põhjal, ka neid valitses. Ei saaks ju kuidagi järeldada, et näit. Tartu ülikooli kirik oleks läinud üle selle seaduse põhjal selle kiriku juures olevale kogudusele, kuigi see kogudus ise oma omavalitsuse ümber korraldas selle seaduse kohaselt. Samuti ei saaks sellest seadusest teha järeldust, et Toompea kirik, mis kuulus Eestimaa rüütelkonnale ja mida valitseti vastava rüütelkonnaasutise kaudu, oleks võinud üle minna Toompea koguduse omandiks või antud tema valdusse või valitsemisele, seda enam, et säärast kogudust juriidilise isikuna Vene kiriku seaduse kehtivuse ajal üldse ei tuntud. See oleks tähendanud võtta rüütelkonnalt neid õigusi, mida ta oli kasustanud üle paarisaja aasta ja mis olid sanktsioneeritud vastavate seadusandlike aktidega. Mainitud seadus aga ei puuduta üldse rüütelkonda ja tema õigusi ega korralda rüütelkonna varanduste saatust. Järelikult juba oma ülesande ning mõtte poolest (*ratio legis*) ei võinud see 1919. a. 15. aprilli seadus Eestimaa rüütelkonnalt seda kirikut ära võtta ja üle anda kogudusele, mis alles pärast selle seaduse jõustumist nõudjate eneste seletuse järgi olevat moodustatud ja kujundatud iseseisva juriidilise isikuna. Rüütelkond ise, nagu seda tõsitab Riigikohtu administratiivosakond omas otsuses, pole oma õigusi selle kiriku kohta Toompea kogudusele loovutanud, rüütelkonna poolt valitud eestseisjad pole kirikut ning selle varasid Toompea kogudusele üle andnud, veel enam, eestseisjad ei oleks võinudki rüütelkonnale

kuuluvat varandust kellelegi loovutada, sest keegi polnud neid sääraseks toiminguks võimustanud ja ükski seadus neile selleks voli ei andnud, vaid see kirik jäi rüütelkonnale edasi. Kui ka 1919. a. tekkinud Toompea kogudus Toompea kiriku ja selle varandused faktiliselt enda kätte võttis, siis BES § 679 põhjal ei võinud säärane faktiline seisukord temale anda nende varanduste suhtes seaduslikku valdusõigust. Veel vähem võib kogudus valdamisega seotud õigusi taotella asjaoludest, et valitsusasutised ja kohtud vabariigi algpäevil teda mõnes asjas lasksid teotseda kui Toompea kiriku esindajat ja selle varanduste kasustajat. See toimus Eesti vabariigi korraldamise esimesel ajajärgul, kus riikliku iseseisvusega loodud uued ametiasutised polnud veel võinud küllalt tutvuda rüütelkonna valitsemisel olnud varade ja asutiste juriidilise struktuuriga, eriti Toompea kiriku komplitseeritud ja ainulaadse juriidilise loomusega. Kui rüütelkond Toompea kiriku ja selle varanduste suhtes, mis kuulusid rüütelkonnale kui seisusele ja terve maa esindajale, oli muutunud passiivseks ja ükskõikseks ja laskis toimuda faktil, et Toompea kogudus, mis juriidilise isikuna tekkis alles peale 15. IV 1919. a. seaduse jõustumist, kiriku ja selle varad enda kätte võttis, siis selline fakt ei tekita meil kehtiva seaduse ja õiguskorra juures Toompea kogudusele sel viisil tema kätte sattunud varade suhtes mingisugust õigust. Seisuste kaotamise seadus (RT 1920 — 129/130) kaotas rüütelkonnad ja korraldas lõplikult ka rüütelkondade varanduste saatuse. Rüütelkondade kinnis- ning vallasvarad tunnustati Eesti vabariigi omaks, samuti võeti Eesti Vabariigi Valitsuse valdamisele või valitsemisele kõik rüütelkonnaasutiste valitsemisel olnud varad (art. I ja III § 2, 3); mingit erandit see seadus Toompea kiriku ja selle varanduste suhtes pole teinud. Nõudja pool on küll väitnud ja Kohtupalat ongi osalt ühinenud nende väidetega, et seaduse aruandja seletusist Asutavas Kogus nähtuvat, et pole kavatsatud kogudustelt nende varandusi võtta. Kui see ka nii on, ei tähenda see veel, et kogudustele peaksid langema varad, mis seni neile ei kuulunud. Seaduse aruandja seletused ei või seepärast käia Toompea kiriku kohta, mis ühelegi kogudusele ei kuulunud, vaid siin oli jutt sama seaduse art. III § 6 ette nähtud vaimuliku seisuse seisuslikest varandusist. Kuid sellest seadusest ei nähtu, et Toompea kirikut, mis oli rüütelkonna valdamisel ja valitsemisel vastava rüütelkonnaasutise kaudu, oleks kavatsatud anda Toompea kogudusele. Ainuke erand, mis rüütelkondade varanduste suhtes tehti, olid Saaremaa rüütelkonna varandused, mis anti Saaremaa maavalitsusele, kes nende sissetulekuid kasustab Saaremaa maakonna huves.

Seepärast pidid Toompea kirik ja selle varad kui rüütelkonna valdamisel ning valitsemisel olnud varandused Seisuste kaotamise seaduse reeglite kohaselt üle minema vastava Eesti Vabariigi Valitsuse asutise ja nimelt Siseministriumi valdamisele ja valitsemisele, nagu see ka on toimunud Riigikohtu administratiivosakonna seadusjõulise kohtuotsusega 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a. seaduspäraseks tunnustatud, Siseministri poolt 6. veebruaril 1925. a. tehtud korralduse põhjal mainitud vara ülevõtmise kohta.

Säärastel oludel on vastuvaieldamatu, et momendil, mil jõustus 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seadus, Tallinna Toompea kogudusel polnud Toompea kiriku ning selle varanduste suhtes o m a n d i - n i n g v a l d a m i s - e g a v a l i t s e m i s õ i g u s t, sest sääraseid õigusi polnud sellel kogudusel ei Vene ajal kehtinud Ev. luteri usu kiriku seaduse põhjal (VSK, XI k.), ei ka 1919. a. 15. aprilli seaduse põhjal.

Kui vaadelda 1925. a. 12. novembri Usuühingute ja nende liitude seadust, siis ka see seadus pole ühelegi kogudusele u u s i varandusi omandiks, valdamiseks või valitsemiseks andnud, vaid j ä t a b e d a s i üksikuile kogudusile ja usuühingute liitudele omandiks või valdamiseks varandused, mis olid juba enne seda seadust nende omad või nende valdamisel. See seadus ei räägi aga midagi nende koguduste õigusist, kes teiste koguduste või asutiste omandis või valduses olevaid kirikuid tarvitavad jumalateenistuse pidamiseks. Siin peab asja lahendama ka tulevikus vastav kokkulepe kiriku omaniku või valdaja ja kirikut tarvitada soovija vahel. Kui rüütelkond võimaldas Toompea kiriku ümber kogunenud usklike koondisele tarvitada Toompea kirikut, siis on tee kokkuleppele kogudusel, mis nüüd Eesti ajal juriidilise isikuna tekkinud, uue kiriku valdaja ning valitsejaga olemas, kuid kogudus ei saa kohtulikult taotella Toompea kiriku suhtes ei omandi- (*dominium utile*, nagu nõudja poole volinik seda formuleerinud), ei valdus-, ei ka tarvitamisõigust praeguselt Toompea kiriku valdajalt, sest kogudusel polnud säärast õigust ka Eestimaa rüütelkonna vastu ja pole säärast õigust talle andnud ka hilisemad seadused. Nagu aga nähtub nõudja poole enese poolt esitatud dokumendest, samuti Riigikohtu adm.-osakonna otsusest 5. oktoobrist/2. novembrist 1926. a., on Eesti Vabariigi Valitsus korraldanud, et Toompea kirik saaks nüüd teenida seda eesmärki, milleks ta omal ajal asutati ning mida ta taotles sajandite jooksul, s.o. seista piiskopikirikuna kogu maad haarava kiriku kui terviku ja üksikute koguduste ühendaja üldkiriklike huvide teenistuses. Selleks ongi see kirik antud Eesti Ev. luteri usu kiriku konsistooriumi kasustada (Siseministri otsus 15. II 1927, rahukogu akt leht 11), kusjuures Siseminister on konsistooriumile lubanud anda kirikut kasustada ka üksikuile kogudusile. Et Tallinna Toompea Ev. luteri usu kogudus, nagu see nähtub ta põhikirja § 4 (rahukogu aktis, leht 18), kuulub Eesti Evangeeliumi Lutheri usu koguduste liitu, mille eesotsas seisavad konsistoorium ja piiskop, siis ei või talle tekkida põhimõttelisi raskusi saada konsistooriumilt kasustada oma usuliste tarviduste rahuldamiseks jumalakoda, Toompea kirikut, mis on Eesti Vabariigi Valitsuse poolt nüüd täielikult jäetud ev. luteri usu kiriku kasustada piiskopikirikuna. Säärast üldkiriklikku eesmärki, mida see kirik piiskopikirikuna täidab kõigi luteri usu koguduste elus Eestis, ei saavutataks iialgi, kui oleks see ajalooline jumalakoda antud mõne üksiku koguduse omandiks või valdusse. See oleks tähendanud järsult katkestada neid ajaloolisi ülesandeid, mis sellel kirikul on olnud Eestimaa kiriklikus ning usulises arengus, sest ka olles rüütelkonna valdamisel, teenis see kirik ikkagi ka

üldkiriklikke ja terve maa huve, sest siin peeti sinodi jumalateenistusi, ordineeriti vaimulikke ja siin pidas jumalateenistust ning jutlustas Eestimaa kiriku kõrgeim vaimulik, kindralsuperintendent, kes oli ühtlasi Toompea kiriku ülemõpetaja. Rüütelkond ise, oma seisuslikust korraldusest hoolimata, esindas kogu maad ja pidi hoolitsema selle hüvangu eest (Balti koh. sead. II k. §§ 227 ja 231), olles ka terve maa kiriku ja usuelu korraldaja tema poolt valitud ameti-meeste kaudu.

Kõigil neil kaalutlusil leidis Riigikohus: 1) et Kohtupalat talitas kokkukõlas TKS § 584 p. 4 reeglitega, kui ta jättis sisuliselt läbi vaatamata nõude selles osas, mis oli tõstetud Tallinna Toompea koguduse volitusel Toompea kiriku kui asutise nimel, sest Toompea kiriku ja selle juurde kuuluvate varanduste valdus ning valitsemine pole iialgi juriidiliselt kuulunud sellele kogudusele, vaid kuulus 1710. a. kuni Seisuste kaotamise seaduse jõustumiseni 1920. a. Eestimaa rüütelkonnale ja läks viimaselt otseselt selle seadusega üle Eesti vabariigile Siseministeeriumi näol; 2) et kõik väited, mis nõudja pool omas kassatsioonkaebuses esitab Kohtupalati otsuse vastu selles osas, millega tema nõue osaliselt tagasi lükati, osutuvad põhjendamatuks ega vääri lugupidamist.

Siseministeeriumi voliniku vann. adv. J. Teemanti kassatsioonkaebus tuleb rahuldada järgnevail kaalutlusil. Kohtupalat on tunnustanud Toompea kogudusele tarvitamisõigust Toompea kirikule ja selle päraldistele, eriti ka kapitalidele. Mis Kohtupalat mõistab käesoleval korral tarvitamisõiguse all, see ei selgu tema põhistusest, samuti pole Kohtupalat konkreetset näidanud asjaolusid, millest tuleb Toompea kogudusele säärane õigus. Et aga Kohtupalat ise on jõudnud järeldusele, et Toompea kogudusele Toompea kiriku suhtes omandi- ning valdusõigusi ei kuulu ning et see varandus on seadusandlikul teel läinud Siseministeeriumi valdamisele ning valitsemisele, siis võib Kohtupalati otsusest järeldada, et ta tunnustas Toompea koguduse kasuks Toompea kirikule kui võõrale varale mingisugust servituudiõigust, kuid servituudi olemasolu ei eeldata iialgi endast, vaid seda peab tõendama isik, kes ütleb endal säärase õiguse olevat (BES § 1091), kusjuures säärase õiguse tekkimise viisid on seaduses (BES § 1251) purgivalt loendatud; nimelt tekib servituut: 1) seaduse põhjal; 2) kohtuotsusega ja 3) eraisikute korraldustega, mis väljendatud lepinguis või viimseis tahteavaldusis. Ühtegi säärast õigust tekitanud olma käesolevas asjas Toompea koguduse kasuks ei tõsita Kohtupalat. Nagu juba eespool selgitatud, seadus oli asetanud Toompea kiriku juriidiliselt teise seisukorda kui teised luteri usu kirikud. Kui teised kirikud olid algusest saadik määratud ja ehitatud teatava ümbruse kohalikuks kirikuks või teatava väljakujunenud koguduse usuliste tarvete rahuldamiseks ja kui teistel kogudustel kui vastavail korporatsioonidel olid kirikute varanduste suhtes vastavalt kindlad õigused ja nad oma organite kaudu valitsesid ja valdasid kiriku varandusi ja korraldasid kiriku asju, siis Toomkirik polnud asutatud ühe üksiku kohaliku koguduse jaoks ja pole selliseks muudetud ka hilisemate seadustega ning vasta-

valt sellele polnud Toomkiriku valdus ning valitsemine ka usaldatud üksikule kogudusele ning selle esindajale, vaid siin kuulusid valdamis- ja valitsemisõigused purgivalt ja ainuõiguslikult Eestimaa rüütelkonnale eriprivileegide põhjal. Nõudja pool ise väidab, et Toompea kogudus juriidilise isikuna tekkinud alles 15. aprillil 1919. a. seaduse alusel. Sellest nõudja poole seletusest järgneb, et Toompea kogudust juba tema juriidilise loomuse poolest ei saa kuidagi pidada võrdseks teiste luteri usu kogudustega ja et tema ei funktsioneerinud korporatsioonina BES § 945 ja Ev. luteri usu kiriku seaduse §§ 734, 737 jt. mõttes, s.t. tema polnud juriidiline isik, nagu seda olid teised luteriusu kogudused. Et Toompea kogudus, s.o. selle kiriku juures oma usulisi tarbeid rahuldav inimeste koondis, oleks koosnenud ainult Eestimaa rüütelkonna liikmeist, seda nõudjad ise ei väida. Ei saa siis kuidagi kujutella seisukorda, et rüütelkonna poolt valitud kiriku eestseisjad oleksid olnud samal ajal rüütelkonna ning koguduse organid. Säärastel asjaoludel jääb selgusetuks, millisele alusele on rajatud Kohtupalati järeldus, et vaidlusaluse varanduse tarvitamisõigus olevat kuulunud Toompea kogudusele juba muistsest ajast vahetpidamatult tänini ja et seda koguduse õigust keegi polevat annuleerinud. Et Toompea kirikus jumalateenistusi peeti ja et seal mõni kihtkond inimesti oma usulisi tarbeid rahaldas, see tõsiasi endast veel ei tähenda, et sellega selle palvekogudusele, kes ei moodustanud juriidilist isikut, oleksid tekkinud mingisugused õigused juriidilises mõttes rüütelkonna valduses ja valitsemisel olevale Toompea kirikule ja selle varandusele. Iga valduse, ka õiguse valduse (BES §§ 624, 627, 628, 634) aluseks, tiitliks, peab olema mingisugune õigus (§§ 655, 677), kuna ühe külge tahteavalduse läbi ei teki seaduspärasest valdust (BES §§ 678, 679). Säärast õigust pole näidanud nõudja pool ning ka Kohtupalat, mõistes nõudjale, s.o. Toompea kogudusele, Toompea kiriku ja kõigi selle varade tarvitamisõiguse, pole oma otsuse põhistuseks esitanud ühtegi seadust või juriidilist kaalutlust, mis õigustaks säärast lõppjäreldust.

Neil kaalutlusil ei saa Kohtupalati otsust nõuet rahuldavas osas lugeda seaduspäraseks, sest see seisab vastuolus nii nende ajalooliste seadusandlike aktidega, mis kinnitasid Eestimaa rüütelkonnale eriprivileegid Toompea kirikule, kui ka Lutheri usu kiriku sead. §§ 732, 734, Balti koh. sead. 2 k. § 447, Seisuste kaot. sead. II j. §§ 3 ja 7, BES §§ 655, 678, 679, 1091, 1199, 1251, 1262 ja TKS §§ 366, 339, 711 reeglitega, mispärast Riigikohus **otsustas:**

1) Kohtu- ja Siseministeriumi voliniku vann. adv. Jaan Teemanti kasatsioonkaebuse rahuldamiseks tühistada Kohtupalati otsus Tallinna Toompea ev. luteri usu koguduse nõuet rahuldavas osas 1710. a. 29. septembri akordpunktide § 33 (VSTK, IV k., art. 2299), Žalovannaja gramota 25. juunist 1742. a. (VSTK, XI k. art. 8574), keisri poolt kinnitatud Ministrite Komitee määruse 25. aprillist 1839. a. (VSTK, XIV k. art. 12261), Balti koh. seaduste kogu II k. (§ 447 II jao p. 5, Ev. Lutheri usu kiriku seaduse (VSK XI k.) I jao, 1896. a. väljaanne) §§ 732, 734 märkuse, Seisuste kaotamise seaduse

(RT 129/130 — 1920) III jao §§ 3 ja 7, Balti Eraseaduse §§ 655, 678, 679, 1091, 1199, 1251, 1262 ja TKS § 366, 339 ja 711 rikkumise pärast ja selles osas asi saata Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

2) Tallinna Toompea ev. luteri usu koguduse ja Toompea kiriku voliniku vann. adv. S. Bremeni kassatsioonkaebus jätta tagajärjeta. (Toim. nr. 4/32 a.).

Nr. 55.

KRIMINAAL-OSAKOND.

10. veebruaril 1932. a.

Jakob Rulli ja Marie Rulli kass. kaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 27. nov. 1931. a. Jakob Rulli ja Marie Rulli süüd. RNS § 180² j. 2 järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohunik R. Koemets, Riigik. prokurör R. Rägo.

Tartu-Võru Rahukogu kinnitas Petseri 2. jsk. rahukohtuniku otsuse, millega Jakob ja Marie Rull on RNS § 180² p. 2 põhjal süüdi mõistetud ning karistatud.

Riigikohtule antud kass. kaebustes paluvad Jakob ja Marie Rull tühistada rahukogu otsuse KKS §§ 1, 94, 119, 159 ja Veksliseaduse ning RNS § 180² j. 2 rikkumise pärast.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et kass. kaebused tuleb rahuldada. Asjatoimetusest nähtub, et Vassili Rimmelgas oli rahukogu poolt 27. nov. 1931. a. kohtuistungile kutsutud ja et ta oli ka ilmunud. Kaitsja palus Rimmelgast tunnistajana üle kuulata. Rahukogu jättis selle palve rahuldamata, põhjendades, et Rimmelgas olevat rahukohtuniku juures tunnistuse andmisest loobunud. Kui nüüd Rimmelgas oli rahukogu poolt välja kutsutud ja tema kohtusse ilmus ja kaitsja palus teda üle kuulata, siis oli rahukogu kohustatud temalt küsima, kas tema soovib tunnistust anda, ja jaataval korral teda üle kuulama. Sugulaste loobumine KKS §§ 94 ja 705 järgi tunnistusest ühes kohtu astmes ei võta neilt õigust olla tunnistajaks teises kohtuastmes, kui nad selleks nõusolekut avaldavad. Seda arvesse võttes ei ole õige ja seadusega kokkukõlas rahukogu määrus, millega V. Rimmelgas üle kuulamata on jäetud. Peale selle ei ole rahukogu ka seisukohta võtnud V. Rimmelgase avalduse kohta, mis aktis, et tema oli rahalaenaja, mitte aga kaebealune Rull. Eeltoodud arvesse võttes ei või rahukogu otsus KKS §§ 119, 94 ja 159 rikkumise pärast jõusse jääda. Seep. ja KKS § 174 juhatusel Riigi-

kohus **otsustas:** Tartu-Võru Rahukogu otsus tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale rahukogule teises koosseisus.

Nr. 56.

KRIMINAAL-OSAKOND.

2./9. märtsil 1932. aastal.

Tsiviilnõudja Miili Tintse enese ja kui oma alaealiste laste Hermann, Oskar ja Lidia Tintse eestkostja, voliniku eraadv. Aleksander Eldringi erakaebus Kohtupalati määruse peale 21. dets. 1931. a. Jüri Porni süüd. NS § 1464 järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohunik R. Koemets, Riigik. prokurör R. Rägo.

Tsiviilnõudja Miili Tintse enese ja kui oma alaealiste laste Hermann, Oskar ja Lydia Tintse loomuliku eestkostja volinik eraadvokaat A. Eldring seletab omas erakaebuses, et tema ei saa rahule jääda Kohtupalati määrusega 21. dets. 1931. a., millega tema poolt esitatud kass. kaebus määrati tagasi saata ja palve tsiviilnõudjale vaesusõigus anda tagajärjeta jäeti, järgmistel põhjustel: 1) TKS § 848¹ põhjal (RT 1925 — 57/58) on tsiviilnõudjal süüteo asjas igal tingimusel vaesusõigus. On temal aga vaesusõigus, siis on tema juba seaduse põhjal kautsjoni maksmisest vabastatud, sest KKS § 910 p. 2 põhjal on kautsjoni maksmisest vabastatud isikud, kellele on antud vaesusõigus. Vaesusõigus on aga tsiviilnõudjal eelnimetatud seaduse põhjal igal juhtumil; 2) peale selle ei olevat tsiviilnõudjatel mingisugust eravaranlust, sest tapetu Johannes Tintse talukoht on võlgadega koormatud.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et era-kaebus väärrib rahuldamist.

TKS § 848¹ järgi on tsiviilnõudjal süüteo asjas igal tingimusel vaesusõigus. On tsiviilnõudjal süüteo asjas igal tingimusel vaesusõigus, siis tuleb seda õigust käsitada kõigis, nii esimeses, teises, kui ka kass. kohtuastmes. Tsiviilnõudjatel käesolevas asjas ei olnudki enam tarvidust eriliselt paluda Kohtupalatilt neile vaesusõigust anda kass. kautsjoni maksmisest vabastamiseks, sest seaduse järgi on neile see õigus antud. KKS § 910 p. 2 põhjal on kautsjoni maksmisest vabastatud isikud, kellele on antud vaesusõigus. Seda arvesse võttes ei olnud Kohtupalatil käesoleval korral seaduslikku põhjust kass. kaebust kass. kautsjoni mitteraksmise pärast tagasi saata.

Seep. ja KKS § 909 juhatusel Riigikohus **otsustas:** Kohtupalati määrus 21. dets. 1931. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks Kohtupalatile teises koosseisus.

Nr. 57.

KRIMINAAL-OSAKOND.

9. märtsil 1932. aastal.

Kahjusaaja Johan Adfeldt'i volimiku eraadv. Aleksander Jõeäär'e kass. kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 17. detsembrist 1931. a. Friedrich Tudor'i süüid. RNS § 177 järgi.

Eesistuja osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohutunik H. Jucum, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu kinnitas 17. XII 1931. a. Tallinna 6. jsk. rahukohtuniku otsuse, millega Friedrich Tudor on õigeks mõistetud temale Johan Adfeldti poolt hoiule antud kalavõrkude omandamises.

Kassaator Johan Adfeldti volinik eraadv. A. Jõeäär palub tühistada rahukogu otsuse KKS §§ 119, 130, 159, 168 ja RNS § 177 rikkumise pärast, seletades oma kaebuses järgmist: 1) rahukogu seisukoht, nagu ei oleks karistatav RNS § 177 järgi õiguste omandamine, ei olevat kokkukõlas BES §§ 529 ja 536 mõistega; 2) rahukogu olevat jätnud tähele panemata, et Tudor peale võrkude hoiulevõtmist eitas võrkude saamist üldse, kui kahjusaaja allkirja nõudis nende vastuvõtmise üle, ja seletas, et tema kahjusaajat ei tundvat, samuti et ta kõrvale hoidus, kui tema käest võrkude tagasiandmist nõuti, mis asjaoludega olevat täiesti tõendatud RNS § 177 ette nähtud kuriteo koosseis; 3) rahukogu olevat seadusvastaselt ette kutsumata jätnud tunn. Adfeldti täiendavaks ülekuulamiseks nende asjaolude tõenduseks.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et tähendatud kass. kaebus tuleb rahuldamata jätta. BES §§ 534 ja 535 on ära seletatud kehaliste ja kehatute asjade mõiste, kusjuures isiklikud ja varanduslikud õigused kuuluvad kehatute asjade hulka. Õigusi ilma vastava kehalise asjata hoiule anda ei saa ning seepärast ei või juttu olla hoiule antud õiguste omandamisest ja raiskamisest. Rahukogu konstateerib oma otsuse motiives, et Tudor ei salga seda, et tema käes olid Adfeldti võrgud ja võrgulõng, vaid seletab, et need on üle antud kohtutäiturile kui Adfeldti varandus ja viimase võla katteks täituri poolt üles kirjutatud, sest et asjaosaliste vahel on lahendada tsiviilkohtu korras rahalised vahekorrad vekslite näol. Tunn. Adfeldt pole rahukogu poolt täiendavalt üle kuulatud põhjusel, et uusi asjaolusid polnud esitatud, mida Adfeldt pidi tõendama. KKS §§ 119, 130, 159 ja 168 rikkumist ei leidu.

Esitatud põhjustel ning käsitades KKS § 174 Riigikohus **otsustas:** Kahjusaaja Johan Adfeldti volimiku eraadv. A. Jõeäär'e kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 58.

KRIMINAAL-OSAKOND.

16./23. märtsil 1932. aastal.

Aleksander Jüri p. Karja kaitsja Aleksander Aleksandri p. Karja kass. kaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 3. dets. 1931. a. Aleksander Jüri p. Karja süüd. RNS § 177 järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigik. prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et kass. kaebus väärrib rahuldamist.

Toimetusest nähtub, et juurdlusel oli juba üsna selge, et süüdistus oli kaebaluste suhtes käesolevas asjas aegunud. Seep. arvesse võttes KKS § 16 ei oleks rahukohtunik võinud aegunud süüdistust arutusele võtta, vaid oleks pidanud selle KKS § 52¹ põhjal ära lõpetama. Asja lõpetamise korral KKS § 52¹ põhjal ei või enam rahukohtunik ka tsiviilnõuet arutada. Kahjusaajal tuleb sel korral oma kahju tasumist harilikul viisil tsiviilkohtu korras otsida.

Kui süüdistuse aegumine ilmsiks tuleb ja selgub asja kohtulikult arutamisel, siis on kohus KKS § 17 järgi kohustatud esitatud tsiviilnõuet lahendama sellelele vaatamata, et süüdistus aegumise tõttu ära lõpetatakse. KKS § 52¹⁻⁴ kehtimapanekuga on kaotanud oma aluse end. Vene senati seletused, mille järgi rahukohtud pidid tsiviilnõuet lahendama ka siis, kui asja kohtule sissetulekul selge oli, et süüdistus on aegunud. Sellega on üldkohtule ja rahukohtule KKS §§ 16 ja 17 käsitamine ühtlustatud.

Seepärast — kassatsiooni ja valve korras — Riigikohus **otsustas**: Rahukohtuniku ja rahukogu otsused tühistada ja käesolev asjatoimetus lõpetada.

Nr. 59.

KRIMINAAL-OSAKOND.

11. mail 1932 aastal.

Karl Kraamanni kass. kaebus Tall.-Haaps. Rahuk. otsuse peale 1. märtsist 1932. a. Karl Kraamanni süüd. RNS § 176¹ järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigik. H. Jucum, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu tunnistas oma otsusega 1. III 1932. a. Karl Kraamanni süüdi selles, et ta 2. mail 1931. a. Tallinna-Haapsalu Rahu-

kogus, olles Põllutööministeeriumi nõudmisel välja kutsutud maksuvahendite äranäitamiseks, meelega valesiti seletas, et tal pole varandust ega sissetulekuid, kuna tegelikult tema poolt oli esitatud Jüri Reisbergi vastu tsiviilnõue 600 kr. suuruses, ning on selle eest RNS § 176¹ põhjal karistatud kolmekuise vangistusega.

Kassaator Karl Kraaman palub tühistada rahukogu otsuse KKS §§ 130, 170 ja RNS § 176¹ rikkumise pärast, seletades oma kaebuses järgmist: 1) Maksuvahendite all, mida võlgnik peab üles andma TKS § 1224¹ põhjal, tuleb mõista ainult võlgniku vara, mille peale võlausaldaja võib aresti panna; viimase hulka ei kuulu võlgniku võlanõudmised (Vene sen. üld. sel. 1882. a. nr. 6 ja Vene sen. ts. kass. dep. sel. 1913. a. nr. 4 ja 675); 2) tema ei saanud 2. V 1931. aastal oma varanduseks lugeda raha, mille pärast Reisbergi vastu oli nõude tõstnud, kuna rahukogu vastupidine väide tuleb lugeda ekslikuks, sest nõudmise tõstmine ei ole võrdne raha olemasoluga, seda rohkem, et käesolev nõudmine tõsteti voliniku kaudu ja lõplikku otsust tol ajal veel tehtud ei olnud; 3) peale selle oli selle nõudmise aluseks tema tütre lehmade müük, mis asjaolu on tähele panemata jäänud rahukogu poolt; 4) viimaks polevat kehtiv Eestis RNS § 176¹ esimene lõige, mis nähtub end. Vene senati krim. kass. dep. sel. 1907. a. nr. 28.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et end. Vene sen. krim. kass. dep. seletus Prždeča asjus (1907. a. nr. 28) käib Poola kohta. Sellest seletusest nähtub, et kõrgemalt 7. III 1879. a. kinnitatud Vene riiginõukogu arvamusega muudeti isiku vangistamine võlgade eest ja asendati erireeglitega võlgniku maksuvahendite selitamise kohta võlausaldajate nõudmiste rahuldamiseks. Need reeglid kuulutati välja Vene seaduste ja korralduste kogus nr. 36 — 1879. a. ja samal ajal loodi RNS § 176¹ kindlustusena võlausaldajate ainelise kahju ärahoidmiseks võlgnikkude katsete korral kohtu poolt välja mõistetud summade tasumisest end kõrvale hoiduda. Need reeglid on paigutatud TKS §§ 1222¹⁻¹⁰ ja seks, et neile anda sundvõimu iseloomu, karistatakse RNS § 176¹ järgi oma varandust varjavat võlgnikku 4—8 kuise vangistusega, kui ta meelega varjab kohtu- või politseivõimu ees oma maksuvahendeid võlausaldajate nõudmiste rahuldamiseks või meelega annab vale seletusi nende maksuvahendite kohta. On arusaadav, et niikaua, kui Eestis polnud kehtima pandud TKS, ei võinud olla kehtiv ka RNS § 176¹. Kuid 1889. a. pandi praeguse Eesti Vabariigi piirides kehtima TKS ja seega ka selle seaduse §§ 1222¹⁻¹⁰, mispärast automaatselt pääses kehtivusele ka RNS § 176¹ esimene lõige ja loodi veel selle § teine lõige. Seega langeb ära kassaatori viimane vaie. Teenib tähelepanu kassaatori tähendus selle kohta, et 2. V 1931. a. temal polnud veel olemas lõplikku otsust nõudmise asjus Jüri Reisbergi vastu, rääkimata rahasummast, mille kättesaamiseks oli esitatud tähendatud tsiviilnõue. Sellest järgneb kahtlemata, et 2. V 1931. a. ei olnud mingit alust Kraamannil rääkida sellest summast, mis temale veel ei

olnud välja mõistetud seadusjõusse astunud kohtuotsusega ja oli veel kätte saamata. Selle saamata rahasumma peale järelikult keegi ei võinud tol ajal aresti peale panna. Rahukogu vastupidine väide osutub päris ekslikuks, mis-pärast kaevatud otsus ei või jõusse jääda.

Esitatud põhjustel ning käsitades KKS § 174 Riigikohus **otsustas**: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 1. märtsist 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises kohtukoosseisus.

Nr. 60.

KRIMINAAL-OSAKOND.

25. mail/1. juunil 1932. aastal.

Kohtupalati prokuröri vanema abi O. Ordlik'u kass. protest ja Maksudevalitsuse kass. kaebus Kohtupalati otsuse peale 11. märtsist 1932. a. Otto Kondi (Kont) süüüd. Tollisead. §§ 420 p. 9 j.t. järgi.

Eesistuja osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Tallinna 7. jsk. rahukohtuniku otsusega 15. nov. 1930. a. on Otto Kont tema vastu Jüri Kulli poolt tõstetud süüdistuses RNS § 142 põhjal — omavolilises auto tarvitamises — õigeks mõistetud. Tallinna 5. jsk. rahukohtuniku otsusega 13. dets. 1930. a. samas asjas on aga Otto Kont süüdi tunnistatud ja viiepäevase arestiga karistatud. Kohtupalat leidis, et Tallinna 7. jsk. rahukohtuniku otsus on tehtud KKS § 36 rikkumisega kohaalluvuse suhtes, sest süütegu olevat korda saadetud Tallinnas, Vaksali puisteel nr. 3, Tallinna 5. jsk. rahukohtuniku piirkonnas. Seepärast ei või, Kohtupalati arvates, Tallinna 7. jsk. rahukohtuniku otsus tähtsa kriminaalprotsessi algnõude vastu eksimise tõttu üldse seadusjõusse astuda ja auto konfiskeerimise küsimuse otsustamisel tuleb arvestada ainult Tallinna 5. jsk. rahukohtuniku otsust, mis otsus kohaalluvuse suhtes õige olevat. Et viimase kohtuotsusega tõestatud, et auto autoomanikult Kullilt on ära võetud süüteo läbi, tuleb auto Tollisead. § 422 (1929 a. red.) järgi konfiskeerimise alt vabastada ja Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus ses osas tühistada.

Kohtupalati otsuse peale 11. märtsist 1932. a. andsid Riigikohtule Kohtupalati prokuröri vanem abi O. Ordlik kass. protesti ja Maksudevalitsus kass. kaebuse, milles palutakse Kohtupalati otsuse tühistamist järgmistel põhjustel: 1) Kohtupalat on kohaalluvuse tähtsust üle hinnanud. KKS § 36 rikkumine ei takista sugugi igakord kohtuotsuse seadusjõusse astumist ja sellele ei pea sugugi ilmtingimata järgnema otsuse tühistamine. Käesoleval korral kohaalluvuse rikkumine rahukohtuniku poolt ei ole olulise tähtsusega, sest

Kont ei ole kohaalluvuse vastu vaielnud. Süüteo kordasaatmise kohaks ei olnudki mitte Vaksali puiestee nr. 3, nagu seda arvab Kohtupalat, vaid puiestee nr. 2 (vt. asitõendus — Tallinna 5. jsk. rahukohtuniku akt lht. 22), mis asub Tallinna 1. jsk. rahukohtuniku piirkonnas. Tallinna 5. jsk. rahukohtuniku otsus on tühine KKS § 21 rikkumise tõttu, sest see otsus on tehtud süüteoasjas, mis vastava kompetentse kohtu — Tallinna 7. jsk. rahukohtuniku — lahendamisel juba olnud. Et püsima peab jääma 7. jsk. rahukohtuniku otsus kui seaduspärane, kuuluks Tollisead. § 422 kohaselt kõne all olev auto konfiskeerimisele; 2) kuid isegi kõrvale jättes rahukohtunikude otsuste maksvuse küsimuse, on aluseta ja vastuolus KKS § 766 auto konfiskeerimine teha sõltuvaks mainitud rahukohtunikude otsustest. Rahukohtunikude otsused figureerivad käesolevas asjas tõendustena teiste tõenduste kõrval ja pole mingit põhjust konfiskeerimise küsimuses neid absoluutsete tõendustena võtta ja neile otsustavat tähtsust anda. Juhud, millel ühe kohtu otsused teisele sunduslikud, on eriti mainitud KKS §§ 29 ja 30. TS. § 422 säärast erandit ette ei näe ega nõua, et kohus, kes arutab salakauba asja, otsuse tegemisel tingimata peab arvestama mõne teise kohtu otsust konfiskeerimisele kuuluva asja suhtes. Kokkuvõttes kassaatorid leiavad, et Kohtupalat on rikkunud KKS §§ 36, 21 766 ja Tollisead. § 422.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leiab, et kass. protest ja kass. kaebus väärivad rahuldamist.

Kassaatorid väidavad õieti, et kohaalluvusel ei ole seda protsessuaalset tähtsust, mis on asjaalluvusel. Kohaalluvuse peasihiks on riigi territooriumi kohtujaoskondadesse jaotamise läbi kergendada ja kiiremaks teha õigusemõistmist. KKS § 36 rikkumine ei takista iga kord kohtuotsuse seadusjõusse astumist. Protsessuaalset tähtsust omab eksimine kohaalluvuse suhtes ainult siis, kui kaebaluselt on selle läbi võetud kaitsevõimalus või temale raskendatud tõenduste esitamine temale esitatud süüdistuse kohta. Ka sel juhul kuulub kohtuotsus tühistamisele, kui kohtualune on sellekohase vaidluse tõstnud asja esmakordsel arutusel kohtus ja see on tähele panemata jäetud. Sellel seisukohal kohaalluvuse suhtes on olnud ka end. Vene Senat, mis kokkukõlas KKS § 36 mõttega (otsused 93/17, 72/1106, 75/26). Käesoleval korral kaebalune Kont kohaalluvuse vastu ei ole vaielnud. Seda arvesse võttes ei saa tühiseks pidada 7. jsk. rahukohtuniku otsust, olgugi et see KKS § 36 rikkumisega tehtud. 5. jsk. rahukohtuniku otsus samas süüdistuse asjas on tehtud KKS § 21 rikkumisega, sest 7. jsk. rahukohtuniku õigeksmõistev otsus oli seadusjõusse astunud. Väärrib ka tähelepanu kassaatorite teine väide, et ei ole põhjust konfiskeerimise küsimuses eelpool-tähendatud rahukohtunikude otsuseid absoluutsete tõendustena võtta, vaid neid peab käsitama nagu kõiki teisi tõendusid, mida kohtul õigus sisuliselt hinnata. Juhud, millel ühe kohtu otsused teisele sunduslikud, on eriti ette nähtud KKS § 29 ja 30. Väljaspool nende eriti ettenähtud juhtude ei ole kriminaalkohus seotud teise kohtu otsusega. Kehtivas kriminaal-

protsessis on vormiliste tõenduste teooria kõrvale jäetud ning kohtule kohuseks tehtud igat tõendust sisuliselt hinnata (KKS § 766). Seda arvesse võttes tuleb tähendatud rahukohtunikkude otsuste kui tõenduste peale vaadata, mida Kohtupalatil oli õigus sisuliselt hinnata. TS. § 422 ei nõua ka, et kohus, kes arutab salakauba asja, peab konfiskeerimise lahendamisel tingimata mõne teise kohtu otsust arvestama. Süüteo olemasolu kindlakstegemises, mille läbi veoabinõu omaniku või tema asemiku valdusest võetud, ei ole salakaubaasja sisuliselt arutav kohus millegagi takistatud. Rahukogu kui ka Kohtupalat olid õigustatud iseseisvalt lahendama küsimust, kas oli auto, mis salakauba veoabinõuna tarvitatud, omaniku valduselt süüteo läbi võetud. Eeltoodut arvesse võttes ei või Kohtupalati otsus auto konfiskeerimisest vabastamise osas KKS §§ 36, 21 ja 766 rikkumise pärast jõusse jääda.

Seepärast ja KKS § 912 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati otsus ses osas, millega auto konfiskeerimisest vabastatud, tühistada ja selles asi anda Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises koosseisus.

Nr. 61.

KRIMINAAL-OSAKOND.

1./8. juunil 1932. a.

Friedrich Raedleini kaitsja vann. adv. Karl Grau kass. kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 16. aprillist 1932. a. Friedrich Raedleini süüd. RNS § 118² järgi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimehe k.t. R. Koemets,
Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Tartu 3. jsk. rahukohtunik karistas Eesti Tehnilise Järelevalve Seltsi inseneri Friedrich Raedleini RNS § 118² järgi 16 kr. rahatrahviga selle eest, et ta vastavas määruuses ettenähtud tähtaja (6 aasta) jooksul ei teinud Tartu Univeri tööstuse aurukatlal veesurve proovi. Tartu-Võru Rahukogu kinnitas rahukohtuniku otsuse, jättes Raedleini edasikaebuse tagajärjeta.

Riigikohtule antud kass. kaebuses palub Raedleini kaitsja vandeadv. K. Grau tühistada rahukogu otsust, seletades, et rahukogu olevat RNS § 118² ebaõigelt ja laiemalt kaebeluse kahjuks tõlgendanud. Tähendatud paragrahv käivat ainult katla omaniku või selle valdaja ja kasutaja kohta, milleks aga ei olevat eespool-nimetatud seltsi insener Raedlein.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, leidis Riigikohus, et kass. kaebus tuleb rahuldada.

RNS § 118² räägib seaduste ja määruste mittetäitmisest aurukatelde tarvitamise suhtes. Järelevalve Selts, millest kõneleb Suur-, kesk- ja väike-

tööstuse seaduse § 29, ei ole kõnesoleva katla tarvitaja, vaid küll selle kontrollija. Kui Järelevalve Seltsi insener määrustes ettenähtud tähtaja jooksul ei kontrollinud aurukatelt, siis see tegu ei käi, arvesse võttes § 118² sisu ja mõtet, selle alla. Seda seisukohta kinnitab ka asjaolu, et praegu kehtiva Aurukatelde ja aurumahutite ehituse, korraspidamise ja järelevalve määruse § 131 (RT 44 — 1932) järgi vastutavaks RNS § 118² või NS § 989² järgi on tehtud seadise valdaja või tema poolt volitatud isik, või isikud, kelle kätte valdaja on usaldanud aurukatliga ümberkäimise. Seda arvesse võttes ei või rahukogu otsus RNS § 118² ebaõige tõlgendamise pärast jõusse jääda.

Seepärast ja KKS § 174 juhatusel Riigikohus otsustas: Tartu-Võru Rahukogu otsus 16. aprillist 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale rahukogule teises koosseisus.

Nr. 62.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. septembril 1932. aastal.

Gustav Länsi kaitsja v. a. a. Imant Siimeri kass. kaebus Tall.-Haaps. Rahuk. otsuse peale 3. maist 1932. a. G. Länsi süüd. Kaub. Sead. § 619¹ j. 1 järgi.

Eesistuja ja ettekandja os. esimees P. Kann, Riigik. prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et kohtualuse Gustav Länsi kaitsja vann. adv. abi Imant Siimeri kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaator kaebab: 1) Tallinna sadamakpteni kiri 21. maist 1931. a. olevat ainult kahe asutise erakirjavahetus, mille sisu polevat kohustav kolmandatele isikutele, ja see kiri ei saavat süüdistuse aluseks olla. Sadamakpten ei saavat üksinda kindlaks määrata laeva meresõiduvõimalust ja ära määrata laevale võetavate reisijate ülemmäära. 2) Asi olevat seadusvastaselt antud lahendada kohtu kätte, sest sadamakpten ei olevat kohtualust trahvinud ja kohtualune ei ole loobunud kpteni poolt määratud trahvi kolme päeva jooksul tasumast (KKS § 1216-5 ja VKS § 624). 3) VKS § 619-2 järgi olevat õigustatud süüdistust tõstma „sadamavalitsus“. Veneaegse sadamavalitsuse kohused ei olevat üle läinud Veeteede valitsusele ja seepärast ei olevat Veeteede valitsus õigustatud käesolevat süüdistust tõstma.

Kas Tallinna sadamakpteni kirjas 21. maist 1931. a. nr. 762 Tallinna sadamapolitsei jaoskonnale ette toodud reisijate ülemmäär laeval „Vanemuisel“ on kindlaks määratud sadamakpteni poolt või mõne muu kompetentse asutise poolt, ja kas sadamakptenil on õigus reisijate ülemmäära teataval laeval kind-

laks määrata, need küsimused kuuluvad lahendamisele sellele kohtule, kes asja sisuliselt arutab, ega või üles võetud saada esmakordselt Riigikohtus, kes asja sisuliselt ei aruta. KKS § 1216⁵ ja KS § 624 põhjal on küll sadamakaptenile õigus antud KS § 616 p.p. 1 ja 3—7 ette nähtud juhtumil laevakaptenitele trahvi määrata, kuid käesoleval juhul ei ole Tallinna sadamakapten seda oma õigust tarvitanud seepärast, et KS § 619² viimase lõike põhjal kuulus kohtualusele süütkspandav tegu (reisijate vedu üle kindlaksmääratud ülemmäära) kohtulikule arutusele harilikus korras.

Sadamavalitsuse ülesanded ja kohustused on meil üle läinud Veeteede valitsusele, nii et Veeteede valitsusel oli käesoleval juhul KS § 619² viimase lõike põhjal õigus süüdistust tõsta.

Seepärast ja KKS § 174 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Gustav Länsi kaitsja v. a. a. Imant Siimeri kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 63.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21./28. septembril 1932. aastal.

Froilan Alberto Lopez'i voliniku vann. adv. Ilmar Tannebaum'i kass. kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 12. aprillist 1932. a. Voldemar Rukholm'i süüid. Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise sead. § 6 järgi.

Eesistuja ja ettekandja osak. esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rågo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulunud, Riigikohus leidis, et Froilan Alberto Lopez'i voliniku vann. adv. Ilmar Tannebaumi kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaator palub Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsust 12. apr. 1932. a. tühistada järgmistel põhjustel:

1) Kohtus ei olevat selgunud, et laeval oleks olnud inkrimineeritav kiirus; 2) rahukogu seisukoht, nagu ei oleks tõeks tehtud, et „Morgan“ oleks proovisõidul olnud, ei olevat õige, sest tunnistajad J. Kaal, Jakob Kiil, Paul Bärnat ja Allik olevat selgel sõnal seletanud, et nad olevat proovisõidul olnud, kuid rahukogu ei olevat neid tunnistajaid arvesse võtnud ega olevat motiveerinud, mispärast ta seda ei ole teinud; 3) rahukogu otsus olevat rajatud oletustele, sest kohus olevat asunud seisukohale, et „Morgan“ „võis näiteks piiritusemalaeva juurde jõuda j.n.e.“; 4) rahukogu olevat selitamata jätnud laeva kiirusvõime, mis otstarveks oli palutud kohtusse kutsuda Allikut ja Küili, et neid ühes asjatundjaga üle kuulata; 5) rahukogu olevat ka asjatundja Dampf'i olulised seletused läbi kaalumata jätnud.

29. aprillil 1931. a. tühistas Riigikohus rahukogu otsuse 2. veebr. 1931. a. käesolevas asjas seepärast, et rahukogu ei olnud selitanud mootorpaat „Morgani“ kiirust tema masinate järgi ja seda, kas peeti m/p. „Morgan“ kinni sadama piirkonnas või territoriaalvetes, sest Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seaduse §§ 1 ja 6 karistab mootorpaatide ilma loata liikumist ainult territoriaalvetes, ja siis, kui mootorpaadi maht on vähem kui 20 br. registertonna ja kui ta kiirus ei ületa 12 meremiili tunnis.

Neile küsimusile on rahukogu asja teiskordsel arutusel vastuse andnud ja nimelt, et mootorpaat „Morgan“ liikus territoriaalvetes ja et selle mootorpaadi kiirus tema masinate täie koormuse all võib olla üle 12 meremiili tunnis. Need vastused on rahukogu andnud kohtus ülekuulatud ekspertide Dampfi ja J. Veeruse seletuste põhjal. Kassaatori vaided neile kohtu poolt võetud seisukohtadele käivad asja sisu kohta, mis kass. korras Riigikohus arutusele ei tule.

Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seaduse § 1 põhjal võivad ujuvabinõud, mille maht on vähem kui 20 br. registertonna ja mille kiirus ületab 12 meremiili tunnis, liikuda Eesti territoriaalvetes ainult eriliste lubade põhjal. Neid erilubasid ei nõuta ainult sama seaduse § 2 loendatud kolmel juhtumil. Seepärast ei ole mingit kahtlust, et Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seaduse § 1 ettenähtud liikumise all erilubade põhjal tuleb mõista (peale § 2 loendatud kolme juhtumi) igasugust liikumist, sõltumata liikumise põhjustest või eesmärkidest, s.o. ka liikumist proovisõiduks. Seepärast ei ole ka tähtsust sellel rahukogu eksitusel, et ta ei ole omis otsuse motiives maininud, mispärast ta ei usalda tunnistajate Kaali, Kiili, Bärna ja Alliku seletusi, kes tõendasid, et nad olnud mootorpaadi „Morganiga“ proovisõidul.

Ei ole ka õige rahukogu seisukoht, mille järgi kaitsja poolt ülesantud tunnistajad (Bärna ja J. Kaal) kohtusse kutsumata jäeti seepärast, et „nende tunnistajate ülekuulamine osutub üleliigseks, kuna asiolutud, mis nemad peavad kinnitama, on juba küllaldaselt tehtud kindlaks ja ei suuda muuta olukorda“, sest see seisukoht ei vasta KKS § 159 nõuetele. Kuid sellel eksitusel ei ole tähtsust, sest need tunnistajad olid üles antud asjaolu selgitamiseks, kas mootorijõud oli 650 või 212 hob. jõudu, ja rahukogu võttis õigeks, et mootorijõud oli 212 h. jõudu, see on, rahukogu võttis õigeks asjaolu, mida kaitsja mainitud tunnistajate kaudu taotles.

Muus osas käib kass. kaebus asja sisu kohta, mis KS § 5 põhjal kass. korras arutusele ei tule.

Seepärast ja KKS § 174 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Froilan-Alberto Lopezi voliniku vann. adv. Ilmar Tannebaumi kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 64.

KRIMINAAL-OSAKOND.

12. oktoobril 1932. aastal.

Maksudevalitsuse kass. kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 23. maist 1932. a. Artur Tamekuni süüd. Akts. Sead. § 1127 järgi.

Eesistuja ja ettekandja os. esimees P. Kann, Riigik. prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et Maksudevalitsuse kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaator kaebab, et A. S. § 1127 järgi karistatakse äriomanikku, kellel alkohoolsete jookide müügi patent puudub, mitte üksnes siis, kui äris, vaid ka siis, kui äri ühenduses olevas ruumis omaniku loaga või teadmisel alkohoolseid jooke juuakse. Käesoleval juhul kohus konstateerivat, et viina joomine äri ühenduses olevas ruumis aset leidis, ja seepärast oleks kohus pidanud kohtualust süüdi tunnistama AS § 1127 järgi.

Kassaatoril on õigus, et AS § 1127 karistab äriomanikku siis, kui alkohoolseid jooke juuakse äris, milles vastav patent puudub, või selle äri ühenduses olevas ruumis. Kuid see äri ühenduses olev ruum, milles alkohoolsete jookide joomine on aset leidnud, peab olema äri seesuguses ühenduses, et see ruum ise ka äriruumiks muutub, sest et AS § 1127 räägib ikkagi ainult alkohoolsete jookide joomisest äriruumis (въ торговомъ заведеніи). Et aga äri ühenduses olev ruum muutuks äriruumiks, selleks on tarvis, et see kõrvalruum oleks äri ühenduses lahtise ukse kaudu või et seda kõrvalruumi oleks kuidagi ärioperatsioonide toimetamiseks kasutatud. Et kohtualuste magamistuba oleks ühenduses olnud äriruumiga lahtise ukse kaudu või et kohtualuste magamistoas oleks tehtud ärioperatsioone, seda ei ole kohus käesoleval juhul õigeks võtnud, mispärast ka AS § 1127 ei ole kohaldatav.

Käsitades KKS § 174 Riigikohus **otsustas:** Maksudevalitsuse kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 65.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. septembril/26. oktoobril 1932. a.

Tsiviilnõudja Johannes Sinnanni voliniku vann. adv. Nikolai Teissi kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 15. aprillist 1932.a. Johan Metsküla süüd. NS §§ 13 ja 1700¹ järgi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et tsiviilnõudja Johannes Sinnanni voliniku vann. adv. N. Teissi kassatsioonkaebus tuleb rahuldada.

Kohtupalat leidis, et ei ole tõeks tehtud, et Johan Metsküla, kokkuleppel ja ühiselt talitades Jaan Kulliga, viimase võlausaldajale Johannes Šinmannile kahjutekitamise eesmärgiga 1930. a. suvel Valgamaal, Tõrva alevis, Kullilt vastu võttis 6 rahatut vekslit 945 krooni suuruses summas ja need vekslid Kulli maja peale, mis J. Šinmanni nõudmiste rahuldamiseks kohtutäituri poolt avalikult müügile oli määratud, sissenõudmisele pööras, mis tegevuse tagajärjel J. Šinmanni 750-kroonine nõudmine Kulli maja müügist sissetulnud raha jagamisel ainult 419,07 krooni suuruses summas rahuldati. Seepärast otsustas Kohtupalat Johannes Šinmanni tsiviilnõude J. Metsküla vastu tagasi lükata.

Oma motiives kirjutab Kohtupalat: „Asjast nähtub, et J. Šinmanni nõudmise peale, kellele J. Kull võlgnes vekslite järgi 750 krooni, müüdi kohtupriistavi poolt Tõrva linnas asuv J. Kulli maja ära. Müügist sissetulnud raha jagamisel sai Šinmann 419 kr. 7 s. ja kohtualune Metsküla, kes 945 krooni suuruses summas Kulli vekslid protestida lasi ning jagamisest osa võttis, 494 krooni 18 senti.“ Edasi kirjutab Kohtupalat, et „NS § 1700¹ järgi kuulub asjaolu, et võlausaldaja tegelikult kahju saab, selle süüteo teokoosseisu oluliste tundemärkide hulka“. Kuid Kohtupalat leiab, et „käesolevas asjas ei ole tõendatud, et Šinmann tegelikult kahju saanud on, sest olgugi, et Šinmann Kulli maja müügist võlasummat täielt kätte ei saanud, kuid see ei tõenda veel, et Šinmannil võimalus puudub katmata jäänud võlasummat Kullilt üldse kätte saada“, ja „asjast ei ole näha, et Šinmann kõik abinõud, mis temale TKS antud, ära kasutanud oleks, et võlasummat sisse nõuda“. Peale selle avaldab Palat kahtlust, kas NS § 1700¹ ettenähtud süüteo puhul üldse võib tsiviilnõudega esineda, sest seks, et süüdistus NS § 1700¹ järgi üldse võiks kerkida, olevat tarvis, et võlausaldajal oleks juba kasutada tsiviilkohtupidamise korras antud täiteleht võlasumma sissenõudmiseks, mispärast ei olevat võimalik teist korda samat võlasummat kriminaalkohtus sisse nõuda.

Kassaator palub seda Kohtupalati otsust 15. apr. 1932. a. tühistada järgmistel põhjustel: 1) Ei olevat õige Kohtupalati järeldus, nagu ei oleks käesoleval juhtumil tsiviilnõudja J. Šinmann tegelikku kahju saanud, sest Kohtupalat võtvat ise õigeks, et Šinmann ei ole Kulli maja müügist oma võlasummat täielikult kätte saanud, mispärast käesoleval juhtumil olevat tegemist kahjuga, millest räägib NS § 1700¹. 2) Ka ei olevat õige Kohtupalati seisukoht, nagu peaks NS § 1700¹ ettenähtud võlausaldajal kasutada olema tsiviilkohtupidamise korras antud täiteleht võlasumma sissenõudmiseks.

Riigikohus leiab, et kassaatori väited väärivad tähelepanu.

1) Kohtupalati motiivid ja küsimuslehes kirjeldatud sündmuse eitamine on üksteisega vastuolus: motiives võtab Kohtupalat õigeks, et Kulli maja müügist sissetulnud raha jagamisel sai Šinmann 750 krooni asemel ainult 419 krooni 7 senti, kuna küsimuslehes on Kohtupalat vastupidisele seisukohale asunud ja leidnud, et ei ole tõeks tehtud, et „J. Šinmanni 750-kroonine nõud-

mine Kulli maja müügist sissetulnud raha jagamisel ainult 419,07 krooni suuruses summas rahuldati“. Sellesse vastuollu sattumisega kui ka rahukogus kohtulikul uurimisel selgitatud asjaolude arutamata jätmisega, mis rahukogu viisid teissugusele otsusele, on Kohtupalat rikkunud KKS §§ 797 ja 892.

2) Kahtlemata on õige Kohtupalati seisukoht, et NS § 1700¹ ettenähtud süüteo koosseisu oluliste tunnuste hulka kuulub võlausaldaja kahju. Kuid Riigikohus ei saa ühineda Kohtupalati arvamusega, nagu oleneks NS § 1700¹ ettenähtud võlausaldaja kahju sellest, kas võlausaldajal puudub võimalus katmata jäänud võlasummat võlgnikult üldse kätte saada, või kas võlausaldaja on ära kasutanud kõik abinõud, mis temale TKS järgi antud, et võlasummat sisse nõuda, ja leiab, et § 1700¹ tekst ei jäta mingit kahtlust, et ses paragrahvis ettenähtud kahju peab tuletatud olema ainuüksi võlgniku teadlikust teguviisist, millega viimane kõik oma vara või osa sellest võõrale nimele kinnistab, selle koormab, rahata üle annab või seda mingil teisel viisil varjab. On võlgnik ülalmainitud toimingutega oma võlausaldajale teadlikult kahju tekitanud, siis tuleb seda NS § 1700¹ ettenähtud kahjaks tunnistada, sõltumata sellest, kas võlausaldaja on või ei ole tarvitusele võtnud kõik TKS ettenähtud abinõud, et võlasummat sisse nõuda, või kas tal puudus või ei puudunud võimalus katmata jäänud võlasummat kätte saada. Võlgnikku, kes oma võlausaldaja kahjaks oma varale fiktiivsete nõuete pööramist korraldab, karistatakse NS § 1700¹ järgi, vaatamata sellele, kas temal on või ei ole veel teisi varandusi, millest võlausaldaja nõue võiks rahuldust saada. Kui teissuguse vara olemasolu võiks võlgnikku vabastada NS § 1700¹ ettenähtud karistusest, siis võiks pahatahtlik võlgnik nurja ajada iga oma võlausaldaja katse võlgniku varast rahuldust leida uute silmakirjaliste võlakohustiste väljaandmisega ja nende väljanõudmisele pööramise korraldamisega samale varale. NS § 1700¹ tekst ei nõua selles paragrahvis käsitletud süüteo jälitamiseks eeltingimusena võlgniku kohtusse kutsumist TKS § 1224⁴ ja järgm. ettenähtud tsiviilkohtukorras oma vara ülesandmiseks, millest võlausaldaja nõue võiks rahuldust saada.

Seega on Kohtupalat ekslikult NS § 1700¹ tõlgendanud ja seda paragrahvi rikkunud.

3) Mis puutub Kohtupalati seisukohasse, nagu peaks NS § 1700¹ ettenähtud võlausaldajal kasutada olema tsiviilkohtupidamise korras antud täiteleht võlasumma sissenõudmiseks, siis ei ole see kokkukõlas NS § 1700¹-ga. NS § 1700¹ omas 1879. a. redaktsioonis nägi tõesti ette ainult seesuguseid võlausaldajaid, kellel täiteleht käes. Kuid § 1700¹ on vahepeal kahel korral täiendatud. Esiteks täiendati seda paragrahvi 1886. a. 3. juuni seadusega (nr. 3762), millega § 1700¹-le juurde lisati, et Balti kubermangudes karistakse ka seesuguseid võlgnikke, kes süüdi on selles, et nad oma vallas- või kinnisvara suhtes seatud korras nõude kindlustamiseks tehtud korraldusi kuritahtlikult rikuvad. Et aga võlgniku vara suhtes kreditori nõude kindlustamiseks võib seatud korras korraldusi teha ka ilma selleta, et kreditoril oleks kasutada täite-

leht (näit. eelkindlustuse korral), siis ei või kahtlust olla, et § 1700¹ oma 1886. a. 3. juuni lisandusega mõistab kreditoride all ka seesuguseid kreditore, kellel ei ole veel täitelehti kasutada.

Teist korda täiendati § 1700¹ 1916. aasta 3. juuli seadusega (nr. 194), millega sellele paragrahvile lisati sõnad „kes, teades et nad oma kreditoridele kahju tekitavad...“. Pärast seda täiendust karistatakse § 1700¹ järgi ka neid võlgnikke, kes teades, et nad oma kreditoridele kahju teevad, oma vara võõrale nimele kinnistavad, selle koormavad, rahata üle annavad või seda mingil teisel viisil varjavad, ja kui nad sellega oma kreditoridele kahju tekitavad. Sellest selgub, et § 1700¹ omas 1916. a. redaktsioonis mõistab kreditori all igasugust kreditori (nii kreditori ilma täiteleheta, kui ka kreditori, kellel täiteleht käes), kellele võlgnik on oma vara koormamise j.n.e. läbi teadlikult kahju tekitanud.

NS § 1700¹ omas 1879. a. redaktsioonis karistas seda võlgnikku, kes kõrvaldas või koormas ainult seda oma vara, mille suhtes oli kohtu poolt vaid korraldus keelu või aresti alla panemiseks tehtud, kuid mis korraldus ei olnud veel täidetud. 1916. a. 3. juuli seadusega on aga see kitsendus § 1700¹-st kõrvaldatud ja praegukehtiva § 1700¹ järgi karistatakse igat võlgnikku, kes oma keelu või aresti alla pandud vara koormab või kõrvaldab, sõltumata sellest, kas seatud korras tehtud korraldus vara keelu või aresti alla panemisest on täidetud või mitte.

NS § 1700¹ jagu I pandi 1886. a. 3. juuni seadusega kehtima ka Baltimaal.

Kõike seda arvesse võttes tuleb tunnustada, et Kohtupalati seisukoht, nagu mõeldaks § 1700¹ ainult seesuguseid kreditore, kellel oma võla sissenõudmiseks on juba kasutada täiteleht, ei ole õige, ja et kehtivas § 1700¹ ettenähtud kreditori all tuleb mõista nii täitelehega varustatud, kui ka ilma selleta kreditori, kellele tema võlgnik on meelega kahju tekitanud seeläbi, et ta oma keelu või aresti alla pandud vara võõrale nimele kinnistas, selle koormas, rahata üle andis või seda mingil teisel viisil varjas, või et ta oma vara suhtes seatud korras nõude kindlustamiseks tehtud korraldusi kuritahtlikult rikkus.

4) Mis puutub lõpuks Kohtupalati kahtlusse, nagu ei võidaks NS § 1700¹ järgi jälgivais asjus üldse tsiviilnõudega esineda, sest seks, et süüdistus NS § 1700¹ järgi võiks üldse kerkida, olevat tarvis, et võlausaldajal oleks juba kasutada tsiviilkohtupidamiskorras antud täiteleht võlasumma sissenõudmiseks, siis langeb see kahtlus ära esiteks seepärast, et, nagu juba ülalpool tähendatud, § 1700¹ ettenähtud võlausaldajana võib esineda ka seesugune võlausaldaja, kellel ei ole veel käes tsiviilkohtukorras antud täitelehte, ja teiseks ei ole see Kohtupalati seisukoht kokkukõlas KKS §§ 6 ja 7, mis õigustab kahju-kannatajat süüteo (s. o. ka § 1700¹ ettenähtud süüteo) tuletatud kahjutasu nõuda kriminaalkohtu korras. On võlausaldajal tsiviilkohtu korras antud täiteleht juba käes või on ta tsiviilnõude juba tsiviilkohtus esitanud, siis ei ole tema muidugi enam õigustatud võlgniku vastu sama tsiviilnõuet kriminaalkohtus

esitama, sest „ne bis in idem“. Kui aga § 1700¹ ettenähtud süütegu on korda saadetud näiteks sel ajal, kui võlausaldajale oli ainult eelkindlustus antud, tsiviilnõue ise aga pole veel tsiviilkohtukorras esitatud, siis ei ole võlausaldajal kehtiva kriminaalkohtupidamise korra järgi takistust esineda oma nõudega kriminaalkohtus.

Seepärast ja KKS § 912 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati otsus 15. aprillist 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr. 66.

KRIMINAAL-OSAKOND.

26. oktoobril 1932. a.

Johannes Sarve kaitseja vandeadv. Hans Martna kass. kaebus Kohtupalati otsuse peale 2. sept. 1932. a. Johannes Sarve süüd. NS §§ 1681 j.t. järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik H. Jucum, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kohtupalat kinnitas 2. IX 1932 Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse, millega on koostatud kaks Johannes Sarve kohta käivat otsust, nimelt: 1) Tallinna 8. jsk. rahukohtuniku otsus 29. XII. 1931, millega Sarv on mõistetud RNS § 177 põhjal kuueks kuuks vangi ja 2) Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 2. V. 1932, millega Sarv on mõistetud NS §§ 1681, 1666, 31-5 a., 134, 135, 33-2 astme põhjal kaheksaks kuuks vangi ühes õiguste kaotusega, arvates karistuse ajaks viis kuud eelvangistust. Otsuste koostusel määras rahukogu Sarvele küus kuud vangistust ühes õiguste kaotamisega.

Kassaator Johannes Sarve volinik vandeadvokaat H. Martna palub: 1) Kohtupalati otsus käesolevas asjas 2. septembrist 1932. a. valve korras muuta, NS § 152 põhjal Johannes Sarvele määratud karistuste koostamisel täitmisele kuuluvaks arvata ainult Tallinna-Haapsalu Rahukogu poolt 2. V. 1932 määratud karistus kui raskem — ja tähendatud karistust vangistuse osas ära-
kantuks lugedes korraldus teha Johannes Sarve vangist vabastamiseks; ja 2) kui Riigikohus võimalikuks ei pea seda palvet täita, siis tühistada Kohtupalati otsus 2. IX. 1932 KKS § 797 rikkumise ja NS § 152¹ ebaõige tõlgendamise pärast ja asi anda uueks otsustamiseks Kohtupalatile teises kohtukoosseisus. Oma kaebuses kassaator seletab järgmist: Täitsa ekslik on Kohtupalati arvamus, nagu võiks olla eelvangistus süüdephmendav asjaolu. See arvamus põhineb nähtavasti Vene senati krim. kass. dep. seletusel 1911 a. nr. 3 Pro-nini asjas, kuid ka see seletus tuleb ekslikuks pidada järgmistel kaalutlustel. Toetudes asjaoludele, et NS § 152¹ väljendatud reegel on võetud UNS § 54, ning arvesse võttes viimase seletuskirja alapealkirja „Karistuste pehmendamisest ja asendamisest“, mille alla on paigutatud see eeskiri UNS-s, leiab

senat, et eelvangistusel on süüdpehmen-dava asjaolu tähtsus ja eelvangistuse karistuse hulka arvamine on süüdvähendav asjaolu. Tähen-datud seisukohale asudes teeb senat järelduse: 1) et eelvangistuse karistuse hulka arvamisel võib mõju olla ainult selles asjas, milles eelvangistus arvesse võetud; 2) et kohtu-alusele määratud karistuseks tuleb lugeda mitte esialgselt määratud karistust, vaid seda, mis kohtualusel kanda jääb pärast esialgselt määratud karistuse ajast arvesse võetud eelvangistuse aja mahaarvamist ja 3) erijuhtumil, kui esialgselt määratud karistus tervelt kaetakse eelvangistusega, nagu see aset leidis ühes Pronini asjas, mille puhul ülaltähendatud seletus antud, leiab Senat, et kohtualust üldse ei ole karistatud. Jättes kõrvale ebatäpsuse ülaltähendatud seletuses küsimuse kohta, mida õieti senati arvates süüdpehmen-davaks või -vähendavaks asjaoluks tuleb pidada, kas eelvangistust ennast või selle arvesse võtmist kohtu poolt, äratub tähelepanu teine ebatäpsus. Senat ei seleta nimelt lähemalt, mida tähendab õieti tema ütlus: „sud ne podverg jego nika-komu nakazaniju“. Kas seda, et kohtualusele üldse karistust pole määratud, või seda, et kohtualusele määratud karistust ainult ei täideta, ja kas ta lõpuks on karistatud isik või karistamata. Esialgu paistab küll, nagu peaks esimene võimalus otsekohe ära langema, sest kahtlemata on kohtualusele karistus mää-ratud, ja kinnitada, et seda ei ole, oleks absurdne. Kuid senati esialgsesse läh-tekohta asudes — et eelvangistus või selle arvessevõtmine on süüdvähendav või -pehmen-dav asjaolu — ei võiks siin tõesti kohtualust karistada, sest senati tõekspidamisest loogilist järeldust tehes peab ometi seisukohale asuma, et mingit põhjust ei olnud Proninit karistada, kuna tema süü — Senati arvates — eelvangistuse tagajärjel „nullini“ pehmenenud või vähenenud pidi olema. Muidu ei ole seletatav, kuidas süüdpehmen-dav või -vähendav asjaolu kogu karistust võis katta. Ja tähendatud seisukohta õigeks pidades, ei võiks kohtu-alust sel juhul, kui kogu temale määratud karistus loetakse kaetuks eelvangis-tusega, karistatud isikuks lugeda ja tema süütegu ei peaks retsiidivi korral samuti arvesse tulema, nagu see arvesse ei tule senati seletuse järgi karistuste koostamisel. Senati seisukoht viib lahendamata vastuoludesse. Selle põhjuseks on lähtekoha ekslikkus. Peaks olema päris selge, et nii eelvangistus kui ka selle arvessevõtmine kohtu poolt ei saa olla kohtualuse süüdpehmen-davaks asjaoluks, veel rohkem — ei saa üldse mingit mõju avaldada kohtualuse süü suuruse peale, kui ei taheta loobuda kriminaalõiguses üldiselt tunnustatud süü, süüdluse ja süüksarvamise mõistetest. Süüdlus on teatavaist asjaoludest tingitud süüdlase seisukord süüteo kordasaatmise ajal. Et aga eelvangistus aset võib leida ainult pärast süütegu, jääb arusaamatuks, kuidas eelvangistus võib mõju avaldada süüaluse seisukorra peale enne eelvangistust? Selle vastu võiks ehk ette tuua, et seadus näit. NS § 134 mõned säärased asjaolud süüd-vähendavate asjaolude hulka arvab, mis aset leiavad pärast süüteo kordasaat-mist. Need on süüteo ülestunnistamine, süüteo kahetsemine, katsed süüteo kahjulikke tagajärgi ära hoida j.n.e. Kuid need on kõik säärased asjaolud,

mis lubavad suurema või väiksema kindlusega järeldusi teha süütegu toimepannud isiku seisukorra kohta süüteo kordasaatmise ajal. Eelvangistus või selle arvessevõtmine kohtu poolt ülaltähendatud asjaoludega aga kuidagi võrreldav ei ole, sest eelvangistus iseenesest ei luba mingisuguseid oletusi või järeldusi teha vastava isiku seisukorra kohta süüteo kordasaatmise ajal. — Ükski meie kehtivatest kriminaalseadustikest ei võimalda kohtule süüdpehmenemise või vähendamise asjaolude pärast kohtualust täitsa karistusest vabastada. Nii NS kui ka UNS määravad kindlad piirid, millisteni kohus võib vähendada karistust süüdpehmenemise või vähendamise asjaolude pärast (NS § 135, UNS § 53). Eeskiri aga eelvangistuse arvesse võtmise kohta ei määra kohtule selles asjas piire. Seadus lubab kohtule teatavil kordadel — kui karistus ei ületa vangiroodu — eelvangistust karistuse hulka arvata. Kui nüüd oletada, et eelvangistus on süüdvähendav asjaolu, siis tuleb välja — senati seisukohalt, — et kohus peab arvama süüdvähendava asjaolu karistuse hulka. Ja kui oletada, et süüdvähendavaks asjaoluks ei ole mitte eelvangistus ise, vaid selle arvessevõtmine, siis tuleb välja, et süüdlase süüd vähendab see asjaolu, et temale kohtu poolt väiksem karistus määrati. Mõlemad oletused on absurdsed. Meie kehtivates kriminaalseadustikes küll kusagil pole väljendatud, et eelvangistus või selle arvesse võtmine tuleb arvata süüdvähendavaks asjaoluks. Mis puutub NS-sse, siis peab eriti rõhutama, et kui seadusandja eelvangistust või selle arvessevõtmist süüdpehmenemiseks või vähendamiseks asjaoluks oleks pidanud, oleks tema sellekohase eeskirja paigutanud kas NS III peatüki 2. osa 5. alapealkirja alla „Süüd ja karistust vähendavad asjaolud“ või IV peatükki „Karistuste pehmenemisest ja äramuutmisest“, mitte aga sinna, kuhu see eeskiri tõeliselt paigutatud ja nimelt III peatüki 3. osasse pealkirja all „Kohtu võimust ja kohustest karistuste määramisel“. Kokkuvõttes tuleb tähendada, et ainukeseks põhjenduseks jääb senatil seletuskiri UNS § 54 juurde. Kuid sellel seletuskirjal seda tähtsust ei ole, mida temale annab senat. On tarvis meelde tuletada seda algtoode, et seadusena on maksma pandud ainult seadus ja mitte ka seletuskiri selle juurde. Sellest peab järelduse tegema, et seletuskirjal võib olla ainult teise järgu tähtsus seaduse seletamisel — kui see seadus seletust vajab. Praegusel korral ei vaja seadus aga sugugi säärast seletust. Selleks, et midagi karistuse hulka arvata, tuleb seda „midagi“ enne karistuseks „transformeerida“; muidu ei oleks tegemist võrreldavate suurustega. Sellepärast peaks vastuvaidlematult olema, et eelvangistus karistuseks muutuma peab selleks, et seda karistuse hulka arvata võiks. See toimub kohtuotsuse põhjal, seaduse eeskirja alusel eelvangistuse karistuse hulka arvamise kohta. Et neil juhtudel füüsiliselt karistus kas tervelt või osaliselt juba kantud on, puudub ainult kohtuotsus selle kohta, et see füüsiline karistus ka juriidiliselt karistuseks arvatakse ja mil määral ta selleks arvatakse. Kõigil neil kaalutlustel ei ole mingisugust alust käesolevas asjas Tallinna-Haapsalu Rahukogu poolt 2. V. 1932 Sarvele

määratud 8-kuisest karistusest maha arvata 5 kuud arvesse võetud eelvangistust, vaid tähendatud eelvangistust võib ainult ärakantud karistusena kohtu poolt määratud karistuse hulka arvata. Seega ei ole mingit alust seisukohal, et Tallinna-Haapsalu Rahukogu poolt Sarvele 2. V. 1932 määratud karistus — 8 kuud vangistust ühes õiguste kaotamisega — kergem oleks Tallinna 8. jsk. rahukohtuniku poolt 29. XII. 1931 määratud 6-kuisest vangistusest ilma õiguste kaotuseeta. Vastupidisele seisukohale asudes on Kohtupalat rikkunud NS § 152¹ mõtet. Kohtupalati otsuse maksmajäämisel saaks rikutud ka NS § 152, sest tähendatud paragrahvi järgi täidetakse karistuste koostamisel ainult üks, ja nimelt raskem karistus. Kohtupalati poolt kinnitatud rahukogu otsuse järgi kuulub täitmisele küll ainult üks karistus ja nimelt 6 kuud vangistust ühes õiguste kaotusega. Kuid nii rahukogu kui ka Kohtupalat on tähele panemata jätnud, et rahukogu otsus 2. V. 1932 juba täidetud on, nagu nähtub rahukogu otsusest. Seda ei ole aga ei rahukogu ega Kohtupalat seletanud, mil teel saab tagantjärele täitmata jätta juba täidetud otsust. Kui aga võimatu on täitmata jätta juba täidetud otsust, siis osutub Kohtupalati otsusega käesolevas asjas määratud 6-kuine vangistus õiguste kaotamisega J. Sarvele teiseks täitmisele kuuluvaks otsuseks, mis risti vastu käib NS § 152 mõttele. Kohtupalat oleks pidanud arvesse võtma karistuste koostamisel J. Sarve poolt juba kantud karistust (Vene senati üldkogu seletus 1884. a. nr. 3). Viimaks pole rahukogu otsuses 4. augustist 1932. a. näidatud, mis ajast saadik tuleb arvestada Sarvele määratud 6-kuine vangistus ühes õiguste kaotusega, millega on rikutud KKS § 797 p. 3.

Asja esituse ja prokuröri arvamus kuulunud, Riigikohus leiab, et kassaatori peavaie on sihitud NS § 152¹ tõlgendamise vastu Kohtupalati poolt. Kassaator tähendab õieti, et NS järgi ei ole ega või olla eelvangistusel või selle arvamisel karistusaja hulka kohtu poolt süüdepehmen-davat või -vähendavat iseloomu. Õige on, et 17. II. 1910 seadusega loodud NS § 152¹ ja RNS § 16¹ juurde lisatud seletuskirja järgi, niisama UNS § 54 juurde kuuluva seletuskirja järgi antakse eelvangistusele süüdepehmen-dav või -vähendav iseloom. Kuid NS § 152¹ sõnastuse järgi võib eelvangistus kas täielikult või osaliselt karistuse arvesse võetud saada süüteoasja sisuliselt otsustava kohtu poolt, kui süüdlane mõistetakse vangiroodu, kindlusse, türmi või aresti, kusjuures eelvangistuse iseloomust ei ole sõnagi öeldud. See § pole paigutatud NS ossa, mis kannab pealkirja „Süüd ja karistust vähendavad asjaolud“ või „Karistuste pehmen-damisest ja muutmisest“, vaid leidub osas, mis kannab pealkirja: „Kohtu võimust ja kohustest karistuste määramisel“. Eelvangistus võetakse kohtualuse vastu tõkkeabinõuna pärast süüteo kordasaatmist ja on protsessuaalne norm, selle tarvitamine ei olene kohtualusest, vaid sõltub kohtuvõimult ja seda ei võeta iialgi tarvitusele säärase arusaamisega või isegi eesmärgiga, et luua sel teel kohtualuse kasuks süüdepehmen-davat asjaolu. NS § 152¹ ei nõuagi oma kohaldamiseks NS §§ 134, 136, 137 ja 153 ette-

nähtud süüdepehmenavate asjaolude olemasolu. Sel põhjusel ei või Riigikohus omaks võtta eespool-nimetatud seletuskirjades esitatud väidet. Kuid vastupidiselt kassaatori arvamusele võib eelvangistuse karistusaja hulka arvamisest rääkida kahtlemata ainult selle süüdistuse kohta, mille eest süüdlane eelvangistuses olles mõisteti kas vangiroodu, kindluse, türmi või aresti. Ei ütle ka NS § 152¹, nagu muutuks vastava kohtuotsuse põhjal eelvangistus vangirooduks, kindluseks, türmiks või arestiks, ega võigi ta karistuseks muududa kui tõkkeabinõu. Peaks ju vastuvaidlematult selge olema, et karistus määratakse ainult kohtuotsusega ja loogiliselt ei või ju karistuse kandmisest rääkida enne kohtuotsuse tegemist. § 152¹ paigutamine jaotusse pealkirjaga „Kohtu võimust ja kohustest karistuste määramisel“ tõendab, et selle §-i põhjal antakse kohtule eriluba, kui asjaolud kohtu nägemisel nõuavad süüdlase kohta, kes enam või vähem aega on viibinud eelvangistuses, tema saatuse kergendamist, siis süüdlasele vastu tulla sel teel, et jätta eelvangistuse aja võrra osa temale määratud karistusest (võib-olla ka terve karistus) täitmata, nagu oleks see osa karistusest juba kantud. Siin on tegemist fiktsiooniga: aeg, mis loogiliselt ei võinud olla karistuseks, arvatakse kohtule antud eriloa põhjal karistusaja hulka ainult sel põhjusel, et ta on enne kohtuotsust selles asjas vahi all viibinud, olgugi et karistusena temale määrati näiteks vangirood, mis on türmikaristusest raskem, või arest, mis on türmikaristusest kergem. Aeg aga, mis üldreeglina loetakse karistuseks, määratakse kindlaks KKS § 968-ga, kus öeldakse, et ainult see aeg, mis süüdimõistetute poolt on mööda saadetud vahi all pärast kohtuotsuse seadusjõusse astumist, loetakse kantud karistuseks, kusjuures ei tehta vahet, kas süüdlane mõisteti sunnitööle, vangiroodu, kindluse, türmi või aresti. Kuid sama § 968 loob ka erandi sellest üldreeglist nende süüdimõistetute kasuks, kes kohtuotsuse vastu ei esitanud edasikaebust või kelle kaebuste puhul teise kohtuastme otsusega vähendati nende karistust või kohtuotsus tühistati kassatsiooni korras. See erand seisab selles, et neil loetakse kantud karistuseks ka aeg pärast kohtuotsuse kuulutamist. NS § 152¹ ja RNS § 16¹ loojad aga on läinud veel kaugemale, andes kohtule eriluba kas täieliselt või osaliselt võtta arvesse eelvangistust ning eelvangistuse aja võrra kohtuotsusega määratud karistusaega lühendada ja lühendatud karistust täide viia. Iseenesest on ju selge, et loogiliselt teisiti ei või olla, sest seda osa karistusest, mis eelvangistuse arvesse võtmisel loetakse ärakantuks, ei saa ju enam täita. Kui kohtuotsus on seadusjõusse astunud, siis kuulub ta KKS §§ 182 ja 957 põhjal viivitamata täitmisele, kui pole tegemist § 959 ettenähtud asjaoludega. Nende asjaolude olemasolul aga tuleb kohtumäärusega otsuse täitmine edasi lükata. Eriti väärib tähelepanu KKS § 959 p. 5 tähendatud asjaolu, nimelt, kui süüdimõistetul on veel teine süüteoasi, kus teda ähvardab suurem karistus kui temale on määratud seadusjõusse astunud kohtuotsusega.

Sellest lähtekohast välja minnes ja karistuste koostamise küsimusele üle minnes Riigikohus peab kõigepealt tähendama, et kehtivas KKS-s kehtib

üldreegel, et kõik süüteod, mis on korda saadetud ühe ja sama isiku poolt ühes ajavahemikus, kuuluvad arutusele ja otsustamisele ühe kohtu poolt ja KKS § 205 põhjal nimelt selle kohtu poolt, kellele allub kõige tähtsam kõigist toimepandud süütegudest. NS § 152 põhjal määratakse säärasel juhul iga süüteo eest eraldi karistus ja siis tulevad need karistused koostamisele. Sellest üldreeglist on tehtud erand KKS §§ 205¹, 213, 1252 ja 1253 ette nähtud juhtudel selles mõttes, et iga süütegu eraldi otsustatakse asja allumuse kohaselt vastava kohtu poolt ning peale nende otsuste seadusjõusse astumist tehakse koostusotsus kõige kõrgema kohtu poolt (küsimuse alla tulevatest kohtutest), või selle kohtu poolt, kes otsustas kõige raskemat kõigist toimepandud süütegudest. Rahukohtunikkuude koostusotsuste kohta on olemas KKS § 36 ette nähtud erireegel. On enesestmõistetav, et koostamisele võivad tulla ainult seadusjõusse astunud kohtuotsustega määratud karistused, s. o. karistused, mis muutuda ei või. Ei või koostamisele tulla juba kantud karistus ja tingimisi määratud karistus, sest viimase saatus selgub alles peale katseaja möödumist. Nimelt Seaduse tingimisi süüdlaseksmõistmise kohta § 4 järgi vabastatakse „süüst ja karistusest“ süüdimõistetu, kes katseaja jooksul pole korda saatnud uut süütegu, kuna tingimisi süüdlaseks mõistmine kuulub tagasivõtmisele, kui tingimisi süüdlaseks mõistetu uue süüteo eest, mis katseaja jooksul toime pandud, seadusjõusse astunud kohtuotsusega karistusele mõisteti, mis arestist raskem on.

Karistuste koostamise reeglid on ette nähtud NS § 152 (RNS § 16) ja neist selgub, et isik, kes enne kohtuotsuse või -resolutsiooni kuulutamist saatis korda kaks või rohkem süütegu, langeb kõige raskema karistuse alla nende hulgast, mis kohtu poolt määrati nende tegude eest. Kui seejuures juhtub, et kergema liigi karistus määrati pikem kui kõrgema liigi karistus, siis võib kohus kõrgendada kõrgema liigi karistust selle määra piirides ja isegi ühe astme võrra vastavalt NS § 150 teises lõikes ette nähtud reeglitele. NS § 30 järgi kuulub türmikäritus ühes õiguste kaotusega kõrgema liigi karistusele kui türmikäritus ilma õiguste kaotuseta.

Asudes Kohtupalati 2. IX. 1932. a. otsuse kontrollimisele, millega on kinnitatud Tallinna-Haapsalu Rahukogu koostusotsus 4. aug. 1932, Riigikohus leiab: 1) Tallinna 8. jsk. rahukohtuniku 12. I. 1932 seadusjõusse astunud otsusega 29. dets. 1931 on Johannes Sarv 1931. a. jooksul toimepandud võõra vara raiskamise eest RNS § 177 põhjal mõistetud kuueks kuuks vangi ja see otsus on täitmisele pööratud 8. märtsil 1932. a., ja 2) Tallinna-Haapsalu Rahukogu 1. VI. 1932 seadusjõusse astunud otsusega 2. maist 1932 on J. Sarv võõra vara raiskamise eest aja jooksul 1921. a. kuni 1931. a. 12. novembrini NS §§ 1681, 1666, 31 aste 5, 134, 135, 33 aste 2 ja 148 põhjal mõistetud kaheksaks kuuks vangi ühes õiguste kaotusega, võttes selle karistuse arvesse tema eelvangistusest 5 kuud, ja see otsus on 15. VI. 1932 täitmisele pööratud, arvates karistusaja alguseks 2. V. 1932, seega on see karistus kantud 2. au-

gustil 1932. a. — Koostuskaristusena on määratud J. Sarvele 6 kuud vangistust ja öeldud: „Tallinna 8. jsk. rahukohtuniku otsus 29. XII. 1931. a. ja Tall.-Haaps. Rahukogu otsus 2. V. 1932. a. kohtualuse Sarve isikulise karistuse osas jätta täitmata“. Koostusotsuse tegemise suhtes pöördus Tall.-Haaps. Rahukogule sama rahukogu prokurör ettepanekuga 8. VII. 1932.

Esitatud andmetest nähtub, et 4. augustil 1932. a. ei olnud rahukogul seaduslikku alust koostusotsuse tegemiseks, sest Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse järgi on Sarv karistuse ära kandnud juba 2. augustil, kuna 8. jsk. rahukohtuniku otsus on tegelikult veel täitmata. Seega kuulub praegu viimane otsus täitmisele, sest 3. augustist kannab Sarv juba karistust selle otsuse järgi tegelikult. Kassaaatoril on õigus, et Vene senati üldkogu seletuse järgi 1884. a. nr. 3 peab arvestama asjaolu, et kolm kuud vangistust, mis Sarv on 2. maist 2. augustini kandnud, tuleb rahukohtuniku otsusega määratud karistuse aja hulka arvata, kuid seda võib teha ainult tähendatud rahukohtunik täiendava otsuse teel. Sellepärast tuleb tühistada Tall.-Haaps. Rahukogu koostusotsus 4. VIII. 1932. a. ja Kohtupalati otsus 2. IX. 1932. a. ning ette kirjutada 8. jsk. rahukohtunikule täiendav otsus teha seks, et määratud karistusest maha arvata 3 kuud vangistust.

Viimaks tuleb veel tähendada, et eespool-esitatud põhjustel ei saa eelvangistusega katta teises asjas määratud türmikäritust, sest eelvangistuse arvamine karistusaja hulka käib ainult selle süüdistuse kohta, mille eest Sarvele oli määratud karistus eelvangistuse karistuse arvessevõtmisega.

Esitatud põhjustel ning käsitades KKS § 912 ja KS § 250 Riigikohus otsustas: Tall.-Haaps. Rahukogu koostusotsus 4. aug. 1932. a. ja Kohtupalati otsus 2. sept. 1932. a. tühistada ja Tallinna 8. jsk. rahukohtunikule ette kirjutada 29. dets. 1931. a. Johannes Sarve kohta tehtud otsus täiendada sellega, et selle karistuse arvesse võtta vangistuses möödasaadetud aeg 2. maist 2. augustini 1932. a.

Nr. 67.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. septembril/9. novembril 1932. a.

Kohtupalati prokuröri vanema abi A. Assori kass. protest ja tsiviilnõudja Tartu Linnavalitsuse voliniku vandeadv. H. Sumbergi kass. kaebus Kohtupalati otsuse peale 5. aprillist 1932. a. Johan Nuuma, Karl-Johannes Veberi ja Ilmar Tolki süüd. NS §§ 13 ja 1700¹ järgi.

Eesistuja ja ettekandja osak. esimees P. Kann, Rügikohtu prokurör R. Rägo.

Kassatsioonprotestis palutakse Kohtupalati otsus 5. apr. 1932. a. tühistada järgmistel põhjustel: 1) Kohtupalat olevat kohtualustele J. Nuumale, Karl Veberile ja Ilmar Tolkile inkrimineeritava süüteo aegumise alguse momendiks ekslikult võtnud tahteteonduse täidesaatmise momendi, kusjuures

Kohtupalat olevat ka eksinud tahteteonduse täidesaatmise momendi enese määramisel. Kohtupalat arvavat, et Nuuma suhtes olevat tahteteonduse täidesaatmise momendiks vekslite väljaandmine Tolgile ja Veberi suhtes — obligatsioonide väljaandmine Tolgile. Kuid kohtualustele Nuumale ja Veberile inkrimineeritavate süütegude sihiks olnud kahju tekitamine oma kreditoridele ja seepärast tulevat tahteteonduse täideviimise momendiks lugeda neid kohtualuste toiminguid, millega nad oma kurja kavatsuse, see on oma kreditoridele kahju tekitada, täide viisid. 2) Ei olevat ka õige Kohtupalati arvamus, et ei tohi pidada süüteo toimepaneku aegumise aja alguseks tagajärje (kahju) saabumise momenti, sest NS § 1700¹ ettenähtud süütegu olevat konstrueeritud just sääraselt, et resultaadi olemasolu määravat ka süüteo koosseisu enese. Kui ei ole kahju tekkinud, siis ei olevat ka tegemist § 1700¹ ette nähtud süüteoga.

Tsiviilnõudja volinik vandeadv. H. Sumberg palub Kohtupalati otsust tühistada järgmistel põhjustel:

1) NS § 1700¹ järgi olevat süüteo koosseisuks tarvis, et kreditoridele tekiks tegelik kahju ja seepärast tulevat NS § 1700¹ ette nähtud süüteo kordasaadetuks lugeda sest momendist, mil kreditoridele on tegelik kahju tekitatud. Käesoleval juhul ei olevat tegelik kahju kreditoridele tekkinud juba vekslite protestimise päevaks (6. nov. 1926. a.) ja obligatsioonide kinnistamise päevaks (23. okt. 1926. a.), nagu seda ekslikult arvavat Kohtupalat, vaid tegelik kahju olevat tekkinud siis, kui Nuuma ja Veeberi varanduste müügist saadud raha peale vekslite ja obligatsiooni alusel nõudmine pöörati ja sealt osa saadi. Sellest ajast tulevat ka käesoleva süüteo aegumist arvata.

2) Kohtupalat olevat tsiviilnõudmise tagasi lükanud põhjusel, et selle suurus olevat tõendamata, ometi olevat rahukogu tsiviilnõude 16441 kr. 40 s. suuruses välja mõistnud ja Kohtupalat oleks pidanud ümber lükkama need tõendused, millele rahukogu oma otsuse oli rajanud. Seda aga Kohtupalat ei olevat teinud. — Lõpuks arvab tsiviilnõudja volinik, et Kohtupalat oleks pidanud tsiviilnõude läbi vaatamata jätma, mitte aga nõudmist tagasi lükkama.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulunud, Riigikohus leidis, et Kohtupalati prokuröri van. abi A. Assori kass. protest ja tsiviilnõudja Tartu Linnavalitsuse voliniku vandeadv. H. Sumbergi kass. kaebus tuleb rahuldada.

NS § 158 ja RNS § 21 järgi algab süütegude aegumine nende kordasaatmise ajast. Üldiselt loetakse süüteod kordasaadetuks siis, kui on süüteo tahteteondus korda saadetud, sõltumata sellest, kas süüteo tagajärjed on juba saabunud või mitte. — NS § 1700¹ ette nähtud süütegu ei ole aga mõeldav ilma teo tagajärjeta — kreditorile tehtud kahjuta, ja see süütegu loetakse kordasaadetuks ainult siis, kui ses seaduses loendatud võlgniku toimingutega on kahjukannatajale — kreditorile juba kahju tekitatud. Niikaua kui kreditorile ei ole kahju tehtud, ei ole veel ses seaduses ette nähtud süütegu ega selle katset olemas, ja kahjukannataja kreditor võib selles süüteos süüdis-

tust alustada ainult pärast seda, kui teo tagajärg — kahju — on saabunud. Seega moodustab § 1700¹ ette nähtud süütegu (Erfolgsdelikt) erandi, mille aegumise algust tuleb lugeda mitte süüteo tahteteonduse täidesaatmise momendist, nagu seda Kohtupalat ekslikult arvab, vaid sellest momendist, millal kreditor on tegelikult kahju saanud.

Millal kreditori kahju on saabunud, kas võlgniku poolt oma varanduse koormamise sihiga kolmandale isikule antud vekslite nõudmisele pööramisega võlgniku vastu või enne või pärast seda, kas võlgniku poolt sama sihiga kolmandale isikule antud obligatsiooni kinnistamisega või enne või pärast seda jne., selle küsimuse otsustab igal konkreetsel juhul kohus, kes asja sisuliselt arutab.

Leiab kohus, et süüdistused kohtualuse vastu on aegunud, siis tuleb kohtul Riigikohtu avaldatud seletuse põhjal 1930. a. — nr. 109 süüdistusasjas esitatud tsiviilnõue ikkagi läbi arutada ja otsustada, mitte aga läbi vaatamata jätta, nagu seda ekslikult arvab tsiviilnõudja volinik.

Väärrib tähelepanu ka tsiviilnõudja voliniku väide, et Kohtupalat, tühistades Tartu-Võru Rahukogu otsuse tsiv. nõude rahuldamise osas, oleks pidanud näitama, mispärast rahukogu põhistused ses suhtes ei ole õiged. Rahukogu leidis, et Tartu Linnavalitsus, ostes oksjonilt Nuuma maja, maksis Tolkile antud vekslite kattteks 2494 kr. 38 s. ja väljaantud obligatsiooni kattteks Veeberi maja müügist saadud rahast 13947 kr. 2 s., kokku 16441 kr. 40 s. Kohtupalat ei ole motiveerinud, mispärast see rahukogu poolt väljamõistetud summa 16441 kr. 40 s. ei ole tõendatud ja on ümber lükatud. Et Tartu Linnavalitsus oksjonilt ostetud Nuuma maja pärast kasuga edasi müüs, see ei ole mingisuguses seoses käesoleva asjaga ega või kuidagi viisi käesolevas asjas esitatud tsiviilnõude suurust mõjustada.

Sellega on Kohtupalat oluliselt rikkunud KKS § 892.

Seepärast ja KKS § 912 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati otsus 5. aprillist 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr. 68.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. oktoobril/23. novembril 1932. a.

Maksudevalitsuse kass. kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 23. juunist 1932. a. Joosep, Simson ja Avsei Ginovkeri süüid. Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarv. sead. § 10 järgi.

Eesistuja, osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu, vaadates asja läbi Ginovkerite apellatsioonikaebuse põhjal, mõistis Ginovkerid kohtulikult õigeks, leides, et Gi-

novkerid ei ole piiritust selle müügikohast omal nimel ostnud. Ainult arstile olid load antud piirituse odavamalt kättesaamiseks ja kui arst need edasi andis, siis tuleb vastutavaks pidada ainult arsti, kes tervishoidlikuks otstarbeks antavat piiritust äriotstarbeks tarvitas. Piirituse väljavõtmiseni tuleb pidada arsti selle käsutajaks. Läks aga piiritus Ginovkeritele üle, siis ei olnud see neile enam antud tervishoidlikuks või tehniliseks otstarbeks.

Riigikohtule antud kass. kaebuses palub Maksudevalitsus tühistada rahukogu otsust KKS § 119 ja Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarvit. sead. § 10 rikkumise pärast, seletades järgmist:

Maksudevalitsus saatis Tallinna 6. jsk. rahukohtunikule juurdluse ühes määrusega Joosep Ginovkeri, Simson Ginovkeri, Avsei Ginovkeri ja Rebekka Sigilevitschi süüdistuses alandatud hinnaga müüdud piirituse muuks otstarbeks tarvitamises, mis ette nähtud Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarv. sead. § 10 (RT 54 — 1927). Rahukohtunik leidis süüdistuse tõestatud olevat ja mõistis Ginovkerid süüdi alandatud hinnaga müüdud piirituse sääraseks otstarbeks tarvitamises, milleks piiritust müüakse kallima hinnaga, ja karistas neid Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarvitamise seaduse § 10 põhjal ette nähtud rahatrahviga ja aktsiisimaksu sissenõudmisega. Kaebealuse Sigilevitschi vastu on alustatud süüdistus lõpetatud trahvi ja aktsiisimaksu äratasumise tõttu.

Rahukogu on tõlgendanud Tehn. otstarv. piirituse müügi ja tarvit. sead. § 10 kitsamalt kui lubab selle paragrahvi küllalt selge tekst, sest § 10 täpsa mõiste järgi on süüdlane igauks, kes tarvitas tervishoidlikuks või tehniliseks otstarbeks alandatud hinnaga saadud piiritust muuks otstarbeks, milleks piiritust müüakse kallima hinnaga. Kompvekkide valmistamiseks piiritust selle hinnaga ei müüda, nagu arstidele. Süüdi tuleb käesoleval juhul tunnistada mitte ainult arst, kes piirituse andis edasi muuks otstarbeks tarvitamiseks, vaid ka kompvekkivabriku A.-s. Ginovker ja Ko juhatuse liikmed Ginovkerid. Rahukogu põhjend on ekslik, et kui piiritus läks Ginovkeritele üle, siis ei olnud see neile enam antud tervishoidlikuks või tehniliseks otstarbeks. Käesoleval juhul Ginovkerid piirituslubasid saades teadsid, et lubade järgi saadav piiritus on määratud ainult tervishoidlikuks otstarbeks, mispärast puudub alus väitel, nagu poleks Ginovkerid arstiliseks otstarbeks määratud piiritust tarvitanud muuks otstarbeks, sest piirituslubade üleandmise fakt iseenesest ei õigustanud neid lubasid seadusvastaselt tarvitada.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et kass. kaebus tuleb rahuldada.

Tehnilisteks otstarveteks piirituse müügi ja tarvitamise seaduse § 10 järgi on karistuse ähvardusega keelatud tarvitada teaduslikuks, tervishoidlikuks või tehniliseks otstarbeks alandatud hinnaga müüdud piiritust sääraseks otstarbeks, milleks piiritust müüakse kallima hinnaga. Sellest nähtub, et

§ 10 järgi on süüdlane igaüks, kes temale alandatud hinnaga müüdüd piiritust tarvitab otstarbeks, milleks seda müüakse kallima hinnaga. Rahukogu mõistis Ginovkerid õigeks, leides, et piiritus alandatud hinnaga oli müüdüd mitte neile, vaid arstile. Kuid rahukogu on seejuures tähele panemata jätnud asjaolud, mis näitavad, et tegelikult Ginovkerid omandasid laost alandatud hinnaga piiritust, mis nende poolt kompekkide valmistamiseks tarvitati. Tähendatud § 10 järgi vastutab ka see, kes müügikohast piiritust alandatud hinnaga tegelikult saanud ja siis seda tarvitab otstarbeks, milleks piiritust müüakse kallima hinnaga. Aktsiisiseaduste rikkumised, mis riigikassa huvide vastu käivad, on karistatavad vaatamata sellele, mis viisil seaduse rikkumine toime pandi. Seda arvesse võttes ei või rahukogu otsus KKS § 119 ja Tehn. otst. piirituse müügi ja tarvit. sead. § 10 rikkumise pärast jõusse jääda. See pärast ja KKS § 174 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Tall.-Haaps. Rahuk. otsus 23. juun. 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale rahukogule teises koosseisus.

Nr. 69.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. detsembril 1932. a.

Erich Kuusmanni kass. kaebus Kohtupalati otsuse peale 4. nov. 1932. a. Erich Kuusmanni süüid. NS §§ 1655 j. 2 ja 1659 p.p. 2 ja 5 järgi.

Eesistuja osak. esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik
R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kohtupalat kinnitas Tall.-Haaps. Rahukogu otsuse, millega kohtualune Kuusmann on neljanda varguse eest NS § 1655 2. jao põhjal karistatud 3-aastase vangirooduga ühes seaduses ette nähtud õiguste kaotusega ja tagajärgedega.

Riigikohtule antud kass. kaebuses palub Kuusmann tühistada Kohtupalati otsust, millega temale karistus määratud ebaõigelt NS § 1655 j. 2 järgi, sest kohtuotsusega temale varem määratud NS § 1655 1. jao järgi 2 aastat vangistust on tema ära kandnud 18. sept. 1924. a. Sellest ajast käesoleva süüteo kordasaatmiseni on möödunud 7 aastat ja nii siis NS § 132 p. 4 põhjal ei või käesolev süütegu korduvaks loetud saada, millele järgneb valjem karistus NS § 1655 2. j. põhjal.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse kuulanud, Riigikohus leidis, et kass. kaebus väärrib rahtuldamist.

On täitsa ekslik Kohtupalati seisukoht, et aegumistähtaeg ei sõltu mitte kohtualusele määratud karistusest, vaid sõltub karistusest, mis seaduses antud

süüteo eest on ette nähtud, asjaolusid arvesse võtmata, mis võimaluse annavad antud juhul karistust suurendada või vähendada. NS § 132 selge ja täpsa mõtte järgi aegumistähtaeg sõltub karistusest, mis kohtualusele kohtuotsusega määratud. Selles paragrahvis korduvad sõnad (для лиц приговоренных) „isikud, kes kohtuotsusega mõistetud“ näitavad selgesti, et kohtuotsusega määratud karistus on tähtis aegumistähtaaja arvestamisel. Kohtualune Kuusmann on NS § 1655 1. jao järgi karistatud 2-aastase vangistusega õiguste kaotusega (k-u. t. lk. 39), mispärast NS § 132 p. 4 põhjal selle karistuse aegumistähtaeg on 3 aastat, mitte aga 8 aastat, nagu seda Kohtupalat leiab.

Toodut arvesse võttes ei või Kohtupalati otsus NS §§ 132 ja 1655 2. jao rikkumise pärast jõusse jääda.

Seep. ja KKS § 912 juhatusel Riigikohus **otsustas**: Kohtupalati otsus 4. nov. 1932. a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks Kohtupalatile teises koosseisus.
